

**Československé ústředí
knižní kultury**

**VÝZKUM VZTAHU KNIHY
A ČTENÁŘE V ČSSR**

Č e s k o s l o v e n s k é ú s t ř e d í k n i ž n í
k u l t u r y

V Ý Z K U M V Z T A H U K N I H Y
A Č T E N Á Ř E V Č S S R .

Dílčí úkol A 1, první část :

Rešerše o výzkumech
v ČSSR.

Zpracovali : J.Jedlička
L.Kurka

Obsah rešerší.

Úvod	str.	3
Seznam excerpovaných časopisů.	"	6

Část 1. Do r.1945 Zpracoval L.Kurka

Období 1. Do r. 1918.	"	9
2. 1919 - 1938	"	25
3. 1939 - 1945	"	133

Část 2. 1946 - 1965 Zpracoval J.Jedlička

Období 4. 1945 - 1950	"	149
5. 1951 - 1956	"	157
6. 1957 - 1965	"	167

Ú V O D

Každému výzkumu, jehož organizátoři nebo zadavatelé usilují o jeho dobrou odbornou úroveň, předchází tzv. sekundární analýza, tzn. rozbor poznatků, dosažených v dané oblasti výzkumu. Tato fáze přípravy výzkumu byla v oblasti četby a čtenářských zájmů značně podceňována, takže zde podnes kromě Freyova pokusu, který byl doveden do roku 1932, neexistuje dosud žádný rozbor a dokonce ani žádná bibliografie či rešerše, které jsou předpokladem hlubšího kritického rozboru. Přitom četba a čtenářské zájmy patří k nejčastěji zkoumaným oblastem v našem společenském životě vůbec: toto konstatování má platnost pro celých 60 let tohoto století.

Proto bylo nutné pro výzkum vztahu knihy a čtenáře takový rozbor poznatků provést vůbec poprvé, s vědomím všech nesnází, které tento úkol přinese.

Podle zadání projektu se vztahuje celý dílčí úkol A, nazvaný "Studium" (a zahrnující v první fázi rešerše, v druhé fázi studijní zprávu), na všechna předpokládaná hlediska úkolu :

- a) Skutečná četba. Vyšetřuje se :
 - 1) co skutečně čtenáři čtou
 - 2) kdy, v jakém prostředí, za jakých podmínek se čte
 - 3) jaké hlavní vlivy (podle názoru čtenářů) působí na výběr a realizaci četby.
- b) Přání čtenářů a jejich uspokojení. Vyšetřuje se:
 - 1) jaké knihy (obsahem i formou) by čtenáři rádi četli a proč
 - 2) co brání čtenářům v realizaci přání ad b) 1).
- c) Funkce knihy v životě čtenáře:
 - 1) oddechová
 - 2) kulturní a umělecká
 - 3) odborná a vědecká
- d) Funkce technické, obchodní a distribuční sítě. Vyšetřují se vlivy činnosti této sítě:
 - 1) na ekonomii sledované sítě a společnosti
 - 2) na uspokojování přání ad b)
 - 3) na ovlivnění zájmů čtenáře ad b) 1)
- e) Funkce společenských institucí. Vyšetřuje se vzájemná interakce četby knih a

- 1) rodiny, sousedské pospolitosti
 - 2) školy, školení
 - 3) společenských organizací
 - 4) pracoviště
- f) Funkce čtenářských organizací a institucí. Vyšetřují se:
- 1) veřejné a jiné knihovny
 - 2) čtenářské kluby.

Tento bezesporu nesmírně široký úkol - je možné odhadnout, že jde asi o tisíc akcí - musel být zpřesněn, zúžen a sjednocen. Proto se autoři sjednotili na tomto jednotném členění rešerší a kritériích výběru literatury:

Jednotné členění rešerší:

Bibliografický popis

- I. Cíl práce
- II. Uspořádání práce
- III. Metodika
 1. Použité metody a techniky
 2. Metodika zpracování
- IV. Vzorek - metoda výběru osob
- V. Zjištěné výsledky
- VI. Zhodnocení
 1. Splnění cíle (cílů) práce
 2. Validita
 3. Možnosti využití
- VII. Recenze, referáty, ohlasy

Kritéria výběru literatury

I. Obsahově:

1. Literatura, shrnující výsledky výzkumů četby, čtenářských zájmů a potřeb, působení jednotlivých institucí knižní kultury, postavení knihy ve volném čase a v kulturních zájmech.
Kritérium: úplnost
2. Teoretická literatura k problematice vztahu knihy a čtenáře
Kritérium výběru: teoretická úroveň; zásadně nezařazovat literaturu publicistického charakteru s touto tematikou

3. Literatura knižní

Kriterium: úplnost

4. Literatura časopisecká a analytický rozpis sborníků

Kriterium výběru: excerpce z kmenových časopisů, tj. odborný tisk knihovnický a osvětový, nakladatelský a knihkupecký

Kriterium výběru: vyloučit články ryze publicistické

III. Regionálně: omezit na českou literaturu

I tato hlediska při výběru literatury nebylo ovšem možné vzhledem k požadovanému krátkému termínu a vzhledem k dalším podmínkám v úplnosti a celistvosti splnit. Bylo proto rozhodnuto zpracovat základní knižní literaturu a diplomové práce na katedře knihovnictví a podniknout důkladný bibliografický průzkum v časopisech, věnovaných literatuře, knihovnictví, osvětě a výchově. Ze seznamu časopisů, který zde uvádíme, je zřejmé, jak časově náročná byla prohlídka těchto kmenových časopisů, neboť u některých z nich chybí rejstříky nebo jsou nedostatečně zpracovány, nehledě k tomu, že názvy článků leckdy přesně nevystihují jejich obsah.

Seznam excerpovaných časopisů

1. období: 1906 - 1945:

Brázda. Roč.1-10. 1920-29
Časopis čsl. knihovníků. Roč.1-21. 1922-42
Časopis pro občanskou nauku a výchovu. Roč.1-1924-
Česká osvěta. Roč. 19-34. 1922/23-1937/38
Hovory o knihách. Roč.1-3. 1937-39
Knihy a čtenáři. Roč.1-5. 1941-45
Komenský. Roč.10-46. 1882-1918
Naše kniha. Roč.5-10. 1924-28
Pedagogické rozhledy. Roč.10-30. 1897-1920
Sociální problémy. (Roč. 6 pod názvem Sociologie sociální problémy). Roč.1-1931-
Sociologická revue. Roč.1-11. 1930-40
Teorie i praxe. Roč.1-5. 1936/37-1940/41
Věcné nauky. Roč.1-12. 1926/27-1937/38

2. období: 1945 - 1946:

Česká osvěta. Roč.39-41. 1946-48
Čtenář. Roč.1-17. 1949-55
Dokumentace a desetinné třídění. Roč.1-2. 1951
Kniha. Roč.1. 1951
Knihovna. /Časopis./ Roč.1-8. 1946-1955
Knihovna. Vědecko-teoretický sborník. Sv.1-5.
Knihovník. Roč.1-10. 1956-65
Knihy a čtenáři. Roč.6-8. 1946-48
Lidová knihovna. Roč.7-10. 1945-48
Metodický zpravodaj. Roč.1-6. 1948-63
Sociologický časopis. Roč.1. 1965
Štěpnice. Roč.1-5. 1946/47, 1948/49-1951/52
Veřejné mínění. Roč.1-2. 1946/47, 1948.
Za čtenářem. Roč.1-2. 1954-55

Pokud poslední uvedené ročníky neuzavírají období (tj. ročníky 1945 a 1965), jsou to vždy poslední ročníky, jimiž časopis zaniknul, s výjimkou České osvěty, jejíž ročníky 35-38 se autorům nepodařilo získat a Metodický zpravodaj roč.7-8.

V excerpovaných časopisech byly desítky odkazů na výsledky průzkumů, publikované v jiných časopisech, které nejsou v předchozím seznamu uvedeny, protože byl prohlédnut vždy jen citovaný ročník, maximálně jeden předcházející a jeden následující. - Významným pramenem byla pro autory též odborná knihovnická bibliografie, která ovšem naneštěstí zdaleka časově nepokrývá sledované období.

Zpracované rešerše byly po úvaze uspořádány do šesti částí. První období - do r.1918 - je poznamenáno roztržitostí i nahodilostí průzkumů i několikaletými odstupy mezi jednotlivými průzkumy; to bylo podmíněno počáteční fází této práce u nás. Následující období - 1918 - 1938 - bylo příznivě ovlivněno rozmachem lidového knihovnictví, který byl umožněn vydáním zákona o veřejných knihovnách obecních (1919): knihovníci spolu s učiteli patří k nejčastějším původcům studií a statí i několika knižních publikací o četbě a čtenářských zájmech, opírajících se o průzkum. Období 1939-1945 vyvolává zákazem různých autorů a knih, ochromením práce veřejných knihoven a celkovou kulturně politickou atmosférou určitý posun ve čtenářských zájmech. Ve čtvrtém období, v letech 1945-1950, se navazuje na předválečné tradice a usiluje se o seznámení se zahraniční empirickou sociologií; jako novum se objevuje výzkum veřejného mínění. Období 1951-1956 se vyznačuje odklonem od empirického zkoumání a pokud se vzácně setkáváme s výzkumem četby a čtenářských zájmů, je zřetelně poznamenán dogmatismem a voluntarismem. Konečně poslední období od r.1957 do r.1965 postupně vyrovnává disproporce předchozího období, směřuje postupně k poznání zahraničních metod a technik a snaží se tak dohonit čtvrtstoleté opoždění; je to materiálově nejbohatší období poválečného vývoje.

Rešerše, které jsou východiskem ke zpracování souhrnné studijní zprávy k dílčímu úkolu A "Studium", byly zpracovány se záměrem, aby odborným zájemcům usnadnily práci a ušetřily je pracného a ne vždy efektivního individuálního bibliografického průzkumu, při němž se jednotlivci často znovu a znovu na sobě nezávisle přesvědčují, že ke sledované tematice neexistuje v domácí literatuře pramen, z něhož by mohli - metodicky nebo materiálově - čerpat. Proto je u každé rešerše obsaženo hodnocení a proto se rešerše zmiňují o možnostech využití, a to jak pokud jde o zjištěné výsledky, tak pokud jde o metody a techniky. Zpracovatelé usilovali o to, aby byly jasně diferenciovány výzkumy, které mají nebo mohou mít trvalejší platnost (stupněm empirického poznání nebo metodicky), články a studie, jež mohou být pozoruhodné pro historika, a konečně ta část produkce o čtenářských zájmech, která postrádá jakoukoli cenu a jež byla zaznamenána (pouze s anotacemi, nikoliv rešerší podle pevné osnovy) více méně pouze v zájmu úplnosti, která je ctí žádostí každé bibliografické činnosti; úroveň prací poslední skupiny je v anotacích pochopitelně příslušným způsobem zhodnocena.

Každá bibliograficko-informační práce má své nedostatky a především má své mezery. Autoři rešerší nemohou zdaleka zaručit, že nebudou objeveny další, třeba i významné práce, zejména před rokem 1953, kdy u nás neexistovala analytická časopisecká bibliografie a kdy většinou nemáme ani soupis časopisů, které tehdy vycházely. Autoři však nesou plnou zodpovědnost za úplnost informací, pokud jde o periodika, uvedená v seznamu excerpovaných časopisů.

Přestože lze předpokládat, že rešerše nejsou úplné, rozhodně zachycují velmi podstatnou část literatury o výzkumu četby a čtenářských zájmech, jež kvantitativně a zejména kvalitativně ani v budoucnu příliš obohacena být nemůže. Proto je možné závěrem vyslovit přesvědčení, že tento výsledek bibliograficko-informačního úsilí bude úspěšně využit jako východisko další badatelské práce v této oblasti.

Č á s t 1.

Č E T B A A Č T E N Á Ř S K É Z Á J M Y
đ o r o k u 1 9 1 8

JARUŠEK, Frant.: Seznam knih, jež ze soupisů, zaslaných od 35 správ ve škol. okresu Boskovském a obsahujících názvy knih, jež děti rády čtou, sestavil... V:Komenský XXIV. (1896), č.49, s.715-717, č.50, s. 730-733.⁹

Seznam není průzkumem v dnešním slova smyslu, ovšem je první malezenou zprávou o oblíbě určitých knih u jednoho typu českých čtenářů - u školních dětí. Seznamu chybí jakýkoliv text, který by uvedl, kdy a jakou metodou byly soupisy získány a kolik hlasů jednotlivé knihy získaly. Seznam je rozdělen podle věkových stupňů (nižší, prostřední a vyšší), přičemž knihy uváděné ve dvou stupních jsou zařazovány do samostatných oddílů.

Zjištěné výsledky:

Nižší stupeň věku (6-9 let): celkem 29 knih, mezi nimi 2 knihy Žofie Podlipské (Malá tulačka a Sbírnka povídek)

Nižší a prostřední stupeň věku (6-12 let): celkem 26 knih

Prostřední stupeň věku (9-12 let): celkem 83 knih, mezi nimi 3 knihy Podlipské a 3 knihy Krásnohorské (Pohádky naší babičky, Pohádka o větru a Jiřinky)

Prostřední a vyšší stupeň věku (9-14 let): celkem 115 knih, mezi nimi Amicis: Srdce a Dolenský: Obrázkové dějiny národa českého

Vyšší stupeň věku (12-14 let): celkem 190 knih, mezi nimi Defoe: Robinson, 4 knihy Podlipské, Třebízský (Obrazy z naší minulosti, Z rodné chaloupky), Tolstoj: Kavkazský zajatec, Verner (!): Oceanem na kře ledové a Dva roky prázdnin.

Ani jeden z autorů se nevyskytuje ve všech oddílech podle autorova třídění. Nejpočetnější zastoupení má J.K.Hraše - 15 svazků ve 4 oddílech, autor povídek a různých vyprávění - typický představitel lidové četby (např. Z vypravování našeho lidu I. a II., Obrazy ze života panovníků z domu Habsbursko-Lothrinského); F.J.Andrlík je zastoupen 13 svazky ve 2 oddílech jako další představitel lidové četby (např. Pod chudým krovem, Důvěřujme Pánu, Robinsonka). Ve všech 3 věkových stupních jsou zastoupeni J.K.Hraše a Ž.Podlipská.

Zhodnocení:

Význam seznamu spočívá v tom, že to je jediná informace o oblíbenosti knih z konce 19. století. O tom, zda cíl práce byl splněn, není možné a post rozhodnout, protože nikde nebyl formulován. K obsahovému vyhodnocení by bylo nutné znát aspoň částečně jednotlivé tituly. I tak bude materiál cenný pro srovnání s dalšími průzkumy. Jak vidět, všechny bude spojovat jméno Verneovo a prvek dobrodružnosti.

SVOBODOVÁ, Karla: Četbou k uvědomění. Předneseno v místním odboru Národní jednoty Severočeské v Kutné Hoře. Praha, Národní Jednota Severočeská 1903. 22 s. Epištoly pro lid. Čís. 16.

Kolem roku 1900 se objevuje řada prací, které jsou věnovány významu četby. Četba tenkrát zdaleka neměla takové postavení jako dnes, a tak většina prací je nesena nabádavým tónem asi ve smyslu "zvyšujte se četbou". Práce byly poznamenány současným stavem společenských věd, např. pedagogická psychologie se teprve začala konstituovat jako samostatný obor. Přesto nebude nezajímavé se stručně aspoň jednou z prací zabývat, jako příkladem této literatury.

Práce Svobodové je záznam přednášky, která dobře ukazuje tehdejší nazírání na četbu. Na str. 7 autorka apeluje: "Zbavte se již nerozumného předsudku, že čas, který vaše dospívající dcera ztráví čtením dobré knihy, jest ztracen. Nemyslete, že jest čtení jen zábavou pro školní mládež nebo pro ty, kdo nemají jiné práce. Věřte, právě dorůstajícím dívkám jest čtení dobře řízené nejprospěšnějším a chvíle četbě věnovaná přináší dobré úroky. Nechtějte, aby vaše ženy a dcery jen tělesnou prací od rána do noci se lopotily - dopřejte jim také osvěžení duchovního! Nemějte je za bezduché stroje, které opatřivše domácnost sahatí mají ihned po nějaké, často dost zbytečné ruční práci."

Pak jsou uváděny stručné návody, jak číst román, básně, přírodní líčení, dějepisnou knihu, což je na svou dobu pokrokový čin; ještě dnes nám rozvinutí teorie jak číst s výjimkou oblastí poezie a děl klasiků marxismu - leninismu povětšinou chybí.

A již tehdy následuje upozornění: "Ze čtení plyne ještě jeden užitek pro nás. Četbou zvyšujeme svoji mluvu." (20)

Pochopitelně po úvahách o významu a důležitosti četby autorka přechází ke konkrétnímu požadavku, který je ovšem formulován značně přitažlivě: "Největší chloubou každé domácnosti měla by býti knihovnička, jež by obsahovala nejvzácnější spisy naší literatury." (21)

Také závěru, který spojuje četbu se vzděláním, by čtenář jen tak nepřipsal letopočet, který tolik předchází naší době: "Šířiti zálibu v ušlechtilé četbě i touhu po vzdělání budiž

nejpřednějším naším úkolem; vždyť jen národ vzdělaný, svých práv i povinností znalý dovede uhájiti své bytí, svou samostatnost v dnešních těžkých zápasech." (21)

Zhodnocení:

Tato přednáška, která byla vybrána jako příklad literatury vznikající o významu četby kolem roku 1900, ukazuje, že mezi knihovníky, učiteli a osvětovými pracovníky této doby byli lidé, kteří si velmi dobře uvědomovali pokrokovou úlohu četby naší literatury a kteří dokázali své myšlenky srozumitelně a přitažlivě vysvětlovat.

POZDNIK, Č.: Které knihy se našim čtenářům nejvíce líbí.
V: Vilímkův Kalendář Malého čtenáře na šk.r.1906/7 (ročník XVI.), s. 106-110.

Cílem ankety bylo zjistit nejoblíbenější knihy čtenářů Kalendáře Malého čtenáře, přečtené v roce 1904. Výsledky jsou publikovány formou článku, který obsahuje seznam všech knih, které dostaly alespoň dva hlasy.

Vzorek:

Do výsledků bylo započítáno celkem 237 hlasů. Protože s ankety zúčastnily také kolektivně celé třídy, hlasy tříd do 10 žáků byly započítány jako 1 hlas, do 20 jako 2 hlasy atd. aby nebyl narušen přehled a aby se zabránilo "suggesci a vlivu učitele." Kolik hlasů z 237 tvoří hlasy jednotlivců a kolik "kolektivní" hlasy nebo jiné údaje o vzorku nejsou uvedeny.

Metodika:

Anketa byla vyhlášena v Kalendáři Malého čtenáře na šk. r. 1904/5 a výzva opakována v Malém čtenáři XXIV. (1904-1905 č.10, s.159-160 a v Pedagogických rozhledech XVIII. (1904-1905), sešit 6, s.430-1, kde byli požádáni o pomoc i učitelé. Každý účastník ankety měl na korespondenčním lístku napsat tři knihy, jež se mu "nejvíce líbily ze všeho, co v uplynulé roce přečetl" (z výzvy v Malém čtenáři). Výzva v Malém čtenáři rozšířila původní požadavek o dalších 10 otázek (viz fotokopie), výsledky však nebyly publikovány. Uzávěrka ankety byla prodloužena 15.3.1905, výsledky se však objevily až po roce.

Zjištěné výsledky:

Anketa dala odpověď především na otázku o nejčtenějších knihách roku 1904. Pořadí nejčtenějších (a nejoblíbenějších knih vypadá takto:

1. Němcová: Babička	47
2. Jirásek: Staré pověsti české	32
3. Dolenský-Rezek: Obrázkové dějiny národa českého	15
4. Erben: Kytice	12
5. Assolant: Hrdinný kapitán Korkorán	10
6.-10. Němcová: Pohádky	9
Kořenský: Cesty po světě	9

Kosina: Velikáni našich dějin	9
May: Vinnetou, rudý gentleman	9
d'Ivoi: Tajemný doktor	9

Přestože Pozdník uveřejnil tehdy pouze autory a názvy knih, které dostaly nejméně 2 hlasy, je možné dodatečně z tohoto seznamu sestavit žebříček 10 nejčtenějších spisovatelů (podle počtu obdržených hlasů):

1. Němcová	56
2. Jirásek	43
3. Verne	30
4. May	25
5. Erben	17

a dále Rais 16, Assolant 10, d'Ivoi 9 a Burnettová a Mailot 8. (V této řadě nejsou zahrnuti autoři naučné literatury.) Tedy neméně než polovina spisovatelů - Němcová, Jirásek, Verne, May a Rais - kteří se ještě dnes umisťují na předních místech v žebříčcích obliby, což svědčí jak o hodnotách jejich díla, tak o stálosti čtenářských zájmů naší mládeže.

Z uvedeného seznamu je možné ještě vypočítat pořadí nejúspěšnějších literárních žánrů a druhů:

1. dobrodružná	82
2. historická	73
3. klasická	47
4. naučná historická	34

atd. Na posledním místě tehdy skončila současná literatura, reprezentovaná tehdy ovšem např. dílem K.V. Raie. Do tohoto pořadí nejsou započítány některé knihy, které už Pozdník označil otazníkem, protože nemohl identifikovat, o jaké tituly jde; nemohou však uvedené pořadí zkreslit.

Zhodnocení:

Anketa v každém případě splnila svůj původní cíl, nebudeme-li přihlížet k dodatečně přidaným otázkám. Z dnešního hlediska má ovšem jednu velkou nevýhodu, spočívající v tom, že neposkytuje sebemenší údaj o účastnících ankety, alespoň věk a původ by mnoho znamenaly. I tak ovšem v historii průzkumů čtenářských zájmů zůstane průzkumem, který tuto historii začíná.

Ohlasy:

Kurka, Ladislav: Výročí, na které se zapomnělo? V: Čtenář XVIII. (1966), č.1

Kurka, Ladislav: Čas letí, ale... V: Voják a kultura V. (1966), č.3,4 strana obálky.

ČADA, František: Výzkum žactva. Pedagogické rozhledy XXV. (1911-1912), s.847-860 a s.958-974.

Cílem práce bylo všestranně vyšetřit během školních let 1905/6 a 1906/7 po fyzické i duševní stránce zástupce pražského žactva. Výsledek tohoto šetření - podrobná studie - je publikován ve více než 30 pokračováních na stránkách Pedagogických rozhledů.

Metodika:

Žactvo bylo vyšetřováno metodou pozorování. Vyšetřující pedagogové měli dotazníky o 200 otázkách, rozdělených do 28 oddílů; podle charakteru otázek někde zapisovali získané výsledky, jinde odpovědi žáků. Jako 27. oddíl byla zařazena Četba a vliv její.

Vzorek:

274 žáků z 5 tříd obecných a dvou tříd měšťanských.

Zjištěné výsledky:

27. oddíl není přes podrobnost studie vyhodnocen. Jsou zde uveřejněny pouze výsledky tří rozhovorů.

Žákyně A. (12letá): "Doma mají jen Sibyllu. Ve škole seznala Babičku. Sotva jsem pak oznámila, jak lacino si mohou Babičku koupiti, ihned si ji koupila. "Babička" se jí ze všeho nejlíp líbí; pak "Ztracená". (860)

Žákyně B. (12letá): "Doma nečte nic; zábavné knihy ve škole půjčované přečetla 2; líbí se jí z nich Jiráskovy: "Staré pověsti české". (960)

Žákyně C. (13 a půl roku): "Má (svých) 20 knih: Ztracená, Rosné perly, Malý čtenář, Národní báchorky, Deklamovánky atd. Nejlíp se jí líbí "Irská chatrč". (963)

Víc v celé studii o četbě není.

Zhodnocení:

Výsledky jsou jistě dávno ztraceny. Studie tedy pro nás zůstává dokumentem "jak se začínalo".

BENEŠ, Vojta: Děti čtenáři. V: Česká osvěta III. (1907), s.200-203; IV. (1908), č. 3-4, s.12-14. (1. část zprávy). Pedagogické rozhledy XXII. (1909), s.503-507, s.615-618, s.726-729.

"Snažil jsem se tedy četbu svých žáků postavit na reálné základy, umínil jsem si z četby a knihovny aspoň ve své třídě učinit jednu z nejdůležitějších složek školské své práce, zhodnotit ji a využítkovati všestranně pro děti, pro sebe, pro výchovu vůbec."

(Česká osvěta III. (1907), s.200.)

Metodika:

"Dal jsem tedy svým žákům tento úkol: Napiš, cos kdy četl jak jsi četl, co o tom soudíš." odevzdané písemné práce Beneš vyhodnotil a studii uspořádal podle druhů literatury; v každé kapitole cituje názory žáků. Neuvádí však žádné tabulky ani seznam čtených knih.

Vzorek:

Zmíněný úkol zadán začátkem prosince 1906 57 žákům páté třídy (tedy 6.-8. školní rok mezi 11.-14. lety věku) z průmyslové osady blízko Prahy, děti z 90% dělnického původu. Místem jsou zřejmě Zápy, kde dostal Beneš v roce 1906 místo definitivního učitele.

Zjištěné výsledky:

Z Benešova textu, který má dost publicistický a pedagogický charakter, se nedají sestavit přesné tabulky nejčtenějších knih a spisovatelů. Jediné pořadí je možné sestavit podle žánrů, do kterých Beneš jednotlivé knihy roztřídil:

1. vážní autoři	uvedeni 236x
2. indiánky	190x
3. autoři pochybní	140x
4. noviny a časopisy pro děti	119x
5. kalendáře	109x
6. naučná prosa	65x
7. krváky	56x
8. noviny a časopisy pro dospělé	54x
9. krejcarové pohádky	39x

Zhodnocení:

Průzkum byl až do roku 1965 pokládán za nejstarší český průzkum čtenářských zájmů, teprve objevení ankety v Kalendáři Malého čtenáře ho odsunulo na druhé místo. Průzkum zahrnul pouze žáky jedné třídy na malotřídní škole a navíc byl zadán učitelem jako školní práce, což jistě mohlo vyvolat určité zkreslení výsledků, i když uvedená tabulka naznačuje, že žáci uváděli spíše vše co přečetli a ještě si pamatovali. Benešův průzkum si však jedno prvenství uchová: začíná dlouhou řadu školních průzkumů, mnohdy zavrhovaných a kritizovaných, jejichž cena je vždy dána obdobím, ve kterém ten který průzkum probíhal: jestliže z té doby není jiné zprávy o průzkumu čtenářských zájmů, význam vždy stoupá, neboť pomáhá překlenout mezery.

RAMBOUSEK, Antonín: Z četby žactva škol pokračovacích. V: Pedagogické rozhledy XX. (1906-1907), sešit 7, s.530-532.

Cílem průzkumu bylo získat podklady pro založení školní knihovny. Výsledek je zpracován do několika komentovaných tabulek, nechybí ani závěry.

Metodika:

Žáci byli vyzváni, aby napsali na list papíru jména knih, "kolik jich kdo podržel v paměti". Průzkum proběhl v první polovině prosince 1906.

Vzorek:

163 žáků čtyř tříd (jedné 1. a tří 2.) na pokračovací obchodní škole, ve věku 14-18 let.

Výsledky:

označili knih		
1	32	19,6%
2-4	45	27,6%
5-10	28	17,2%
přes 10	4	2,4%
neurčitý počet	23	14,2%
ani 1	31	19,0%

Posledních 31 žáků označuje Rambousek za nečtenáře - "téměř všichni činí dojem omezených, často těžkopádně myslících chlapců" (531).

Úhrnem jmenováno 105 autorů (ale nejsou všichni uvedeni):

1. Verne	72	44,0%
2. May	35	21,5%
3. Jirásek	21	13,0%
4. Kořenský	16	
5. Třebízský	15	
6.-7. Defoe	12	
6.-7. Němcová	12	
8. Dumas	9	
9.-10. Sinkiewicz	8	
9.-10. Sv.Čech	8	

Pořadí oblíbených spisovatelů celkem odpovídá pořadí nejoblíbenějších knih: 1.Verne: Děti kapitána Granta 22
2.Verne: Dvacet tisíc mil pod mořem 22

3. May: Vinnitou	16
4. Jirásek: Psohlavci	14
5. Němcová: Babička	12

a dále Verne: Dva roky prázdnin 11, May: Old Shaterhand 11, Dumas: Tři mušketýři 7, May: Syn lovce medvědů 6 a May: Ve stínu palem 6.

Zhodnocení:

Školní průzkum se svým omezením. Získané výsledky se nevyvíkají zjištěním z jiných průzkumů. Cenný je údaj o počtu žáků, kteří neuvedli ani jednu knihu. V popředí zájmů stála literatura líčící dobrodružství, ať už to byly mayovky a verneovky či cestopisná literatura. Vytyčený cíl byl jistě splněn, nějaké zobecnění ovšem není možné.

Ohlasy:

V Časopisu pro psychologii čtenáře, který vydával Frey v roce 1933, nazval sám Frey v bibliografii průzkumů tuto práci "...dnes zcela bezvýznamným příspěvkem k četbě dorostu" (č.1, s.14). Při známé kritičnosti Freyově není nutné brát tento odsudek doslova.

MŘIHLAD, E.: Příspěvek ke studiu valašského dítěte. V: Pedagogické rozhledy XX. (1906-1907), č.6, s.442-444.

Cílem práce bylo přinést co nejvíce údajů o fyzické i psychické stránce zkoumaných dětí a o jejich znalostech a činnostech. Výsledek je podán článkovou formou.

Metodika a vzorek:

77 žáků II.třídy (na valašské malotřídce mohla II.třída představovat 10-14leté děti) odpovědělo ve třídě na nejrůznější otázky (kdo kouří, kdo viděl automobil, kdo chová králíky atd.).

Zjištěné výsledky:

Literatury se týká pouze tento citát:"Vlastní knížku ku čtení má pouze 13 žáků (Jenovefa, Chlubilova rodina, Na Marsu, Cigánské dítě, Vlasta, Tataři v Uhrách, Rajská zahrádka, Tři zlatá pera, Tři vysloužilí vojáci, Zmizelé dítě (87 sešitů), Garibaldi (11 sešitů). Jeden žák odebírá "Malého čtenáře" a má kromě toho knížku z "Dědictví Komenského"." (444)

Zhodnocení:

Je třeba výmluvnějšího dokumentu o četbě dětí na Valašsku před 60 lety?

PRAŽÁK, František: Literatura a děti. V: Pedagogické rozhledy XXVI. (1912-1913), č.2, s.190-193.

Článek na téma dítě jako spisovatel a jako čtenář. Týká se blíže nevysvětleného průzkumu, z jehož výsledků čerpá.

Metodika:

V článku není popsána. Průzkum proběhl ve škole asi roku 1912.

Vzorek:

Průzkumu se zúčastnilo asi 52 žáků ve věku 10 až 14 let, které odpovídaly na otázky týkající se četby novin, časopisů a knih. Škola byla umístěna v zemědělské krajině, ale většina dětí byla dělnického původu.

Zjištěné výsledky:

Článek je napsán tak, že ve většině případů není jasné, zda autorovy myšlenky se opírají o výsledky průzkumu či ne.

Na téma dítě jako spisovatel je zde konstatováno, že dítě píše rádo - ať už dopisy nebo básničky.

K tématu dítě jako čtenář se vztahuje větší část práce. Autor zdůrazňuje úlohu prostředí, zvláště přírodní scenerie a dělá velmi problematický závěr: "Líčení lidských povah se jim příčí a nedovedou je dlouho sledovati:" Ovšem spíše pravý opak je pravdou. Pražák zjistil, že nejpopulárnější ze zvířat jsou mezi dětmi slon, opice a osel, předmětem největší zajímavosti kůň. "Rostlina v literatuře dítě nezajímá. Děje se tak z neznalosti jejich života a jich vůbec." (192) I když to je zajímavý postřeh, že těžké s ním zcela souhlasit; nezájem spíše zavinuje jednotvárnost rostlinného života, která brání vnést do líčení dramatický prvek, který dítě v četbě hledá.

Také další závěr je diskusní: "Knihu nejraději dítě přečte hned napoprvé celou. Proto mu vyhovují kratší povídky." (192) Naopak souhlasit můžeme se zjištěním, že "historické dílo se mládeži líbí pro neznámé prostředí děje" (193), i když známe i další důvody obliby historické literatury.

Konečně autor uvádí i několik statistických údajů:

Noviny: list klerikální znalo 36, listy strany soc.dem. 24, list agrární 8. Denně četlo 9, občas 41. Nejvíce zajímaly: různé zprávy (např. o krádeži a sebevraždě) 28x (53,9%), soud-

ní síň 11x (21,1%) a inzeráty 7x (13,4%).

Časopisy: četlo 17 dětí, tj. 32,7%, hlavně Zlatou Prahu, Světozor a Šťastnou domácnost.

Knihy: školní knížky četly všechny děti, kalendář 38 (73,1%) a krvavé romány Hynkovy 12 (23,1%).

Zhodnocení:

Výsledky tohoto průzkumu jsou určitým historickým dokumentem, poskytujícím dnes s více než 50letým odstupem možnost srovnání tehdejší a dnešní četby novin a časopisů u dětí. Údaje sledující četbu knih naznačují, jakou četbu měly děti tenkrát k dispozici. I když průzkum proběhl asi o šest let později než průzkumy Rambouskův a Benešův, ukazují, že prostředí (předcházející průzkumy se konaly v pražském okolí) silně ovlivňovalo možnosti četby. Konečně je průzkum dokladem, jak už tenkrát autoři při vyhodnocování výsledků průzkumu se dopouštěli nepřipustných zobecňování.

Č E T B A A Č T E N Á Ř S K É Z Á J M Y
o d r . 1 9 1 9 d o r . 1 9 3 8

SVOBODA, K.: Sebezpozorování žáků 11-14letých. V: Pedagogické rozhledy XXXI. (1921), s. 11-27.

Cílem průzkumu bylo poznat názory žáků na školu, budoucí povolání, poznat jejich přání a životní vzory a zjistit způsoby využívání volného času.

Metodika:

Při hodině češtiny byl rozdán dotazník, který měl asi deset otevřených otázek (např. Co nejraději čtete?, Které osoby nejvíce milujete a koho si nejvíce vážíte? atd.)...žáci jej většinou pokládali za slohové cvičení." (18) Tento citát ukazuje názorně na nedostatek, pro který byli většinou školní průzkumy (nazývané tehdy ankety) odsuzovány, neboť pochopitelně subjektivní přístup žáků vyplýval ze snahy napsat to tak, aby odpovědi došly uznání učitele.

Zpracování dotazníků bylo asi velmi nedokonalé; přesto, že je publikací výsledků věnováno poměrně dost místa, obsahuje velmi málo čísel.

Průzkum proběhl zřejmě v roce 1920.

Vzorek:

Průzkum proběhl na gymnasiu na Královských Vinohradech, na reálném gymnasiu v Praze v Truhlářské ulici a na reálném gymnasiu v Příboře, v I.-III. třídě. Zasáhl celkem 11 tříd těchto středních škol se 450 žáky, z toho bylo 96 děvčat ve věku 11-12 let (21,3%); starší hochů 11-14 let (78,7%).

Zjištěné výsledky:

Četby se týkaly celkem tři otázky, které zjišťovaly: využívání volného času, oblíbenou četbu a životní vzory.

V zábavě primánů stojí četba na 1.místě (75 hlasů) před chozením do divadla a bruslením.

Nejraději čtou:

Primáni: May, Verne, Jirásek, buffalobilky

Primánky: Čarská, B.Němcová, Jirásek, Rais, Třebízský.

Sekundáni: Verne, May, Jirásek, Rais, buffalobilky, detektivní povídky, cestopisy.

Vyšší třídy: „nastupuje vedle četby dobrodružné a na její místo knihy doporučované ve škole" (18)

K hodnocení četby charakteristický výrok: "Učitel, který

má literární vkus, vidí nerad dobrodružné knihy v rukou svých žáků. Přesto může být spor o to, zda a pokud zavrhovati tuto četbu, po níž hoší tolik dychtí. Sám jsem vychovával žáky bez románů Verneových a Mayových; umělecky jsem jim prospěl, ale snad jsem je připravil o mnoho dětských radostí." (18)

Za svůj ideál žáci považovali: Masaryk, herec Eddy Pollo, fotbalista Vaník, Alice Masaryková, Němcová, Kramář, Jirásek, Machar atd.

Zhodnocení:

Dotazník mohl těžko splnit svůj cíl, jestliže ho žáci považovali za slohové cvičení. Je nutné předpokládat, že v některých případech to zkreslilo jistě odpovědi. Četba stála tehdy zřejmě jako nejdostupnější v čele zájmů školních dětí, a především četba dobrodružných knih. Stanovisko Svobodovo ukazuje, do jakých rozporů se četba dostávala ve srovnání s názory školy; že by vítězila škola je nepravděpodobné.

Zajímavý dotazník. V: Česká osvěta XIX. (1922-1923), č.6, s.132-133.

Na české státní reálce v Praze-Žižkově jevil se v r. 1921-1922 nezvyklý neprospěch. Profesorský sbor chtěje vypátrat příčinu, vypracoval dotazník, který si všímal nejružnějších zájmů žáků.

Metodika a vzorek:

Informace má být přetištěna z Věstníku MŠANO V., 11, (v tomto věstníku i nejbližších okolních ročnících jsem však podobnou zprávu nenašel) a proto obsahuje pouze kusé údaje. Způsob vyplnění dotazníků zde není popsán.

Průzkumu se zúčastnilo celkem 610 žáků, z toho bylo 518 chlapců (84,9%) a 92 děvčat (15,1%).

Průzkum proběhl zřejmě v roce 1922.

Zjištěné výsledky:

Snad poprvé zde byla zjišťována frekvence četby zábavných knih:

kolikrát týdně	celkem	z toho chlapci	děvčata
1x	90	83	7
2x	118	94	24
3x	56	52	4
4x	29	25	4
5x	34	32	2
denně 1 hod.	142	125	17
denně 2 hod.	39	36	3

Nejoblíbenější autoři: Jirásek 406 (355 chlapců a 51 děvčat), Třebízský 225 (186 chlapců a 39 děvčat) a Němcová 188 (133 chlapců a 55 děvčat). Němcová má ovšem většinu v nižších třídách (bližší údaje nejsou bohužel publikovány).

Nejoblíbenější literární žánry:

	celkem	chlapci	děvčata
1. romány	406	355	51
2. cestopisy	242	222	20
3. básně	200	160	40
4. pohádky (do IV.tř.)	189	161	28
5. naučná	123	107	16
6. indiánky	92	92	0
7. detektivky	81	80	1

Redaktor, který zde přetiskuje pro Českou osvětu vybrané výsledky, sám upozorňuje, že ke zkreslení mohlo dojít u indiánek, také % zájmu pro naučnou literaturu by potřebovalo bližšího vysvětlení. Poměrně vysoké je procento hlasů pro pohádky vzhledem k věku studentů, kteří se pro ně vyjadřovali - od 10 do 14 let.

Četba časopisů: na prvním místě jsou humoristické listy se 173 hlasy (153 chlapců a 20 děvčat), na druhém Malý čtenář se 154 hlasy (129 chl. a 25 děvčat), na třetím sportovní listy s převahou chlapeckých hlasů (ze 129 plných 126).

Hodnocení:

Zda profesorský sbor poznal hledané příčiny nezvyklého neprospěchu, což byl hlavní cíl průzkumu, zde není uvedeno. Ale sám fakt, že se o odpověď pokusil touto moderní cestou, stojí za zaznamenání.

SVOBODA, Ot.: Hry ochotnické. V: Česká osvěta XIX. (1922-1923),
č.18, s. 408 - 410.

Je to komentář ke statistice ochotnické činnosti v par-
dubickém okrese za rok 1922.

Zjištěné výsledky:

V roce 1922 bylo sehráno celkem 120 her od 77 autorů. Největší oblibě se těšil K.Fořt (hrán celkem 15x), dále Ferd. Oliva (13x) a J.Skružný (11x). 6x byl hrán Ot.Pospíšil, 5x Jirásek, Šamberk, Karas, Lužanská, 4x 3 autoři, 3 x celkem 6 autorů, 10 autorů 2x a 50 autorů jen jednou (tzn., že jejich hry se dočkaly pouze premiéry.

Nejčastěji byly hrány hry K.Fořta Z českých mlýnů 6x a V českém ráji 4x, 9 her bylo uvedeno 3x, 19 her 2x a 90 dokonce jen jednou. To tedy znamená, že 90 her (75%) mělo pouze premieru a 19 dalších (6,3%) se dočkalo jediné reprízy.

Hodnocení:

Jde o informaci z hlediska knihy a čtenářských zájmů okrajovou. Ani zde ovšem mezi deseti prvními autory nechybí Jirásek. Autoři budou mít zřejmě (alespoň někteří) regionální charakter.

HOMOLKA, Fr.: Které knihy se dětem líbí. V: Únor XI. (1923-1924), č.4, s.39-40.

Cílem bylo zjistit oblíbenou četbu dětských návštěvníků předvánoční výstavy knih pro mládež, pořádané Společností přátel literatury pro mládež v roce 1922.

Metodika a vzorek:

Byla to anketa; lístek dostal každý dětský návštěvník výstavy. Vyplněný lístek odevzdalo celkem 602 dětí, z toho 321 chlapců (53,2%) a 281 děvčat (46,8%). Podle věku bylo složení následující:

6-9 let	91
10-12	308
13-14	132
bez udání věku	71

Článek velmi stručně informuje o nejoblíbenějších knihách.

Zjištěné výsledky:

Na 602 lístcích se objevilo buď 164 nebo 192 různých knih (každé číslo se objevuje jednou), z toho 28 děl dostalo nejméně 5 hlasů. O jisté věrohodnosti svědčí to, že děti uváděly i titulky, které na výstavě nebyly, na druhé straně však vystavení titulů znamenalo bezesporu silné ovlivnění výsledků.

Pořadí	Autor a název	celkem hlasů	chl.	z toho děvč.	věk
1.	Němcová: Babička	45	24	21	6 - 14
2.	Jirásek: Staré pověsti	42	15	27	8 - 14
3.	Burnettová: Malý lord	32	18	14	7 - 14
4.	Jirásek: Psohlavci	21	9	12	11 - 14
5.	Habberton: Hýta a Batul	20	11	9	9 - 14

a na dalších místech Hais-Týnecký: Na pasece 15x, Karafiát: Broučci 12x, Verne: Děti kapitána Granta 11x, Marryat: Milošlav Vlnovský 11x, Malý Brehm 11x.

Všechny uvedené tituly dostaly hlasy od 11-14 letých dětí, 6tileté děti hlasovaly ze jmenovaných titulů pouze pro Babičku a Broučky.

Podle uváděných autorů je toto pořadí:

1.-2.	Jirásek	67x	(hlasy rozděleny na 4 knihy)
1.-2.	Němcová	67x	" " " 4 "

3. Verne 34x (hlasý rozdělený na 9 knih)
Každé páté dítě hlasovalo pro některou z knih A.Jiráska
nebo B.Němcové.

Ohlasy:

V roce 1930 se konal pění Masarykova lidovýchovného ústa-
vu sjezd přátel literatury pro mládež, kde mimo jiné Jaroslav
Eloušek přednesl referát Z historie bývalé Společnosti přátel
literatury pro mládež. Uvedenou anketu hodnotí takto: "Třeba-
že nelze výsledku přiznati absolutní cenu - některé děti psaly
knihu, kterou by si přály míti, jiné opsaly názvy od ji-
ných - přece je tu zjištěn do jisté míry kádr knih, jež děti
tenkrát zajímaly." (V: Deset let péče o dětskou četbu. Praha,
Masarykův lidovýchovný ústav 1930, s.10.)

Hodnocení:

Z anket není možno nikdy provádět velké závěry. Zajímavé
je shoda v pořadí autorů i prvních dvou knih s Pozdńíkovou an-
ketou z roku 1906. Využít se dá jedině nápad uspořádat před-
vánoční výstavu dětských knih a provést obdobnou anketu.

VÝSLEDEK ankety... V: Úhor XI. (1923-1924), č.9, s.116.

Ve 4.čísle XI.ročníku Úhoru byla otištěna stručná poznámka, vyzývající k pořádání anket tedy průzkumů ve třídách. Tento průzkum je zřejmě první výsledek výzvy.

Cílem bylo zjistit zálibu dětí ve spisech čelných spisovatelů pro mládež podle knih přečtených ve školním roce 1922-1923.

Metodika a vzorek:

Metoda je charakterizována jako hlasování, není ovšem jasné, jak byly např. získány údaje o počtu přečtených knih.

Vzorek tvořilo 169 žákyň 4. a 5. třídy (10 - 12 letých) na obecné dívčí škole v Nymburce.

Zjištěné výsledky:

Během školního roku 1922-23 bylo přečteno celkem 4222 knih, což je průměr 24,9 knih na 1 žákyni.

Nejoblíbenější knihy (každá žákyně 1 hlas)

Bylo uvedeno celkem 43 titulů, z nichž řada dostala jen jeden hlas.

1. Erben: České pohádky	28
2. Němcová: Babička	11
3. Čečetka: Dcera exulantova	9
4. Němcová: Pohádky	8
5. Defoe: Robinson	8
6. Gréville: Ztracená	8

atd.

Ve věku 10-12 let se ukazuje, jak původní četba pohádek a o zvířátkách se rozšiřuje i na klasickou, ale začínají se objevovat i knihy dobrodružné, historické a cestopisné.

Hodnocení:

Drobný průzkum, v němž se poprvé objevuje otázka sledující počet knih přečtených za určité období.

URBAN, Jaroslav Fr.: Dětská četba ve světle číslic. ÚHOR XI. (1923-1924), č.6, s.66-67.

"Zajímalo mne zvědět, co naše děti odebírají a mají-li dosti vhodné četby v knižnicích žákovských anebo ve veřejných knihovnách." (66)

Metodika a vzorek:

Šlo o dotazník, rozeslaný do 20 škol teplicko-šanovského okresu s 3345 dětmi, není však jasně, z kolika škol došla odpověď a jakým způsobem byly zjišťovány odpovědi na některé otázky (např. kolik a jaké knihy dostaly děti k vánocům).

Zjištěné výsledky:

Mohou sloužit jako určitá ilustrace, nic víc.

64 žáků (ale není uvedeno z kolika) má vlastní knihovničku nejméně o 10 knihách.

K Vánocům 1922 dostalo 424 dětí 466 knih, nejvíce - 151 (tj. 32.4% všech knih) - dostalo Severočeské pověsti, které napsal autor článku (což vzbuzuje při nejmenším ostražitost ke všem a zejména tomuto údaji).

Nejodebíranější časopisy (uvedeno celkem 21):

Pořadí název	celkem	odebíráno			
		v čítárně školy	ve škole	v tel. spolku	u knih- kupce
1. Mládí	236	6	170		60
2. Malý čtenář	70	6	34		30
3. Kohoutek	62			62	
4. Dětský svět	48		16	32	
5. Zlatá brána	46	1		45	

Mimo to čte 92 žáků nedělní dětskou přílohu Českého slova Klíčení a 98 žáků odebírá u knihkupce Obrázkové dějiny vydávané Vilímkovým nakladatelstvím.

Zhodnocení:

I když zpětně nemůžeme zjistit, kolika dětí se vlastně uváděné údaje týkají, leccos naznačuje důraz, který klade autor článku na velikou nezaměstnanost v kraji, jež snížila počet knih pod stromečkem i odebíraných časopisů. Bezesporu mezi životní úrovní a nákupem knih a časopisů existuje přímá úměrnost.

BRADÁČOVÁ, Ludmila: Výzkum vývoje mravního cítění českého žáka na podkladě jeho zájmů. Praha, Dědictví Komenského 1925. 106 s., 27 s. příl. "Dítě". Sv.8."

Cíl práce je velmi dobře vyjádřen názvem práce. Významnou roli v celém zkoumání hrála četba a čtenářské zájmy.

Obsah a rozsah výzkumu jsou charakterizovány třemi okruhy otázek: - dětské hry, volný čas, četba, nejmilejší povolání a oblíbenost vyučovacích předmětů

- skupina tužeb a zážitků - hodnocení zážitků, rozbor přání a užití peněz

- charakteristika dětských vzorů.

Metodika:

Na tabuli v týž den v druhé plovině května 1923 v prvních vyučovacích hodinách napsány otázky. Pro 2. a 3. třídu obecné školy to bylo 10 otázek, mezi nimi 7. Co čteš nejraději a proč? a 8. Komu ze všech těch, o nichž jsi slyšel nebo četl, nebo které znáš, chceš se podobati a proč? Pro vyšší třídy to bylo 13 otázek, mezi nimi 3. Co čteš nejraději a proč? 6. Která z čtených knih se ti nejvíce líbila a proč? 7. Která osoba se ti líbila z této knihy a proč? 8. Co děláš nejraději ve volném čase? Šlo tedy jako téměř vždy o průzkum realizovaný dotazníkem.

Vzorek:

Bylo vyšetřeno celkem 1603 žáků ve 40 třídách 10 škol.

Školy zahrnuly jak vesnici (Podčáplý, Seletice, Vrsce, Lstiboř, Řepy), tak města Nymburk, Beroun, Louny) i Prahu. Z celkového počtu žáků bylo 622 chlapců (38,9%) a 981 děvčat (61,1%), 594 z obecné školy (37,5%) a 1009 z měšťanské školy (62,5%). Podrobnější rozdělení respondentů viz v příloze.

Zjištěné výsledky:

Volný čas.

Děti dostaly na vybranou celkem 40 činností, z kterých měly označit nejmilejší. Četba vyšla vítězně, jak ukazuje následující tabulka:

Třída	Pořadí četby ve volném čase		% hlasů	
	chlapci	děvčata	chlapci	děvčata
obecná				
2.	6.-7.	5.-6.	4,1	7,1
3.	3.	2.	11,3	19,0
4.	2.	1.	13,4	34,3
5.	4.	2.	10,6	29,1
měšťanská				
I.	2.	2.	16,9	22,1
II.	1.	1.	40,9	42,8
III.	1.	1.	36,1	46,7
IV.	1.	1.	40,1	68,0
celkem	1.	1.	22,7	33,8

U hochů dostala četba nejvíce 40,9% - ve II.třídě, u děvčat plných 68% ve IV.třídě.

Podrobnější údaje viz v příloze.

Motivace četby:

Velmi zajímavý je poznatek, že už tenkrát Bradáčová sledovala motivaci (v její terminologii důvody) četby. Nejvíce hlasů u chlapců i dívek dostala zábava (32,2 a 40,4%) a poučení (28,8 a 18,0%), při čemž ovšem kategorizace motivů není příliš šťastná (např. poznání vlasti, které se umístilo na 3. místě, je možné zahrnout do poučení atd.).

Podrobnější údaje viz v příloze.

Obliba literárních žánrů a druhů:

Literární žánry a druhy byly kategorizovány do 18 oddílů, při čemž se toto dělení prolínalo s dělením podle formy (např. dobrodružné romány a dobrodružné povídky byly dvě samostatné kategorie podobně jako historické romány a povídky). Každý respondent mohl označit více žánrů a druhů, při čemž tato otázka byla pokládána až od 4. třídy.

Podle hlasů se umístily nejlépe:

chlapci		děvčata	
1. historické romány	18,9%	vesnické romány	17,9%
2. pohádky	14,4%	pohádky	15,9%
3. dobrodružné romány	12,5%	historické romány	13,3%
4. dobrodružné povídky	12,5%	dívčí romány	10,8%
5. cestopisy	10,9%	histor.povídky a pov.	10,3%

Současně tyto žánry a druhy jsou jediné, které dosáhly více než 10% hlasů. Srovnání podle jednotlivých tříd ukazuje, že bez jediné odchylky stoupá u chlapců četba cestopisů, u děvčat četba cestopisů a odborných děl. Poučnou literaturu (cestapisy, dějiny, biografie, odborná díla, časopisy a noviny) zvolilo 24,2% chlapců a 17,6% děvčat.

"Celkové resumé co do rozdílu mezi hochy a dívkami by bylo: s vývojového hlediska pozorováno, hoši dříve začínají s četbou spisů z kategorie vyšší; v četbě jejich převládá reálnost a smysl pro praktické použití vědomostí. Dívky čtou rády pro zábavu a proto volí více literaturu krásnou." (57)

Podrobnější výsledky viz v příloze.

Nejčtenější knihy:

chlapci	děvčata
1. Psohlavci	Babička
2. Babička	Psohlavci
3. Robinson	Staré pověsti české
4. Temno	Dějiny národa českého
5. Staré pověsti české	Svéhlavička
6. Dolenský: Dějiny národa českého	Sibiročka
7. Tarzan	Královna Dagmer
8. Dvacet tisíc mil pod mořem	Lída Vlasovská
9. Zlatá kniha Beneše Třebízského	Temno
10. Zapadlí vlastenci	Kytice

Nejčtenější knihy jen do určité míry odpovídají nejoblíbenějším žánrům. Pohádky v první desítce knih nemají žádné zastoupení ani u chlapců ani u děvčat, právě tak jako cestopisy u chlapců a vesnické romány u děvčat. Zastoupení ostatních žánrů je uvedené desítce přiměřené.

Vzory z četby:

"Výběr osob z četby postupoval vývojově s četbou vlastní: na nižších stupních nacházíme osoby z pohádek a dětských povídek, starší žáci obdivují hrdiny z románů a v nejvyšších třídách poutají osoby z četby poučné, zvláště z dějin.

Rozdílu zájmů v četbě chlapecké a dívčí u žáků nejmladších není, zato později výběr osob z románů je diferencován značně: u hochů jsou to především hrdinové z dobrodružné četby. Ti-to počtem mají svůj protějšek v hrdinkách z románů dív-

čích. Ve výběru osob z četby historické je celkem rovnováha."
(76)

Nejčastější vzory:

u chlapců		u děvčat	
1. Kozina	31,6	Babička	10,2
2. Robinson	7,5	Barunka	4,5
3. Žižka	4,6	Viktorka	3,8

Podrobnější údaje viz v příloze.

U chlapců se dělí největší zájem mezi postavy z historické a dobrodružné četby, což odpovídá postavení oblíbených žánrů u chlapců, u děvčat vítězí jednoznačně Babička Boženy Němcové, která dala vzor celkem 92 děvčatům (tj. 21,6%) ze 425 děvčat, které na tuto otázku odpověděly.

Ohlasy:

Práce si kupodivu vysloužila tvrdý odsudek Freyův: "Všechny chyby, jaké se jen mohou při takových anketách vyskytnouti, jsou na ní tak patrné, že lze jen litovati, bude-li měkým jejích nesprávných výsledků použito, neboť úplně zastírají skutečný obraz dětských čtenářských zálib."

Je to hodnocení úplně jednostranné, bez bližšího vysvětlení a domnívám se, že motiv je v tom, že výsledky Bradáčové jsou jiné, než k jakým došel později Frey (i když tyto rozdíly nejsou nakonec tak velké nehledě na rozdíl jedné školní generace, který mezi oběma výzkumy leží.

Hodnocení:

Kniha je systematicky a přehledně uspořádána a poskytuje dostatek statistických údajů. Má i své slabiny, např. v kapitole VI., která vyhodnocuje tu část otázek, která zněla proč?, ale poměrně slabě, neadekvátně k ostatní interpretaci. Na to patrně naráží autorka, která se v závěru omlouvá za případné nedostatky.

S konečným závěrem "Dětské zájmy (v nejširším smyslu) zachovávají velmi přesně určitý vývojový postup, tvoříce na jednotlivých stupních věkových odlišné a zjiřitelné rozdíly projevové" (103) je možné zcela souhlasit.

Práce vysoko převyšuje vše, co dosud bylo ve výzkumu četby do této doby u nás vykonáno, jak po stránce zjiřtěných výsledků, tak vzhledem k propracované metodice a statistickému zpracování výsledků.

HOMOLKA, Fr.: Které knihy se dětem líbí. V: ÚHOR XII. (1924), č.4, s. 63-64.

Cílem bylo zjistit oblíbenou četbu dětských návštěvníků předvánoční výstavy dobrých knih pro mládež, pořádané Společností přátel literatury pro mládež v Praze v roce 1923.

Metodika a vzorek:

Byla to opět anketa jako při téže výstavě v roce 1922. Na rozdané lístky napsaly děti titul knihy, jméno a věk. Při větším počtu uvedených knih se počítala jen prvá.

Vyplněný lístek odevzdalo celkem 593 dětí (v roce 1922 602 (v roce 1922 602, tedy přibližně stejný počet) ve věku 7-14 let, z toho 153 chlapců (25,8%) a 440 děvčat (74,2%).

Podle věku bylo složení následující :

	1923	%	1922	%
7-9 let	146		91	
10-12 let	315		308	
13-14 let	119		132	
bez udání věku	13		71	

Tedy také podle věku je přibližně stejné složení, větší rozdíl je pouze v pohlaví.

Zjištěné výsledky:

Výsledky jsou publikovány velmi stručně.

Celkově bylo uvedeno 167 knih, do hlasování bylo zahrnuto 139 knih (uvedených na 1. místě).

Nejoblíbenější knihy:

Pořadí	Autor a název	celkem hlasů	z toho		pořadí v r. 1922
			chl.	děvč.	věk
1.	Němcová: Babička	55	12	43	9-14 1.
2.	Amicis: Srdce	51	5	46	8-12 11.
3.	Karafiát: Broučci	41	1	40	8-12 7.
4.	Jirásek: Staré pověsti české	31	7	24	9-13 2.
5.	Burnettová: Malý lord	22	3	19	8-13 3.
6.	Defoe: Robinson Crusoe	16	6	10	9-13 17.
7.	Habberton: Hýta a Batul	13	3	10	8-11 5.
8.	Čarská: Sibiročka	13	-	13	8-12 -
9.	Malý čtenář	12	2	10	9-12 -
10.	Hais-Týnecký: Na pasece	9	3	6	8-13 6.

11. Rezek-Dolenský: Obrázkové dějiny národa českého 9 5 4 9-14 -

Všechny uvedené tituly dostaly hlasy od 9-11letých dětí, což je podstatné snížení věkového rozpětí proti roku 1922 (11-14letých), ale současně se posunula také věková hranice dolů o 2 roky.

Změny v pořadí nejoblíbenějších knih (šest z první desítky se opakuje) mají při nejmenším dvě příčiny: zařazení (umístění) knih na výstavě a vzhled těchto knih (např. při novém vydání) bylo jistě při obou výstavách u mnoha knih rozdílné a mohlo hlasování dětí ovlivnit - posoudit se to ovšem a post nedá. Druhá příčina spočívá v podstatných změnách ve složení vzorku: chlapců bylo v roce 1923 o více než o polovinu méně a děvčat o více než o polovinu více než v r.1922. To se jednak projevilo v tom, že knihy, které dostaly v r.1922 více hlasů od chlapců (např.), zaznamenaly o rok později více hlasů od děvčat, a jednak řada oblíbených klukovských titulů z první desítky vypadla vůbec (Děti kapitána Granta, Kormidelník Vlnovský).

Nejoblíbenější autoři:

Podle uváděných knih se umístili na prvních dvou místech opět B.Němcová - 65 hlasů pro 3 knihy, a A.Jirásek - 55 hlasů pro 9 knih. Opět jako před rokem každé páté dítě hlasovalo pro některou z knih těchto dvou autorů.

Zhodnocení:

Význam provedené ankety samotné není velký, svou důležitost získává teprve srovnáním s výsledky roku 1922, což je možné, neboť obě ankety proběhly za obdobných podmínek.

ROK 1924 ve statistikách veřejných knihoven.

Poměrně objektivním ukazatelem čtenářských zájmů jsou statistiky veřejných knihoven, publikované pravidelně od roku 1921 v našich osvětových časopisech. Tyto statistiky totiž na rozdíl od statistik po roce 1945 (pokud se vůbec publikují) přinášejí i deset (dvacet atd.) nejčtenějších knih, případně spisovatelů, a jsou tak cenným dokumentem o čtenářských zájmech, jak se projevují prostřednictvím jednoho z hlavních zdrojů četby - veřejných knihoven.

Za rok 1924 byly publikovány statistiky městské knihovny v Berouně a městské knihovny a čítárny v Břeclavi.

Městská knihovna Beroun (V: Česká osvěta XXI. /1924-1925/, s.485-486.)

Počet čtenářů 1160 (10,17% všech obyvatel), z toho 173 studentů, 154 řemeslníků, 84 úředníků, 83 z různých povolání, 78 žen v domácnosti svobodných, 174 žen v domácnosti vdaných.

Počet svazků: 9407, z toho zábavné literatury 3411, naučné 1183, časopisů 563, pro mládež 596 (navíc dvě speciální oddělení s 3000 svazky).

Počet výpůjček: 42669, z toho 1431 naučných a 9766 pro mládež (22,7%).

Nejčtenější knihy:

Jirásek: Skaláci	4 výtisky	107 výpůjček
Brodský: Libuše Trnavská	4	101
Klostermann: Suplent I.	3	87
Herrmann: U snědeného krámu I.	3	82
Rais: Lopota	3	77
Herrmann: Otec Kondelík	3	72
Jirásek: Poklad	3	71
Jesenská: Cizinka	2	66
Herrmann: Tchán Kondelík	3	65
Brodský: Dva světy	2	61

Mezi těmito deseti nejčtenějšími knihami není ani jedna od zahraničního spisovatele, a jediný Herrmann zde obsadil tři místa.

Nejčtenější knihy mládeže: Bauše: K neznámým břehům (2 výtisky a 73 výpůjček), Konrád: Zpívající ryby (2 - 72), Kořenský: Amerika (2 - 72), Hodgson -Burnett: Malý lord (2-66) atd.

I když je to přinejmenším zarážející, ani Verne, ani May nestojí na prvních místech. Otázkou, na kterou statistika neodpovídá, je, zda a jak jsou zastoupeni tito, případně jiní autoři ve fondu.

Městská veřejná knihovna a čítárna v Břeclavi

Počet čtenářů 716

Počet výpůjček 23179, z toho zábavná literatura 17614 (78,5%), poesie 390 (,7%), pro mládež 1163 (5,1%), naučná 1017 (4,5%) atd.

Nejčtenější knihy:

1. Verne: Dva roky prázdnin	2 výtisky	76 výpůjček
2. Jirásek: Temno	4	55
3. Jirásek: Psohlavci	4	55
4. Jirásek: Proti všem	4	53
5. Noháč: A ona zapomněla	4	46
6. Salgari: Královna zlatých polí	2	44
7. Glynová: Láska Ginevřina	2	43
8. Konrád: Čím srdce, čím jsi zhřešilo	2	43
9. Zola: Lidská bestie	2	40
10. Jirásek: Na ostrově	3	38

Jedině Jiráskovy a Verneovy knihy mají názvy, které nic neslibují nebo nevzbuzují zvědavost. Naše a zahraniční knihy jsou zastoupeny v poměru 1 : 1. Jirásek má v první desítce 4 knihy.

Nejčtenější autoři:

1. Jirásek	83 výtisků	831 výpůjček
2. Verne	24	393
3. Zahradník-Brožský	24	365
4. Glynová	21	342
5. Dumas	25	328
6. Světlá	46	287
7. Herrmann	24	281
8. Zola	18	260
9. Sinkiewicz	19	253
10. Ohnet	15	251

Na 11. místě byl London (18 - 227), na 13. May (11 - 211) atd.

Výpůjčky knih A.Jiráska tvoří 3,6% všech výpůjček a 4,7% výpůjček zábavné literatury. Výpůjčky 10 nejčtenějších autorů představují plných 20% výpůjček zábavné literatury a 30 nejčtenějších spisovatelů téměř 40% výpůjček zábavné literatury. Poměr zahraničních a našich autorů v první desítce 6:4, v dvacítce 10:10.

Hodnocení:

Statistiky knihoven v jednotlivých letech představují cenný, ale vůbec nevyužitý materiál k hodnocení čtenářských zájmů a k postihu jejich trendu. Jejich cena stoupá zejména v letech, kdy nebyly konány žádné průzkumy jako tomu bylo právě v roce 1924.

F. (Fridrich, František): Co se čte ve veřejných knihovnách. V: Česká osvěta XXIII. (1926-1927), č.5, s.293-294.

F.Fridrich byl knihovnickým inspektorem MŠANO a s jeho jménem je spojeno využívání statistických výkazů z veřejných knihoven ke zjišťování oblíbenosti spisovatelů a knih.

Cílem statistického šetření, které bylo součástí výkazů za rok 1925 pro knihovny v obcích nad 2 tisíce obyvatel, bylo zjistit v těchto knihovnách pět nejčtenějších spisovatelů.

Celá informace je velmi stručná - na dvou odstavcích, což je velká škoda.

Metodika a vzorek:

Metodou tedy bylo vyplnění statistického výkazu, vzorek měly tvořit všechny knihovny v českých obcích nad 2000 obyvatel. V Čechách reagovalo správně celkem 304 knihoven - výsledky z neuvedeného důvodu jsou publikovány pouze z knihoven z Čech.

Zjištěné výsledky:

Pořadí spisovatelů, kteří dostali alespoň 10 hlasů, je následující :

1. Jirásek	278	12. London	33
2. Rais	138	13. Zola	31
3. Zahradník-Brodský	129	14. Svátek	22
4. Herrmann	125	15. Sokol-Tůma	21
5. Klostermann	106	16. Němcová	16
6. Dumas	78	17. Klecanda	13
7. Baar	58	18. Hugo	11
8. Třebízský	42	19. Karas	11
9. Verne	42	20. Svobodová	10
10. Sinkiewicz	41	21. Biliánová	10
11. Světlá	36	22. Glynová	10

Tyto výsledky potvrdily oblíbenost tehdejších "lidových" spisovatelů, za nimiž teprve na 6.místě se umístil Dumas jako první zahraniční autor, a jako první představitel dobrodružného žánru, zatímco detektivní žánr se v dvacítce vůbec neumístil. Pět autorů zde zastupuje historický žánr, přičemž řada dalších autorů se tomuto žánru věnovala také (Karas, Sokol-Tůma, Hugo aj.). Chybí zde zástupce cestopisné literatury a

také humoru a satiry (Hašek se stal populárním a čteným autorem až později).

Kolik autorů knihovny jmenovaly celkem Fridrich neuvádí.

Zhodnocení:

I když výsledkům chybí podrobnější rozbor a srovnání (např. regionální hledisko by mohlo hrát určitou roli, také porovnání velké město - malé město by mohlo být zajímavé), neubírá to získaným výsledkům na historické ceně.

Tato cena by značně stoupla, kdyby MŠK podobnou akci u stejně charakterizovaných knihoven (dnes máme těchto obcí větší počet než před 40 lety) opakovalo.

Cílem bylo zjistit oblibu knih ze školní knihovny (kde "krváky Mayovy a podobné nejsou pro výchovnou bezcennost"), tím ovšem je záběr průzkumu značně zúžen.

Metodika:

Obliba knih byla zjišťována lístky podle jednotlivých tříd. V I. třídě mohl každý žák napsat jen 1 knihu, ve II. třídě nejvýše 4, ve III. a IV. třídě kolik chtěl. Tím se snad měl vyvážit nižší počet žáků ve vyšších třídách, v každém případě však došlo ke zkreslení, neboť jak vyplývá z textu, nižší třídy přehlasovaly vyšší. "Žáci na hlasování zvláště připravení nebyli a žádný z učitelů svého vlivu neuplatnil."

Průzkum proběhl asi začátkem roku 1926.

Vzorek:

Akce proběhla ve všech třídách měšťanské školy v Úsově, počty však nejsou uvedeny.

Zjištěné výsledky:

U některých výsledků chybí číselné údaje.

Knihy, které dostaly nejvíce hlasů v jednotlivých třídách:

I.tř.: Lauseger: Terezínští katané, Verne: Dvacet tisíc mil pod mořem, Flos: Vítězná dráha

II.tř.: Defoe: Robinson, Verne: Pět neděl v baloně, Verne: Dva roky prázdnin

III.tř.: Marcha: Ptačí chléb I.-III., Jacquin-Fabra: Junák mstitel, Němcová: Pohorská vesnice

IV.tř.: Čarská: Smělý život, Flos: Lovci orchidejí, Verne: Matyáš Sándorf

Knihy s největším počtem hlasů v celé škole:

1. Robinson	31
2. Pět neděl v baloně	28
3. Dva roky prázdnin	24
4. Babička	21
5. Děti kapitána Granta	21

a dále Kytice 19, Lovci orchidejí 17, Smělý život a Karas: V plamenech 16, Skaláci a Ohněm a mečem 14 atd. Průzkum tedy skončil velikým úspěchem verneovek, které se umístily na 2.,

3. a 5, místě, v prvé devítce samozřejmě nechybí Němcová a Jirásek.

Zhodnocení:

Jde o typický příklad školské ankety, které se dostalo nasloužené publicity a která narazila tehdy na poměrně silnou kritiku. Mohla snad posloužit k lepšímu doplňování školní knihovny, ale víc nic.

APETAUR, Josef: Příspěvek k psychologii a pedagogice puberty českého dítěte. V: Pedagogické rozhledy XXXVII. (1927), č.1, s.5-12, č.2, s.66-72, č.3, s.126-130, č.4, s.184-188, č.5, s.236-242, č. 6, s.301-30.

Článek vznikl zpracováním 1566 dotazníků zapůjčených autorovi Pedagogickým ústavem hl.města Prahy. Tento ústav, aby zjistil sociální prostředí a poznal zájmy živnostenské mládeže, dal v pokračovacích školách vyplnit dotazník.

Metodika a vzorek:

Dotazník vyplnili anonymně žáci a žákyně - učedníci a učednice těchto živností: švadleny, číšníci, kovářníci, typografové, pekaři, holiči, malíři a lakýrníci, ostatní byli zahrnuti pod různé živnosti. Dotazník byl anonymní a dvě jeho otázky se vztahovaly k volnému času a zájmům:

„Otázka č.10: Odpočinek. (Kdy má volno? Čím se zabývá? Které knihy a časopisy čte (jménem tyto uvést)? Která kniha se mu (jí) nejvíce líbí? Pěstuje sport? Jaký? Jak často? Hudebu? Zpěv? Do kterých spolků nebo besídek chodí? Jak často chodí do divadla? do koncertů? do biografů? Uveďte význačné hry a filmy, které se mu (jí) líbily!“

Obdobně byla formulována i druhá otázka.

Průměrný věk v jednotlivých povoláních se pohyboval od 15 roků a 9 měsíců až k 16 roků a 7 měsícům, ovšem rozdíl mezi nejnižším a nejvyšším věkem byl značný: 14 let - 23 let 8 měsíců.

Školní vzdělání před vstupem do učení bylo velmi pestré: od 4 „absolventů“ 1.třídy obecné školy až po žáky střední školy.

Průzkum proběhl zřejmě ve školním roce 1925 - 1926.

Zjištěné výsledky:

Četba a volný čas:

Na prvním místě se v Apetaurově interpretaci objevuje četba knih s 58,72%. Otázkou je, zda by si četba toto místo zachovala i tehdy, kdyby sport a tělocvik nebyly rozděleny do dvou kategorií (zpětně se nedá posoudit, kolik respondentů označilo jak sport, tak tělocvik). Četba časopisů dostala 30,5% hlasů a umístila se na 5. místě.

Nejvíce čtou knihy švadleny-plných 82,88%, pak typografové a malíři.

Oblíbený autor:

Údaje o oblíbených autorech nebyly podrobně vyhodnoceny. Z údajů bylo možno dodatečně sestavit tuto desítku, která dostala nejvíce hlasů:

1. Jirásek	189
2. Němcová	98
3. Verne	90
4. Čarská	65
5. Třebízský	59
6. Rais	49
7. Krásnohorská	39
8. Klicpera	37
9. Dumas	34
10. May	27

K této tabulce je možné přidat ještě jednu, sestavenou podle žánrů, které učňové uváděli místo jednotlivých autorů, a tím pochopitelně naprosto neúplnou:

1. zamilované a dívčí romány	281
2. indiánky a detektivky	114
3. historické romány	22
4. cestopisy	17

Význam mají pouze první dva údaje, neboť naznačují spontánnost, s jakou byly uváděny.

Zajímavý je také pohled na změnu oblíbenosti prvních tří autorů podle jednotlivých učebních oborů:

učební obor	oblíbení spisovatelé či žánry na prvních místech
	1. 2. 3.
švadleny	Jirásek 102x Němcová 80x Čarská 34x
číšníci	indiánky a detektivky 13x Verne 12x cestopisy 5x
kovodělníci	Verne 32x indiánky a detektivky 22x Jirásek 22x
typografové	Jirásek 26x " 15x Verne 15x
pekaři	indiánky a detektivky 9x Jirásek 9x Verne 3x
holiči	Jirásek 12x indiánky a detektivky 9x Verne 5x
malíři a lakýrníci	indiánky a detektivky 11x Verne 9x May 5x
různé živnosti	" 33x Verne 12x Jirásek 11x

Tato tabulka pochopitelně nedokazuje vliv jednotlivých povolání na čtenářské zájmy, naopak: v podstatě dokazuje, že čtenářské zájmy učňů jsou si velmi blízké bez ohledu na povolání. Vždyť v 7 kategorizovaných skupinách povolání Verne a indiánky a detektivky nechyběly ani jednou a Jirásek jen 2x (při čemž v obou případech následoval na 4.místě). Jediný rozdíl se tu ukazuje v pohlaví: u děvčat jde také o Jiráska, ale suverénně zde vyhrávají zamilované a dívčí romány.

Uvedené údaje však nelze absolutizovat, protože pro jejich důkladné vyhodnocení chybí podrobnější věková charakteristika u jednotlivých povolání.

Apetauer uzavírá otázku četby takto: "Nelze v závěru o četbě, leč na to poukázati, že četba u většiny dorostu živnostenského se řídí náhodou. Čte se, co se do ruky dostane." (237)

Životní vzory: v této době byly dost obvyklé otázky zjišťující životní vzory respondentů, formulované ala "komu se chceš podobat". Odpovědi zahrnují jak postavy spisovatelů a historické postavy, tak i postavy literárních hrdinů:

1. Němcová	30
2. Masaryk	25
3. Žižka	19
4. Hus	15
8. Havlíček	12
10. Tarzan	7
26.-30. Robinson	2

Hodnocení:

Velký počet údajů a menší rozsah podávané informace - to byl zřejmě rozpor, který zasáhl nepříznivě do Apetauerovy práce. Přesto podává celkem náležitou představu o zkoumané skutečnosti - o učňovské mládeži. Velký vzorek poskytuje možnost určitých zobecnění, pokud jde o českou učňovskou mládež poloviny dvacátých let.

-Ů: Anketa o nesmrtelných. V: Panorama IV. (1927), č.11, s. 11-24.

V roce 1926 byla vyhlášena v Panoramě anketa s cílem získat návrhy na ilustrovanou edici Padesát nesmrtelných (tj. literárních děl).

Metodika a vzorek:

Průzkum byl vyhlášen formou časopisecké ankety pro členy Družstevní práce, kterých bylo tehdy asi 3500 (počet se neustále zvyšoval). Odpovědělo 8% členů (dá se tedy předpokládat, že to bylo asi 290 členů).

Zjištěné výsledky:

Řada členů navrhovala jen několik knih. Na s.13-24 jsou doslovně přetištěny 3 návrhy.

Z návrhů na vydání určitých knih (většinou včetně ilustrátorů) je publikována pouze tabulka, která ukazuje 50 nejčastěji jmenovaných autorů (což je určitý rozpor, neboť čtenáři přece navrhovali knihy).

Prvých 20 spisovatelů:

1. Dostojevský	65
2. Shakespeare	59
3. L.N.Tolstoj	57
4. Balzac	51
5. Goethe	43
6. Hugo	38
7. Merežkovskij	38
8. Turgeněv	38
9. Hamsun	36
10. Gogol	32
11. Němcová	31
12. Zola	31
13. Bjornsen	28
14. Dickens	28
15. Dante	27
16. Jirásek	26
17. Neruda	26
18. Wilde	25
19. Flaubert	24
20. Ibsen	23

Z českých autorů ještě 23. Komenský, 31. Mácha, 37. Březina, 47. Masaryk, 48. Machar.

Závěry zde chybí, je zde jen upozornění, že redakční padesátka se asi nebude krýt zcela s tou čtenářskou.

Hodnocení:

Je to nový druh mezi českými průzkumy - spolková anketa na nové téma. Bylo by dobře porovnat s výsledky diskuse, kterou organizovalo býv. SNKLU o Světové knihovně.

MUDROCH, Václav: Poměry číšnických učňů v Praze. Sociologicko-psychologická studie. Praha, 121 s. "Publikace Sociálního ústavu. Č.41."

Velmi zajímavá publikace, zpracovaná v Ústavě pro výzkum dítěte a dorůstající mládeže v Praze, uvádí, že chce být prostředkem častých výzkumů školní a studentské mládeže. Důvod, proč si z učňovské mládeže vybírá číšníky, vysvětluje takto: "Ze všech povolání, řekl bych, v nejbohatším prostředí a nejpestřejším kaleidoskopem dojmů žije učeň číšnictví." (7)

Uspořádání práce:

Práce je uspořádána do kapitol, z nichž první je věnována rozboru hospodářské situace číšnictví, rodinných poměrů učňů, školního vzdělání a inteligence učňů, a konečně čtvrtá duševním obzorem učňů.

Metodika a vzorek:

Výzkum byl konán v prosinci 1926 formou dotazníku na číšnické pokračovací škole v Praze a zachytil 670 učňů ze 750, kteří se tehdy učili číšnictví. Jak vidět, jde tedy prakticky o výzkum celé populace (89,4% všech pražských učňů). Zkouška inteligence zasáhla 648 učňů.

Zjištěné výsledky:

Zájmy ve volném čase.

Sedmina až pětina učňů se nedostane vůbec k ničemu z naprostého nedostatku času.

Pořadí zájmů ve volném čase podle věku (každý uváděl, kolik zájmů považoval za správné):

až 15 let (celkem 115 učňů)	až 16 let (celkem 230 učňů)
1. četba 36,5%	1. četba 29,0%
až 17 let (celkem 200 učňů)	až 18 let (celkem 91 učňů)
1. četba 28,9%	3.-4. četba 32,9%
starší (celkem 34 učňů)	
4.-5. četba 28,6%	

Postavení četby s věkem v zájmech klesá z prvního místa mezi 14 až 17letými uční až na 4.-5. místo u učňů starších 18 let. Přitom je ovšem zajímavé, že po celou dobu četbu ozna-

čuje jako svůj zájem s malými odchylkami na obě strany v průměru 30% učňů.

Knihy v osobním vlastnictví číšnických učňů.

Počet knih	Stáří						starší		celkem	
	až 15 let	až 16 let	až 17 let							
1	13	11,3	11	4,8%	10	5,0%	5	4,0%	39	5,9%
2	5	4,3	13	5,7	5	2,5	3	2,4	26	3,9
3	3	2,6	11	4,8	4	2,0	5	4,0	23	3,4
4	2	1,8	7	3,0	5	2,5	4	3,2	18	2,7
více	9	7,8	10	4,3	10	5,0	11	8,8	40	5,9
knihovnu, tj. přes 30 sv.	19	16,5	35	15,2	37	18,5	28	22,4	119	17,8
souhrn	51	44,3	87	37,8	71	35,5	55	44,8	265	39,6
neurčitě	-	-	3	1,3	2	1,0	2	1,6	7	1,0
žádnou	64	55,7	140	60,9	127	63,5	67	53,6	398	59,4
	125		230		200		125		670	

Několik charakteristických odpovědí na tuto otázku:

"Žádné knihy nemám, poněvadž nemám ani na šaty a jiné potřebné věci."

"Nekupuji si nyní knihy, jelikož nemám peněz ani místa, kde bych jich uschoval."

"Na čtení knih nemám ani času. Koupil jsem si knihu "Pravidla společenského života", kterou nemohu ani přečíst."

"Doma máme mnoho knih zde však nesmíme čísti proto zde mám jen německý slovník s kterého se učím."

Zcela plasticky se objevují důvody, které brání nákupu knih a zakládání vlastních knihovniček: naprostý nedostatek času, málo peněz, dokonce zoufalý nedostatek místa, někdy i přímý zákaz četby. Z tohoto hlediska je nutné i původní příznivý výsledek v postavení četby v zájmech hodnotit částečně jako potencionální, který z uvedených důvodů se nemůže vždy realizovat. Obžaloba systému ze zcela nečekané strany.

Mudroch k tomu provádí tento realistický závěr: "Duševní obzor učně nejpočetnějšího povolání v Praze je, jak vidíme, zoufale omezený..... čtrnácti až šestnáctihodinová práce v době tělesného a duševního zrání nese v sobě nezbytně mravní i zdravotní úhonu. Jinoši duševně i tělesně ubití, zakrnělí, jsou neodvratnou katastrofou celého stavu." (98-99)

Ohlasy:

Āutor v knize Mravní vŷvoj a vŷchova v pubertě, vydané v roce 1939, upozorňuje, že zkoumání opakoval léčebný a diagnostický ŷstav ŷstředního svazu nemocenských pojišťoven s výsledky zcela stejnými. (Výsledky se mi nepodařilo nalézt.)

Hodnocení:

Prvá naše studie, kde i čtenářské zájmy jsou zkoumány s přihlédnutím k sociologickým a psychologickým aspektům. Vzhledem k tomu, že ani zájmy nejsou hlavní náplní vŷzkumu, nejde pochopitelně rozbor čtenářských zájmů do hloubky, zůstává spíše na kvantitativní úrovni (počet knih v osobním vlastnictví, pořadí četby v zájmech).

POCH, Josef: Co se čte. V: Osvětový sborník Podbrdská V. (1927)
č.5, s.75-84, č.6, s.94-98.

"Sebral jsem.... trochu materiálu, jejž zde předkládám, a jejž považuji za více méně věrný obraz četby našich nejširších čtenářských vrstev." (75)

Metodika a vzorek:

Celkem ze 4 pohledů předkládá Poch materiál z berounské městské knihovny.

1. Přehled zamluvených knih od 1.1.1927 do 31.3.1927. Přednostní právo na zamluvení se prodávalo za 50 haléřů. Jsou uvedeny všechny zamluvené tituly i s počtem zamluvení.

2. Seznam knih na žádankách 10 čtenářů náhodně vybraných. Žádanky ukazují, co by rád čtenář četl. U každého čtenáře uveden věk, zaměstnání a velmi stručná knihovnickova charakteristika.

3. Seznam knih, které čtenáři jednoho dne marně žádali, protože tyto knihy byly zapůjčeny. Této statistice podrobena 12 oblíbených spisovatelů. U každého uvedeno, kolik svazků jeho děl má knihovna, kolik jich bylo přítomno v den sčítání a konečně kolikrát byl marně požádán.

4. Výpůjčky všech osob od 16 let v jednom dni. Vždy uveden věk, zaměstnání a půjčené tituly - celkem u 121 osob.

Sledované období: 1.1. - 31.3.1927.

Zjištěné výsledky:

Prvá Pochova výzkumná práce nese všechny znaky, které jí budou po celé období provázet: dokumentační charakter, žádné tabulky nebo přehledné hodnocení, a v tomto případě ještě přistupuje fakt, že materiál je podán v syrovém stavu, bez jakéhokoliv komentáře nebo závěrů.

Jediné shrnutí, které se dá ze všech údajů dodatečně provést, je sečíst jména autorů uváděná v jednotlivých částech a sestavit z nich pořadí, při čemž i tak má velmi spornou hodnotu informační.

Získané pořadí: 1. Zahradník - Brodský
2. Mahlerová
3. Verne
4. Curwood
5. Leroux

6. Dumas
7. Leblanc
8. Glynnová
9. Haggard
10. Doyle

Toto nepřesné pořadí sice začíná Zahradník-Brodský, ale další naši autoři Baar a Destinová stojí až na 14. a 15. místě. Tabulka, ale zejména celý materiál ukazuje velkou oblibu periferních žánrů a autorů, mezi kterými naši i světoví klasické jen těžce získávají místo.

Ohlasy:

Je k dispozici pouze přehnaná pochvala Freyova: "Pochův pokus jest nutno označiti jakožto nejbystřejší počín ze všeho toho, co bylo u nás do té doby ve věci čtenářského výzkumu vykonáno. Hlavně jest nutno oceniti důmyslnost kombinovaných metod." (V: Časopis pro psychologii a pedagogiku čtenáře I. (1933), č.2, s.20) Zdá se, že jediným kriteriem Freyovým pro hodnověrnost je, zda se uvádí hodně periferních autorů a žánrů. Pak je spokojen. Rozhodně to není to nejlepší, co do té doby v oblasti čtenářského výzkumu u nás bylo vykonáno.

Hodnocení:

Je to zajímavý dokumentární materiál, který nemá obecnější platnost ani časovou ani místní. Je to prvý průzkum, v kterém bylo použito více technik, ovšem bez jakékoliv vazby mezi sebou.

SKOŘEPA, Miloslav: Puberta. 3. přeprac. a rozš.vyd. Praha, Dědictví Komenského 1940. 743 s.

V této zajímavé psychologické práci jsou 4 stránky (389-392) věnovány četbě, neboť "duševní zájmy mládeže a jejich změny v pubertě se dají dobře sledovati na obsahu četby" (389). Na tak významný závěr zde je ovšem četbě věnováno poněkud málo. Skořepa zde vychází z výsledků jednoho čtenářského průzkumu, který sám prováděl, a z výzkumů Bradáčové a Apetaura.

Metodika a vzorek:

Průzkum se týkal 170 žáků I.-IV. třídy měšťanské školy a je zde interpretován velmi neúplně.

Doba průzkumu: kniha vyšla poprvé 1928, snad tedy 1927.

Zjištěné výsledky:

Zkoumaní žáci čtou nejraději (v %):

		I.	II.	III.	IV.
a) všeobecně poučné	ročník	16	35	47	56
z toho dějepisné		6	28	12	26
cestopisné		4	7	12	11
vědecké		0	0	0	8
b) beletrii					
povídky		13	4	5	0
knihy o zvířatech		4	2	3	4
povídky a romány		67	59	45	40
z toho dobrodružné knihy		48	44	15	18

Kategorizace svérázná a nevyhovující.

S odkazy na výzkumy Bradáčové a Apetaura Skořepa píše:

"Ze všech uvedených čísel můžeme vyčísti pubertální zvědavost, snahy o světový názor (oblíbené jsou z poučných zejména knihy přírodovědecké a hvězdářské), potíže, s jakými pubescenti se loučí s dětstvím a rádi se do něho v myšlenkách vracejí (oblíba povídek z dětského života v pubertě poněkud vzrostla, větší sklon děvčat k žertovné četbě, prepubertální realismus (menší oblíba pohádek, bajek, povídek, větší oblíba dějepisné četby), romantismus a snění (oblíba románů), růst vkusu žactva - méně se čtou indiánky a detektivky... U učednické mládeže je ovšem jinak: detektivky, indiánky, vůbec napínavě dobrodružná četba opět nabývá veliké ceny a záliby a je vyznačena velkým procentem." (391)

Tato konstatování nejsou nic nového, jsou jen chvílemi
porná. Přitom Skořepův průzkum má ještě více nedostatků než
reyův, který je zde kritizován.

Hodnocení:

Průzkum je zajímavý pouze z hlediska svého využití v
psychologické publikaci o pubertě. Jeho hodnota je sporná.

Cíl učitele byl prostý: zjistit, které knihy se dětem na škole, kde učil, nejvíce líbí.

Metodika a vzorek:

O metodice se nedá jako v podobných případech příliš mluvit. Jednak není blíže popsána, jednak se dá rekonstruovat jako nejjednodušší metoda uvedení oblíbených knih na lístek, který se odevzdá učiteli.

Průzkum proběhl na 6 třídní měšťanské škole v Horní Cerekvi na konci školního roku 1926-1927.

Lístek odevzdalo ("hlasovalo") 230 dětí, což byly zřejmě všechny děti přítomné v den průzkumu. Počet chlapců a děvčat není uveden. V I. třídě měly děti napsat 2 oblíbené knihy, v ostatních 3 knihy.

Není uvedeno, zda průzkum byl anonymní, je možné, že tomu tak nebylo jako v jiných Topolových šetřeních.

Průzkum asi proběhl v první polovině roku 1927.

Zjištěné výsledky:

První desítka oblíbených knih:

1. Babička	81
2. Staré pověsti české	30
3. Robinson	28
4. Psohlavci	25
5. D.Filip: Zlatá studánka	13
6. Bašta: Prales	12
7. Temno	11
8.-9. Němcová: Rozárka	10
8.-9. Flos: Polda	10
10. Verne: Do měsíce	9

Pořadí spisovatelů na prvních pěti místech (podle oblíbenosti jejich knih):

1. Němcová	111
2. Jirásek	77
3. Verne	44
4. Defoe	28
5. Filip	13

Na prvních místech Němcová, Jirásek, Verne a Defoeův Robinson - výsledky tedy nepřinesly nic nového.

V závěru Topol vypočítává, které knihy v jednotlivých třídách dostaly nejvíce hlasů.

Ohlasy:

V následujícím čísle Úhoru vyšla poznámka B.Sukové Co děti rády čtou a jak na četbu reagují (s.172-174). Suková přiznává určitou jednostrannost školních statistik (myšleno i průzkumů), ale přece jen pokusy à la Topol vítá.

Hodnocení:

Průzkum nepřesahuje úroveň málo významného školního průzkumu; má hodnotu prosté informace, ovšem přílišná souhlasnost výsledků s oficiální školní četnou naznačuje autocenzuru odpovídajících.

KTEROU nejzajímavější knihu jste letos četl? V: Lidové noviny XXXVII. (1929), 9.11., č.563, s.17-22.

Lidové noviny začaly pořádat anketu, kterou se staly známé ve všech čtenářských kruzích. V úvodu se dokonce konstatuje, že anketa 1928 měla "pronikavý" a trvalý účinek na směr četby nejširšího obecnstva. André Maurois, do té doby známý u nás jen úzké vrstvě labužníků, stal se rázem jedním z nejčtenějších spisovatelů, jeho knihy v originále i v překladech vymizely z obchodů, na vydání jeho nových knih se netrpělivě čekalo." (17)

Metodika a vzorek:

Redakce se obrátila před koncem roku na několik set lidí z nejrůznějších vrstev a položila jim otázku Kterou nejzajímavější knihu jste letos četl? Došlo 312 odpovědí, které jsou zde doslovně otištěny. Většina je od vyspělejších čtenářů: herců, spisovatelů, výtvarných umělců, politiků, průmyslníků, známých sportovců atd.

Zjištěné výsledky:

Základní souhrn a vyhodnocení odpovědí podává Karel Čapek v článku O té čtenářské anketě (17.11., č.578, s.1-2).

Nejčastější jména:

Remarque: Na západní frontě klid	45
Maurois s 19 životopisy a 5 romány	24
Galsworthy	16
Ludwig	12
Sinclair Lewis	10

"Maurois a Ludwig padají patrně na vrub rostoucí (bohudík) zálibě v životopisech. Ze tří set případů asi 70 čtenářů udává jako nejzajímavější knihu některé paměti nebo životopis.

Beletrie: česká	80
anglická	79
francouzská	72
německá	71

"Tu rostoucí oblibu anglosaské literatury nelze přičíst jen nakladatelskému trhu; je to úkaz opravdu čtenářský."

"Vůbec pokud jde o beletrii, dostaly cizí literatury přesně třikrát tolik hlasů co české knihy. Zdá se, že náš vzdělaný čtenář nenajde v naší literatuře dost knížek hodných

jeho zvláštního zájmu; nebo snad, že se o ni zajímat neumí."...
Třikrát víc zájmu vzbudily u vybraných čtenářů knížky cizí
než naše. Komu ten prapodivný poměr nasybat jako řeřavé uhlí
na hlavu? Čtenářům? Nakladatelům? Nám autorům?

Ať si každý vybere svůj díl." (1-2)

V pořadí spisovatelů se Čapek dopustil úmyslné chyby,
když neuvedl, že on dostal 12 hlasů právě tak jako Ludwig.

Hodnocení:

I když anketa zachycuje názory jen určité vrstvy čtenářů,
přece jen je zajímavým dokumentem o situaci v roce 1929. Sa-
motná akce dokázala ovlivňovat četbu mnoha lidí, čehož si nepo-
věimla žádná poválečná instituce natolik, aby ji dokázala zo-
pakovat. Pro bohatství materiálu a možnost určitých tendencí
ve výpovědích během více než 10 let by stálo za to souhrnně
všechny ankety Lidových novin vyhodnotit.

FRIDRICH, Fr.: Kdo je čtenářem a co se čte ve veřejných knihovnách. V: Česká osvěta XXIV. (1927-1928), s.388-392.

Článek je informací o některých výsledcích statistického šetření MŠANO za rok 1927 v knihovnách obcí s více než 2000 obyvateli.

Metodika a vzorek:

Ke statistickému výkazu pro uvedené knihovny byla připojena řada dotazů, zjišťující kvalitativní údaje. Na tento dotazník odpovědělo celkem 572 knihoven z českých zemí. Otázky se mj. týkaly 5 nejčtenějších knih v roce 1927 (odpovědělo 566 knihoven), čtenosti a zastoupení 48 vybraných knih (odpovědělo 520 knihoven) atd.

Zjištěné výsledky:

5 nejčtenějších knih za rok 1927 oznámilo 566 knihoven. Z těchto odpovědí bylo sestaveno pořadí jednotlivých knih, které do dvacátého místa vypadá takto:

1. Jirásek: Temno	142
2. Herrmann: Kondelík	90
3. Baar: Paní komisařka	59
4.-5. Sokol-Tůma: Na kresách	55
4.-5. Herrmann: Vdávky Nanyňky Kulichové	55
6. Vrba: Boží mlýny	43
7. Rais: Zapadlí vlastenci	38
8.-9. Dumas: Tři mušketýři	37
8.-9. Rais: Pantáta Bezoušek	37
10. Kopta: Třetí rota	32
11.-12. Jirásek: Psohlavci	31
11.-12. Baar: Jan Cimbura	31
13. Vrba: Zelené šero	29
14.-16. Brodský: Jan Vladyka	26
14.-16. Jirásek: F.L.Věk	26
14.-16. Klostermann: Skláři	26
17. Medek: Quadrilogie	24
18.-19. Baar: Skřivánek	22
18.-19. Brodský: Čarovné oči	22
20. Sinkiewicz: Potopa	20

Fridrich v článku upozorňuje na subjektivnost rozhodnutí

každé knihovny. Ta spočívá v tom, že žádná knihovna jistě nepočítala výpůjčky všech knih, které připadaly v úvahu se umístit na prvních pěti místech, ale na základě určitých důvodů (které mohly být pochopitelně v knihovnách zcela rozdílné) vybrala pět knih.

Tomu by mohlo nasvědčovat i to, že např. mezi prvními dvaceti knihami není ani jeden typický představitel až brakové literatury, která se objevuje ve statistikách jednotlivých knihoven, zajímavé je také to, že zde chybí Němcová a Verne. Ze zahraničních spisovatelů se dostali Dumas na 8.-9.místo a Sinkiewicz na 20.místo. Jiráskovo Temno patří k 5 nejčtenějším knihám v téměř každé 3.knihovně a Herrmannův Kondelík v téměř každé 2.knihovně.

Z hlasů pro pět nejčtenějších knih byl sestaven žebříček nejčtenějších spisovatelů, což není zcela přesné vyjádření, ale v podstatě je možné s touto charakteristikou souhlasit, budeme-li vést toto omezení v patrnosti. Je nutné připustit, že tabulka by vypadala jinak, jestliže by knihovny měly uvést pět nejčtenějších spisovatelů.

Pořadí spisovatelů podle pěti nejčtenějších knih je následující:

1. Jirásek	415
2. Brodský	298
3. Herrmann	196
4. Baar	190
5. Vrba	178
6. Rais	173
7. Klostermann	141
8. Sokol - Tůma	112
9. Dumas	110
10. Verne	99
11. Sinkiewicz	78
12. Světlá	51
13. Medek	48
14.-15. London	45
14.-15. Třebízský	45
16. Čapek-Chod	32
17. Zola	30
18. Curwood	26

19. Kopta	24
20.-21. Hugo	23
20.-21. Svobodová	23

Toto pořadí sice stále nezahrnuje Němcovou, ale kromě Dumase se zde objevují další zástupci dobrodružné literatury: Verne, London a Curwood. Nejvýraznější posun kupředu v této tabulce proti prvé zaznamenali Zahradník-Brodský a Klostermann, kteří sice nenapsali dílo, které by patřilo k nejoblíbenějším a nejčtenějším (jako např. je tomu u Herrmanna, Jiráska atd.), ale jejich tvorba je tak rozsáhlá (zejména u Brodského), že se nakonec museli v této tabulce bezesporu prosadit.

Dále bylo zjištěno zastoupení 48 vybraných autorů a jejich četba. K výběru těchto knih bylo poznamenáno, že jde o díla "zástupců různých směrů, národů a oborů", ale všechny knihy zde nebyly vypočítány, pouze jsou zde na ukázkou uvedeny údaje týkající se 14 autorů.

Pořadí na prvních 6 místech, sestavené ovšem pouze ze 14 autorů, vypadá následovně:

autor	počet svazků	počet výpůjček	obrat
1. Jirásek	16166	123045	8
2. Herrmann	7017	71555	10
3. Baar	4365	57018	13
4. Vrba	4518	51321	11
5. Dostojevský	3705	19464	5
6. Medek	1763	15572	9

Tato tabulka, kterou je možno považovat za objektivní a tedy za klíčovou z celé Fridrichovy informace, sama dokazuje, že údaje z prvních dvou tabulek nelze absolutizovat. Medek, který se umístil jako 13. spisovatel, má o 4 tisíce výpůjček méně než Dostojevský, který se mezi 20 nejčtenějšími spisovateli vůbec neumístil. Škoda, že nebyly publikovány údaje o všech 48 autorech, materiál by byl daleko zajímavější a poskytoval by větší možnosti srovnání.

Podobná akce, ovšem v menším rozsahu, proběhla v souvislosti se statistickým šetřením MŠANO za rok 1925. Tehdy knihovny označovaly pět nejčtenějších spisovatelů přímo. Výsledky byly tenkrát publikovány pouze za knihovny v Čechách, proto je

možné srovnání jen s těmito výsledky.

Rok 1925		Rok 1927	
počet knihoven 304		počet knihoven 330	
1. Jirásek	278	1. Jirásek	250
2. Rais	138	2. Brodský	157
3. Brodský	129	3. Baar	148
4. Herrmann	125	4. Herrmann	141
5. Klostermann	106	5. Rais	115
6. Dumas	78	6. Vrba	108
7. Baar	58	7. Klostermann	98
8.-9. Třebízský	42	8. Dumas	60
8.-9. Verne	42	9. Verne	45
10. Sinkiewicz		10. London	35

Srovnání nasvědčuje, že čtenářský zájem v Čechách se během dvou let příliš nezměnil. Zaměření na spisovatele je poměrně stejné, v první desítce za rok 1927 jsou jediné dvě změny: vypadl Třebízský a Sinkiewicz, přibyl London a Vrba. V prvním případě oba autoři sestoupili do druhé desítky, v druhém postoupili z druhé desítky.

Ohlasy:

V článku Jak je nutno na statistická data dávat bedlivý pozor (Česká osvěta XXIV., s. 224-227) upozorňuje brněnský knihovník Karel Doskočil na rozboru údajů z brněnské knihovny na subjektivnost takové statistiky. Uvádí, že jiné pořadí by vzniklo, sestavovalo-li by se s přihlédnutím k počtu jednotlivých svazků u jednotlivých knih a k počtu svazků u jednotlivých autorů atd.

Subjektivnost Fridrich přiznává a že z údajů nebylo sestaveno daleko více tabulek je pochopitelně škoda. Ale i tak to nesnižuje historickou hodnotu publikovaných údajů.

Hodnocení:

Přes veškeré výhrady tyto údaje mají svou historickou cenu. Ta by se zvýšila, kdyby podobná akce byla opakována v dnešní době. Ze statistického šetření vystoupila zřetelně obrovská čtenost děl A. Jiráska a srovnáním s podobnou akcí v roce 1925 se projevila stálost (strnulost?) čtenářského zaměření pokud jde o spisovatele.

MATULA, Antonín: Rolník a kniha. V: Brázda IX. (1927), č.4, s. 111-115, č.6, s.179-181.

"...zemědělské hnutí potřebuje soustavného výzkumu duše venkova" a proto vznikl záměr "prostudovati poměr jeho zemědělského obyvatelstva ke knize..." (111)

Metodika a vzorek:

Matula rozeslal prostřednictvím Svobodného učení selského dotazník všem kulturním referátům okresních sdružení dorostu v Čechách. Ti si měli vybrat typickou zemědělskou obec jejich okresu a zde dotazník vyplnit.

Vrátilo se 31 dotazníků, spíše z chudších okresů.

Průzkum proběhl koncem roku 1927 nebo začátkem roku 1928.

Zjištěné výsledky:

Na otázku kolik % zemědělského obyvatelstva čte knihy došly rozdílné odpovědi - od 2,5% (Kuncmíle na Habersku) až po 100%.

Rodinné knihovničky jsou v různé velikosti (od 20 svazků) v různém počtu domácností (např. v 80 rodinách asi 12 knihoven nejméně s 20 dobrými knihami - v Žižkově Poli, v Ceterazi se 600 obyvatel je 6 rodinných knihoven s asi 800 svazky celkem).

Mejčtenější autoři: Jirásek jmenován 27x, Baar a Brodský 21x atd. Ze zahraničních spisovatelů dostal nejvíce hlasů Sinkiewicz.

Autorův závěr: "na venkově převládají dosud domácí autoři. Z domácích spisovatelů se starší stále ještě drží, ale začínají na vesnici pronikat i mladší spisovatelé, kteří čerpají své náměty ze života vesnického, z historie nebo zaujímají myslí prostých čtenářů sentimentálním vypravováním nebo hoví dobrodružným touhám." (180)

Na konci statí ještě Matula poukazuje na nedostatek finančních prostředků ve venkovských knihovnách, což se promítá i do poklesu výpůjček a částečně do neměnnosti čtenářských zájmů.

Hodnocení:

Jedna z mála studií, která nezůstala u pouhého publikování výsledků, i když jich není mnoho. Stálo by za úvahu zpra-

covat k této studii dnešní protějšek (počet rodinných knihoven a počet svazků v nich, nejčtenější autoři atd.).

TOPOL, J.E.: Statistika záliby dětské četby. V: Úhor XVI. (1928), č.8, s.145-147.

Průzkum je typickým školním průzkumem, kdy učitel zjišťuje čtenářské zájmy svých žáků.

Metodika a vzorek:

Žáci napsali na lístek 3 knihy, které se jim nejvíce líbily. K této akci byli podle Topola žáci připravováni tím, že si po celý rok vedli zápisky o četbě a že s nimi o četbě učitel hovořil.

Průzkum se uskutečnil na trojtřídní měšťanské smíšené škole v Novém Etyнку (chudá krajina Českomoravské vysočiny).

Odpovědělo 126 žáků. Z konstatování, že někteří žáci se nepodepsali, vyplývá, že to byla akce neanonymní (!!).

Hlasování proběhlo na konci šk.r.1927-1928.

Zjištěné výsledky:

Žáci jmenovali celkem 90 knih, z toho jen prvních deset dostalo více než 10 hlasů. V této první desítce knih, které se nejvíce líbily, bylo takovéto pořadí:

1. Němcová : Babička	36
2. Flos: Lovci orchidejí	33
3.-4. Jahoda: Honzíček jede do Prahy	19
3.-4. Luciper z města	19
5. Verne: Tajuplný ostrov	17

a dále Sienkiewicz: V pustinách, Čarská: Sibiřočka, Pospíšil: Baruška, Assolant: Hrdinný kapitán Korkorán, Verne: Dva-
cet tisíc mil pod mořem.

Podle součtu hlasů za všechny knihy se umístili jednotliví spisovatelé takto:

1. Flos	46 (II. a III. třída)
2) Němcová	43 (ve všech třídách)
3. Verne	41 (ve všech třídách, hlavně chlapci ve II. a III.třídě)
4. Sienkiewicz	21 (chlapci ve II. a III.třídě)
5. Jahoda	20 (převážně v jedné třídě).

"Při hlasování dal jsem žactvu úplnou volnost napsati kteroukoliv přečtenou knihu, tedy nejen knihy půjčené ve škole. Jeví se to ostatně při výsledku hlasování, kde hlavně mezi knihami, které obdržely 1 bod, objevily se i knihy, které by-

chom mohli zařadit mezi indiánky a detektivky jako Černý zločinec, Krásná vyzvědačka, Divoký Billy, ke kterým ještě žák, který se však nepodepsal, přiznal, že je to správná kniha. Celkem však i při té volnosti zvítězily knihy opravdu hodnotné. Flosovi, jak se zdá, opravdu se podařilo zatlačit a nahradit "indiánky", což mu budiž přičteno za velkou zásluhu."

Uvádím tento dlouhý citát jen proto, abych uvedl, jak jistě zkušený učitel si neuvědomí, že stejnou reakcí jako u nepodepsaného žáka mohl očekávat i u dalších, kdyby nevyžadoval jméno každého žáka.

Hodnocení:

Další typicky školní průzkum, jehož informační cenu silně potlačuje její neanonymnost.

FRIDRICH, Fr.: Jirásek ve veřejných knihovnách obecních. V: Česká osvěta XXVI. (1929-1930), č.7, s.293-294.

Stručný článek, jehož cílem je s využitím některých cifer dokumentovat oblibu Aloise Jiráska. Zřejmě už tehdy byly aktuální otázky, zda a proč je Jirásek nejčtenějším spisovatelem.

Metodika:

Fridrich používá statistiku MŠANO 1927 a 1928 a prodejních údajů Výpravny knih Masarykova lidovému ústavu za léta 1923/24 - 1926/27.

Výsledky:

V roce 1927 bylo v 500 knihovnách městských zjištěno 16166 svazků děl A.Jiráska, které dosáhly celkem 123045 výpůjček. Zaznamenaly tedy obrat 7,6!! Začátkem roku 1928 bylo při mimořádné statistice MŠANO zjištěno, že ve 415 knihovnách z 566 českých knihoven v obcích nad 2000 obyvatel patřily Jiráskovy knihy k 5 nejčtenějším knihám vůbec. Temno tehdy bylo nejčtenější knihou vůbec, neboť ve 142 knihovnách z 566 (téměř ve třetině) patřilo k 5 nejčtenějším knihám.

Podle statistiky knihoven, kterou vydalo MŠANO za rok 1928, měly české knihovny na 4 miliony svazků a dosáhly na 10 milionů výpůjček. Obrat tedy byl 2,5. Zprávy o množství knih některých spisovatelů a jejich výpůjčnosti došly tehdy asi z poloviny knihoven. Ve 4561 knihovnách bylo napočítáno 38680 svazků děl Aloise Jiráska a 195228 výpůjček - obrat 5, tedy 2x větší než byl průměr. Jiráskova díla sama v roce 1928 tvořila asi 4% všech dosažených výpůjček v českých veřejných knihovnách!!! Zhruba v polovině knihoven 200 tisíc výpůjček, tedy odhadem ve všech knihovnách asi 400 tisíc výpůjček.

Tento zájem potvrzují i prodejní údaje Výpravny knih MLÚ. Za 4 roky (1923/24 - 1926/27) bylo odtud expedováno 138149 svazků a z toho připadlo nejvíce na díla A.Jiráska - 7585 (tj. 5,5% všech expedovaných svazků). Mezi 50 nejčastěji žádanými spisy bylo dokonce 10 Jiráskových spisů: Psohlavci 44x, a dále Poklad, Filosofská historie, Husitský král, Temno, Na dvoře vévodském; Bratrstvo, V cizích službách, Skaláci a Záhořanský hon.

Na základě těchto všech údajů dochází Fridrich k jedno-

duchému závěru: "Lidový náš čtenář.... právem si vybral Jirásk-
ka a právem při něm zůstane." Závěr, který platil až do začát-
ku 60. let, ale přesto statistiky umožňovaly jít poněkud hlou-
běji než to Fridrich učinil.

Hodnocení:

Význam tohoto i jiných Fridrichových článků spočívá z
dnešního hlediska v tom, že ukazuje na možnosti statistických
šetření v knihovnách, které byly částečně využívány za 1.re-
publiky a zcela nepovšimnuty zůstávají dnes. Např. srovnání
statistik 1928 a 1968 by bylo velmi a velmi poučné.

FREY, Jaroslav: K psychologii čtenářů v Hodoníně. V: Česká osvěta XXVI. (1929-1930), č.3, s.125-129, č.4. s.190-194.

Cíl průzkumu byl daleko prozaičtější než název článku: zjistit u návštěvníků knihovny nejoblíbenější knihy.

Metodika a vzorek:

V roce 1927 a 1928 dostávali dospělí návštěvníci městské knihovny v Hodoníně dotazník, kde měli označit tři knihy, které se jim nejvíce líbily.

Za rok 1927 získal Frey odpovědi od 302 čtenářů, za rok 1928 od 237 čtenářů.

Zjištěné výsledky:

V roce 1927 celkem 302 čtenářů uvedlo 722 knih (tj. v průměru 2,3 knihy) od 165 autorů, v roce 1928 celkem 237 čtenářů uvedlo 618 knih (tj. v průměru 2,7 knihy) od 185 autorů. V roce 1927 bylo jméno autora uvedeno 514x (73%), v roce 1928 jen 397x (64%).

V textu článku jsou seřazeni podle abecedy všichni autoři takže dodatečně je možné sestavit desítku nejoblíbenějších knih za oba roky.

1927		1928	
1. Sokol-Tůma: Na kresách	18	1. Sokol-Tůma: Na kresách	18
2. Baudyšová: Jányšová	15	2. Baudyšová: Jányšové	12
3. Dumas: Tři mušketýři	15	3. Herben: Do třetího a čtvrtého pokolení	10
4. Čapek-Chod: Jindrové	13	4. Čapek-Chod: Jindrové	9
5. Mniszková: Malomocná	13	5. Mrštík: Pohádka máje	9
6. Čapek-Chod: Turhina	10	6. Sokol-Tůma: V záři milionů	9
7. Féval: Hrbáč	10	7. Dumas: Tři mušketýři	8
8. Tůma: Z českých mlýnů	10	8. Herrmann: Otec Kondelík	8
9. Čapek: RUR	9	9. Jirásek: Temno	8
10. Herrmann: Otec Kondelík	9	10. Kuděj: Ve dvou se to lépe táhne	8

Tabulky potvrzují stálost čtenářských zájmů hodonínských čtenářů. Tři knihy se umístily v obou letech úplně stejně (Na kresách), Jányšové a Jindrové) a další dvě (Tři mušketýři a Otec Kondelík) zůstaly v roce 1928 v první desítce. Do pořadí v roce 1928 zasáhla zřejmě ediční politika (vydání Herbenova a Mrštíkova románu a knihy V záři milionů Sokola-Tůmy).

Z údajů o nejoblíbenějších knihách byly sestaveny pro oba roky přehledy nejoblíbenějších spisovatelů.

<u>Rok 1927</u>		<u>Rok 1928</u>	
1. Dumas	45	1. Sokol - Tůma	32
2. Jirásek	37	2. Čapek-Chod	21
3. Čapek-Chod	28	3. Dumas	19
4. Sokol-Tůma	25	4. Zahradník-Brodský	19
5. Herrmann	17	5. Jirásek	16
6. K.Čapek	17	6. Baar	14
7. Hugo	16	7. K.Čapek	13
8. Zahradník-Brodský	16	8. Baudyšová	13
9. Baudyšová	15	9. Herben	12
10. Mniszková	15	10. Kuděj	12

Tyto dvě tabulky stálost čtenářských zájmů čtenářů hodonínské knihovny dokreslují: 7 autorů z desítky sedmadvacátého roku zůstalo v první desítce roku 1928. I když zde svou roli jistě hraje i stav knihovního fondu knihovny, přece jen tento výsledek stojí za zaznamenání. A další poznatky: i v četbě městského čtenáře vítězí naši domácí autoři nad zahraničními (v roce 1927 v první desítce dva autoři, v roce 1928 dokonce jen jeden). Po první se v průzkumu mezi nejoblíbenějšími autory objevuje jméno Karla Čapka.

Ohlasy:

Průzkum zaznamenal jediný ohlas - svého původce, který se ho v Časopise pro psychologii a pedagogiku čtenáře/I. (1933), č.2, s.23/ zřekl, ovšem z důvodů, s kterými není možné souhlasit ("příspěvky, jež jsou založeny na dotaznících, považují za materiál pochybný..."). Dotazník i dnes zůstává jednou ze základních výzkumných metod, ovšem musí mít řadu náležitostí, které Freyovy dotazníky postrádaly.

Hodnocení:

Freyův odsudek vlastního průzkumu není třeba brát za bernou minci. Jiné Freyovy výzkumy mají také chyby a přesto je nikdo nezavrhl. Hlavní význam této práce je asi v tom, že zde v Hodoníně při těchto výzkumech začala Freyova práce, která vyvrcholila v letech třicátých výzkumy, které ani dnes nikdo, kdo se zabývá čtenářskými zájmy českého čtenáře, nemůže obejít.

BĚHOUNEK, V.: Čtenářské záliby mladých. V: Nová svoboda VI. (1929), č.42, s.659-661.

Je to stať, která čerpá z výsledků průzkumu, ale má poněkud širší záběr.

Metodika a vzorek:

Tyto věci nejsou vůbec upřesněny. Je pouze zřejmé, že jde o výsledky dotazníkové akce mezi vysokoškolskými studenty. Jiné údaje chybí, v článku není uvedeno jediné číslo, pouze citáty.

Podle data publikace průzkumu proběhl v roce 1928 nebo 1929, spíše však 1929.

Zjištěné výsledky:

Za zmínku stojí to, že v době, kdy Jirásek s Němcovou suverénně vyhrávali všechny průzkumy, zazněly v tomto průzkumu hlasy odsuzující Jiráska. "21letý filosof pokládá četbu Jiráska za zábavu za anachronismus. O 4 roky starší jeho kolega obviňuje Jiráska, že zaneřádl českou literaturu nejapným povídáním a upínáním se k minulosti." (659)

"K Dostojevskému se pojí nejvážnější odpovědi a na místě oblíbených autorů se objevuje nejčastěji, hlavně se Zločinem a trestem." (659)

Závěr Běhounkův vyznívá takto: "Je-li třeba závěrečné charakteristiky čtenářských zálib mladých, vyzdvihněme na základě sebraného materiálu realitu, věcnost, zdravost, a zamítněme s nimi pathos, strojenost a atmosféru "vyšších kruhů." (661)

Hodnocení:

Výnam průzkumu, respektive Běhounkova článku, který z průzkumu čerpá, je vtom, že si jako čtenářskou skupinu vybral celkem opomíjenou skupinu vysokoškoláků.

MÍK, František: Nejvíce čtené spisy ze žákovských knihoven na Šumpersku. V: Úhor XVIII. (1930), č.8, s.196-197.

Je to stručná informace, cíl je vyjádřen nadpisem článku.

Metodika a vzorek:

Způsob získání materiálu není uveden právě tak jako doba, na kterou se uváděná čísla vztahují.

Počet žákovských knihoven ze šumperského okresu, kterých se průzkum týkal, činil zřejmě 109.

Doba průzkumu: asi začátek roku 1930.

Zjištěné výsledky:

Jde-li skutečně vždy jen o nejčtenějšího autora na každé škole (tedy o jednoho jediného autora), pak knihoven bylo skutečně 109, a výsledky na prvních deseti místech (podle nejčtenějších autorů) jsou následující :

1. Karafiát: Broučci	9 x
2. Němcová: Babička	8 x
3. Československé pohádky	6 x
4.-5. Defoe: Robinson	5 x
4.-5. Jirásek: Staré pověsti české	5 x
6.-10. Jirásek: Psohlavci	3 x
Erben: Kytice	3 x
Erben: Pohádky a pověsti	3 x
Flos: Lovci orchidejí	3 x
Petrus: Barevné střepy	3 x

Závěr Míkův: "Až na několik málo spisů jsou téměř na každé škole jiní autoři, respektive jiné spisy v oblibě." Závěr obecný, kterému nelze nic vytknout. V každém případě však k výsledkům je třeba přistupovat obezřetně, s ohledem na to, že školní knihovny byly doplňovány velmi oficiálně až necitlivě vůči čtenářským zájmům školáků, a dále proto, že údaje hlásili učitelé a prvek zkreslení nelze vyloučit.

Nejodebíranější časopisy: Lípa 31x, Mladý svět 22x a Radost 20x, není však uvedeno, zda čísla se týkají počtu škol. Asi ano.

V rámci tohoto šetření byl také zjišťován průměrný počet přečtených knih na jednotlivých školách (asi za školní rok

1929-1930). Tento údaj zřejmě představuje průměrný počet knih přečtených 1 žákem ze školní knihovny. Nejméně byly uvedeny 4 knihy na 1 škole, nejvíce 30 knih rovněž na 1 škole. 6 škol uvedlo průměr 7, 4 školy uvedly po 9 knihách, další 4 po 15 a 4 po 18 knihách. Jsou to však čísla, která pouze ilustrují, jak se dělával průzkum, jako směrná čísla se brát nemohou.

Hodnocení:

Je to jeden z důkazů, že nejvíce zkoumání probíhalo na školách, že mělo různé formy a že jeho výsledky bývaly minimální.

POPPEOVÁ, Marie: Anketa o dětské četbě v Plzni. V: Úhor XIX. (1931), č.2, s.37-39, č.3-4, s.66-69.

Cíl je obvyklý, lépe poznat.

Metodika a vzorek:

Metoda není přesně popsána. Jde o jakousi anketu čtenářů, v které "každý směl napsat 5 knih" (38). Tyto knihy i časopisy byly dodatečně roztrženy do 9 žánrů.

Průzkum se týkal pouze čtenářů plzeňské Husovy knihovny. Celkem to bylo 201 čtenářů ve věku 8-16 let, z toho 125 chlapců (62,5%) a 76 děvčat (37,5%). Byli to žáci obecných, středních i měšťanských škol, učni a několik dívek žijících v domácnosti u rodičů.

Údajů publikuje Poppeová poměrně dost, dá se jí ovšem vytknout nevyhovující kategorizace.

Doba průzkumu: asi 1930.

Zjištěné výsledky:

Tabulka oblíbenosti žánrů a autorů (zpracována dodatečně) podle kategorizace a řazení Poppeové:

žánr:	dětí (chl. a d.)	knih	autorů	nejčtenější	autor	knih
1. povídky ze života (vč. dívčí četby	116	(62 a 54)	368	61	Hugo 25	Hugo: Bídnicí 21
2. dobrodružná fantastická	96	(86 a 10)	221	37	Verne 70	Verne 11 Paní světa
3. historické povídky	92	(60 a 32)	168	17	Jirásek 79	Jirásek:F.L.Věk 21
4. povídky přírodopisné	47	(43 a 4)	73	10	Seton 27	
5. časopisy	38	(30 a 8)	40	5	Malý čtenář 26	

Na dalších místech: pohádky 37, poučné 16, sborníky 11 (??) a básně 10.

Nejčtenější žánr chlapců - dobrodružný a fantastický, děvčat dívčí četba. Mezi četbou chlapců a děvčat se jeví značný rozdíl. Při tak velkém věkovém rozpětí jako zde - 8 let - k větším závěrům chybí bližší údaje o věku.

Nejoblíbenější autoři: Jirásek 94, Verne 70 a Seton 42. Poprvé tak výrazné umístění E.T.Setona.

"Na obecné škole chlapecké převládá seskupení: pohádka a povídka fantastická, prostoupená povídkou ze života a doplněná časopisy. Na měšťanské škole chlapecké a škole střední se líbí všechny druhy povídek (historická až od 2. třídy), převládají knihy dobrodružné, časopisů a poučných knih je víc než jinde. Obecná škola dívčí se hlásí k pohádkám, k povídkám ze života a také už k dívčí četbě, která jest zastoupena výhradně na měšťanské škole a spřežena s knihami ze života i historickou. Žákyně střední školy nemají rády dívčích románků milejší jsou jim jiné povídky ze života a historické. Učňové soustřeďují pozornost zase na všechny povídky, ale nepřevládají už fantastické, nýbrž ze života. Totéž se jeví u učednic které se znenáhla vymykají převaze knih dívčích. Poslední zkušenost je pádným důkazem, že u dívek je románek tolik, jako u hochů kniha dobrodružná." (68)

Dál Poppeová upozorňuje na častou neznalost spisovatelových jmen.

V redakční poznámce se uvádí, že autorka vynechala svá díla, která došla značné obliby. A tak nakonec zase dochází k dalším skreslením: děti jistě podlely faktu, že průzkum prováděla autorka knih pro mládež a Poppeová tyto údaje prostě eliminovala.

Ohlasy:

Vítězství Jiráska a uvádění jména Poppeové využívá Freyk odsouzení dotazníků. (V: Časopis pro psychologii a pedagogiku čtenáře I. (1933), č.2, s.25).

Hodnocení:

Obvyklý průzkum čtenářských zájmů dětí.

Studie o četbě ,ládeže od 14 do 18 let hledá na základě školní ankety a hodnocení čtenářských formulářů z berounské městské knihovny odpovědi na tyto otázky:

- a) jakou má čtenář možnost výběru knih
- b) jaký druh četby jej nejvíce zajímá
- c) který autor nebo kniha se mu nejvíce líbí.

Uspořádání práce:

Studie má úvod, kde se uvádějí tři hlavní cíle práce (viz výše) a doslov, který je jakýmsi prodlouženým závěrem, a tři části: v první se uvádějí získané výsledky, ve druhé se tyto výsledky uvádějí do určitých souvislostí a ve třetí se provádějí k těmto výsledkům závěry.

Studii jako i dalším Pochovým pracem chybí jakákoliv přehledná tabulka. Čísla do tabulek se získávají velmi obtížně, a navíc Poch neuvádí vždy tytéž srovnatelné údaje.

Metodika a vzorek:

Jako metoda pro zkoumání čtenářských zájmů školního dorostu sloužil dotazník; i když byl velmi jednoduchý, upozorňuje Poch na několika místech, že žáci nerozuměli některým otázkám. Ke zkoumání čtenářských zájmů dorostu mimoškolního použil několika náhodně vybraných čtenářských formulářů z berounské městské knihovny, což je metoda velmi ošidná i zkreslující.

Dotazníkem bylo zkoumáno ve školách Berouna a Berounska celkem 293 žáků (tj. školního dorostu), z toho bylo 165 děvčat a 128 chlapců, ve věku 14-17 let. Z tohoto počtu bylo 30 žáků gymnasia (IV. třída), 94 z měšťanských škol (tři třídy IV. ročníku) a 169 navštěvovalo lidové hospodářské školy. Dorost mimoškolní byl zastoupen několika čtenářskými formuláři učňů a učnic (věk asi 16-18 let).

Zjištěné výsledky:

Zdroje četby školního dorostu:

Škola	Počet žáků celkem	zdroje četby				
		vlastní knihovna	žákovská knihovna	obecní knihovna	rodinná knihovna kama- rádů	
gymnasium	30	7	30	29	14	mnozí
měšťanská	94	19	39	50	26	27
lid.hosp.	169	20	21	134	31	

Charakter LHS se značně odlišoval od prvých dvou typů škol, žáci nenavštěvovali školu denně a tím je snížen pochopitelně počet čtenářů knihoven tohoto typu. Jak vidět, jejich funkci plnily obecní knihovny. Zaráží malý počet vlastních knihovniček, do kterých jsou započítávány i "knihovny" se sedmi svazky. Také rodinných knihoven je poměrně malý počet. Dá se říci, že hlavním zdrojem četby těchto respondentů jsou obecní knihovny. Jejich úroveň však Poch nikde nespecifikuje.

Nejoblíbenější žánry:

Vyhofnotit tyto údaje s odstupem 35 let je velmi nesnadné, protože u některých žánrů není uveden počet žáků, kteří tento žánr uvedli. Čísla jsou tedy jen a jen orientační.

žánr	celkem hlasů	gymn.	z toho měšť.	LHS
1. historická	131	15	36	80
2. cestopisná	54	10	21	23
3. milostná a dívčí	45	3	13	39
4. dobrodružná	41	5	20	16

a dále následují z vesnického života, odborná (zejména u děvčat z LHS) atd.

Této tabulce dominuje historická literatura, pro kterou se vyslovilo téměř 50% žáků. Druhé místo pro cestopisnou literaturu se dá vysvětlit tím, že asi hodně chlapců - jak upozorňuje sám Poch - z obavy před možností sankcí z řad učitelů neuvedli všichni své sympatie k dobrodružné literatuře. Téměř každé třetí děvče uvádělo milostnou dívčí literaturu.

Nejčtenější autoři: jediným věrohodným údajem je dominantní postavení Aloise Jiráska, kterého 129 žáků označilo jako svého nejčtenějšího autora. Na dalších místech u chlapců se umístili Dumas, Verne a další, u děvčat Němcová, Zahradník-Brodský a další, u všech těchto autorů však chybí srovnatelné údaje.

Mimoškolní dorost je posuzován jen podle výpůjček, uvedených na čtenářských formulářích, čímž uniká veškerá mimoknihovní četba, a proto této části není nutné věnovat další pozornost.

Při rozboru těchto všech výsledků (a rozbor má daleko vyšší úroveň) Poch poukazuje především na diferenciaci četby u chlapců podle prostředí: studenti čtou nejvíce historickou,

cestopisnou a dobrodružnou literaturu, žáci z měšťanských škol dobrodružnou, cestopisnou a historickou, tedy v obráceném pořadí. Mimo školu je nejčtenější cestopisná a dobrodružná.

K tomuto rozboru dělá Poch velmi hezký závěr: "U čtenářů z řad dorostu našli jsme tedy dvojí vůdčí zájem: u hochů zájem o romantiku činu (cesty do dalekých krajů, dobrodružství, detektivky, vypravování z války), u děvčat pak zájem o romantiku citu (milostný román sentimentálně romantický)." (40)

Dále následují zajímavé úvahy o vlivu knihy na etickou stránku člověka, na rozumovou zkušenost a estetické cítění mládeže. Např.: "Z hlediska etického je tedy tato nepřímo i přímo kontrolovaná četba dorostu skoro nezávadná. Je ovšem také obyčejně bez nějakého zvlášť pronikavého vlivu na mravní jednání mladého čtenáře." (49-50) Poch ovšem na druhé straně neříká, jaká četba a jaký vliv by měla na etickou stránku mít. "Rozumovou zkušenost mládeže mohou rozšiřovat i detektivky, ovšem dobré, tj. především úplně logické, které mohou naučit čtenáře správně myslet." (50) Je to snad poprvé, kdy se někdo takto veřejně detektivek zastal (kromě nakladatelů a jejich tvůrců ovšem). "Avšak kniha by mohla a měla mít na mladého čtenáře i jiný ještě vliv: mohla a měla by pomoci vychovat čtenářovo estetické cítění, při čemž zdůrazňujeme u knihy hlavně estetickou výchovu jazykovou." (51)

Konečně je v této části tvrdě odsouzen "bulvární" tisk, ovšem anonymně, takže s dnešním odstupem se nedá dost dobře vysoudit, co měl Poch na mysli. A také dívčí četba dostala svůj díl z důvodů, které si zaslouží ocitování: "... je to zdánlivě mnohem větší reálnost milostných a podobných příběhů než příběhů detektivních a dobrodružných, která svádí k předpokladům, že v opravdovém životě může tomu také tak býti jako v románech, a vede pak k nespokojenosti v životě, který se nutně liší od onoho pseudoreálného románového." A druhý důvod: "...neučí totiž většinou ženu jednat." (56)

Třetí část knihy je vlastně shrnutím, což se týká i doslovu, kde se říká: Kniha už nemusí plnit funkci buditelskou jako před válkou a do převratu, stává se tedy jednak pramenem zábavy, jednak se v ní hledá poučení. Zmíněný názor na individuální hrdinství vede také k částečnému poklesu zájmu dorostu o hrdiny historie, ale k rostoucímu zájmu o hrdiny pří-

tomnosti (odtud oblība dobrodružné literatury)." (60) Zde zájem o hrdiny přítomnosti jako důvod oblíby dobrodružné literatury svádí k polemické poznámce, neboť nejoblíbenější literatura tohoto žánru má vlastně historický charakter. K tomu ještě Poch, jako kdyby tuto námitku očekával, dodává: "Věříme, že ono moderní hrdinství cestovatelů, policistů, drobných vojáků, statečných letců a jiných heroů současnosti má lepší význam, než dávnověké hrdinství rytířů a slavné činy panovníků z boží milosti." (60) V tom má Poch jistě pravdu; zapomněl pouze na hrdiny - Divokého západu.

Ohlasy:

Sám Poch, který tuto práci nejdříve uveřejnil na pokračování v Osvětovém věstníku Podbrdská IV. (1931), čerpá z této práce ve stati K psychologii venkovského čtenáře (Osvěta venkova III. (1932), s.5-8) a v referátě na sjezdu přátel literatury pro mládež roku 1931 (Úhor XX. (1932), s.51-55).

Příznivě práci recenzuje V.F.Suk v článku Knížka o četbě dorostu (Úhor XIX. /1931/, s.141-144). Na úroveň této recenze vrhá rozpačitost jeho mylné tvrzení, že o četbě mimoškolního dorostu se píše v literatuře poprvé. Jinak spíše Pocha vykládá než by zaujímal kritické stanovisko.

Naopak velmi kritické stanovisko tlumočí Frey v Časopise pro psychologii a pedagogiku čtenáře I. (1933), č.2, s.24-25, kde mj. napsal: "Jinak je nutné konstatovati, že přináší výsledky naprosto pochybné, neboť nevyvarovala se žádné z chyb, jež mohou anketu potkatí."

Hodnocení:

Přes všechny výhrady k metodice, výběru vzorku i interpretaci výsledků zůstává Pochova práce tou správou, která zahajuje řadu zajímavých a podnětných průzkumů 30.let. Závěry Pochovy, do kterých se promítla jeho dlouholetá zkušenost knihovníka, nepřesahují možnosti dané výsledky, naopak, jsou střízlivé a navíc moderní a pokrokové.

VRÁNA, St. a KOHOUTEK, C.: Co děti nejraději čtou. Výsledky statistického šetření. V: Tvořivá škola VI. (1930-1931), s. 204-211.

Cílem práce bylo zjistit, co děti nejraději čtou, protože "pro učitele a zvláště pro autory čítanek a doplňkové četby je důležité vědět, jaká četba je pro žáky jednotlivých školních roků nejvhodnější a nejpřiměřenější" (204). Takový náročný cíl ovšem prostým zjištěním oblíbené četby je nesplnitelný!

Metodika a vzorek:

Ve 2. čísle VI. ročníku Tvořivé školy (s.53) byla uveřejněna výzva k učitelům, aby provedli jednoduché šetření s žáky: každý žák napíše na kousek papíru tři knihy, které se mu nejvíce líbí, a uvede svůj věk. Jde tedy v podstatě o techniku ankety na základě prajednoduchého dotazníku.

Celkem učitelé zaslali odpovědi 8397 dětí z 1.-9. třídy, tj. ve věku od 7 do 16 let, z vesnic a měst do 10 tisíc obyvatel. Děti nebyly rozděleny podle pohlaví, což je vzhledem k značným odlišnostem v četbě dětí s přibývajícím věkem velká závada.

Počet a věk dětí:	7 let	372
	8 "	936
	9 "	1324
	10 "	1283
	11 "	1463
	12 "	1176
	13 "	883
	14 "	779
	15 "	149
	16 "	32

Průzkum má celou řadu nedostatků počínaje právě metodikou. Ovšem vysoký počet odpovědí nutí k informaci o výsledcích.

Průzkum proběhl v posledních měsících roku 1930.

Zjištěné výsledky:

Zřejmě díky učitelům každé (!) dítě uvedlo požadované tři knihy, takže autoři průzkumu dostali do rukou názvy 25191 knih. Tyto knihy kategorizovali do 12 skupin: rýmovačky a krátké příběhy o dětech, pohádky, bajky, povídky, romány, historie, zeměvěda, přírodověda, životopisy, básně, cestopisy, různé. Tato kategorizace směšuje formální dělení s obsahovým a dopouští se např. takových nedůsledností a chyb jako např. zahrnování

historických románů do historie a naopak dobrodružných románů do povídky atd. Za této situace by bylo nejvýhodnější držet se oblíbených knih, k tomu je však ve statí naprostý nedostatek podkladů.

Tabulka č.1 (viz příl.) podává rámcový obraz dětské obliby různých forem a žánrů. Z tabulky je vidět, že v 7 a 8 letech vládne pohádka, od 9 do 15 let povídka a v 16 román. Po celé období (s výjimkou 15 let) stoupá zájem o historickou literaturu a bez jediné výjimky zájem o román.

Uvnitř jednotlivých kategorií je nejlépe dělena pohádka, celkem na 7 skupin (viz tabulka č. 2 v příloze). Téměř polovina všech hlasů se soustředila na oblibu pohádek, kde vystupují princezny, víly, panny, rusalky, Popelka, Zlatovláska, Světluška, a které autoři nazývají "něžnými". Zde by byl velmi zajímavý údaj o proporcích hlasů děvčat a chlapců.

Pokud jde o povídku, sami autoři vyslovují podezření, že údaje nevystihují pravý ráz věci (viz tabulku č.3). Obliba dobrodružné povídky (včetně Vernea a Flose) kulminuje už v 11 letech a pak soustavně klesá. Přitom dokonce počet uvedených dobrodružných knih z celkového počtu tvoří pouhých 11% (!).

Obliba historické literatury (v pojetí Vránově a Kohoutkově) začíná v 8 letech pověstí. Jejich prvenství v 11 letech přebírá historická povídka a na toto místo nastupuje v 15 letech historický román. Tvorba Jiráskova zde představuje téměř 40% hlasů pro historickou literaturu.

Obliba básní stoupá, ovšem v 10-12 letech dostaly po 2% všech hlasů, v 16 letech ale už 6%.

xxx

Nejčtenější knihy nejsou bohužel samostatně vyhodnoceny, z různých míst textu vyplývá, že dvěma nejčtenějšími knihami se staly Babička (7% všech hlasů) - autoři zde poznamenávají, že to bude asi ovlivněno soustavným doporučováním Babičky učiteli - a Broučci (6% všech hlasů); pro zajímavost: obě díla klasifikovali autoři jako povídky. Dále mezi povídkami dostaly nejvíce hlasů knihy Robinson Crusoe, Lovci orchidejí a Baron Prášil. Mezi romány nejčtenější kniha Školák Kája Mařík, nejčtenější spisovatel Čarská (40% hlasů pro romány). Nejčtenější historické knihy: Staré pověsti české a Psohlavci, nejčtenější kniha básní Kytice (1,5% všech hlasů vůbec). Nejčte-

nější časopisy: Malý čtenář a Radost.

Závěry autorů: nejdříve opakují tendence v oblibě jednotlivých žánrů, a poté jako vedlejší výtěžek označují, že šetření "ukázalo znovu ubohý stav žákovských knihoven, jimž budeme muset věnovat větší péči" (211). Řada učitelů totiž uváděla, že 10 - 12leté děti se z naprostého nedostatku jiné četby musí rozhodnout mezi čítankou a reklamními pohádkami. A to se psal rok 1930.

Ohlasy:

Frey: "Její výsledky (ankety - L.K.) mají značnou věrohodnost, jež byla docílena jednak velkým množstvím materiálu, jednak jednoduchostí dotazu." (V: Časopis pro psychologii a pedagogiku čtenáře I. (1933), č.2, s.24) Na Freye je to velmi příznivé hodnocení.

Hodnocení:

Jde o empirický materiál, který autoři vyhodnocují dost povrchně (bez přihlédnutí k pohlaví, bez rozboru autorů nejčtenějších knih a bez hlubších závěrů). I tak by obdobný materiál ze současnosti, který by umožnil srovnání, neškodil.

Cílem výzkumu bylo zformulovat teorii čtenářského vývoje dětského čtenáře.

Metodika a vzorek:

Metodika se nedá z textu přesně charakterizovat. Jednou technikou bylo pozorování dětí (naslouchání dětských hovorů a "nenucený rozhovor"), druhá technika se dá charakterizovat jen v obrysech např. z tohoto popisu: "výpůjčky byly seřazeny podle čtenářů a podle jejich věku a tak získán byl obraz čtenářských zálib jednotlivých dětí i jednotlivých věkových období a tím zároveň obraz čtenářského vývoje". V dětské čítárně ústřední městské knihovny v Praze, kde se výzkum odehrával, bylo totiž k dispozici asi 1500 knih, a jejich výpůjčky byly registrovány podle jednotlivých žánrů. Je to zřetelná snaha po objektivizaci výsledků získávaných průzkumem, ovšem právě tak má své subjektivní rysy v tom, že není sto postihnout ostatní četbu těchto dětí, a že výpůjčky jsou ovlivněny např. počtem svazků od jednoho titulu nebo prostě tím, že tam určitá kniha není nebo že je určitý žánr v nákupu diskriminován. To jsou vážné námitky, které přes veškerou úctu k Freyovým výzkumům je nutné rozhodně vznést.

Zkoumány tedy byly děti navštěvující a vypůjčující si z dětské čítárny. Bylo jich 1500, žily většinou ve středu Prahy a pocházely většinou ze středních a chudých vrstev s nečetnými výjimkami dětí lépe situovaných. Věk dětí se pohyboval převážně mezi 7. - 14. rokem. 64% tvořili chlapci, 36% děvčata. Nejvíce bylo chlapců 9letých (38% z chlapců) a děvčat 10letých (18%).

Výzkum byl konán od 1.5.1930 do 15.1.1931.

Zjištěné výsledky:

Jsou podávány v souladu s celkovým uspořádáním celé práce. První stupeň čtenářského zájmu: Velikou zásluhou F. zůstává to, že dokázal rozdíl mezi četbou chlapců a děvčat už v tomto věku - od 7 do 10 let. V této kapitole se o to pokouší méně zdařile sledováním zájmu chlapců a děvčat o poesi a prózu ("mohl jsem konstatovati, že již zde dávala děvčata před-

nost, pokud měla možnost výběru, příběhům o děvčátcích (Alenka v říši slunce, Mína, Týna, Karolina a j.), kdežto hoši naopak tyto příběhy odmítali"), ale hlavní důkaz je podán až při pohádce.

Obsahová stránka oblíbenosti pohádkové: Je to nejcennější kapitola knihy. Zatímco v ostatních kapitolách jsou čísla výsledkem převedení výpůjček na procenta, zde to jsou přímé odpovědi dětí na otázky. Pohádky dělí Frey na typ pohádkový (s podrobnějším dělením - viz dále), dobrodružný a veselý.

Oblíbenost pohádek:

pohádkový žánr	celkem dětí	z toho	
		chlapců	děvčat
typ pohádkový	98	45	53
z toho:			
pohádkově děsivý	21	21	-
pohádkově čarodějny	26	22	4
dívčího rázu	46	-	46
jiných poh. osob	5	2	3
typ dobrodružný	19	19	-
typ veselý	17	13	4

Tato oblíbenost je dokumentována i řadou trefných výroků některých dětí. (Např.: "Mám rád o čertech, až se mi vlasy ježej" / Jiří P., 9 let/. "Pohádky o princeznách, to nic není." / Karel Š., 11 let./ "Je to o děvčátku? Jiné já nechci." / Růžena M., 10 let./)

Analýza pohádkového zájmu: Pro Freye je to nejdůležitější část knihy, neboť v ní provádí dalekosáhlý důkaz proti pohádce. Nejprve ukazuje, že mezi pohádkami je také mnoho nepohádek a dále, že mnoho pohádek má velmi málo čistě pohádkových motivů (např. v pohádkách o zvířátkách) a dál pokračuje: "Jestliže tedy se tyto pohádky dětem, a dokonce velmi líbily, přesto, že postrádají charakteristické motivy pohádkové, ať již úplně nebo ve značné míře, možno vysloviti domněnku, že snad ona pohádkovost není nezbytnou podmínkou celkové oblíbenosti, snad dokonce že ani nemá na oblíbenost přímého a rozhodujícího vlivu.

Tím dospěli jsme k jádru důkazu, jež míníme v této kapitole provést: dokázat, že pohádkové motivy jsou pro oblíbenost pohádkovým činitelem bezvýznamným a dokázat, že stejně, a snad i více, by došly u dětí tohoto věku oblíbenosti povídkové příběhy formálně i obsahově pohádkám blízké, avšak bez kouzelnictví a čarodějnosti." (35)

A dál snáší F. ještě další argumenty, některé dokonce zvlášť pro chlapce a zvlášť pro děvčata, jen aby podepřel svůj frontální útok proti pohádkám, který později ještě prohloubí.

Krise zájmu o pohádku: tak nazývá Frey období kolem 10. roku, kdy se v jeho (ale i v jiných) průzkumu projevil silný pokles čtenářského zájmu o pohádku. Tento pokles je přesvědčivě dokumentován několika tabulkami, z kterých je proveden tento zajímavý závěr: "Můžeme-li konstatovati, že nevíra v pravdivost pohádky jest hlavní příčinou konce její oblíby a můžeme-li vznik oné skepse uvést v jistou souvislost s rozumovou vyspělostí dítěte, která se pravidelně dostavuje v určitém věku (kolem 10. roku), musíme v důsledku toho souditi, že rozumový vývoj děvčat, hlavně jejich kritická schopnost, vykazuje jisté opoždění vůči chlapcům, kterýžto fakt není žádnou novinkou, neboť byl konstatován i jinými metodami." Závěr sice zajímavý, ale přesto jednostranný.

Období "hledání" a zájem historický: Krize zájmu o pohádku pochopitelně sebou přináší snahu najít náhradu: "Jedině vhodnou četbou jest totiž pro toto období pověst, jež dětem vyhovuje už proto, poněvadž jest to vlastně pohádka, jež však jest podle názoru pravdivá, neboť líčí se v ní historické události, o nichž se přece dítě i ve škole učilo." (52) K tomuto přínosnému závěru k vývoji čtenářských zájmů tabulka:

Věk	7 let	8	9	10	11	12	13	14
chlapci	3%	7	8	16	18	15	19	23
děvčata	2%	2	4	6	5	6	12	18

Děvčata setrvávají u pohádek déle a celkem "bez obtíží hledání nacházejí záhy svůj druhý živelný zájem čtenářský: povídku a dívčí román." (53)

Jiné čtenářské zájmy: další kapitoly se zabývají zájmem o dobrodružnou literaturu, o povídku a román (zejména u děvčat) a roztržitými zájmy o další žánry.

Teorie čtenářského vývoje:

Tato část knihy jest jakýmsi vyvrcholením celé práce, kde Frey překračuje možnosti dané výsledky průzkumu, ale opírá se o své knihovnické zkušenosti.

"Dětský čtenářský vývoj jest po stránce formální vyznačen dvojitým obdobím: Období první, jež zhruba řečeno počíná šestým rokem a končí desátým, jest charakterisováno oblibou primitivních výtvorů slovesných, jejichž hlavním znakem jest krátkost a stručnost. Proto prvním stupněm čtenářských zájmů jsou říkadla, verše a básničky, po nichž přichází obliba příběhů povídkových a konečně zájem pohádkový. Dětský zájem o slovesné útvary, vyznačující se krátkostí a primitivností, jest podmíněn malou duševní jímavostí dětí, jež v těchto letech neobsáhnou svými duševními schopnostmi větších slovesných celků. Neméně významným činitelem v tomto směru jest též malá čtenářská zběhlost těchto dětí.

Období slovesného primitivismu vrcholí a záhy též končí pohádkou. Přejídným intermezem jsou povídky, po nichž přichází období druhé, ve kterém dětský zájem jest obrácen hlavně k formě románové. Toto období nemá již rysů primitivismu a jest formálně rovno zájmu dospělého, nepřilíš kultivovaného čtenáře. Proto i v něm chybí dětem naprostý smysl pro krásu výrazu, jako vůbec jest literární eklekticismus dětem cizí. Příkladem toho jsou básně, o něž dospělejší mládež nemá vůbec zájem a jež do jisté míry vyhovují jen dětem prvních tříd obecné školy, ovšem jsouce kladeny na stejnou úroveň jako různé řemeslně vyrobené veršičky.

Po stránce obsahové platí na všech stupních čtenářského vývoje, že mezi četbou hochů a děvčat jest naprostý rozdíl. I když v jistých obdobích pro nemožnost výběru čtou děvčata stejné druhy jako hoši, např. pohádku nebo později četbu dějepisnou, procesy jejich četby a prožívání obsahu jsou u obou diametrálně rozdílné. Zájem chlapecký jest ve všech obdobích zájmem dobrodružným, zájem dívčí pak vždy zájmem o klidné a líbivé příběhy, povídky a romány, jejichž středem je postava dívčí. Oba tyto zájmy jsou jen formálně modulovány postupným rozumovým vývojem dětí, v podstatě však se po dobu námi sledovanou (až do 14. roku) nemění." (66)

Teorie čtenářského vývoje chlapeckého: "Čtenářský zájem hochů dlužno označiti jako zájem vyhraněně dobrodružný, jenž jen po stránce formální jest v jednotlivých obdobích různě slovesně utvářen." (67, včetně následující tabulky)

Věk	7	8	9	10	11	12	13	14
příběhy	36	22	11	7	2	2	-	1
pohádky	49	46	39	19	10	6	2	2
historie	3	7	8	16	18	15	19	21
dobrodružství	4	6	22	36	48	48	56	51
povídka a román	4	7	8	10	9	16	13	13
o zvířatech	3	6	6	5	6	7	4	8
různě	1	6	6	7	7	6	6	2

Tato kategorizace jest poměrně svérázná, ovšem v celé práci není vysvětleno, jak chápat jednotlivé žánry (např. povídka a román, kde by takové vysvětlení bylo velmi nutné).

Teorie čtenářského vývoje dívčího: "Dívčí zájem čtenářský jest charakterizován zájmem o dívčí hrdinky, jež jsou středem klidných a líbivých příběhů, povídek a románů. Naproti tomu mají děvčata nechuť k příhodám dobrodružným, jež patrně působí příliš silně na jejich nervový organismus."... "O četbu naučnou nemají děvčata vůbec zájem." (68, včetně následující tabulky)

Věk	7	8	8	10	11	12	13	14
příběhy	32	26	6	6	3	1	-	-
pohádky	55	53	53	42	21	8	3	1
historie	2	2	4	6	5	6	12	18
dobrodružství	-	-	1	3	3	7	6	8
povídka a román	5	14	28	40	66	76	78	71
o zvířatech	4	3	4	2	1	1	1	2
různě	2	2	4	1	1	1	-	-

Ohlasy: Této Freyově práci se snad dostalo nejzevrubnější recenze, pokud jde o čtenářské výzkumy, vůbec, a to z pera V. F. Suka v Úhoru XIX. (193), s.89-97. Suk zde např. vytýká Freyovi pohrdlivý vztah k některým předcházejícím průzkumům. Uvádí zajímavou námitku k metodice průzkumu, totiž zda by ke stejným výsledkům došel 5-6 let po otevření čítárny, kdy většina knih nebude pro děti nová (výzkum probíhal hned po otevření čítárny). Nesouhlasí s tvrzením, že si dítě dává opakovat pohádku, protože jí nerozumí, ale naopak, protože se mu líbí.

Konečně Suk vyjmenovává řadu poznatků, s kterými Frey přichází u nás jako prvý, např. že děvčata se čtenářky opož-

dují za chlapci, že se děti po čtenářské krizi zpět vracejí k pohádce, že nadpřirozené pohádkové živly nejsou hlavní příčinou obliby pohádek atd.

Hodnocení:

Je to práce, jakých není nikdy dost, a zároveň to je jeden z mála průzkumů, kde se jednotlivé poznatky přivádějí do obecnější roviny duševního vývoje dětí, psychologie čtenáře atd., ale zároveň se tato obecnější rovina často dosahuje za cenu zkreslování některých výsledků.

JIRÁSKOVÁ, Anna: Čtenářský výzkum pražské dívčí mládeže živnostenské. V: Pedagogické rozhledy XLII. (1932), č.1, s.18-24, č.2, s. 70-78.

Výzkumu předcházela zajímavá studie O četbě dospívajících dívek (Pedagogické rozhledy XLI. /1931/, č.3 a 4), která jako by byla oprávněním Jiráskové k následujícímu fundovanému výzkumu.

Metodika a vzorek:

Metodou výzkumu byl dotazník, který měl obrážet mj. i vyjadřovací schopnosti a jazykové znalosti pisatelek (na několika místech studie se k tomu Jirásková skutečně vrací).

Výzkumu se zúčastnilo celkem 497 děvčat, učících se v Praze, což je reprezentativní počet. Z jednotlivých profesí to bylo děvčat: 201 dámská krejčová (tj. 40,4% všech dívek učících se v pražských živnostech na dámskou krejčovou), 107 modistek (21,5%), 98 kadeřnic (19,3%), 47 vyšivaček (9,4%), 30 švadlen bílého prádla (6,0%) a 14 květinářek (2,8%). Důvody, proč z jednotlivých profesí je tak velký rozdíl v zastoupení, nejsou uvedeny. Věk děvčat: od 14 do 22 let. Jirásková sleduje i vliv původu na četbu (Praha či venkov), ale vzhledem k bezprostřední blízkosti tohoto venkova neseznává žádné rozdíly. Sleduje podrobně rodinné a sociální poměry dívek na podrobných tabulkách, aniž by však tyto údaje byly porovnány s vlivem na čtenářské zájmy.

Doba průzkumu 1930 nebo 1931.

Zjištěné výsledky.

Výsledková část studia začíná informacemi o volném čase dívek, a to konstatováním, že většina dívek musí po zaměstnání pomáhat doma. "Nejrozšířenější výplní volné chvíle je četba. Patrně proto, že je k ní poměrně nejlehčí přístup ze všech vy-možeností kultury. Většinou čtou dívky "velmi rády", "nade vše rády" a čtou všude a vždy, kdy a kde se dá: v elektrice, ve vlaku, o přestávkách, večer, v neděli odpoledne a pod." (20) Na dalších místech ve využívání volného času těchto dívek stojí divadlo !? (26,4%), biograf (24,9%), zatímco tanec a podobné zábavy jsou uváděny málo, čemuž Jirásková příliš nevěří.

Zdroje četby: Většina dívek uvádí známé, knihovny (25,4%)

ale školní knihovny jen 4 děvčata), několik děvčat uvádí domácí knihovnu. Vlastní knihovna je zdrojem u 338 děvčat (68%), což je vysoké procento; vlastní nákup 154 děvčat (31%) a to také není málo.

Informace o knihách získávají děvčata v 66 případech od známých, 56 x od rodičů a jen 2x od knihovníka; ostatní si vybírají "co se jim líbí".

Proč čtou: Zde Jirásková právem poznamenává, že odpověď na takovou otázku je těžká zejména pro děvčata tohoto typu. Většina uvádí obecně: protože mě to zajímá, protože se mi to líbí, protože se pobavím, abych se osvěžila, pro vzdělání a pobavení. 15letá kadeřnice: pro osvěžení a zušlechtění duše. Také: poněvadž neškodí zdraví a neutrácí se tak peněz. Nebo: aví sledovat myšlenku spisovatelovu. Atd.

Výpisky si pořizuje 50 děvčat (10%), ponejvíce si opisují opisy, verše a některé věty proto, že jich mohou použít "při opisování s hochy, jak na sebe prozradily" (24). Jindy si vyisují cizí slova, někdy obsah, aby věděly, co čtly, a několik chce mít po ruce "krásné myšlenky spisovatelovy nebo různá poučení, aby se jimi mohly řídit". (24) Obvykle však na výpisky není čas.

Obliba spisovatelů:

Celkem bylo jmenováno 102 autorů, což na 500 děvčat není příliš mnoho.

Deset nejoblíbenějších:

1. Jirásek	234	47,1%
2. Němcová	215	43,3
3. Zahradník-Brodský	115	23,1
4. Čarská	113	22,7
5. Neubauer	88	17,7
6. Rais	87	17,5
7. Glynnová	85	17,1
8. Krásnohorská	76	15,3
9. Klicpera	41	8,3
10. Meruda	39	7,9

Na 11. místě se umístil jako první autor dobrodružné literatury Dumas (38-7,6%), na 13. místě jako pátá představitelka dívčí četby Mahlerová (32 - 6,4%) a na 14. místě jako šestá Světlá (28 - 5,6%) a na 19.-20. místě jako sedmá Marlittová

(23 - 4,6%). Na 28. místě byl Verne (uveden 13x).

Co v knize nejvíce zajímá? 59,9% děvčat uvádí, že to je život člověka, 37% dobrý konec, děj, dobrodružství, smutné i veselé věci. " O čteném se mnoho neuvažuje. Čte se jen pro příjemný libý pocit, pro zcela vnější povrchní potěšení z nehlubokých historií, ale osobní vztah se nevytváří. Proto unaví všelike rozborů, příliš dlouhá líčení." (72)

xxxx

Následujícím partiím naprosto chybí čísla. Tak je např. konstatováno, že

se dívkám líbí ve 12-14 letech tzv. "dívčí" četba
dívký velmi málo čtou dobrodružnou literaturu

i tam, kde se dívky zmiňují o potřebě dobrodružné četby, je tím míněna vlastně četba trochu jiného druhu, spíše zamílované zápletky a intriky

četba cestopisů souvisí s cestovními a tuláckými touhami dorůstající mládeže

základ pro zálibu v historických dílech je v podstatě týž jako u četby dobrodružné a cestopisné

kromě jediné dívky, (která uvedla za nejoblíbenější knihu bibli) není nikde stopy po náboženském citění.

K těmto tvrzením chybí důkazy. Zde Jirásková jasně překračuje meze, které jí poskytl výzkumný materiál, a dochází k neoprávněným závěrům obecného charakteru.

Závěr autorky: "Celkem možno říci, že se čte dosti lehké literatury, zvláště u děvčat mladších. Starší dívky se spíše přiklánějí k hodnotnější literatuře (i když připustíme, že nepověděly na sebe vše tak zcela upřímně jako mladší), ale u většiny převládá podřadná románová četba. Připoutati živnostenskou mládež k řádně vedené knihovně znamenalo by jistě zvýšení její úrovně v četbě, zjemnění jejího vkusu a obohacení jejího duševního života." (75)

Ohlasy:

Frey: "Pro hodnotu těchto výsledků - jichž nelze uznati ani za materiál částečně věrohodný - jest příznačné, že podle přiznání těchto mladých děvčat... jest jejich nejoblíbenějším autorem Alois Jirásek, po němž následuje v oblibě Božena Němcová, při čemž např. Meruda jest prý u nich oblíbenější než Mahlerová." (Časopis pro psychologii a pedagogiku čtenáře 1.

(1933), č. 2, s.26.) Poslední argument je sice přípustný, ale nicméně: věrohodnost průzkumu snad není dána jen tím, když na 1. místě se umístí autor méně hodnotné literatury, když už Frey přehlédl, že sice Mahlerová následovala až za Nerudou, ale před ním se umístily jiné čtyři autorky dívčí četby.

Hodnocení:

Význam průzkumu je v tom, že posunuje průzkum za pouhé informace o oblibě autorů a knih - to zaprvé, že si všímá v reprezentativním vzorku opomíjené mládeže živnostenské - to za druhé.

RAMBOUSEK, A.: Jak dalece lze hovětí zálibám mládeže v četbě?
Referát na sjezdu přátel literatury pro mládež dne 1.XI.1931.
V.: Úhor XX. (1932), s.4-9.

Referát s velmi slibným názvem využívá poznatků z výzkumu Pochova a Freyových a doplňuje výsledky vlastního průzkumu

Metodika a vzorek:

Zřejmě dotazník pro 127 chlapců ve věku 10-14 let na jedné škole.

Doba průzkumu: 1930 nebo spíše začátek 1931.

Zjištěné výsledky:

Četba v zájmech (kategorizace je nedůsledná):

1. sport a četba	59
2. četba	23

Frekvence četby (za rok): 1-10 knih	8 žáků
10-20 knih	27 žáků
20-30 knih	27 žáků
30-50 knih	30 žáků
50-100 knih	28 žáků
nad 100 knih	3 žáci

Zdroje četby: jen 24 nemá vlastní knihovnu (ale to Rambousek vztahuje i na rodinnou knihovnu, takže kolik dětí má samostatnou svoji knihovnu z výsledků není známo). V těchto knihovnách je

1 - 5 knih	9 x
5 - 10 knih	7 x (obě kategorie ovšem není možné považovat za knihovny)
více než 10 knih	87x.

Závěr - odpověď na otázku v názvu přednášky: "..... záliba dítěte musí být východiskem a nemůže být omezoována zákazami a tresty, nýbrž, je-li třeba, jinými způsoby, neboť - a to je jisto - nelze každou knihu dát dítěti, byť i v ní našlo zalíbení." (7-8)

Hodnocení:

Průzkum hraje v přednášce jen dílčí roli, podle toho vypadají údaje - a podle toho vypadá i hodnocení.

10 ČTE náš lid. Poučení z naší ankety. V: České slovo XXIII. (1931), 20.12., s.17.

Cílem ankety bylo především zjistit nejčtenější knihu ve vybraných městských knihovnách a výsledků využít v předvánoční době.

Metodika a vzorek:

Anketu tvořily tři otázky: Jaký vliv má finanční krise na vaši knihovnu? Která byla letos u vás nejčtenější kniha původní, česká nebo slovenská? Která byla letos u vás nejčtenější kniha přeložená?

Otázky byly zaslány celkem do 100 městských veřejných knihoven v českých zemích a na Slovensku, odpověď se však vrátila ze všech knihoven. Způsob výběru a zastoupení knihoven není uvedeno.

Článek neobsahuje téměř žádné číslo.

Zjištěné výsledky:

Seznam nejčtenějších knih původních, uváděný podle výskytu na 1.místě:

-
1. Sokol-Tůma: Na kresách, Celibát, Černé království, V září milionů
 2. Mílo Urban: Živý bič a Mlhy na úsvitě
 3. Jirásek: Bratrstvo, Pschlavci, Temno, F.L.Věk, U nás
 4. Zahradník Brodský: Jeho druhá žena, Kvetoucí jabloně, Jiskra v krvi
 5. Vrba: Boží mlýny, Dolina, Zapomenuté údolí
 6. Baar: Skřivánek, Paní komisarka
 7. Vachek: Bídýlko
 8. Rosůlek: Černožlutý mumraj
 9. Bohnel : Rašení
 10. KČ: Hovory s TGM
-

Seznam nejčtenějších knih přeložených, uváděný také podle výskytu na 1. místě (celkem uvedeno 26 autorů a 31 knih):

-
1. Galsworthy: Sága rodu Forsythů
 2. Remarque: Na západní frontě klid, Cesta zpátky
 3. Wallace: Tvář noci, Žabí bratrstvo
 4. Lewis: Petrolej, Hlavní ulice, Boston = *Saint Louis*
U. Sinclair *S. Lewis* *U. Sinclair*
- 99

5. Curwood: Muži statečných srdcí, Muž proti zákonu
6. Dumas: Tři mušketýři
7. Gregory: Na vlastní pěst
8. Zweig: Spor o seržanta Gríšu
9. Porterová: Pollyana
10. Dreiser: Americká tragédie

Je zřejmé, že oba seznamy jsou sestaveny i s přihlédnutím k autorům knih, rozhodně není možné seznam chápat jako absolutní pořadí.

Redakční závěry k těmto seznamům, nebo lépe řečeno k výsledkům (i nepublikovaným) z celé ankety: "Především konstatuje většina knihovníků, že počet čtenářů stoupá; lid s rostoucími starostmi hospodářskými a existenčními sahá k zábavě nejlevnější, k vypůjčování knih z městských knihoven." "Ačkoliv v seznamu nejčtenějších knih nechybí na předních místech literatura dobrodružná (detektivky) a lehká (Brodský atd.), přece jen vítězí spisy literárně hodnotné a vážné." "Poměr v našich odpovědích je takový, že na 100 procent literatury přeložené připadá jen asi 75 procent literatury domácí..... Obecně lze říci, že v Čechách je nejčtenější Jirásek a Zahradník-Brodský, kdežto na Moravě a ve Slezsku Sokol-Tůma. Jinak je to na Slovensku, kde 90% odpovědí zní: Mílo Urban."

Anketa následovala několik let po Fridrichových statistických šetřeních. Objevují se noví autoři - z českých Vrba, Rosůlek, Bohnel - a také K.Čapek, z cizích jak Remarque, Dreiser a Zweig, tak také Wallace. Nová jména hodnoty četby značně rozkolísala, ovšem teprve hlubší pohled může ukázat, zda je to hlavně záslužnou ediční činností nebo zda anketa redakce znamenala větší upřímnost knihovníků než vůči svému nadřazenému ministerstvu.

Hodnocení:

Anketa Českého Slova je dokladem velkého zájmu ve 20. a 30. letech o to, co lidé čtou. Dnes se tyto otázky staly daleko více, než tomu bylo tehdy, záležitostí profesionálů, ať už knihovníků nebo nakladatelů.

BAŽANT, Jar.: Statistika zastoupení autorů v obecních knihov-
nách. V.: Česká osvěta XXIX. (1932-1933), č.2, s.59-62.

Předseda Okresního osvětového sboru v Písku pořídil sta-
tistiku některých českých autorů v obecních knihovnách za rok
1931.

Metodika a vzorek:

Způsob získání uváděných údajů není popsán.

Údaje se týkají všech (celkem 58) obecních knihoven na
píseckém okrese.

Zjištěné výsledky:

	celkem svazků	celkem výpůjček	obrat	nebyl za- stoupen	nejčtenější knihy (číselné údaje chybí)
Herites	55	217	3,95	29x	Maloměstské humoresky, Bez chleba, Křemen a hlína
Jahoda	16	58	3,62	46x	Ratejna, Náš dědeček, Bez srdce
Klecanda	105	395	3,76	21x	Pod tíhou práce, Cizí krev, Tvrdé hlasy
Karas	52	222	4,27	33x	Do čtyř artikulů, Ta- jemná hlubina, Čeští otroci
Sokol-Tůma	99	699	7,06	31x	Na kresách, Lapači, Na šachtě
Svátek	75	326	4,34	27x	Praha a Řím, Sedláci u Chlumce, Vězen na Kři- voklátě
Vrba	115	712	6,19	16x	Boží mlýny, Choďské rebelie, Madlenka z Pece

Jsou to všechno čeští, většinou "lidoví" autoři, důvody
výběru však nejsou uvedeny. Největší obrátku dosáhli Sokol-Tů-
ma a Vrba, kteří také v celostátních statistikách se umisťova-
li na předních místech. Vrba jako jihočeský autor dosáhl také
nejčastějšího zastoupení v knihovnách.

Hodnocení:

Výběr autorů, patrně dost subjektivní, snižuje cenu této
informace. Dá se použít jedině k úvahám o čtenosti sledovaných
spisovatelů.

FREY, Jaroslav: Výzkum četby průmyslového dorostu. Hodonín, Landgráf 1933. 32 s.

Cílem bylo doplnit práci Čtenářský výzkum pražského dítěte z roku 1931 o výzkum další věkové kategorie.

Metodika a vzorek:

Metodou byl nenápadný rozhovor knihovníka, kterým bylo získáno 4654 posudků o knihách, další asi 4 tisíce posudků byly pro nevěryhodnost vyřazeny. Tato metoda v sobě skrývá dvě úskalí: otázka nenápadného rozhovoru není blíže charakterizována a dodatečně vyvolává určité pochyby, zejména při polovině vyřazených posudků, což je druhé úskalí, neboť zde v každém případě došlo k obrovskému subjektivnímu zásahu z Freyovy strany, který blíže nevysvětlil.

Výzkum se týkal chlapeckého průmyslového dorostu, od 15 do 19 let, jenž navštěvoval zlínskou závodní knihovnu Baťovu. Bylo to 481 chlapců, z nichž 386 navštěvovali Baťovu školu a 95 byli její absolventi.

Doba: srpen 1931 - únor 1932.

Uspořádání práce:

Knížka má tyto části: Problém a metoda, Rozbor čtenářských zálib, Základní zjevy četby chlapeckého dorostu, Americký dobrodružný román, Román detektivní, Verne a ostatní dobrodružné romány, Historický román, Drobnější čtenářské záliby, Závěry.

Zjištěné výsledky:

Knih je stručným komentářem následující tabulky:

	V ě k				
	15	16	17	18	19
	v %				
americký dobrodružný román	28	31	27	25	27
román detektivní	17	19	21	15	15
ostatní dobrodružný román	12	11	13	13	18
celkem	57	61	61	53	60
romány ze světové války	2	3	3	4	4
romány Jiráskovy	8	4	2	1	3
ostatní historické romány	20	20	19	18	15
celkem	30	27	24	23	22
romány Thompsona-Setona	1	1	3	3	1
romány ze života zvířat	2	1	2	1	2
celkem	3	2	5	4	3
román humoristický	5	5	5	7	3
román zamilovaný	1	2	1	6	3
román vůbec	3	2	4	6	7
povídka vůbec	1	1	-	1	2
celkem	10	10	10	20	15
počet čtenářů	119	162	105	51	44

Řadu výhrad by bylo možno vznést opět na účet kategorizace literárních žánrů (není vysvětleno, co to je román a povídka vůbec atd.).

Za pozornost stojí dva závěry. Prvý se týká detektivní literatury: "Shrneme-li takto zjištěné případy, můžeme konstatovat, že hochům se nelíbila v této četbě jakási spekulativnost. V detektivním románě se totiž pravidelně vyskytuje určitá záhada, kterou je nutno vysvětlit, a toto vysvětlení se děje často úvahou, přemýšlením... Naším hochům se patrně tato okolnost nelíbila... a v důsledku toho odmítali i další četbu tohoto druhu." (18)

Druhý závěr se týkal Vernea: "Druhou příčinou neoblíby je zastaralost jeho utopií, které jsou těmito mladými, technicky orientovanými čtenáři podrobovány věcné kritice."

V obou případech jsou to závěry velmi polemické, které se v jiných průzkumech neobjevují.

V závěru práce se pokouší Frey podat čtenářský vývoj mužů

a žen od dětství (zde čerpá ze svého výzkumu pražského dítěte) až do zralého věku (zde čerpá z tohoto výzkumu, při kterém mimochodem sebral přes 300 posudků od čtenářů ve věku 20-50 let.

"... čtenářský vývoj mužů je charakterizován třemi hlavními stupni. Prvním je záliba v pohádkovém příběhu, jejíž konec spadá do posledních let dětství a je současně provázen vznikem záliby dobrodružné, kde se v počáteční fázi uplatňuje hlavně ve formě románu historického. Historický zájem vyvrcholuje v prvních letech puberty, po nichž však vykazuje klesající tendenci. Po celou dobu dalšího pohlavního dospívání i v následujících mužných letech je pak dobrodružná záliba živelným znakem četby mužů. Její pokles dostavuje se teprve až se zralejšími lety, v nichž počíná se značně uplatňovat i u mužů též četba románová." (31)

I když je tento závěr logický a vyplývá z Freyových výzkumů, přesto je nutné znovu vytknout neúnosně silnou míru zobecnění. Frey zkresluje z těchto důvodů: vyřadil polovinu všech posudků, posuzuje čtenářské zájmy jen podle výpůjček v jediné knihovně a všechny závěry vždy vyvozuje z jediného prostředí (chybí např. venkovské prostředí, kde byly tehdy značně rozdílné čtenářské zájmy).

Hodnocení:

Freyův výzkum je důležitou informací o zajímavém zlínském prostředí. Zobecnění však daleko přesahují možnosti dané vzorkem a metodou výzkumu.

MATULA, Antonín: Jak se daří vesnickým knihovnám a které knihy jsou na vsi nejčtenější? V: Osvěta venkova III. (1932), č.6, s.108-111.

Anketu zorganizovalo Svobodné učení selské v Praze s cílem zjistit situaci ve vesnických knihovnách.

Uspořádání práce:

Anketa i článek zpracovávající získané výsledky vycházejí ze zkušeností získaných s anketou vyhlášenou v časopise Brázda v roce 1927 (ročník VIII.) v 1. čísle a vyhodnocenou v 5. čísle (s.147-149). Na anketu došlo tehdy pouze 20 odpovědí a její vyhodnocení tudíž bylo velmi stručné. Protože v obou anketách byla položena stejná otázka o nejčtenějších autorech, používá Matula, autor obou informací o anketách, těchto výsledků ke srovnání; tento postup je třeba brát vzhledem k odlišným podmínkám obou anket velmi rezervovaně.

Metodika a vzorek:

Anketu představoval dotazník o 9 bodech (okres, obec, počet obyvatel, příspěvek na knihovnu atd.). Poslední 9. otázka zněla: Které knihy byly v roce 1931 nejčastěji půjčeny: a) původní (z literatury československé), b) přeložené (z cizích literatur) ?

Dotazníky rozeslalo Svobodné učení selské v Praze dne 21.3.1932 do 280 obcí v Čechách na adresu činovníků organizací venkovského dorostu. Do konce května se vrátilo 107 vyplněných dotazníků, a to 49 z obcí v úrodném kraji a z 58 obcí v kraji horském nebo podhorském.

Zjištěné výsledky:

Nejdůležitější výsledky byly sestaveny do několika tabulek.

<u>Nejčtenější knihy:</u>	1. Na kresách (Sokol-Tůma)	26
	2. Jan Cimburá	24
	3. Temno	20
	4. Paní komisarka	14
	5. Děvče z hor (Zahradník-Brodský)	9
	6. Boží mlýny (Vrba)	8
	7. Skřivánek	8

Mezi knihami, které dostaly alespoň 8 hlasů, se neumístila ani jedna přeložená kniha.

Podle hlasů pro nejčtenější knihy byly sestaveny tabulky nejčtenějších autorů domácích a zahraničních.

Nejčtenější autoři domácí:

1. Baar	56
2. Jirásek	48
3. Sokol - Tůma	40
4. Zahradník - Brodský	22
5. Vrha	20
6. Rais	12
7. Herrmann	11
8. Javořická	9
9.-10. Klostermann	7
9.-10. Kopta	7

Nejčtenější autoři zahraniční:

1. Hugo	8
2. Curwood	8
3. Remarque	5
4.-6. Reymont	4
4.-6. Grey	4
4.-6. Ibanéz	4

Jak vidno, dva nejčtenější zahraniční autoři by zaujali pouze poslední dvě místa v desítce nejúspěšnějších autorů. Na první pohled je možné konstatovat několik zajímavých údajů: Z celé desítky našich autorů pouze Kopta se částečně vymyká tehdejší představě lidového autora (a to ještě není jasné, které tituly vynesly Koptovi toto umístění). Po prvé se objevuje v popředí jméno Javořické. Mezi nejčtenějšími autory na zkoumaných vesnicích se objevuje jediný autor dobrodružné literatury - Grey. Žijící autoři mají nespornou převahu, z tehdejších klasiků se umisťují pouze Reymont a Ibanéz.

Matula srovnává tyto výsledky také se zmíněnou anketou z roku 1927 a konstatuje, že se mezi nejčtenějšími autory objevuje nově Sokol-Tůma, což vysvětluje jednak tím, že u nakladatele Alberta začaly vycházet jeho sebrané spisy, a jednak působivostí některých motivů románu Na kresách, který v této souvislosti podrobuje rozboru.

Pokud jde o postavení zahraničních autorů v četbě ven-

ovského čtenáře, poznamenává Matula: "Že se cizí literatura
rodí i na ves, to souvisí více s duchem podnikání naklada-
elského, než se zálibami venkova." I tak ovšem přehled nej-
tenějších knih zůstává dokladem čtenářského konzervatismu na
vesnici.

Hodnocení:

Anketa má svoje meze a k těm je nutné přihlédnout a
přestupovat je. Přesto se dá říci, že poskytuje určitou
orientaci v četbě na českém venkově začátkem 30.let.

FREY, Jaroslav: Úvod do studia psychologie českého čtenáře. V: Časopis pro psychologii a pedagogiku čtenáře I. (1933), č.1, s. 1-14, č.2, s.17-26.

V roce 1933 začalo a skončilo vydávání zajímavého Časopisu pro psychologii a pedagogiku čtenáře. Redaktorem, jediným autorem a snad i nakladatelem byl Jaroslav Frey. To ovšem nijak nesnižuje hodnoty a význam tohoto časopisu.

Z našeho hlediska časopis přinesl obširnou stať Úvod do studia psychologie českého čtenáře, jejíž 2.část Přehled dosavadního studia českého čtenářského výzkumu se zabývá stručnou charakteristikou jednotlivých Freyovi tehdy známých průzkumů a statí z oblasti psychologie čtenáře. V části do roku 1918 je přehled průzkumů takřka úplný, v pozdějších letech už jsou značné mezery. Přehled končí rokem 1932.

Charakteristika jednotlivých průzkumů je značně subjektivní, někdy až nespravedlivá, zejména u průzkumů Jiráskové a Bradáčové. Kritériem věrohodnosti je pro Freye zastoupení brakové literatury ve výsledcích: čím více respondentů se přiznává k oblibě autorů a knih této literatury, tím je pro něj průzkum věrohodnější. Což je ovšem kritérium značně ošidné, jak je možné dokazovat na jednotlivých případech - a dokonce i na vlastních Freyových výzkumech.

Do současné doby zůstávala tato Freyova práce nejúplnější informací o historii zkoumání čtenářských zájmů v českých zemích v letech 1906-1932.

ANKETA redakce Tvořivé školy o četbě na obecných a měšťan-
ských školách. V: Tvořivá škola XI. (1935-1936), č.1.-8.

Redakce Tvořivé školy se několikrát v uplynulých letech
zabývala četbou dětí, úrovní čítanek atd. V 1.čísle XI.ročníku
vyzvala odborníky k diskusi o úrovni četby na školách, o je-
jích nedostatecích, o zkušenostech učitelů atd.

Uspořádání:

Diskuse - anketa o četbě probíhala takto:

Anketa redakce Tvořivé školy o četbě na obecných a měšťan-
ských školách (t.j. výzva k diskusi) - s.18

diskusní příspěvky:

Mahen, Jiří - s. 52-53

Ošmera, Josef - s.53-54

Buchlovan, Bedřich Beneš - s.84-85

Záruba, Alois - s.85-86

Vítek, Fr.: Jak buditi v mládeži na školách měšťanských
porozumění pro krásnou literaturu - s.116-119

Flos, J.V.: O dětských zálibách v mimočítankové četbě -
s. 133-136 (viz dále)

Husák, Josef - s. 157-159

Boček, Václav - s.181-183

Petřík, Václav - s.183-185

Polášek - Topol, Št.: Několik poznámek o dnešním stavu
dětské literatury - s.185-186

Kopáč, Jaroslav: Doslov k anketě o dětské četbě na národ-
ních školách - s.205-206

Zjištěné výsledky - doslov :

K některým vysloveným názorům zaujímá stanovisko J.Kopáč
v doslovu, řadu bystrých postřehů však připomíná bez dalšího
komentáře:

"Děti samy se nevychoávají v dobré a četbě rozumějící
čtenáře." (Ošmera - s.54)

"Jak vésti mládež ke krásné literatuře? To jest otázka
jedna. Druhá otázka jest: jak se dá vésti mládež?" - "Kantoři
varovali kdysi před verneovkami, že nezřízeně podněcují fan-
tasi. Kantoři táhli proti pohádkám, že jsou příliš romantické.
Byl v klatbě a s ním všichni ti zálesáci a zlatokopové,
tak krásní, stateční, rytířští! A bylo tu mnoho nejvyššího

umění: Žeň z Maeterlicka, z Oscara Wilde, čtení z Gogola, Maupassant mládeži atd., hesla krásná, zapomínající však na proměny, jež musí lidský červíček prodělati, nežli se plně vyvine a že musí projít svůj vývoj od primitiva přes indiánštinu dále." (Buchlovan - s.85 a 85)

"Mátlak zkazí vše. Zákazy, příkazy docilují pravého opaku. Je nutné podsunouti jim dobrou radu jaksi mimochodem (nevnucovat), aby žili v ilusi, že jednají z vlastního rozhodnutí. Tu je bolavé místo školní četby. Je mátlakem, který se v této době nevyplácí." - "3. neukládat literaturu za domácí práci, nezkoušet a neznámkovat." (Vítek-s.117 a 119)

Hodnocení:

Anketa měla jistý smysl mezi učiteli češtiny a dalšími odborníky, větší dosah však neměla.

OS, J.V.: O dětských zálibách v mimočítankové četbě. V: Tvo-
vá škola XI. (1935 - 1936), s.133-136.

Cílem bylo poznat dětské záliby v literatuře u venkovské
ádeže.

Metodika a vzorek:

Metoda je charakterizována jako dotazník, který byl ově-
ván "přímým stykem s dotyčnými čtenáři , a to tak, že pouhým
zhovorem přesvědčovali jsme se o zálibách dětských, aniž
enáři pozorovali, že se tu jedná o nějaké experimentální
šetření jejich čtenářských zálib" (133)

Vzorek tvořilo na 1000 dětí (podrobnosti neuvedeny) obec-
ch i měšťanských škol na venkově.

Doba průzkumu: asi konec roku 1935.

Zjištěné výsledky:

Flos zjišťoval u každého respondenta jednu jedinou oblí-
nou knihu s tímto výsledkem v první desítce:

1. Němcová: Babička	70
2. pohádky vůbec	33
3. Defoe: Robinson	25
4. Čarská: Sibiročka	19
5. Karafiát: Broučci	18
6. Flos: Lovci orchidejí	15
7. Jirásek: Staré pověsti české	14
8. Jirásek: Psohlavci	13
9. Flos: Frantíkova dobro- družství	11
10. Erben: Kytice	10

Autor uvádí, že Babička je na prvním místě díky častému
poručování ve škole, a lze dodat, že knihy Flosovy se tak
bře umístily díky tomu, že sám byl na průzkumu osobně účasten.

Oblíbené žánry: 55% žáků do 11 let se vyslovalo pro po-
dky, přes 40% všech hlasovalo pro historickou četbu (ale
vky ji většinou odmítaly), o cestopisy byl zájem především
starších chlapců. "Naprosto odsoudily všechny děti básně."
34) Zájem o romány stoupal s věkem. Chlapci se vyslovili
o dobrodružný a děvčata pro dívčí román.

Děti se vyslovily většinou pro knihy s obrázky, raději barevnými, s veselým obsahem (zamítnuty byly knihy bez obrázků a smutné). S věkem stoupal zájem o tlustší knihy.

Velké většině výsledků chybí absolutní čísla, také srovnání podle věku a pohlaví je málo.

Hodnocení:

Průzkum patří k průzkumům, které zjišťují stále totéž, zůstávají u povrchu jevů a nepokoušejí se o hlubší rozbor. Důležitým kladným prvkem tohoto průzkumu je početný vzorek. Zajímavým prvkem je zde osoba autora - známého spisovatele dobrodružných románů. Zde však celkem nevyslovil vlastní názory, zůstal u konstatování výsledků.

UHER, Jan: Středoškolský student a jeho svět. Příspěvek k psychologii moravského studenta. Praha, Profesorské nakladatelství a knihkupectví 1939. 459 s.

Metodika a vzorek:

Je to jedna z předválečných prací, která nevychází z jediné techniky. Uher použil dotazníku, který rozdával ve 3 ročnících státního mužského učitelského ústavu v Brně ve studijním roce 1931 - 1932 a 1932 - 1933, ve 2 třídách 4. ročníku dívčího učitelského ústavu 1931 - 1932 a 1932-1933 a ve státní pedagogické akademii 1932-1933. Uher je rozdával a zpracovával postupně, takže k různým otázkám dostal různý počet odpovědí. Další technikou je hodnocení korespondence se studenty, hodnocení dělníků a literárních pokusů.

Uspořádání práce:

Práce má řadu oddílů, každý několik kapitol. V oddílu Oblast ducha a kultury je kapitola Literární zájmy a kapitola Drama a film.

Zjištěné výsledky:

Podrobně se zde rozebírají odpovědi na otázku: Která kniha na vás nejvíce zapůsobila? Proč? Kdy byla čtena? Odpovědí celkem 154, z toho 121 od chlapců a 133 od děvčat.

Je zde podávána tabulka o dvou částech, oblíba našich a zahraničních spisovatelů, což je určitá nedůslednost: Uher se ptá po knihách, ale hodnotí autory (knihy sice uvádí, ale bez počtu hlasů). Obě části tabulky jsem sloučil do jedné a ponechal zde jen autory, jejichž knihy získaly alespoň 10 hlasů.

1. Jirásek	43
2. Sinkiewicz	17
3. Němcová	13
4. Vrba	12
5. Remarque	11
6. Rais	11
7. Zeyer	11
8. Sokol-Tůma	10

Jediné změny proti jiným průzkumům - objevuje se zde v první desítce Zeyer a 8 hlasů získává moravský autor Mrštík.

Uher se pokouší určit, co kdy mládež čte, asi takto: "Předpubertální mládež má zálibu v romanticko-dobrodružných a vzrušujících knihách nebo zas v knihách citově prostých a vyrovnaných, ať jsou to povídky nebo romány či básně." (372-3)

Dále bez většího zdůvodňování shromažďuje Uher příbuzné autory k sobě a vytváří čtenářské typy, aniž by se zabýval, kolik čtenářů uvádí spisovatele jen jednoho typu. Vytyčuje tyto typy: historický, vlastenecký, "přírodní", "psychologický", idealizující typ se sklony náboženskými "formální" (projevující se smyslem pro formu a děj). Typizace má dost subjektivní ráz, Uher se nezabývá otázkou, co když jeden respondent uvádí knihy a autory, které je nutno třídit do více typů.

V části dotazníků se Uher zabýval zajímavou otázkou vztahu studentů k básním a próze. Z 254 dotázaných 172 (82 chlapců a 90 děvčat) dává přednost próze, ale ze 161 studentů, kteří se sami pokusili o literární tvorbu, 105 psalo básně, kdežto jen 56 se pokusilo o prózu. Proč tento rozpor? "Podnětem ku psaní básní bývá něco neobyčejného: 1. láska, nějaká významná událost v životě, touha vyslovit zvláštní city, které se budí v mladém člověku, nějaké nové poznání nebo nové osvětlení staré skutečnosti. Pro tyto nové, sváteční city je nutno najít nevšední formu, a tou může být jen báseň. Proto se píše básně a přestává se psát nejčastěji tehdy, když se zjistilo, že forma svou nedokonalostí zůstává daleko za chtěním." (378)

V kapitole Drama, film je konstatováno, že zájem o drama zůstává daleko za zájmem o prózu a poezii. Studenti uvedli celkem 65 her, na prvních místech Maryša 15x, Mahen: Janošík 12x atd. Tedy vítězství brněnských autorů v brněnském prostředí.

Hodnocení:

Podobně jako Skořepova kniha o pubertě tak i tato psychologická studie zůstává u rozboru celkem jevových otázek (s výjimkou vztahu k básním a próze), zatímco otázky motivace a působení knihy jako vyložené psychologické otázky zde zůstávají takřka nepovšimnuty.

DOLF, František: Výsledky knižní ankety venkovského dorostu py královéhradecké. V: Osvěta venkova VIII. (1936-1937), 3, s.80-82.

Anketa "poprvé zjišťuje rozsah a hodnotu četby ádeže v určité oblasti, a to v oblasti po stránce kulturní hospodářské nesmírně pestré a zajímavé" (80).

Metodika a vzorek:

Župní sdružení republikánského dorostu v Hradci Králové racovalo dotazník s těmito otázkami: 1. Které z přečtených ih považuješ za nejhodnotnější? Proč? 2. Čteš básně? Které tory? 3. Máš vlastní knihovnu? Kolik svazků?

Celkem na dotazník (zřejmě rozdaný nebo rozeslaný, tedy rma ankety) odpovědělo 1325 lidí, z toho 768 chlapců a 539 včat . Věk není uveden, pouze rámcová charakteristika rostu.

Doba průzkumu: asi 1936.

Zjištěné výsledky:

Bez komentáře jsou uveřejněny tři následující tabulky; prvé z nich není uveden způsob, jak bylo zjištěno pořadí isovatelů beletristů (v dotazníku nebylo zjišťováno - prav- podobně hlasy pro jednotlivé knihy každého autora byly se- eny dohromady).

I. Próza

lapci		děvčata	
Jirásek	147	1. Baar	57
Baar	94	2. Jirásek	55
Sokol-Tůma	68	3. Sokol-Tůma	50
Křelina	47	4. Němcová	43
Rais	29	5. Křelina	30
Němcová	23	6. Rais	24
Knap	19	7. Knap	22
Brodský	17	8. Brodský	19
Vrba	17	9. Světlá	17
.Olbracht	13	10. Javořická	16

II. nejčtenější knihy

chlapci		děvčata	
1. Jan Cimbura	57	1. Babička	37
2. Křelina: Hubená léta	47	2. Hubená léta	30
3. Temno	42	3. Na kresách	28
4. Na kresách	39	4. Jan Cimbura	24
5. Psohlavci	25	5. Knap: Réva na zdi	19
6. Zapadlí vlastenci	24	6. Zapadlí vlastenci	13
7. F.L.Věk	20	7. Temno	12
8. Babička	19	8. Psohlavci	12
9. Bratrstvo	17	9. Skřivánek	11
10. Skaláci	16	10. U nás	10

Závěry k oběma tabulkám: 8 autorů stejných mezi chlapci a děvčaty, jen dva poslední se liší (u chlapců se prosadil "krajový" autor Olbracht, u děvčat zase "dívčí" autorky Světlá a Javořická. Jsou to výhradně čeští autoři. Nepřítomnost autorů dobrodružné literatury snad lze vysvětlit jako určitou daň pořadatelům (nadměrné zastoupení venkovské tematiky) a také tím, že v té době existoval velký rozdíl v četbě ve městě a na venkově.

7 stejných knih mezi prvými deseti je něco nečekaného vzhledem k tomu, že jde o průzkum v rámci ani ne školy nebo jednoho místa, ale celého okresu. Mezi 10 nejčtenějšími knihami u chlapců se umístilo 5 a u děvčat 4 Jiráskovy knihy.

xxx

III. Básně

chlapci		děvčata	
1. Čech	28	1. Erben	50
2. Wolker	21	2. Mácha	36
3. Bezruč	19	3. Čech	33
4. Sládek	18	4. Wolker	29
5. Mácha	17	5. Neruda	26
6. Machar	17	6. Hálek	24
7. Erben	16	7. Vrchlický	22
8. Březina	13	8. Machar	20
9. Neruda	13	9. Sládek	18
10. Vrchlický	13	10. Čelakovský	13

Mezi prvními deseti beletristy a básníky i nejčtenějšími knihami se neumístil ani jeden zahraniční autor.

Velká část účastníků má knihovny od 50 do 200 svazků, ale zdá se, že ani sami autoři vztahují tento údaj na rodinné knihovny. Část dotazníků je opatřena poznámkou: "Knihovnu zakládám."

"Královéhradecká anketa také dokázala, že i s četbou básní není to u venkovské mládeže zrovna nejhorší. Téměř třetina účastníků má k poezii kladný poměr a doznává, že verše ráda čte. Převahu tvoří ovšem děvčata, jež mají vrozený smysl pro krásu a sílu básnické mluvy." (82)

Závěr k mentalitě venkovských čtenářů: "Milují postavy a děje, které jsou apoteosou selské práce a jež jsou blízké duši venkova." (82)

Hodnocení:

Ojedinelý průzkum, pokud jde o vzorek. Východiskem zde nebyli ani čtenáři jedné knihovny, ani žáci školy, ale členové spolku, při čemž vzorek je dostatečně velký, aby umožnil některá zobecnění pro okres, v kterém průzkum probíhal.

SOUČEK, Jan: Zájmy velkoměstských dětí. (Z přednášky na kongresu sociologie dítěte v Paříži dne 8.VII.1937.) V: Sociologie a sociální problémy VI. (1938-1939), č. 1-2, s.31-38.

Přednáška čerpala z výsledků podrobného výzkumu osobnosti dítěte, zasazeného do velkoměstského prostředí, konaného asi v roce 1936.

Uspořádání práce:

Výtah z přednesené přednášky, zaměřený na nejrozšířenější zájmy.

Metodika a vzorek:

Při výzkumu byly použity tři techniky: systematické pozorování, besedy a neřízený rozhovor.

Výzkum zasáhl celkem 262 žáků dvou měšťanských škol v Praze ve věku 11 až 16 let, z toho bylo 116 chlapců a 146 žákyň.

Zjištěné výsledky:

Výsledky jsou podávány bez absolutních čísel, v některých případech jsou uváděna procenta.

Nejrozšířenějšími zájmy jsou sport a kino (přes 40% chlapců, těsně pod 40% děvčat). Totéž uvádí Souček i o četbě, číselný údaj však chybí.

Závěry ke čtenářským zájmům: "Čtenářský zájem je výslednicí působení užšího okruhu prostředí, a to hlavně rodiny a školy." "Prostředí, kde se dětem nedostává podnětů k četbě dobrých knih a kde je vůbec nedostatek disciplinujících vlivů, najdeme buďto hltavé čtenáře laciných dobrodružných a detektivních knih nebo děti bez jakéhokoliv zájmu o četbu."

(34)

Děti dělí Souček na 4 typy: dobrodružný typ, vnějškový nebo extravertní, sportovní a sedativní. Toto dělení promítá i do četby.

Hodnocení:

Výzkum byl zřejmě fundovaný, jeho využití brání nedostatečná publicita výsledků (s výjimkou této informace v časopise).

Obliba žánrů a druhů:		%	chlapci	%	děvčata	%
1. dobrodružná	398	36	263	43	135	27
2. pověsti	343	32	186	31	157	32
3. povídky ze života	305	28	109	19	196	40
4. pohádky	257	24	72	12	185	38
5. dívčí	254	24	-	-	254	52
6. legionářské příběhy	233	21	177	29	56	11
7. sport	229	21	157	27	72	14
8. historická	213	20	115	18	98	20
9. román	189	17	113	19	76	15
10. povídky z přírody	170	16	104	20	66	13
11. detektivní	164	15	152	26	12	2

U chlapců vyhrála dobrodružná, u děvčat dívčí - klasické schéma bylo zachováno.

Oblíbené knihy: uvedeno celkem 83 knih, pořadí prvních pěti je následující:

1. Babička	413	38	129	22	284	54
2. Robinson	125	11	114	20	11	2
3. Broučci	122	11	43	7	79	15
4. Psohlavci	93	8	49	8	44	8
5. Staré pověsti č.	92	8	78	13	14	3

U chlapců zvítězila dobrodružná kniha, u děvčat Babička a mezi pěti nejčtenějšími jedna kniha Jiráskova - což jsou už úplně ultratypické výsledky.

Rozdíl v četbě chlapců a děvčat se ve čtených knihách projevil až u dalších titulů, z nichž některé nečetli chlapci (Hýta a Batul, Bibí, Svěhlavička) a některá děvčata (Lovci vlků, Poslední mohykán, Patnáctiletí mušketýři).

Závěrem stati jsou publikovány některé výsledky průzkumu na výstavce knih v prosinci 1936, uspořádané v klatovské čítárně Komitétem pro správu dětské čítárny. Číslo se týká pouze nejnověji vydaných knih. Z 1440. návštěvníků dalo nejvíce hlasů Jurově knize Janošík (223 - 20%), románku Huttlové Irča vede jedenáctku (84 - a Holanově Knize o železnici (48 - %). Tato část by měla velký význam v souvislosti s grafickou úpravou každé knihy, protože tyto knihy děti valnou většinou viděly poprvé až na výstavce a o jejich výběru tudíž mohli rozhodovat pouze tři činitelé: název knihy, jméno spi-

ovatele a vzhled.

Ohlasy:

Široce se zabýval tímto průzkumem Ed.Štorch, který ho nazval "záslužným pokusem o vědecky objektivní výzkum dětské četby (V: Úhor XXVI. /1938/, s.123). Pak ovšem uvádí řadu námitek, z nichž s hlavní není možno souhlasit: požaduje, aby obliba byla vypočítána z počtu čtenářů té které knihy a ne z celkového počtu respondentů (což by znamenalo, že obliba některé knihy přečtené jedním respondentem by byla 100%), což je nutno odmítnout.

Hodnocení:

Průzkum je reprezentativní pro klatovskou školní mládež, která dala v rámci průzkumu takřka 16 tisíc odpovědí. Tento počet však zůstal značně nevyužit, jediná srovnání jsou ve vztahu chlapci - děvčata. Průzkumu chybí závěry.

CO ČTE venkovská mládež na Strakonicku ? V: Hovory o knihách I. (1937), č.3, s.7.

Je to velmi stručná zpráva, která však přesto poskytuje některé zajímavé informace.

Metodika a vzorek:

Jde o anketu, kterou uspořádalo v roce 1936 Okresní sdružení republikánského dorostu čs.venkova ve Strakonících.

Z 1070 členů tohoto sdružení na strakonickém okrese se zúčastnilo ankety 765 členů.

Zjištěné výsledky:

Jsou publikovány pouze údaje o 10 nejčtenějších autorech víc nic.

1. Baar	153
2. Sokol - Tůma	68
3. Jirásek	65
4. Křelina	52
5. Vrba	39
6. Knap	27
7. Zahradník - Brodský	24
8. Klostermann	19
9. Rais	18
10. Světlá	15

Autoři tedy jedině čeští, žádný, který by se zcela vymykal označení lidový, většina s vesnickými náměty a řada z nich s regionální tematikou jižních Čech.

Hodnocení:

Anketa přesáhla svůj původní cíl, neboť "členové sdružení při provádění ankety začali číst mnohem intenzivněji a bylo dosti i těch, kteří si začali zakládat vlastní knihovničky." Jde o příklad zajímavé spolkové ankety.

FREY, Jaroslav: Dětské slovesné záliby v nejtětlejším věku.
V: Knihy a čtenáři I. (1937-1938), č.13, s.101-103.

Zpráva o zajímavém individuálním výzkumu syna Jiřího od narození asi do 4 let.

Asi v dvoua půl letech slyšel Jiří první pohádky. Jeho vcítění bylo dokázáno tím, že hrdina se jmenoval poté, když pohádky vyprávěl sám, Jiří, a že do příběhu vplétal věci, které měl rád (např. které rád jedl).

V 3 1/2 letech poslouchal mnohokrát za sebou stejné pohádky. Zřejmě se mu líbil lidský hlas, který rád poslouchal, a do děje neustále při každém vypravování dál hlouběji pronikal. Jednou tato sada pohádek byla doplněna pohádkou v němčině. Jiří ji vyslechl stejně pozorně a poté vždy žádal i "německou" pohádku.

".... děti v útlém věku naslouchají proto znovu a znovu týmž pohádkám nebo příběhům, poněvadž se nikdy plně nezmocnily jejich vnitřního obsahu a smyslu, a dále proto, poněvadž naslouchají nesmírně rády jakémukoliv vyprávění pro pouhou zálibu v naslouchání lidskému hlasu, i když někdy slovům vyprávění nerozumějí." (103)

Hodnocení:

Průzkum jistě zajímavý jak svou dlouhodobostí a simultánností, tak i závěry směrem k dětskému vztahu k pohádce.

KLEČKA, Bohumil: Dětské časopisy. V: Moravskoslezský učitel XXXV. (1937-1938), č.2, s.20-21.

Cílem průzkumu bylo zjistit druhy a počet časopisů, které děti odebírají a čtou ve škole, doma nebo ve spolcích.

Metodika a vzorek:

Šlo o statistické šetření, které podnikl Ústřední spolek slezského učitelstva ve školním roce 1936-1937 ve 247 obecných a měšťanských školách československého jazyka (možná, vzhledem k počtu škol, nejen ve Slezsku, ale i na Moravě).

Šetření se dotklo 33808 žáků, což je na čs.poměry obrovský vzorek (ovšem spíše jde o celou populaci) - v uveřejněné informaci, která je vzhledem k rozsahu šetření neúměrně stručná, se vzorek blíže necharakterizuje.

Doba průzkumu: asi konec školního roku 1936-1937.

Zjištěné výsledky:

Celkem vyšetřovaní žáci odebírají a čtou 11640 časopisů, průměr na 1 žáka je 0,34 časopisu, neboli 1 časopis odebírá každý třetí žák. Z formulace "odebírají a čtou" se nedá zpětně vysoudit, zda šlo jen o odebírané časopisy (kdo časopis odebírá, tak ho také s velkou pravděpodobností bude číst), anebo zda šlo i o čtené časopisy, které ovšem žáci neodebírali. Vzhledem k nízkému průměru a ve srovnání s jinými průzkumy však platí zřejmě první možnost.

Mejlepší byla situace v opavském okrese - 0,51 časopisu na 1 žáka, nejhorší v orlovském - 0,21.

Závěr ke kvantitě: Tento poměr jest dosti příznivý, hledíme-li na majetkové poměry rodičů v chudých krajích slezských." (21)

Mezi 11640 časopisy je celkem 64 druhů časopisů; nejméně se na 1 škole odebíralo 7 a nejvíce 27 druhů.

Deset nejodebíranějších časopisů:

1. Dětská neděle	2285
2. Mladý svět	1751
3. Mládí	1382
4. Hlasatel	918
5. Kleine Zeitung	673
6. Radost	635

7. Sokolské jaro	576
8. Lípa	335
9. Srdíčko	247
10. Zlatá brána	244

Malý čtenář se umístil až na 14.místě - odběr u 174 žáků.

xxx

K celé akci je problematický závěr: "Tato pestrá směsice stě není ku prospěchu dětí." (21) Proč by pestrá četba nebyla prospěch? Důležitější je jistě hodnota a úroveň těchto časopisů, o tom se však zde nic neříká.

Hodnocení:

Jde o bezesporu reprezentativní (spíše však zahrnující lou populací) vzorek, který dává záruku spolehlivosti bytelských údajů. Vážnou slabinou jsou pouze celkové údaje, z přihlédnutí k věku a pohlaví.

TÝR, Václav: Čtenářské záliby žactva II.třídy měšťanské školy na Pražském předměstí v Plzni. V: Teorie i praxe (Výchova i vyučování na škole měšťanské) III. (1938-1939), č.3, s.68-71.

"...pokusal jsem se o zjištění duševních zájmů zkoumaných dětí a zčásti i jejich postoje k rozmanitým mravním problémům četby" (68). Opět však při hodnocení převažuje jevová stránka na úkor avizovaných problémů četby.

Metodika a vzorek:

Technikou průzkumu byl dotazník, který měl pouhé 3 otázky týkající se oblíbenosti knih a novin a časopisů.

Respondentů bylo 240, z toho 73 z postupného 3.ročníku a 167 z II.třídy měšťanské školy na 4 českých národních školách v Plzni. Počet chlapců 114, počet děvčat 126.

Doba průzkumu: rok 1938.

Zjištěné výsledky:

Nejdůležitější údaje jsou soustředěny do tabulky, ke které je poměrně slušný komentář, doplněný autentickými citáty. Kategorizace je opět svérázná.

Vztah žáků k žánrům na základě výpovědi o oblíbených knihách:

	Počet čtenářů							
	v 3 post. roč.				v II.tř.měšť.šk.			
	chl.	děvč.	chl.	děvč.	chl.	děvč.	chl.	děvč.
pohádky a pověsti	11	30,6	18	48,7%	5	6,4%	9	10,1%
knihy o dětech a mládí	5	13,9	7	18,9	5	6,4	47	52,8
vážná beletrie ze souč. života dospělých lidí	1	2,7	8	21,6	10	12,8	17	19,1
historická četba	-	-	-	-	6	7,7	4	4,5
knihy dobrodružné a hrdinské	12	33,3	-	-	48	61,5	5	5,6

Nejoblíbenější kniha: Broučci, knihy Hüttlové, Babička, knihy Jiráskovy, Robinson.

Na dalších místech tabulky jsou uvedeny s nepatrným procentem povídky a romány detektivní, povídky technické a sportovní, knihy obrázkové, básně a různé.

Sám autor přiznává omezenost průzkumu, danou malým vzorkem i jeho kvalitou (volba místa, věk).

dnocení:

žný školní průzkum čtenářských zájmů.

ŠTORCH, Ed.: Výzkum literatury pro mládež. V: Úhor XXVI. (1938), s.17-21.

"My nutně potřebujeme náležitě, co nejdůkladnější znalosti literatury pro mládež." (18)

Metodika a vzorek:

V článku není metoda přesně popsána, pouze charakterizována jako jednoduchý dotazník, který má za pomoci učitelů "zjistit statistiku oblíbenosti knih u mladých čtenářů na pražských i venkovských školách" (20).

Výzkum organizoval Reformní sbor pražského učitelstva (odbor pro dětskou literaturu).

Článek poskytuje informace z 53 tříd měšťanských (2400 žáků) a ze 119 tříd obecných v Praze, z venkova do té doby vyplněné dotazníky nedošly.

Součástí výzkumu bylo i literárně pedagogické hodnocení knih pro mládež od zkušených pedagogů i názory dětí samotných, ale o výsledcích zprávy chybí.

Doba průzkumu: asi 1937 a 1938.

Zjištěné výsledky:

Z textu je zřejmé, že se průzkum týkal školních knihoven ve kterých bylo zjištěno celkem dva tisíce různých knih. Ve všech školních knihovnách byly zastoupeny jen Kytice, Psohlavci, Staré pověsti české a Babička.

Mezi 2400 žáky měšťanských škol byly nejvíce čteny :

1. Babička	633
2. Psohlavci	338
3. Kytice	291
4. Pes druhé roty	290
5. Staré pověsti české	273
6. Malý Lord	253
7. Z Čech až na konec světa	175
8. Zapadlí vlastenci	163
9. Svěhlavička	143
10. Robinson	135

Mejčtenější na obecných školách jsou Babička, Robinson a časopis Radost, na měšťanských školách Robinson, Staré pověsti české a Psohlavci. Je konstatován určitý, ale ne velký

zdíl v četbě chlapců a děvčat.

Hodnocení:

Výzkum nebyl uzavřen a tak nezbývá než doufat, že další sledky budou nalezeny v některém archivu.

NEJDŮLEŽITĚJŠÍ české a slovenské knihy za 20 let republiky.
V: Hovory o knihách II. (1938) č.15, s.1.

Metodika a vzorek:

Formou ankety redakce vyzvala osobnosti z našeho kulturního života k odpovědi na tuto otázku. Odpovědělo 128 lidí.

Zjištěné výsledky:

Nejdůležitější knihy:

Masaryk: Světová revoluce	23
Olbracht: Mikola Šuhaj loupežník	18
Seifert: Osm dní	14
Durych: Bloudění	13
Vančura: Pekař Jan Marhoul	13
Hora: Struny ve větru	11
Šaldův Zapisník	11
Kritické dílo F.X.Šaldy	10
Básnické dílo J.Wolkera	10
Vančura: Markéta Lazarová	9
Šalda: Časové i nadčasové	9

A deset nejčastěji uváděných autorů:

1. Šalda	36
2. Hora	33
3. Vančura	32
4. K.Čapek	31
5. Olbracht	30
6. Nezval	28
7. Masaryk	24
8. Seifert	24
9. Durych	18
10. Halas	16

Výsledky ankety pochopitelně ovlivnilo složení respondentů. Zdá se, že přece jen knihy posledních let dostaly příznivější ocenění než knihy prvního desetiletí pod vlivem doby, kdy anketa probíhala (3x Šalda, Seifert: Osm dní). Z prvního desetiletí pouze Wolker a Masaryk.

Hodnocení:

Spíše zajímavost. Příležitost podobnou akci provést k roku 1965 (20 let republiky) je nenávratně ztracena.

RAŽÁK, František: Zájem dítěte o četbu. V: Pražák, František: Dětská četba. Pedagogický, psychologický a estetický úvod do literatury pro mládež. Turnov, Jan Jiránek 1939, s.18-35.

V samostatných kapitolách venovaných dětské četbě (psychologie čtení, školní knihovny atd.) je jedna kapitola věnována též výzkumům dětské četby.

Naše výzkumy jsou komentovány stručně, většinou jednou větou, a mnoho průzkumů zde chybí, což se projevuje i v přílušném seznamu literatury.

Většinu této kapitoly zabírají informace o zahraničních výzkumech a poznámky o četbě vynikajících světových spisovatelů.

I když je tato Pražáková práce citována jako jediný pramen o předválečných výzkumech (např. v Růžičkové knize Čtení a dobrodružství), její hodnota i po stránce informační není valná.

ČETBA A ČTENÁŘSKÉ ZÁJMY
v letech 1939 - 1945

Anketa v tuto pohnutou dobu zjišťovala, co pro čtenáře znamená v této době česká kniha.

Metodika a vzorek:

Na 6 otázek odpovědělo 110 čtenářů, z toho 20 z Prahy, z jiných měst 55 a z venkova 35. Většinou muži.

Doba průzkumu: začátek roku 1939.

Zjištěné výsledky:

Jedna z otázek se ptala: Kterou knihu doporučujete svým přátelům, aby si ji právě nyní přečetli? Celkem bylo uvedeno 111 knih a první desítka je vzhledem k době, kdy anketa proběhla, velmi zajímavá:

1. Jirásek: F.L.Věk	14
2. Palacký: Dějiny	12
3. K.Čapek: Hovory s TGM	9
4. Benešová: Trilogie	8
5. Jirásek: Spisy	8
6. Spisy K.Havlíčka	6
7. Neruda: Zpěvy páteční	5
8. Winter: Mistr Kampanus	5
9. Jirásek: Temno	4
10. Jirásek: Proti všem	4

Jistě tato sestava knih nepotřebuje žádného komentáře.

Na otázku, zda čtenáře posiluje v současné době více četba starých nebo současných autorů, odpovědělo 85 respondentů: 60 pro staré, 25 pro moderní.

Nejvíce z duše mluví zúčastněným čtenářům z našich básníků Neruda (30x), Čech (22x) a Hora (17x).

Z českých prozaiků čtou nejraději:

1. K.Čapek	49
2. Jirásek	26
3. Olbracht	21
4. Jan Čep	15

atd.

Poslední otázka (O čem byste psal román, kdybyste byl spisovatelem) zřejmě směřovala stranou čtenářských zájmů a odpovědi, které byly dodatečně kategorizovány, to potvrdily:

35 o letech 1938 a 1939, a to optimisticky, s vírou
v budoucnost

23 o českém životě (6 ze života na venkově, 5 o mládeži)

15 román s optimistickou tendencí

15 o vlastnosti, potřebné pro život

6 román se sociální tendencí

5 román utopistický

4 o určitém typu (Jihočech, babička, malíř, starý ven-
kovan)

4 životopisy

Jak vidět, téměř polovina odpovědí zdůrazňuje optimis-
mus.

Hodnocení:

Běžný průzkum, který nabývá na významu svým zaměřením právě na začátku roku 1939.

Morzakor vinen? V: Výchova i vyučování na škole měšťanské, 21-26. Příloha časopisu Škola měšťanská XLII. (1939-1940), 6.

Cílem průzkumu bylo zjistit u školního žactva četbu sešitého literárního braku.

Metodika a vzorek:

Nepodepsaný autor hovoří o šetření 196 žáků měšťanské školy v průmyslovém kraji, kteří anonymně odpověděli na 10 otázek, týkajících se Morzakorů. Bližší charakteristika vzorku u výsledků.

Doba průzkumu: rok 1939.

Zjištěné výsledky:

	1.a	1.b	2.a	2.b	3.	4.	Všech	%
čet žáků přít. ve třídě	33	32	30	33	38	30	196	100,0
čet přečtených čísel	799	840	604	300	539	618	4754	100,0
žáků, kteří přečetli čísel	24	26	20	39	15	20	24	
žáků, kteří přečetli více než 10 čísel	12	9	15	14	17	13	80	40,8
čet dětí, které četou Morzakor rády	19	13	16	18	21	9	96	49
čet dětí, které odložily 1-3 čísla a více nečetly	13	17	14	15	16	19	94	46,4
čet dětí, které vůbec nečetly	4	8	5	4	8	8	37	18,8
čet dětí, které si kupují Morzakovy knihy	4	3	5	6	7	1	26	13,2
čet knih vydaných za Morzakovy knihy	39	273	195	531	207	30	1275	49

Největší čtenáři přečetli 90, 100, 150, 171, 200 čísel. Ten, který si 171 si je koupil - vydal tedy za ně 256,50 K.

Z celé tabulky považují za nejzajímavější odpovědi na otázku, zda některé děti přestaly rodokapsové sešity číst po přečtení několika málo čísel. Ovšem že by to byla téměř polovina (46,4%), to je příliš vysoké číslo.

Co se dětem nelíbí: vraždy a zabití	26,4%
zamilované scény	5,6
jiné nevhodnosti	25,1
	<u>57,1</u>
Co se dětem líbí: dobrodružství	20,1
napínavost	12,5
cowboyové a jejich odvaha	9,4
střílení	6,3

detektivní příběhy	3,2
divokost, chytrost, vzrušující boje s Indiány a pod.	12,5
	<hr/> 64,0

Z dětí, které už Morzakor nečtou, plných 11,7% proto, že jim to rodiče zakázali. Ze 196 žáků se našel jediný, který tento brak ještě nečetl.

Odmítavé odpovědi: jsou tak divoké; jsou tam samé vraždy a pak bych byl celý roztržitý a mám též od lékaře to zakázáno číst; příliš dlouhé a těžká slova; je to divoké a vražedné; nelíbí se mi tam levorver; mně z toho bolí hlava a je to také fantastické; mně se na nich nelíbí to, že si myslím, z toho jsou kluci moc bujní, divocí; jsou napínavé a nemohu spát; je v nich mnoho střelení a vražd; rozrušuje to nervy a v noci fantasírujeme; všechny na jedno kopyto; hrdina je bandita atd.atd.

Kladné odpovědi: čtu rád vraždivé morzakory; líbí se mi, jak jeden druhého zastřelí a poctivost mužů.

Zdroje četby:

od kamarádů	56,2
od známých	15,4
od strýců	9,3
od tatínek	6,0
od bratří	5,4
od bratranců	5,4
od známých žen	2,3

94% všech půjčovatelů je ve stáří do 31 let, 79,3 do 20,5 let.

V článku je celá řada dalších statistických dat.

Hodnocení:

V dosavadní historii průzkumů četby je to ojedinělý průzkum, který si všímá pouze jednoho jediného literárního žánru, a to právě toho, o kterém se v těchto letech vedly četné diskuze.

ARO": Dobrá kniha zvítězila. V: pro mládež, s.27.
11. čas. Národní učitel II. (1940-1941), č.16.

Metodika a vzorek:

Průzkum formou ankety - hlasování na téma Nejčtenější
iha na naší škole.

Hlasování se zúčastnilo 300 žáků jedné měšťanské školy
Kladně, z toho ve skupině dvou prvních a dvou druhých tříd
0 žáků a ve skupině dvou třetích a dvou čtvrtých tříd 140
ků.

Doba průzkumu: 1940.

Zjištěné výsledky:

I. skupina:	1.-2.	Foglar: Hoši od Bobří řeky	49
		Babička	49
	3.	Robinson	8
II. skupina	1.	Foglar: Hoši od Bobří řeky	35
	2.	Babička	22
	3.	Foglar: Chata v Jezerní kotlině	19

Nejčtenější autoři: Foglar 103 hlasů, Němcová 71. Mezi
vními desítkami také Verne, Jirásek a Flos.

Hodnocení:

Mástep Foglara začal, a zde dokonce dosáhl absolutního
venství jako nejčtenější autor i jako autor nejčtenější
ihy - to je hlavní rys průzkumu.

POLMAN, K.: Výsledek Měsíce české knihy v Nymburce. V: Úhor XXVIII. (1940), č.2-3, s.48.

Krátká informace o úspěchu některých akcí v rámci Měsíce české knihy 1939.

Metodika a vzorek:

V rámci Měsíce byla uspořádána v Nymburce předvánoční výstava dětských knih, na kterou pořadatelé pozvali místním Věstníkem na 10 tisíc rodičů. Po vánocích bylo zjištěno, že na 6 národních školách dostaly děti celkem 2986 knih (celkový počet dětí není uveden). Na měšťanské škole bylo obdarováno knihou 37%, na obecných školách 75-100% dětí. Na jedné škole dostaly děti k vánocům 1939 o 46% knih více než v roce 1938.

Tyto údaje mají slabinu v tom, že není uvedeno, u kolika dětí a jakým způsobem byly zjišťovány.

Zjištěné výsledky na dívčí měšťanské škole:

Třída	počet žákyn	počet obdaro- vaných	%	počet knih	cena v K	spisovatel, jehož kni- hy byly nejčastěji darovány
1.	44	28	64	30	1080,50	Němcová
2.	44	8	18	16	189,--	E.Marešová
3.	39	18	46	30	913,--	Němcová
4.	41	22	54	52	1250,--	Němcová
5.	38	12	32	22	479,--	Němcová, Marešová
6.	47	23	49	39	1105,--	Jirásek
7.	44	15	34	30	417,50	Jirásek
8.	42	23	55	48	950,50	Tippmannová
9.	40	5	12	22	1219,50	Němcová
10.	36	9	25	17	573,50	Jirásek
11.	40	13	32	25	659,--	Erben
12.	35	10	28	24	446,--	Tippmannová
13.	44	14	32	33	1004,90	Němcová, Jirásek
534 200 37 388 10287,40						Němcová

Dá se tedy odhadnout, že za dětské knihy zaplatili v Nymburce rodiče před vánoci asi 70-80 tisíc K. a že knihu pod stromeček dostala asi polovina až dvě třetiny dětí.

Jména nejčastěji darovaných spisovatelů ovšem kvalitu pouze naznačují, výsledek může být zcela jiný (už např. Mare-

ová je autor, proti kterému bojoval velmi často Úhor). Němcová, Jirásek a Erben pod stromečkem v roce 1939 - to jistě nebylo špatné, ale současně to něco napovídá: jestli tato tendence se projevovala už v minulých letech, pak se dá závěr příčinám obliby Jiráska a Němcové mezi mládeží udělat snadnější: soustředěnému náporu školy a rodičů se to prostě podařilo.

Hodnocení:

Zajímavý druh průzkumu, kterému však v publikované podobě chybí více výsledků. Význam tohoto průzkumu by se prudce zvýšil, kdyby byl za týchž podmínek v Nymburce opakován.

VOSTREJŠ, A.: Učeň a kniha. V: Lidové noviny 48 (1940), 11.1., s.5.

Průzkum čtenářských zájmů učňů v rámci Měsíce české knihy.

Metodika a vzorek:

Technikou průzkumu byl dotazník, celá akce byla řízena učiteli.

Dotazníků bylo rozdáno na 4000, přesnější údaj o počtu rozdaných a hlavně vrácených dotazníků chybí. Respondenty byli žáci odborných škol živnostenských v Brně, a to všech řemesel a obou pohlaví: 50% učňů z kovodělného průmyslu, 20% ze živností oděvních, 10% ze živností uměleckých a 10% ze živností potravních. Polovina učňů byla z venkova.

Doba průzkumu: prosinec 1939.

Zjištěné výsledky:

95% čte pravidelně nebo velmi často knihy a časopisy. Ze zbyvajících 5% pravidelně nečte noviny 132 a knihy 59.

Nejmilejší četba: 1. dobrodružná 45%
2. historická
3. detektivní 10%
4. básně 410, tedy také 10%
5. odborná literatura
6. cestopisy

Nejoblíbenější autoři:

<u>čeští</u>		<u>zahraniční</u>
1. Jirásek	28%	1. Verne
2) K.Čapek	10%	2. May
3. Němcová	7%	3. Dumas
4. Neruda		4. Tolstoj
5. Radoměřská		5. Wallace
6. Sokol - Tůma		6. Sinkiewicz
7. Erben		7. Hugo
8. Palacký		8. Kipling
9. Třebízský		9. Zola
10. Havlíček		10. London

Nejoblíbenější knihy:

české

zahraniční

1. Babička	1. Tarzan
2. Psohlavci	2. Vinetou
3. Temno	3. Tři mušketýři
4. F.L.Věk	4. Dvacet tisíc mil pod mořem
5. Staré pověsti české	5. Bídníci
6. Dějiny národa českého	6. Dva roky prázdnin
7. Bílá nemoc	7. Robinson
8. Zapadlí vlastenci	8. Křižáci
9. Třetí rota	9. Poslední mohykán
10. Pes druhé roty	10. Potopa

K oběma tabulkám se přímo vnucuje následující závěr: Nejoblíbenější naše knihy a autoři plní především funkce četby historické a klasické, což mělo jistě už v roce 1939 i další podtext, zatímco knihy a autoři zahraniční plní funkci zejména četby dobrodružné.

Zdroje četby: "Naše mládež z venkova, někdy i z města, nemá kde si knihu vypůjčit. Na koupení není peněz. I když 20% vyšetřovaných žáků a žákyň udalo, že si velkým dílem čtené knihy kupují, přece obecně můžeme číst z dotazníků, že by rádi více čtli, ale nemají odkud si knihu vypůjčit." A z tohoto závěru je vyvozen apel na doplňování knihoven.

Ohlasy:

Průzkum je recenzován v Úhoru XXVII. (1940), č.1, s.16-18. V redakční poznámce se zde říká, že žáci přece jen někde údaje "zušlechtili", takže % čtenářů detektivek je nižší a procento čtenářů básní přehnáno.

Hodnocení:

Průzkum, jehož kladem je velký vzorek, je zajímavý tím, že probíhal v prvním roce okupace.

KOUBEK, Ladislav: Poučení z ankety o knihách našich dětí. V: Škola měšťanská XLIII. (1940-1941), č.15, s.231-234.

Šlo o průzkum zájmu rodičů o knihu jako vhodný vánoční dar pro jejich děti.

Metodika a vzorek:

Akce se zúčastnilo asi 200 učitelů, kteří do 21.3.1941 shromáždili údaje o 23457 dětech ze 103 obecných škol ze všech částí Čech a Moravy. Podrobnější údaje o vzorku u jednotlivých výsledků.

Doba průzkumu: vánoce 1940

Zjištěné výsledky:

Třída	Přítomno dětí	Knihy dostaly		Celkem knih	Spisovatele neznaly	
1.	4531	1852	41,75%	3085	796	42,4%
2.	4289	1806	42,17	3124	547	31,9
3.	3129	1260	40,26	2149	344	26,6
4.	2368	677	28,3	1405	138	21,2
bez udání třídy	9140	2913		4243	874	
celkem	23457	8508	32,26	14006	2699	

Merovnoměrnosti vyplývající z čísel (např. starší děti dostávají méně knih) jsou zvyšovány ještě dalšími skrytými údaji, z kterých vyplývá např. to, že "čím je škola vzdálenější od města, tím méně knih do ní zabloudilo" (231), v dívčích školách je situace příznivější než v chlapeckých.

Školy byly seřazeny podle % dětí, které dostaly knihu jako vánoční dar. Na 1.místě se umístila 3.dívčí Praha II. - 84,3%, na posledním místě Ledence - 8,4%. Další tabulka ukazuje, kolik knih připadlo na 1 dítě v té které škole: nejvíce 3.dívčí Praha II. - 2,9 knih, nejméně Vlachovo Březí 0,11 knih

Na uvedené výsledky reaguje Koubek některými hesly, mj.:

"Všechny děti chtějí čísti, venkov nesmí zůstat za městem!"

"Zvykejme děti, aby si všímaly, kdo knihu napsal" - zde Koubek spekuluje a říká, že tak velké % dětí, které nezná autora knihy, je vyvoláno tím, že rodiče nedovedou vybrat vhodné knihy a děti je přečtou jen z povinnosti - to ale z

Koubkův závěr: "Číslo ukázalo nám zajímavý, třeba ne-
plný, pohled do dětské četby. Celkový výsledek není radostný
jsme však ani spokojeni s tím, které knihy děti dostávají."
(34)

Hodnocení:

Je to velmi zajímavý průzkum s velkým, i když nerepre-
zentativním vzorkem. Další zajímavé údaje, které měly být
zveřejněny, zůstaly ve stole, protože časopis byl zastaven.
Proto je to průzkum, který by stál za opakování.

Cílem bylo získání přehledu o stavu rodinných knihoven u příslušníků pracujícího dorostu.

Metodika a vzorek:

Informace na toto téma v článku chybí. Jediné číslo zde obsažené udává, že v průzkumu bylo šetřeno několik set příslušníků pracujícího dorostu, z toho asi stovka učednic, švadlen a prodavaček.

Rok průzkumu: 1940 nebo začátek 1941.

Zjištěné výsledky:

Čas pro čtení: "nejčastěji se čte při jídle a před spaním..." je to dáno již tím, že doba pro čtení se musí utrhnout z kousíčků odpočinku, z času určeného k jídlu, spaní, jízdě do zaměstnání."

Co se čte: "čteme všechno, co nám přijde do rukou" - jedna z odpovědí. "Tak jako se vše sní, co se podá na stůl, tak také se zkonsumuje všechna duchovní potrava, která se tam objeví." - závěr k této otázce.

Jak se získávají knihy k četbě: Základem jsou rodinné knihovny. "Výpůjčky z veřejných knihoven nepřicházely v našich několika stech případech téměř v úvahu." "

Zájem děvčat: zvítězila Babička, Jirásek, Sokol-Tůma, Rais a Světlá. " Je všeobecně známo, že stálým průvodcem dívek na místě chlapeckých večerníků jsou noviny pro paní a dívky, na venkově s náboženským zabarvením."

Závěr: "...prostředí je hlavní směrnicí výběru dorostového čtení. ... Literární brak přinášejí do rodin hlavně dospělí lidé..."

Hodnocení:

Vzhledem k absenci statistických údajů má průzkum hodnotu pouze orientační.

DAMCOVÁ, Marie, Čtenářský výzkum mládeže v Ústavu lidské ráce. V: Česká osvěta XXXVIII. (1941-1942), č.4, s.112-115.

Mělo jít o zjištění záliby ve čtení, oblíbených knih a ájmu o četbu braku a vztahu vlastnictví knihovny k povšechné nteligenci. Výzkum byl rozvržen do tří etap, článek popisuje rvé dvě, ale velmi stručně.

Metodika a vzorek:

Dotazníková metoda při ambulantním šetření. Nejasné nebo ozoruhočné odpovědi byly doplňovány dalšími informacemi.

Vzorek tvořilo 300 náhodně vybraných venkovských dětí tak, oy byly zastoupeny všechny oblasti Čech, a k nim přidáno 200 stí z Prahy a nejbližšího okolí. Z 500 dětí jen pětina byly ívky.

Doba průzkumu: 1940 nebo 1941.

Zjištěné výsledky:

Vztah knihovničky a inteligence:

ankov	pod	Ø	Ø	nað	Ø	celkem	Praha	pod	Ø	Ø	nað	Ø	cel- kem
í	17	51	32	65			12	50	38	70			
emá	33	57	10	35			34	56	10	30			

"... ve velkoměstě i na venkově je větší procento podprů-
brných, kteří jsou bez vlastní knihy". (114) Z celkového po-
tu 163 dětí, které nemají knihy, jen 6 nemá kladný vztah ke
ize. Mezi dětmi bez knihy je 26 sirotků a polosirotků.

Zde tedy průzkum zabírá do nové oblasti, i když je nutné
ozornit, že dosažené výsledky není možné absolutizovat. On
údař o tom, kolik dětí bez knih nemá alespoň jednoho z ro-
čů, ukazuje, že možná prvotnějši jsou nedostatky v rodinné
iči než to, že dítě nemá vlastní knihovnu.

Majitelé knihovniček a morzakor:

vod dětí	venkov		Praha	
	knihy	morzakor	knihy	morzakor
ti zřizenců a úředníků	31	14	40	19
řemeslníků	29	20	41	8
obchodníků	28	15	35	9
dělníků	20	15	39	20
rolníků	27	6	-	-

"Poměrně nízký počet morzakorů v knihovnách dětí řemeslnických a obchodnických v Praze a rolnických na venkově... - spíše vliv rodiny, která patrně ho v knihovně dětem netrpí." (115)

Vztah inteligence a vlastnictví knih a morzakoru:

inteligence	venkov knihy	venkov morzakor	Praha knihy	Praha morzakor
podprůměrná	16	26	32	30
průměrná	29	14	33	17
nadprůměrná	31	15	46	7

"Nelze ovšem z toho soudit, že by nadprůměrně nadané děti brakovou literaturu nečetly. Je však téměř jisté, že cítí její nižší úroveň, a proto se jí po přečtení zbavují a do knihovny ji nezařazují. Naproti tomu podprůměrné děti opatřují morzakor jako hodnotnou literaturu a protože je levná, opatřují si ji raději." (115) To je velmi zajímavý závěr, pravděpodobně ověřený zmíněnými doplňkovými dotazy.

Celkové závěry článku chybí.

Hodnocení:

Jeden z nejzajímavějších průzkumů, který u nás vůbec poprvé formou podobnou psychotechnické zkoušce zjišťoval vztah četby a inteligence. Výsledky naznačily velmi důležitou kladnou souvislost.

HRON, Ivan: Kniha v dětských rukou. V: Úhor XXXII. (1944), č.2, s.27-31.

Průzkum dětské mimoškolní četby školáků s cílem poznat děti dokonaleji.

Metodika a vzorek:

136 žáků, z toho 83 chlapců a 53 děvčat, na jedné jihočeské (zřejmě obecné) škole, dostalo k vyplnění dotazník se sedmi otázkami.

Doba průzkumu: konec roku 1943

Zjištěné výsledky:

Dosažené výsledky se v podstatě nelišily od jiných průzkumů, proto jen stručně:

Nejoblíbenější druhy četby: 1. dobrodružná 73 hlasů, 2. pohádky 52, povídky 38 a cestopisy 29. U chlapců: dobrodružná 55, pohádky 32 a cestopisy 24, u děvčat: povídky 29, pohádky 20 a dobrodružná 18.

68 chlapců (82%) má vlastní knihovničku, ve které je průměrně 17 knih, děvčat je méně (35 - 66%) s průměrem 21 knih.

Rodokapsy četlo už 31 chlapců a 9 děvčat. Chlapci přečetli 743 sešitů, děvčata 82 (průměr 24 - 8).

Nejvíce se líbila Babička, celkem 26x, další knihy už dostaly méně hlasů: na 2.místě Kája Mařík jen 8, je zde i kniha Jiráskova, ale také Foglarovy Hoši od Bobří řeky.

K Ježíšku si nejčastěji děti přály Káju Maříka 32x a Staré pověsti české 11x.

Poslední otázka vyzývala k napsání seznamu zajímavých, dosud přečtených knih. Také zde na prvních dvou místech skončily Babička 70x a Kája Mařík 43x, dále Kytice, Broučci a Pohorská vesnice. V první desítce pochopitelně alespoň jeden Jirásek (Staré pověsti české), ale také (na 8.místě) Hoši od Bobří řeky. V odpovědi na tuto otázku uvedli chlapci 503 knih (autora znali ve 309 případech) a děvčata 457 (autora znaly 240x).

Závěr: "Jak vidíte, čeká nás pilná práce nejen teoretická, hlavně pomoci je třeba, abychom se neutopili v neporozumění, braku." (30-31)

Ohlasy: Nepřímo se dotkl tohoto, ale i jiných průzkumů

Dominik Filip v článku O hodnotě a úkolu dětských literárních anket, uveřejněném v témže čísle Úhoru na stranách 17-19. Říká zde velmi důležitou věc: že anket je mnoho, ale se stejnými výsledky, které většinou nepřinášejí nic nového. Proto vytyčují několik zásad, jak dosáhnout pokroku, kde např. požaduje reprezentativnost vzorku, ale na druhé straně požaduje, aby všichni respondenti znali všechny zkoumané knihy, což je požadavek maximalistický, vhodný pro nějaký experimentální průzkum.

Hodnocení:

Nic nového, průzkum představuje průměr.

Č á s t 2.

Č E T B A A Č T E N Á Ř S K É Z Á J M Y

o d r. 1 9 4 6 d o r. 1 9 5 0

SIMANDL, Vladimír: Rozhlas a kniha pro mládež. - In:
Štěpnice, roč. 1, 1946/47, srpen - září 1946, s.173

Statistické údaje o vysílání literárních pořadů
rozhlasem v únoru a dubnu 1946.

HLŮVSKÝ, Řehoř: Konejme výzkum dětské literatury.
1: Štěpnice, roč. 1, 1946/47, srpen-září 1946, s.181.

Cíl průzkumu:

zjistit náplň dětské četby.

Metodika: dotazníkové šetření - dotazníky vyplňovali

rodiče dětí.

Vzorek:

47 žáků 1.třídy obecné školy chlapecké v Kolíně.

Výsledek:

Jen 14 čtenářů nemělo doma jinou knížku než "Kožíškova
poupata", ostatní děti vlastnily od 2 do 18 knížek. Nejoblíbenější knížky:

Karafiát: Broučci,

Hroch: Dvanáct na jedné šňůrce,

Hrdlička: Malíčková dobrodružství

Sekora: Ferda mravenec

a další.

Více než jednou knihou jsou v tomto seznamu zastoupeni
pisovatelé Kožíšek (3) a J. Zeman (2)

Zhodnocení:

Článek může posloužit jako informace, jejíž validitu
jak nelze - vzhledem k nedostatku bližších údajů - posoudit

-p-/= /:Čtenář a kniha. - In: Veřejné mínění,
roč. 1, 1946/47, č.4, s.11.

-a-/= /Soud nad Rodokapsem.- In: Veřejné mí-
nění, roč.1, 1946/47, č.6, s.9.

BARVÍNEK, V.K.: Knihy a alkohol. - In: Veřejné mínění, roč.1,
1946/47, č.9, s.10

-p-/= /: Čtenáři a posluchači. - In: Veřejné
mínění, roč.1, 1946/47, č.9, s.12.

-ap-/= /:Kolik máte doma knih? - In: Veřejné
mínění, roč.1, 1946/47, č.10. s.17.

BARVÍNEK, V.K.: Spisovatelé a jejich čtenáři.- In: Veřejné
mínění, roč.1, 1946/47, č.10, s.24.

FREY, Jaroslav: Co čtou čtenáři pražských pojízdných knihoven. - In: Čtenář, roč. 1950, č.9, str. 241-243.

I. Cíl: srovnáním statistických ukazatelů z 2 předměstí za 1. období (leden- červen 1949), zkušební s 2. obdobím (září 1949- červen 1950) dokázat změny v čtenářském výběru pod vlivem stických závazků pracovníků pojízdných knihoven.

III. Metodika: Článek se opírá o statistiku čtenářských výpůjček podle činnosti pražských pojízdných knihoven (bibliobusů) na dvou předměstích.

V. Zjištěné výsledky

1. (zkušební) období:

Lit. věd. socialismu 0,9%

Beletrie:

angloamerická 14%
sovětská 12% (4.997)
česká a sloven. 57% (22.985)

2. období

1,6% z celkového počtu výp.

11% (8.864) výpůjček
22% (16.765)
57% (43.384)

1. K. Čapek 1.320 výp.
2. J. Morávek
3. A. Jirásek
4. K. Poláček
5. K. V. Rais
6. I. Olbracht
7. M. Pujmanová
8. M. Majerová

1. A. Jirásek 1.735
2. K. Poláček 1.324
3. J. Morávek 1.215
4. M. Majerová 1.174
5. I. Olbracht 1.130
6. K. Čapek 1.129
7. M. Pujmanová 1.098
8. K. V. Rais 1.001

Nejčtenější autoři li. věd. socialismu:

1. Stalin 413 výp. (Otázky leninismu 112, Dějiny VKSb 109, O Leninovi 69)
2. Gottwald 214 (zvl. Deset let 125)
3.-5. Lenin, Marx, Engels (bez bližších údajů)

Nejčtenější knihy (za obě období):

1. Pujmanová: Lidé na křižovatce 694 výp.
2. Fadějev: Mladá garda 594
3. Majerová: Siréna 523
4. Pujmanová: Hra s ohněm 522
5. Stepanov: Port-Artur 515
6. Olbracht: Anna Proletářka 507
7. Polevoj: Příběh opravdového člověka 501
8. Pavlenko: Štěstí 481
9. Čakovskij: Bylo to v Leningradě 416
10. Majerová: Nejkrásnější svět 396
11. Gorkij: Matka 391
12. Jirásek: Temno 352

VI. Zhodnocení:

Článek, jak je z celé rešerše patrné, není výzkumem četby. Opírá se však o statistické údaje velké knihovny, a to z doby, z níž jsou knihovnické statistiky velmi vzácné. Především jde však také o zajímavý doklad po stránce ideologické, v němž se projevuje velmi výrazně voluntarismus a velmi svévolné zacházení s fakty: příznačné je po této stránce zdůvodnění změn v čtenářském výběru, které se nevysvětlují růstem knihovního fondu (tato příčina je naprosto očividná zejména u srovnání výpůjček jednotlivých autorů) a jeho pohybem (např. angloamerická lit., u níž pokles nastal vyřazováním), nýbrž uzavřením socialistického závazku knihovníků.

SKÁLA, Vladimír: Jak čte gottwaldovská mládež.- In: Čtenář, roč.1950, č.6, str.144-147.

- I. Cíl: poskytnout informaci o práci knihovny Domovů mládeže v Gottwaldově.
- III. Metodika: opírá se o statistiku výpůjček v knihovně Domovů mládeže.
- IV. Vzorek: 4.000 zapsaných čtenářů, průměrný roční počet výpůjček 30.000.
- V. Zjištěné výsledky:

Nejčtenější knihy za rok 1949:

1. Polevoj: Příběh opravdového člověka	240 x
2. Bek: Za námi Moskva.....	159
3. Bírjukov: Čajka	150
4. Fast: Konec stopy	134
5. Fučík: Reportáž psaná na oprátce	130
6. Fadějev: Mladá garda	96

V lednu 1950 byly podle článku nejvíce žádány tyto obory:

"marxistická" lit.	162
"socialistická"?	848
krásná	546
dobrodružná	462
naučná	402
poezie	67
cizojazyčná, převážně ruská	30

V lednu 1950 byly nejvíce čteny (bližší číselné údaje neuvedeny): Olbracht: Anna Proletářka, Polevoj: My, sovětské lidi, Fast: Konec stopy.

V únoru byly nejčtenější: Polevoj: Příběh opravdového člověka, Fučík: Reportáž psaná na oprátce, Polevoj: My, sovětské lidi.

Zhodnocení:

Článek je jedním z mála dochovaných (protože publikovaných svědectví o statistice výpůjček, Je ovšem otázka, do jaké míry z nich můžeme vycházet, a to zvláště tehdy, když údaje nejsou doloženy číselně. Kromě toho a kromě přirozených důsledků složení knihovního fondu můžeme předpokládat i netaktní ovlivňování ze strany knihovníka a vychovatelů (podezřelá je např. okolnost, že mezi nejčtenějšími knihami není jediný titul dobrodružné četby.

Č E T B A A Č T E N Á Ř S K É Z Á J M Y

o d r. 1 9 5 1 d o r. 1 9 5 6

FÜGNEROVÁ, Mirka: Kniha a nemocný. - In: Knihovna, roč.7,1954, č.8, s.234.

Cíl průzkumu: zjistit čtenářské zájmy pacientů nejmenovaného léčebného ústavu ve Frant.Lázních, dále zjistit, jak jsou tito pacienti spokojeni s prací ústavní knihovny.

Metodika: všechna zjištění jsou výsledkem rozboru statistiky výpůjček z ústavní knihovny.

Výsledky: nejčastěji byli žádáni tito autoři: Neruda, Jirásek, Němcová, Včelička, Tolstoj, Puškin, Turgeněv, Hugo, Kerašev (Cesta ke štěstí), Bělov ("Noví lidé"), Pokryškin /"Stihač"/, Někrasov /" V stalingradských zákopech"/, Seghersová, Vigano.

Zhodnocení:

Věcným jádrem článku(a zřejmě jediným skutečným výsledkem průzkumu) je výše uvedený soupis nejžádanějších autorů; zbývající část textu tvoří zcela neadekvátní obecné závěry.

VINÁREK, Josef: Průzkum k edičním plánům na rok 1956.

-In: Za čtenářem, roč.2, 1955, č.6, s.84.

Článek stručně referuje o smyslu a úkolech průzkumu.

VELKOBORSKY, Jan: Vliv příkladu literárních hrdinů na rozvoj charakterových rysů pracující mládeže. - In: Pedagogika roč.5, 1955, č.3, str.174-182.

I. Cíl práce: prokázat vliv literárních hrdinů čtyř vybraných knih na změnu morálně politických profilů, zvláště pracovní morálky učňovské mládeže.

III. Metodika

Pro výzkum působení literárních hrdinů na učňovskou mládež byly vybrány čtyři knihy, jejichž volba je typická pro období 1. pol.50.let: Polevoj: Příběh opravdového člověka; Olbracht: Anna Proletářka; Svoboda, Václav: Do druhé pětiletky; Ostrovskij: Jak se kalila ocel. Učňové byli rozděleni do dvou skupin, které žily a pracovaly ve stejných podmínkách. První skupina byla ovlivňována uvedenou četbou, druhá (kontrolní) byla zvolena proto, aby možno zhodnotit vliv literárních hrdinů; v této skupině se se jmenovanými tituly nepracovalo.

Metody a formy práce s knihami nejsou vysvětleny. Pro sledování obou skupin se použilo dlouhodobého soustavného pozorování, individuálních i skupinových rozhovorů, písemných slohových prací a "písemných odpovědí na dané otázky" (tedy pravděpodobně dotazníku).

IV. Vzorek

Působení literárních hrdinů vybraných čtyř knih bylo sledováno na 68 žácích ve věku 15-18 let v učilišti státních pracovních záloh v Plzni, v Závodech V.I.Lenina.

Zjištěné výsledky

Rozbor výsledků není statisticky podložen a vzbuzuje dojem, že výsledky byly předem stanoveny. Vliv mistrů, učitelů, vychovatelů a kolektivu je pokládán za vedlejší, větší význam přisuzuje vlivu literárních hrdinů, kteří podle autora působili na učňovskou mládež hromadně: většinou se učňové neřídili příkladem jednoho hrdiny. Působení literárních hrdinů dokazuje především tím, že k Svátku práce bylo 14 učňů, tj. 41% žáků první skupiny, která byla podrobena vlivu knihy, jmenováno vzornými uční leninovci, zatímco z druhé (kontrolní) skupiny byli vyznamenáni pouze 3 učňové, tj. 9%.

I další závěry, které autor z výzkumu vyvozuje pro osobnost vedoucího kroužků FO, pro tvorbu spisovatelů i pro výchovu učňů rodiči a vychovateli, jsou poznamenány pojetím literatury a četby jako návodu k jednání.

VI. Zhodnocení:

Článek lze pokládat spíše za dobový ideologický dokument než za příspěvek k poznání procesu četby v malých skupinách. Na jedné straně operuje s metodami, jichž se používá v empirickém výzkumu pro pravdivé poznání skutečnosti a tím se snaží celé akci dodat rys objektivního poznání skutečnosti, na druhé straně tyto empirické poznatky pomíjí i zamlčuje a argumentuje např. vyznamenáním, které bylo naprosto mimo oblast experimentu, jímž se celá akce mohla stát za předpokladu, že by byla vědecky připravena i zhodnocena; tak tomu však nebylo, jakkoli se stať snaží vzbudit zdání opačného rázu.

JIROUŠEK, Ota: O výchově mládeže knihou. - In: Knihovník, roč.1, 1956, str. 171-174.

I. Cíl: Podat informaci o průzkumu četby mládeže.

II. Uspořádání: článek se zabývá významem knihovnických zkušeností, pojednává o zásadách výchovného působení knihou a stručně sděluje výsledky průzkumu.

III. Metodika není v článku popsána, pravděpodobně šlo o dotazníkovou akci.

IV. Vzorek: žáci škol III. stupně a učilišť Státních pracovních záloh. Bližší informace článek nepodává.

V. Zjištěné výsledky:

Článek obsahuje pouze výběr získaných informací, nezahrnuje za 4 otázek odpovědi na 1. (Kolik knih máte ve vlastní knihovně, jak ji doplňujete, jaký druh literatury kupujete nejraději, jak uspokojuje vaše zájmy školní knihovna, jak si půjčujete z ostatních) a 3. (Kterou knihu jste četl v poslední době, čím vás zaujala, vztah k povinné četbě, zda-li si dělá výpisky). V odpovědích na otázku "O čem byste chtěl, aby spisovatelé psali" (2.ot.) se respondenti rozhodovali jednoznačně pro dobrodružnou tematiku, odsuzovali suchopárnost současné české literatury a její jednostranné zaměření.

V odpovědích na otázku "Které spisovatele máte nejraději" (4.ot.) byli uváděni nejčastěji starší autoři než současní; a to v tomto pořadí: Jirásek, Němcová, Čapek, Neruda, Rais, Světlá, Hálek, Hašek.

VI. Zhodnocení

Základní nedostatky vyplývají z popisu metodika a vzorku. Článek má význam jen jako sdělení o četbě, podložené určitou empirií, avšak i tyto sporadické informace se neopírají o žádné číselné ukazatele.

KAPSA, Oldřich: Spisovatelé hovoří se svými čtenáři. -

In: Knihovník, 1956, roč.1, str.69-71.

I. Cíl:

Článek podává informace o hlasech čtenářů na besedách se spisovateli na zájezdu delegace na Karlovarsko a Sokolovsko, který se uskutečnil na podzim v r.1955.

V. Zjištěné výsledky:

Beseda s mládeží v Ostrově n.Ohří:Účastníci projevovali kritičnost; vytýkali spisovatelům, že nepíší o životě mládeže, o životě studentů, postrádali v současné literatuře přitažlivé hrdiny, projevovali přání většího bohatství četby dobrodružné literatury, literatury o cizích zemích a o národní minulosti.

Besedy s dospělými jsou v článku shrnuty globálně. Objevovaly se v nich diskuse o problematice úprav historických faktů v historické beletrii, volání po tom, aby se více psalo o problémech vdaných zaměstnaných žen, o životě pracujících v pohraničí; čtenáři požadovali na spisovatelích, aby více jezdili mezi pracující a více psali o problematice soužití různých národností v pohraničí.

Krajská konference kulturních pracovníků Karlovarského kraje se mj. zaměřila na kritiku nakladatelské politiky: vytýkali, že díla několika málo současných autorů vycházejí v nových a nových reedicích, že nová původní díla jsou velmi často velmi slabé úrovně. Literární noviny byly kritizovány za nejasnost stanovisek v diskusích, které v časopise probíhají, což vede k bezradnosti u čtenářů.

VI. Zhodnocení:

Rešerš byla zpracována proto, že článek je jednou z mála informací (i když skreslených zastoupením účastníků na besedách) o názorech čtenářů na tvorbu a nakladatelskou praxi poloviny 50.let.

JIROUŠEK, Ota, : Dospívající mládež a umělecká literatura.

Diplomová práce.

Praha, Katedra knihovnictví Filologické fakulty 1956. 142 s.,
příl.: text dopisu. - Strojopis. - Bibliorg. použité lit. 70
zázn.

Cíle práce:

autor formuluje takto: "chtěl bych svou prací dokázat nutnost zvýšeného zájmu všech typů knihoven o dospívající mládež, na jejíž výchově.... by právě knihovny měly mít důležitý podíl." Výzkum četby mládeže, který autor v této souvislosti uskutečnil, měl ověřit jeho teoretická východiska.

Uspořádání práce:

V první části podává pisatel retrospektivní přehled vývoje četby mládeže a dobového přístupu k výzkumu. Další oddíl obsahuje úvahu o psychologii mladého čtenáře a pedagogických přístupech z toho pramenících, o vlivu literatury, zejména okrajových žánrů na mládež s ohledem na výsledky výzkumu, který autor sám provedl. V retrospektivní části statistické údaje, převzaté ze starších publikací. Ve druhém oddíle se hovoří o podmínkách a metodách práce knihoven s u li-
teraturou.

Metodika:

A/ Použité metody a techniky: dotazníkové šetření, rozhovor.

B/ Vzorek byl získán nesystematicky provedeným výběrem žáků škol druhého stupně a učilišť SPZ v Praze a Bydžově. Bližší údaje o použitých technikách, struktuře vzorku a metodice zpracování buď zcela chybí, nebo nejsou použitelné.

Výsledky a hlavní zjištění:

Výsledky výzkumu, tak jak jsou uvedeny, nemohou být pokládány za validní pro naprostou nejasnost kritérií, terminologickou nepřesnost a chaotičnost zpracování.

Zhodnocení:

Pokud jde o teoretickou úroveň práce, o její standardní postuláty a závěry z provedeného výzkumu, je zřejmé, že mají funkci pouze rámcovou, a tedy pro náš účel není nutno je brát

úvahu. Spíše než o vlastní výzkum jde - jak je patrné - o historický přehled dosud realizovaných výzkumů (hlavně v letech 1925-38). Především svým rozsahem jsou významné též pokusy o kritické zhodnocení minulých etap vývoje literatury pro mládež a souběžných teoretických koncepcí.

ČETBA A ČTENÁŘSKÉ ZÁJMY

od r. 1957 do r. 1965

PETRTÝL, Jaroslav: Spolupráce lidové knihovny se školou při výchově a vzdělání mládeže.

Diplomová práce.

Praha, Katedra knihovnictví filolog.fakulty KU 1957. 66 s. + seznam doporučené četby pro žáky 2.- 5. tříd národních škol.- Strojopis.- Bibl.použité literatury 52 záz. - Signatura FON:H 66.

Předmětem autorova zájmu byla koordinace výchovného působení knihoven a škol na nejmladší žactvo. V sekvencích práce z našeho hlediska nejzajímavějších, v kapitolách v nichž se jedná o řízení četby dětí mladšího školního věku a o řízení četby mládeže středních škol, jde jen o běžné poznatky z knihovnické a pedagogické praxe.

HYHLÍK, František: Výzkum zájmů a četby u dospívající mládeže.
-In: Knihovnik, roč.2, 1957, str. 103-109.

Projekt a zdůvodnění výzkumu, jehož výsledky byly zpracovány
v knižní publikaci - rešerši tedy viz pod

HYHLÍK, František: Psychologie mladého čtenáře. Praha, SPN
1963. 139 s. - "Státní knihovna ČSSR. Edice Ústředního vědec-
ko-metodického kabinetu knihovnictví."

JIROUŠEK, Ota: Dospívající mládež chce svůj zábavný časopis.-
In: Knihovnik, roč.,2, 1957, str. 315-317.

Článek úvodem podává charakteristiku dotud vycházejících časopisů, z níž vyvozuje závěr o potřebě nového, jednotného zábavného časopisu pro mládež. Dále podává námět a zdůvodnění výzkumu se dvěma základními okruhy otázek:

- 1.) Které časopisy pro mládež čtete a jak se vám líbí ?
- 2.) Vyhovuje vám počet a zaměření současných časopisů nebo byste si přáli vznik nového zábavného časopisu pro celou československou mládež? Podejte návrh na název, formát, periodicitu, rozsah i obsah (povídky, poesie, reportáže ap.).

Výzkum měl zřejmě podepřít návrh na vznik nového časopisu. Ani písemné prameny, ani osobní vzpomínky nenasvědčují tomu, že by podobný výzkum byl proveden.

JIROUŠEK, Ota: Co je třeba udělat pro naši mládež. - In:
Knihovnick, roč.2, 1957, str. 33 - 36.

Článek podává informace o výzkumu, který organizovala katedra
knihovnictví a jehož výsledky byly publikovány knižně -rešerši
o výzkumu viz

HYHLÍK, František: Psychologie mladého čtenáře, Praha,
SNP 1963. 139 s. - "Státní knihovna ČSSR. Edice Ústředního
vědecko- metodického kabinetu knihovnictví".

KANYZOVÁ, Anna: Literární znalosti našich dětí. - In: Knihovník, roč.2, 1957, str.41.

I. Cíl: informace o výsledcích literární soutěže v rámci Měsíce SČSP v r.1956.

III. Metodika: Dotazník ve formě soutěžních otázek.

Odpovědi jsou zpracovány pouze izolovaně ve formě součtů správných a nesprávných odpovědí.

IV. Vzorek: 25 dětí ze dvou pátých tříd JSŠ, pravděpodobně z řad čtenářů knihovny, v níž autorka pracovala. Vzorek je dán počtem účastníků besedy, pořádané v rámci Měsíce SČSP.

V. Zjištěné výsledky:

Všechny děti znaly Gajdara a jeho knihu Timur a jeho parta. 21 dětí znalo Malého Bobše J.V.Plevy, 8 kromě toho Budík a 4 Hoši s dynamitem. Jména dětských postav z Babičky znali všichni. Na otázku "Které spisovatele pohádek znáte" jmenovalo 22 B.Němcovou, 14 K.J.Erbena, 2 Ch. Andersena, 4 K.Čapka, 5 J.V.Plevu a 1 J.Ladu. 20 dětí dovedlo napsat první větu Jiráskových Starých pověstí českých. Jako oblíbené hrdiny napsaly děti 6x Zoju, 3x O.Koševého, 4x Vasku Trubačova, 3x Timura.

VI. Zhodnocení

Hodnota akce je patrna ze způsobu jejího provedení, jak o ní informuje popis metodiky a vzorku. Ze stručného článku nelze odvodit ani strukturu dotazníku, ani způsob výběru otázek, který byl však s největší pravděpodobností značně nahodilý. Článek má určitý význam jen jako velmi matná ilustrace toho, jak ediční politika, škola a knihovna ovlivňovaly v 50.letech u dětí výběr hrdinů, příp. znalosti o autorech.

ŘEZÁČ, Jan: Mládež a literatura. (Studie na podkladě výzkumu četby žáků škol jedenáctiletých, hospodářských a pedagogických.)

Diplomová práce.

Praha, Katedra knihovnictví Filolog.fakulty UK 1957. 106 s.-
strojopis. - Bibliogr.použité lit. 85 záz. Signatura FON:
H 53.

Cíl výzkumu:

interpretací výzkumného materiálu dospět k závěrům o vztahu dospívající mládeže k umělecké literatuře.

Uspořádání práce:

1. kapitola: stručně o metodice a výsledcích dosavadních výzkumů četby; 2. kapitola: metodika a organizace výzkumu; 3. a 4. kapitola: popis a interpretace získaného materiálu; 5. kapitola: zobecnění hlavních poznatků výzkumu.

Metodika:

A/ Použité metody a techniky: - dotazníková šetření, rozhovor.

1.) dotazníková šetření: dotazník obsahoval tyto otázky: 1. Jak trávíte svůj volný čas? 2. Jak získáváte knihy? 3. Která kniha se vám nejvíce líbila /v poslední době/? Proč? 4. Jaké knihy byste chtěl číst?"

2.) rozhovor: cílem bylo získat další, podrobnější materiál zvl. k otázce 4. Bližší údaje o použitých technikách nejsou uvedeny.

B/ Vzorek.

530 respondentů, žáků a žákyň jedenáctiletých, hospodářských a pedagogických škol. Věkové rozmezí: 16-17 let.

C/ Metodika zpracování:

systematizace a komentování získaného materiálu.

Výsledky a hlavní zjištění výzkumu:

O výběru četby v pravém slova smyslu nelze hovořit - u většiny respondentů se jedná spíše o nahodilé "shánění" knih. Nejčastějšími zdroji literatury jsou školní a lidové knihovny a zvl. soukromé knihovny přátel a známých.

Oblíbení spisovatelé:

Jirásek, Verne, Dumas, Hašek, Čapek, Světlá, Foglar, Hálek, Hugo, Wallace, May, Jirotko, Puškin, Dickens, Neruda, Poláček, Zeyer. Z oblíbených autorů sovětských jsou nejčastěji uváděni: Ažajev, Ketlinská, Polevoj, Fadějev, Makarenko. Je ojediněle se objevují jména klasiků světové literatury - nečastěji Tolstoj, Dostojevskij, Balzac, Molière, Ariosto.

Oblíbené žánry:

dobrodružný, satirický a cestopisný román.

Zhodnocení:

Cenná jsou zjištění týkající se faktické četby zkoumání mládeže; použití ostatních výsledků je omezeno značně formálním pojetím zkoumané problematiky (týká se zvl. vztahu k četbě a vlivu četby).

KOČANDRLE, Jaromír: K zahájení výzkumu četby vojáků.- In: Zprávy Ústřední vojenské knihovny /vyd.Ústřední dům armády/, roč. 1958, č.2, str.7-11.

I.Cíl práce: podat zprávu o předvýzkumu četby vojáků z r. 1957 a seznámit s projektem celoarmádního výzkumu četby a zájmů vojáků. Při zdůvodnění výzkumu se vychází z rozporu mezi čtenářskými zájmy a složením vojenských knihoven.

III.Metodika. V předvýzkumu bylo použito dotazníku. Projekt výzkumu předpokládal rovněž použití dotazníku se 7 základními otázkami:

- 1./ Jaké knihy čtete nejraději a proč?
- 2./ Které knihy vás v poslední době zaujaly a proč?
- 3./ Knihy kterých spisovatelů čtete nejraději a proč?
- 4./ Zaujala vás některá postava z knihy, kterou jste v poslední době četl?
- 5./ Kolik asi knih přečtete za měsíc?
- 6./ Jak jste spokojen s prací knihovny a jaké máte připomínky k její práci? Jaké jsou vaše návrhy na zlepšení práce s knihou v armádě?
- 7./ Další připomínky např. k ediční politice, co by mělo vydávat Naše vojsko apod.

Dotazník v předvýzkumu i projektovaném výzkumu byl anonymní.

IV. Vzorek

Předvýzkum se uskutečnil ve vybraných letištních klubech a v studijních knihovnách některých vojenských učilišť. Bylo zkoumáno 200 čtenářů (zpráva uvádí, že čtenářů nadprůměrných) těchto vojenských knihoven: 29% vojáků zákl. služby, 9% poddůstojníků z povolání, 44% důstojníků z povolání a 18% posluchačů vojenských učilišť, z nichž bylo 12% vojáků zákl.sl., 9% poddůstojníků z povolání, 32% mladších důstojníků, 12% starších důstojníků a 18% posluchačů učilišť.

Původním povoláním: 46% dělníků, 2% rolníků, 18% příslušníků inteligence, 28% studujících, 6% ostatních.

Podle vzdělání: 23% nižší střední, 37% odborná škola, 31% vyšší střední (jedenáctiletka s maturitou), 8% vysoká škola, 1% 5 tříd obecné školy.

Věkově: 9% nar. 1900-1920 - 35% nar. 1921-1930 - 56% nar. 1931 - 1939.

Podle druhu vojska: 20% pěchota - 31% letectvo - 6% PVOS - 15% dělostřelectvo - 25% autoslužba - 1% technická služba - 2% administrativa.

Předvýzkum tedy nebyl reprezentativní: a) respondenti byli pouze z řad čtenářů vojenských knihoven; b) uskutečnil se pouze v těch vojenských knihovnách, v nichž bylo lze knihovnický získat za tazatele.

V. Zjištěné výsledky:

Analýza dotazníků z předvýzkumu prokázala hluboký rozpor mezi složením knihovnických fondů vojenských knihoven, podmíněným komerčními zájmy nakl. a knihk. Naše vojsko, ediční politikou 1950-53, centrálním zásobováním knihoven i neschopností vojenských knihovníků, a mezi čtenářskými zájmy.

V článku jsou uvedeny odpovědi na otázky dotazníku:

- 1./ Jakou literaturu čtete nejraději (čísla v závorkách jsou absolutní, nikoliv %) ?: 1. historická beletrie (45) - 2. z vojenského života (43) - 3. dobrodružná literatura (41) - 4. literatura ze současného života (36) - 5. detektivní literatura (21) atd.
- 2./ Jakou literaturu byste chtěl číst? (pouze nejčastěji uváděné odpovědi): více dobrodružné literatury (18 čt.), literaturu z vojenského života, zvl. z 2.světové války (16); literaturu ze současnosti, zvl. o problémech mládeže (16).
- 3./ Které knihy vás v poslední době zaujaly? Nejčastěji uváděny tyto tituly: Ehrenburg: Devátá vlna (8x)
Otčenášek: Občan Brych (7x)
Kohout: Zářijové noci (5x)
Hečko: Dřevěná dědina (5x)
Smolík: Andaluská romance (5x) atd.

Pořadí nejoblíbenějších spisovatelů: 1) Jirásek (27), 2) Balzac (20), 3.-4.) Čapek a Ehrenburg (18), 5) Zola (16), 6) L.N.Tolstoj (14), 7) Dumas (13), 8.-9.) Dickens a London (11), 10.-11.) Rolland a Řezáč (10).

VI. Zhodnocení:

Předvýzkum je vedle výzkumu dospívající mládeže (viz referše HYHLÍK, František: Psychologie mladého čtenáře. Praha, SPN 1963. 139 s./, kterým byl inspirován, po r.1956 a vlastně

po pěti letech první výzkumnou akcí, která se snažila získat objektivní empirické poznatky, nezkreslené voluntaristicky.

Na něj měl navazovat celoarmádní výzkum, u něhož měl být terénní sběr dokončen do 30.9.1958. Odborně, metodicky a organizačně byl řízen metodickým oddělením Ústřední vojenské knihovny. Terénním sběrem byli pověřeni knihovníci svazkových knihoven a knihoven letištních klubů. Byly zpracovány tři varianty dotazníku: pro vojáky zákl.služby - pro důstojníky - pro poddůstojníky z povolání. Poznatky z průzkumu měly být uveřejňovány ve vojenském tisku a ve vysílání armádního rozhlasu.

Výzkum, jehož projekt je v článku zhruba narysován, se neuskutečnil.

BENEŠOVÁ, Alena: K otázce využití pohádky při pedagogické práci.

Diplomová práce.

Praha, Katedra knihovnictví Filolog. fakulty UK 1959. 208 s.
- strojepis. - Bibliografie materiálů pro práci s pohádkou
105 záz. - Signatura FOM: H 141.

Cíle práce:

lze obtížně identifikovat. Práce nemá vyhraněnou koncepci, i když autorka na str.1. tvrdí, že "jádro práce je kapitola, zpracovávající výzkumy zájmu dětí o pohádky."

Uspořádání práce:

Celá obsáhlá první část práce se zabývá genesí pohádky z mnoha hledisek a je v podstatě kompilací všech autorce dosažitelných pramenů. Výzkumům a jejich aplikaci je věnována kapitola 4. a část kapitoly 5. Kapitola 6. se zabývá možnostmi práce s pohádkou v knihovnách.

Metodika:

A/ Použité metody a techniky:

Převážně se jedná o blíže neurčitelné "rozhovory" a stejně tak neurčitelné dotazníkové šetření. Dále autorka užívá poznatků z dopisů dětí (jedná se o odpovědi na jakousi soutěž časopisu "Vlasta"). Jakékoli další údaje o použitých technikách chybí.

B/ Vzorek:

Příslušné údaje neuvedeny.

C/ Metodika zpracování:

Kvalitativní zpracování se sekundárně objevuje ve formě nejrůznějších tvrzení a úvah v dalších částech práce.

Výsledky a hlavní zjištění:

jsou rozesety a velice volně interpretovány zejména v dalších podkapitolách 6.oddílu. Poznatky specifikovány a děleny na dvě skupiny (dětí 5 - 6 leté a děti 7 - 10 leté). Zahrnují vztah dětí k pohádkám a působení jednotlivých pohádkových námětů na psychiku i jednání dětí. Část výsledků

zejména i v 1. části 5. oddílu - výchovný význam pohádek.

Tyto části textu však mísí výsledky výzkumu s vlastními názory autorky i přejatými myšlenkami. Proto o meritorních stránkách výzkumu nelze odpovědně referovat.

Ukázka:

Práce se zabývá pohádkami a jejich problematikou s pří-
středím širokého hlediska. Bez jasnější koncepce kumuluje vše, co
autorce o problematice známo. Využití výsledků je velmi
omezeno nesystematičností práce a nepřehledností textu.

KÁDNEROVÁ, Věra: Vedeme děti k četbě. O průzkumu dětského čtenáře. - In: Čtenář, roč.11, 1959, č.5, str.106-107.

I. Cíl: provést průzkum o výběru četby, četbě poezie, znalosti spisovatelů a četby naučné literatury pro potřebu práce dětského oddělení Okresní lidové knihovny na Kladně.

III. Metodika: dotazník, pozorování.

IV. Vzorek: 200 žáků 6. - 8. tříd z řad čtenářů dětského oddělení OLK, které autorka ze své knihovnické praxe sledovala po dobu 2-3 let.

V. Zjištěné výsledky.

Podle názvu si vybírání 67 dětí, podle autora 64. 137 dává přednost jednotnému dějovému pásmu, v menší oblibě jsou povídky (19). Děti dávají přednost silnějším knihám (90) před slabšími (36).

Oblíbení autoři:

Verne, Jirásek, Němcová, Majerová (hlavně Robinsonka), Gajdar, Polevoj, Štorch, Drda, Erben, Flos, Musil, Rais, Řezáč, Bianki, May, Puškin, Baar, Běhounek.

Nejoblíbenějšími hrdiny jsou: Patnáctiletý kapitán (53x), Meresjev (28x, ale Polevoj jako autor uváděn pouze 5x), Oleg Koševoj (23x, ale Koševaja ani Fadějev nebyli mezi oblíbenými autory uvedeni), Robinsonka.

Téměř polovina dětí nezná jméno a spisy dříve velmi oblíbeného Štorcha. Ze 165 dětí jen 26 zná V. Řezáče. Malý Bobeš je znám častěji než jméno jeho autora.

Poezie není příliš oblíbena. Byli jmenováni básníci: Neruda (34 x), Erben (22x), Wolker (14x), Sládek (8x), Havlíček, Bezruč a Puškin (5x), Seifert (3x). 30 dětí projevilo přání recitovat, většina dětí ráda poslouchá přednes poezie.

Z naučné literatury jsou nejčtenější cestopisy, 80 dětí uvedlo Hanzelku a Zikmunda, často bylo uváděno Johnovo Topičovo australské dobrodružství a C.Votrubce Jihoafrické cesty E.Holuba. Dále byli jmenováni Pařízek, Frič, Paclt, Musil, Flos, Běhounek. Z historické literatury uváděly děti jen Jirásků, zvl.povinnou četbu, z vlastního zájmu častěji rozsáhlé romány než drobnější povídky. O přírodní vědy byl velmi malý zájem, relativně nejčastěji o život zvířat. O techniku projevovali zájem chlapci, a to zejména o letecké modelářství, leta-

a motory.

Zhodnocení:

Výzkum má jednu významnou přednost, a to, že se dotazníkové akce opírá o několikaleté knihovnické zkušenosti a práce s nimi, tj. o dlouhodobé pozorování. Proto lze také zjištěné výsledky (oblíba autorů, děl, hrdinů, atd.) pokládat za spolehlivější než obdobné výzkumy, uskutečněné za spolupráce se státními úřady.

MACÁK, Ludvík: Problematika dobrodružné literatury a její četby.

(Příspěvek k otázkám četby chlapců před dospíváním)

Diplomová práce.

Praha, Katedra knihovnictví Filolog.fakulty UK 1959. 89 s.

- Strojopis.- Bibliogr. použité lit.48 záz. - Signatura FON: H 140.

Cíl výzkumu:

Není přesně formulován, do jisté míry však vyplývá ze zaměření nestandardizovaného rozhovoru: autor se snažil zjistit motivy zájmu o dobrodružnou literaturu a posoudit její vliv na mladého čtenáře.

Uspořádání práce:

Problematika dobrodružné literatury je řešena 1./ z hlediska žánrového vymezení, 2./ z hlediska působení na mladého čtenáře, 3./ z hlediska výchovné práce knihoven.

Této koncepci odpovídá uspořádání textu: první část práce je věnována historickým proměnám literárního ztvárnění dobrodružné tematiky a problematiky pojmu "dobrodružný román". V druhé části autor vychází z materiálu získaného výzkumem četby a pojednává o působení dobrodružné literatury na mládež. Tematem poslední části jsou možnosti výchovné práce s dobrodružnou literaturou v lidových knihovnách.

Metodika:

A/ Použité metody a techniky: rozhovor, pozorování, studium dokumentů.

Hlavní technikou výzkumu byl nestandardizovaný rozhovor.

Při vypracování souboru otázek autor vycházel z tematických okruhů, které byly stanoveny pro celostátní průzkum četby dospívající mládeže, prováděný Katedrou knihovnictví Filolog.fakulty UK. Tyto tematické okruhy otázek upravil s přihlédnutím k věku svých respondentů a k předmětu výzkumu.

Jednotlivé rozhovory probíhaly podle souboru dvanácti otázek, které se týkaly pouze četby a zjišťovaly: 1. zdroj výpůjček dobrodružné literatury, 2. složení soukromé knihovny dotazovaného, 3. příčiny zájmu o dobrodružnou literaturu

(co jej na jednotlivých konkrétních knihách nejvíce zaujalo)?
4. jaké četl a čte dobrodružné knihy současné i starší produkce, 5. přibližné množství přečtených dobrodružných knih; poměr četby dobrodružné literatury k četbě ostatních žánrů, 6. vlivy, které podporují nebo omezují četbu dobrodružné literatury; uplatňování poznatků z této četby jinde, 7. četbu bravurové literatury, 8. u čtenářů, kteří navštěvují knihovnu, míru uspokojování dobrodružnou literaturou a požadavky na práci knihovníka v této oblasti.

Hlavní technika byla ve všech případech použita v kombinaci s některou další technikou: s nestandardizovaným pozorováním, "experimentem" (spočíval v tom, že autor navodil situaci "dobrodružného" charakteru a v jejím průběhu sledoval chování respondentů), volným rozhovorem s pedagogiky a knihovnicí, př. studiem čtenářského listu respondenta (pokud byl návštěvníkem LK).

Při aplikaci kterékoli z uvedených technik autor sledoval zjištění odpovědi na některou z otázek obsažených v souboru pro nestandardizovaný rozhovor.

B/ Vzorek:

82 chlapci náhodně vybraní mezi žáky některých pražských škol a mezi čtenáři Městské lidové knihovny a Ústřední vojenské knihovny v Praze. Věkové rozmezí: 12 - 14 let.

C/ Metodika zpracování:

Výzkumný materiál je zpracován pouze kvalitativně; zpracování spočívá v systemizaci poznatků a motivací četby dobrodružné literatury a o jejím vlivu na mladého čtenáře.

Hlavní výsledky a zjištění výzkumu:

Motivace zájmu o dobrodružnou literaturu: autor rozlišuje motivaci "vnější" (název díla, atraktivní grafická úprava knihy, ilustrace, doporučení přátel, oblíbenost určitého autora) a "vnitřní" (vyplývající z psychologické situace mladého čtenáře).

Podle "vnější" motivace zájmu se čtenáři - návštěvníci veřejné knihovny dělí na dvě skupiny: u jedné jsou touto "vnější" motivací prvky formální (přibližně stejnou měrou název a ilustrace), u druhé skupiny převládají prvky "obsahové"

(oblíbenost určitého autora a doporučení přátel; oba tyto **mo-**
tivy spolu většinou souvisí). U čtenářů, kteří nenavštěvují
knihovnu, se ve větší míře uplatňují prvky "obsahové" (zvl.
doporučení přátel).

Jako "vnitřní motiv zájmu o dobrodružnou literaturu je
nejčastěji uváděna potřeba vzruchu a napětí (v souvislosti
s tím zájem o "hrdinu") a zájem o neznámé nebo tajuplné **pro-**
středí.

Vliv dobrodružné literatury se výrazněji projevil v **jed-**
nání dvou chlapců (především v častém napodobování hrdinů **ob-**
líbených knih), u ostatních (jednalo se o vzorek 29 chlapců)
nebyl prokazatelný.

Zhodnocení:

Významná a podnětná jsou především zjištění týkající **se**
motivace zájmů o dobrodružnou literaturu; příslušná část **tex-**
tu (zvl. část zabývající se "vnějšními"motivy) je systematic-
ky uspořádána a dosti podrobně zpracována. Přínosem je i **po-**
kus o hodnocení vlivu dobrodružné literatury na jednání **chlap-**
ců; tento vliv je zkoumán adekvátní technikou (z hlediska
terminologického: spíše než o "experiment" se jedná o **zúčast-**
něné pozorování); obecná platnost výsledků je však omezena
malým rozsahem vzorku.

OBROVÁ, Helena: Četba dorostu pracujícího v průmyslu.

Diplomová práce.

Praha, Katedra knihovnictví Filolog. fakulty UK 1959. 156 s.
Strojopis. - Bibliogr. použité lit. 54 záz. - Signatura FON:
H 142.

Cíl výzkumu:

zjistit rozsah a kvalitu čtenářských zájmů učňovské mládeže a zvláště faktory, kterými jsou tyto zájmy vytvářeny a ovlivňovány.

Uspořádání práce:

1. kapitola: věkové zvláštnosti dospívající mládeže, organizace výchovy dělnického dorostu, charakteristika zkoumaného vzorku. 2. kapitola: rozbor četby učňů. 3. kapitola: vlivy, které působí na rozvoj čtenářských zájmů pracujícího dorostu.

Metodika:

A/ Použité metody a techniky: rozhovor, dotazníkové šetření.

Nestandardizovaný rozhovor byl zaměřen " na komplexní poznání zkoumaného učně se speciálním zaměřením na výzkum jeho zájmu o četbu.

Dotazníkové šetření: dotazník obsahoval tyto otázky:

1. Které jsou vaše nejoblíbenější knihy a čím vás zaujaly,
2. Které spisovatele nejraději čtete a proč?
3. O čem by měli spisovatelé psát?
4. Čtete rádi díla starších a současných spisovatelů? Napište, proč se vám líbí nebo nelíbí.
5. Které knihovny navštěvujete a jak vám vyhovují?
6. Kolik času věnujete četbě za týden nebo za měsíc; případně kolik knih přečtete za týden, za měsíc?
7. Máte vlastní knihovničku? Jestliže ano, kolik knih v ní máte? Jaké knihy a jaký druh literatury?

Učňové vyplňovali dotazníky zpravidla doma, - návratnost 10%.

Doplňkové výzkumné techniky: rozhovory s knihovníky, svazáckými funkcionáři a výchovnými pracovníky v učilištích;

DOBROVA, Helena: Četba dorostu pracujícího v průmyslu.

Diplomová práce.

Praha, Katedra knihovnictví Filolog. fakulty UK 1959. 156 s.
Strojopis. - Bibliogr. použité lit. 54 záz. - Signatura FON:
H 142.

Cíl výzkumu:

zjistit rozsah a kvalitu čtenářských zájmů učňovské mládeže a zvláště faktory, kterými jsou tyto zájmy vytvářeny a ovlivňovány.

Uspořádání práce:

1. kapitola: věkové zvláštnosti dospívající mládeže, organizace výchovy dělnického dorostu, charakteristika zkoumaného vzorku. 2. kapitola: rozbor četby učňů. 3. kapitola: vlivy, které působí na rozvoj čtenářských zájmů pracujícího dorostu.

Metodika:

A/ Použité metody a techniky: rozhovor, dotazníkové šetření.

Nestandardizovaný rozhovor byl zaměřen " na komplexní poznání zkoumaného učně se speciálním zaměřením na výzkum jeho zájmu o četbu.

Dotazníkové šetření: dotazník obsahoval tyto otázky:

1. Které jsou vaše nejoblíbenější knihy a čím vás zaujaly,
2. Které spisovatele nejraději čtete a proč?
3. O čem by měli spisovatelé psát?
4. Čtete rádi díla starších a současných spisovatelů? Napište, proč se vám líbí nebo nelíbí.
5. Které knihovny navštěvujete a jak vám vyhovují?
6. Kolik času věnujete četbě za týden nebo za měsíc; případně kolik knih přečtete za týden, za měsíc?
7. Máte vlastní knihovničku? Jestliže ano, kolik knih v ní máte? Jaké knihy a jaký druh literatury?

Učňové vyplňovali dotazníky zpravidla doma, - návratnost 40%.

Doplňkové výzkumné techniky: rozhovory s knihovníky, svazkovými funkcionáři a výchovnými pracovníky v učilištích;

studium dokumentů (kádrových materiálů, zápisů ze svazáckých schůzí, statistika učilištních knihoven).

B/ Vzorek:

90 jedinců učňů Závodů Jana Švermy v Praze- Jinonicích, n.p. ČKD Sokolovo a ČKD Stalingrad v Praze - Vysočanech.

Věkové rozmezí vzorku: 14 - 17 let.

C/ Metodika zpracování:

Výzkumný materiál je zpracován pouze kvalitativně.

Výsledky a hlavní zjištění výzkumu:

Četba umělecké literatury: vyhledáváne je zejména literatura dobrodružná, cestopisná, fantastická, válečná, detektivní, špionážní, humoristická a sportovní. Oblíbení autoři: Verne, May, London, Cooper, Grey, Seton, Stevenson, Wallace, Lem, Babula, Běhounek, Frič, Molnár, Palouš, Fiker, Foglar. Obecně je možno říci, že při výběru literatury - beletrie jsou preferovány knihy, které splňují tyto požadavky: 1. děj je plynulý, s rychlým, nerušeným spádem bez dlouhých popisných pasáží, 2. příběh je "originální", 3. má reálný základ a 4. jeho vyřešení je optimistické.

Zájem o poezii je mizivý (u většiny respondentů nejde jen o neznalost autorů, ale o zásadně odmítavý postoj k četbě veršů).

Četba technické literatury je nejčastěji všeobecným zájmem o "techniku" (nikoli úzce zaměřeným, vyhraněným zájmem o některá její odvětví) nebo pocitem, že školní vědomosti nestačí k všestrannému poznání učebního oboru - v obou případech se však jedná spíše o nesoustavné, povrchní "pročítání" technické literatury než o hlubší studium.

Zájem o populárně naučnou literaturu (o astronomii, fotografování, chemii) byl zjištěn jen u několika respondentů. Vztah učňů k politické literatuře je zcela záporný.

Četba časopisů technického zaměření: poměrně pečlivě a pravidelně jsou sledovány časopisy "Věda a technika mládeži", (vyhledávány jsou i starší ročníky, které vycházely pod názvem "Mladý technik"), "ABC mladých techniků a přírodovědců", "Svět motorů", "Křídla vlasti", "Technický magazín".

Čtenářské zájmy učňů jsou silně ovlivňovány zejména

rodinným prostředím - zpravidla však nejde o cílevědomé usměrňování četby rodiči, ale spíše o odraz celkové kulturní úrovně rodiny; v tomtéž smyslu lze hovořit o vlivu přátel, "party" ap. Vliv učňovské školy není příliš výrazný (prakticky se omezuje na 2 vyučovací hodiny češtiny týdně), prostředí dílen, kde probíhá odborný výcvik učňů, působí spíše negativně. Nevyužity zůstávají svazácké schůze: kulturní činnost ČSM často spočívá pouze ve zcela formálním "organisačním zajištění" soutěže o Fučíkův odznak.

Kromě výpůjček od přátel je nejčastějším zdrojem literatury učilištní knihovna (méně často LK), možnosti výchovného působení a ovlivnění učňů jsou zde však často omezeny nevyhovující skladbou knižního fondu.

Zhodnocení:

Práce poskytuje dostatek validního materiálu o čtenářských zájmech, motivace četby i skutečné četbě zkoumaných učňů.

PACOVSKÝ, Ludvík: Vztah dospívající vesnické mládeže Vodňan-
ska k četbě.

Diplomová práce.

Praha, Katedra knihovnictví Filologické fakulty UK 1959.

140 s. - Strojopis. - Bibliogr. použité lit. 37 záz. Signa-
tura FON: H 124.

Cíle výzkumu:

Cílem výzkumu bylo "umožnit hlubší a zasvěcenější pohled na čtenářské zájmy mládeže, které takový pohled i opatření z něho vyplývající nutně potřebují.

Uspořádání práce:

V úvodu své práce autor zdůvodňuje volbu tematu, seznamuje se se skladbou práce a použitými metodami, jakož i faktickými podklady a technikou zpracování empirických poznatků. V třetí kapitole nastínil současný politický a hospodářský stav, právě tak jako poměry v osvětě a kultuře na Vodňansku. V kapitolách 4. až 8. se rozebírá vliv knihy na čtenářské zájmy, vliv knihovny a knihovníka, vliv rodiny, přátel a známých, pracoviště a rovněž společenských a masových organizací. V poslední, deváté kapitole, je obsažen návrh na zlepšení dosa-
vadního stavu práce s knihou.

Metodika:

A/ Použité metody a techniky:

"Rozhovor" (se čtenářem, s knihovníky, s funkcionáři ČSM /1/) blíže nespecifikovaný.

Studium dokumentů, zpráv, statistik, skladeb, edicí, atd.

B/ Vzorek

140 chlapců a děvčat 14-ti až 18-ti letých, kteří byli k 1.2.1958 členy JZD na vodňanském okrese.

C/ Metodika zpracování:

Popis a interpretace získaného materiálu podle těchto hledisek: podmínky k četbě, jiné zájmy než četba, individuální vztah ke krásné literatuře, vztah k jiné literatuře.

Výsledky a hlavní zjištění výzkumu:

Byla uvedena následující zjištění: 1. čas k četbě je u

vesnické mládeže závislý na ročním období; 2. podmínky v rodině jsou obvykle příznivé; 3. zdrojem knih jsou zpravidla lidové knihovny; 4. na práci s knihou závisí úroveň čtenářských zájmů. Dále uvedeny nejoblíbenější žánry (dobrodružné, "zamilované", historické, vesnické, cestopisné, braková literatura).

Oblíbení autoři - Jirásek, Němcová, Verne - přibližně u 50% čtenářů. Výčet nejoblíbenějších knih - bližší údaje chybí. Nejvíce oblíbenými ilustrátory - Lada, Kašpar, Mánes, Aleš, Švabinský (Burian ojedinele). Rozdíly zájmů mládeže podle pohlaví - zjištění, že mládež nerozlišuje mezi literaturou pro dospělé a pro mládež. Četba tisku a odborné literatury a konstatování, že politická literatura se nečte vůbec. Odborná je pak čtena asi 20% respondentů.

Hodnocení:

Zpracování výsledků není exaktní ani pokud jde o pouhý záznam, tak jak je ve výsledcích uváděn. Obvyklou metodou zpracování je zcela triviální zobecnění výsledků dvou nebo tří rozhovorů, o nichž se autorovi zdá, že obsahují nějaké příbuzné prvky, Odtud plyne též banalita závěrů. Práci lze dále vytknout četné terminologické nepřesnosti.

VOKROJ, Milan: Co čte naše mládež? Anketa okresní lidové knihovny v Písku. In: Knihovník, roč.4, 1959, č.8, s.238.

Cíl průzkumu: zjistit 4 nejoblíbenější knihy.

Metodika: dotazníkové šetření - dotazníky byly rozděny prostřednictvím učitelů českého jazyka žákům jednotlivých tříd všech škol v Písku.

Vzorek: v kategorii čtenářů od 10 do 14 let hlasovalo 403 jedinců. Bližší údaje nejsou uvedeny.

Výsledky: pořadí knih, uváděných jako nejoblíbenější čtenáři v kategorii 10-14 let: Němcová: Babička (74 hlasů), Polevoj: Příběh opravdového člověka (49), Jirásek: Psohlavci (35), Assolant: Hrdinný kapitán Korkorán (33), Verne: Dva roky prázdnin (29), Defoe: Robinson (27), Pleva: Malý Bobeš, (24), Jirásek: Filosofská historie (21), Verne: Patnáctiletý kapitán (20).

V kategorii čtenářů od 15 do 20 let byly uváděny tyto knihy: Dumas: Tři mušketýři, Polevoj: Příběh opravdového člověka, Řezáč: Nástup, Dumas: Hrabě Monte Christo, Němcová: Babička, Jirásek: Skaláci.

DVORNÍK, Miroslav: K dotazníkovým akcím o práci knihovny.
In: Knihovnik, roč.4, 1959, č.1, s.4.

Cíl průzkumu: zjistit čtenářské zájmy a názory na funkci knihovny. Průzkum provedla Universitní knihovna v Olomouci v červnu až červnu 1958.

Metodika: dotazníkové šetření.

Vzorek: 227 jedinců, tj. 15,3% registrovaných čtenářů knihovny.

Výsledky: doba otevření půjčovny nevyhovuje pouze 16 čtenářům, ostatní jsou spokojeni. Meziknihovní výpůjční služby využilo přibližně 50% dotázaných; kvalita této služby je však často kritizována. Studovnu knihovny navštěvuje 181 čtenářů, z toho jen 4 nejsou spokojeni s vybavením a uspořádáním příslušenství. Poradní služby použilo 143 dotázaných, z toho 90 je zcela spokojeno s její kvalitou. 195 čtenářů je přesvědčeno, že olomoucká Universitní knihovna plní řádně svou funkci vědecké knihovny, 213 dotázaných je spokojeno i s jednáním zaměstnanců knihovny; v obou posledních případech nebyla zaznamenána žádná záporná odpověď.

Zhodnocení:

Článek je stručným kvantitativním zpracováním výzkumného materiálu; poskytuje základní informace o vztahu čtenářů k olomoucké Universitní knihovně a o jejich názoru na kvalitu služeb, poskytovaných touto institucí.

FEJLOVÁ, Hana: Průzkum čtenářských zájmů v OLK Chomutov.
-In: Metodický zpravodaj, 1960, č.3, s.27.

Cíl průzkumu: zjistit čtenářské zájmy návštěvníků OLK v Chomutově. Průzkum byl realizován počátkem r.1959 z podnětu ÚVMKK.

Metodika: jedinou použitou technickou bylo dotazníkové šetření.

Výsledky:

Bylo zjištěno, že nejoblíbenějšími autory jsou: Řezáč, Pujmanová, Čapek, Hašek, Pluhař, Glazarová, Hečko, Otčenášek, Hanzelka + Zikmund; z autorů zahraničních: Šolochoy, Kuzněcov, Feuchtwanger, Heym, Remarque, Seghersová, Hemingway. Podle počtu výpůjček byl daleko nejúspěšnější knihou Pluhařův román " Opustíš-li mne...."

Zhodnocení:

Stručná popisná zpráva, z níž nelze posoudit kvalitu provedení výzkumu ani validitu jeho výsledků.

TUNKLOVÁ, Soňa: Průzkum knihovnicko- bibliografické gramotnosti u vysokoškoláků a návrh základních forem a metod jejího zvyšování. (Průzkum proveden u posluchačů biologie.)

Diplomová práce.

Praha, Katedra knihovnictví Filologické fakulty UK 1960.

117s., příl. - Strojopis. - Bibliogr.použité lit.-Signatura:

FON:H 157.

Popisuje se výzkumná akce mezi posluchači biologické fakulty; diplomní práce v době zpracování rešerší byla dlouhodobě vypůjčena.

PŘÍHODA, Václav: Ontogeneze lidské psychiky. Část 3. Praha SPN 1960. 347 s. - Kapitola VII. Pubescence. § 16. Psychologická ontogeneze od 11 do 15 let. Odst.4. d) Estetické prožívání (str.105-114).

I. Cíl:

Popis a výklad zjištění čtenářských zálib žáků 5.-8. třídy.

III. Metodika:

Žákům bylo předloženo 13 druhů literatury a instrukcí, aby nejoblíbenější ohodnotili číslem 1, velmi oblíbený číslem 2 a ten, který ještě zajímá, číslicí 3, ten "který bys četl, když bys musel a nemohl nic lepšího si vybrat, číslicí 4, a konečně "ten literární druh, který pro Tebe není a který Tě naprosto nebaví", číslicí 6. Mimo to byli žáci vyzváni, aby napsali 3 knihy, které se jim nejvíce líbily a jednu, která se jim nelíbila.

Technika výzkumu není popsána.

IV. Vzorek:

480 respondentů - žáků 5.-8. tříd osmileté střední školy (257 dívek a 223 chlapců); do tabulky o oblíbenosti literárních druhů mohlo být zahrnuto jen 211 respondentů, kteří vyplnili všechny body ankety: 31 z 5. třídy, 80 ze 6. třídy, 45 ze 7. a 55 z 8. třídy.

V. Zjištěné výsledky:

Obliba jednotlivých literárních druhů (celkem 13: pohádka, povídka o Krakonošovi, dějepisná povídka, cestopisná kniha, o životě mládeže, o indiánských bojích, Robinson, román o dospělých, humorné povídky, básně (zvl. epika), příroda a život zvířat, technické zázraky (Verne), moderní vynálezy) a její vývojové proměny jsou zachyceny v tabulce, uspořádané podle tříd a uvnitř do tří kategorií: oblíbený - indiferentní - neoblíbený; v nich je vztah vyjádřen procenty.

Při interpretaci je věnována pozornost pouze těm literárním odvětvím, které jsou ontogeneticky zvláště důležitá. Za příznačný je pokládán zájem o dobrodružství, který se projevuje nejen oblíbeností dobrodružné literatury ve vlastním slova smyslu, ale motivuje i četbu o technických vynálezech budouc-

nosti ("dobrodružství ducha", příčina obliby Verneových románů) a četbu o dalekých cestách, zejména o zemích s opožděným vývojem civilizace. V pubescenci je zájem - s výjimkou humo-ristické četby - o jiné literární druhy než dobrodružné knihy dosti chladný. Poezie je v tomto období zcela zanedbávána, zvl. u chlapců.

Za zcela nesporný, vývojově se stupňující rys četby v období pubescence se pokládá "dobrodružnost, tajemnost, romantičnost, smysl pro kulturní a civilizační primitivnost vzdálených krajů, ale současně i snění o budoucím přetváření lidského života zázračnou technikou".

VI. Zhodnocení:

Empirické poznatky z popisovaného výzkumu mají význam v kontextu s celkovým výkladem ontogeneze psychiky, který ilustrují a dokládají.

KUBELKOVÁ, Ludmila: Četba odborné zemědělské literatury a práce se zemědělskou literaturou na kolínském okrese.

Diplomová práce.

Praha, Katedra knihovnictví Filosofické fakulty UK 1960.
163s., příl.: mapa kol.okresu, soupis LK v kol. okrese.-
Strojopis. - Bibliogr. použité lit. 94 záz. - Signatura
FON: H 162.

Cíl práce:

"... na základě průzkumu lidových knihoven a knihoven JZD zjistit stav četby odborné zemědělské literatury a jednotlivé formy práce se zemědělskou literaturou..."

Uspořádání práce:

1. a 2. kapitola je věnována charakteristice zkoumaného prostředí (přír. podmínky, obyvatelstvo, průmysl, zemědělství, politický profil a kulturní zařízení kolínského okresu).
4. - 6. kapitola pojednává o četbě zemědělské literatury (složení knižních fondů knihoven JZD a lidových knihoven, vztah MNV k těmto knihovnám, formy práce se zemědělskou literaturou).
3. kapitola: pomoc knihoven zemědělské výrobě.

Metodika:

Jedinou použitou výzkumnou technikou bylo studium dokumentů - výkazů o činnosti knihoven, JZD ap.

Výsledky a hlavní zjištění:

Odborná zemědělská literatura se v lidových knihovnách a knihovnách JZD čte minimálně. Příčinou je nevyhovující skladba knižních fondů, malý zájem knihovníků o současný hospodářský a společenský život v obci a především nezájem samotných družstevníků o četbu této literatury.

Zhodnocení:

jak je patrné z předešlého, problematika četby zemědělské literatury je řešena především z hlediska činnosti veřejné knihovny jako zdroje a zprostředkovatele této literatury. Většina informací byla získána pouhým rozborem výkazů knihoven, statistik výpůjček ap. - výsledky proto nelze považovat za

zcela spolehlivý obraz skutečné četby zemědělské literatury
a zájmu o ni.

SKÁLOVÁ, Pavla: Rozbor čtenářských zájmů dospělých čtenářů v okrajové čtvrti Prahy - v Praze 10.

Diplomová práce.

Praha, Katedra knihovnictví Filosofické fakulty UK 1960.

125 s., příl: tabulky, plánky. -Strojopis. - Bibl. použité lit. 28 záz. - Signatura FON: H 152.

Cíle práce:

Rozborem četby základních skupin čtenářů OLK získat materiál, kterého by bylo možno využít pro zdokonalení knihovnické práce se čtenářem.

Uspořádání práce:

1. kapitola: přehled hospodářské a kulturní situace v obvodě Praha 10. 2. kapitola: OLK v Praze 10 a její pobočky. 3. kapitola: Vlastní rozbor čtenářských zájmů.

Metodika:

Jedinou použitou technikou bylo studium dokumentů - zvláště výpůjčních kartoték knihoven, čtenářských legitimací, statistik a výkazů o činnosti ap.

Zhodnocení:

Hlavní zjištění a závěry výzkumu poskytují určitou sumu informací o činnosti knihoven v Praze 10 - vzhledem k malé spolehlivosti zmíněných výchozích materiálů nelze však tyto informace považovat za pravdivý obraz skutečných čtenářských zájmů obyvatel tohoto obvodu.

BAREŠOVÁ, Jana: Vliv četby na utváření morálního profilu dospívající mládeže. Diplomová práce.

Praha, Katedra knihovnictví ION 1961, 72 s. - Strojopis.-
Bibliogr. použité literatury 61 záz. - Signatura FON: H 181.

Cíl výzkumu:

Není přesně formulován. Z celého zaměření práce vyplývá, že autorka chtěla výzkumem získat materiál, na jehož základě by bylo možno posoudit vliv četby na utváření morálního profilu dospívající mládeže.

Uspořádání práce:

1. kapitola: obecně " o úloze knihoven a literatury v dnešní společnosti". 2. a 3. kapitola - společně o psychologii mladého čtenáře a o působení četby, 4. kapitola: metodika výzkumu, 5. a 6. kapitola: popis získaného materiálu.

Metodika:

A/ Použité metody a techniky: dotazník, rozhovor.

1. Dotazníkové šetření, dotazník obsahuje tyto otázky:

1. Máte doma vlastní knihovnu? Kolik v ní máte svazků?
2. Přečtete všechny knihy, které si vypůjčíte? Proč ne? Kolik času věnujete četbě denně?
3. Ovlivňuje někdo váš výběr četby? Kdo a jak?
4. Která kniha na vás působila zvláště hluboce? Čím? Jak se případně změnilo vaše chování vlivem četby? Uveďte kladné i záporné příklady.
5. Jakých charakteristických vlastností člověka si vážíte? Uveďte příklady z literatury.
6. Jaký hrdina se vám nelíbí? Proč?
7. O čem byste chtěli číst? (např. o jakých lidech?)
8. Která díla naší i cizí literatury se vám nejvíce líbila? Proč?
9. Co čtete raději: psychologický, historický, společenský román, cestopis, životopis, dobrodružnou literaturu? Proč? (Uveďte konkrétní příklady).

2 Rozhovor - bližší údaje nejsou uvedeny.

B/ Vzorek:

376 jedinců, studujících JŠŠ Jana Nerudy v Praze

v Hellichově ul., průmyslové školy v Praze- Betlémské ulici
a učňů a učednic n.p. Tesla, Strašnice. Věkové rozmezí: 15 -
18 let.

C/ Metodika zpracování:

Kvantitativní popis získaného materiálu.

Výsledky a hlavní zjištění výzkumu:

Z knih, které silně působily na dotazované, jsou nej-
častěji uváděny: Dumas: "Tři mušketýři", Polevoj: "Příběh
opravdového člověka", Fučík: "Reportáž psaná na oprátce",
Rollandův: "Petr a Lucie", May: "Winnetou", Ostrovskij: "Jak
se kalila ocel". Nejoblíbenější literární hrdinové - pilot
Meresjev, Pavel Korčagin, Andrej Bagár, Helenka Skřivánková,
stařec z Hemingwayovy novely "Stařec a moře" - jsou obdivová-
ni především pro svou čestnost, statečnost, odvážnost a pevnou
vůli; dotazovaní čtou nejraději dobrodružnou literaturu, cesto-
pisy a monografie o význačných osobnostech.

Podle výsledků průzkumu nejoblíbenějšími autory jsou:
Jirásek, Němcová, Neruda, Dumas, Hugo, Verne, Čapek, Hašek.

Hodnocení:

Vzhledem k metodice výzkumu (týká se zvláště konstrukce
dotazníku a zpracování materiálu) jsou výsledky zcela nepouži-
telné.

FUNKOVÁ, Miloslava: Sebevzdělání pracujícího dorostu.

Diplomová práce.

Praha, Katedra knihovnictví ION 1961. 134 s., příl.: dotazníky.- Strojopis. - Bibliogr. použité lit. 97 záz. - Signatura FON: H 180.

Cíl výzkumu:

Získat materiál, na jehož podkladě by bylo možno posoudit skutečný stav sebevzdělání pracujícího dorostu.

Uspořádání práce.

1. kapitola: podstata sebevzdělání, 2. kapitola: historický vývoj sebevzdělání u nás, 3. metodika výzkumu, rozbor získaného materiálu. - Závěry.

Metodika:

A/ použité metody a techniky: dotazníkové šetření, dotazník byl ověřován předvýzkumem; zjišťoval zvl. jaké plány má dotázaný do budoucna (podle povolání ap.), jaké má odborné a kulturní zájmy a jak je uspokojuje.

Standardizovaný rozhovor.

B/ Vzorek:

Zemědělský a průmyslový dorost (jen chlapci), celkem 258 respondentů.

C/ Metodika zpracování:

Výsledky získané kvantitativním vyhodnocením jsou průběžně komentovány.

Výsledky hlavní zjištění:

se týkají především četby odborné literatury. Tuto literaturu čte pouze 27 % dotazovaných učňů průmyslových oborů, 21% učňů zemědělských oborů.

Četba krásné literatury byla zjišťována jen okrajově. Z hlediska žánrů je nejoblíbenější literatura dobrodružná, cestopisná, vědecko-fantastická a humoristická.

Zhodnocení:

Smyslem práce bylo určit podíl četby na sebevzdělání mládeže, nikoli provést rozbor čtenářských zájmů jako jedné z kulturních aktivit. I v tomto směru však práce splnila

svůj cíl jen částečně - četba je zkoumána odtrženě od ostatních forem sebevzdělání, její skutečný podíl na sebevzdělání - /zvl. pokud jde o intenzitu a význam/ není přesně objasněn.

DOHNALOVÁ, Emilie: Propagace knihy v rozhlase. Diplomová práce. Praha, Katedra knihovnictví ION 1961. 119 s.- Strojopis. - Bibliogr. použité lit. 33 záz. - Signatura FON: H 175.

CÍLE PRÁCE:

Autorka podává historický přehled rozhlasové propagace literatury a jejího vlivu na ohlas literárních děl ve sféře jejich vlastní nezprostředkované působnosti. V tomto smyslu se zabývá jednotlivými druhy literatury (literaturou politickou a společenskovednou, naučnou, uměleckou a dětskou. Poznámky o čtenářských zájmech se v práci objevují jen sporadicky in margine hlavního tematu.

VRABEC, Václav: Rozbor čtenářských zájmů důstojníků čs. letectva. Diplomová práce.

Praha, Katedra knihovnictví ION 1961. 155 s. Příl.: dotazník, osnova rozhovoru. - Strojopis. - Bibl. použité liter. 54 záz. - Signatura FOM: H 194.

Cíl výzkumu:

".... poznat zájmy důstojníků letectva, poznat zvláště jejich čtenářské zájmy i stav jejich uspokojování... přispět knihovníkům letištních klubů... k lepšímu poznání jejich čtenářů - důstojníků a tím přispět ke zlepšení jejich individuální práce se čtenáři - důstojníky československého letectva-".

Uspořádání práce:

1. kapitola - obecně o čtenářských zájmech a jejich motivaci. 2. kapitola - údaje o metodice výzkumu a vlastní rozbor čtenářských zájmů důstojníků. 3. kapitola - kritické zhodnocení práce knihoven letištních klubů. Závěr - návrhy na zlepšení práce s knihou a se čtenářem v letectvu.

Metodika:

A/ Použité metody a techniky:

1. studium dokumentů - tj. analýza čtenářských listů, vedených knihovnami letištních klubů a zachycujících výpůjčky každého čtenáře.

2. nestandardizovaný rozhovor - osnovu rozhovoru tvořily v podstatě otázky uvedené v odst. Cíle výzkumu.

3. dotazníkové šetření bylo provedeno a/ mezi knihovníky letištních klubů (dotazník zjišťoval situaci knihovny), b) mezi důstojníky čs. letectva (tyto dotazníky byly zasílány respondentům prostřednictvím náčelníků letištních klubů; návratnost byla 10%.

B/ Vzorek:

266 náhodně vybraných důstojníků čs. letectva.

C/ Metodika zpracování:

Materiál získaný kvantitativním vyhodnocením je systematicky komentován.

Výsledky a hlavní zjištění výzkumu:

Jen velmi malá část důstojníků čte systematicky. Výběr a nákup knih je silně ovlivňován členstvím v klubech (zvl. v

Klubu čtenářů, jehož členem je 50% dot.), doporučováním známých, rozhlasem, tiskem a doporučením knihovnice.

Vypůjčky z knihovny letištního klubu tvoří asi 25% veškeré četby důstojníků, zbytek tvoří knihy koupené a vypůjčené od kamarádů a známých.

Neuspokojivý je stav studia technické literatury (zvl. u důstojníků - techniků); naprosto nedostačující je studium vojenské odborné literatury.

Pořadí oblíbených autorů : Jirásek, Balzac, Čapek, Sienkiewicz, Ehrenburg, Hašek, Maupassant, Vachek, Hanzelka + Zikmund, Dumas, Neff, Řezáč, Sedláček, Zola, Amado, Fiker, Kubka, Makarenko, Olbracht, Otčenášek, Pujmanová, Šolochov, Tolstoj. Pořadí zapůjčovanějších autorů: Vachek, Sienkiewicz, Tolstoj, Balzac.

Výzkumem bylo též zjištěno, že důstojníci postrádají novější překlady Dumase, Londona, Balzaca, Maupassanta, dále literaturu cestopisnou a humoristickou, knihy o našich vojácích v Rusku, o středověkých a napoleonských válkách a o životech významných osobností.

Hodnocení:

Výzkum byl zřejmě pečlivě připraven i proveden. Hlavní zjištění jsou přehledně uspořádána a poskytují základní informace o čtenářských zájmech (do jisté míry i o skutečné četbě) důstojníků čs. letectva. Pokud jde o kvalitativní zpracování: výsledky jsou pouze vysvětlovány, nikoli interpretovány.

HEKL, Bedřich: Mladí a verše. - In: Čtenář, roč. 14, 1962, č.5, str. 163-164.

I. Cíl:

zjistit vztah k poezii u studentů Pedagogického institutu v Gottwaldově.

III. Metodika akce není v článku popsána, pravděpodobně šlo o akci dotazníkovou.

IV. Vzorek: 82 studentů PINu v Gottwaldově, z toho 48 dívek, 34 chlapců.

V. Zjištěné výsledky:

78% chlapců a 72% dívek čte prózu, zbytek poezii. Chlapci dávají přednost próze hlavně pro její větší srozumitelnost a jasnost; řada z nich čte kromě toho i poezii, ale prózu má ve větší oblibě. U dívek se zjistilo toto pořadí obliby básníků: 1.) Wolker (24x), 2.) Nezval (10x), 3.) Neruda (7x), 4.-5. Seifert, Mikulášek (6x), 6. Bezruč (5x), 7.-10. Mácha Šotola, Puškán, Kohout (4x), 11. - 14.) Ludvík a Milan Kundera, Ščipačev, Shakespeare: Sonety (3x), 15. - 21.) Kapoun, Branislav, Halas, Aragon, Neumann, Sládek, Hrubín (2x). V článku jsou dále uvedeni i básníci, kteří byli ve výzkumu jmenováni 1x.

U chlapců je toto pořadí obliby: 1.) Wolker (14x), 2.) Neruda (13x), 3.) Nezval (10x), 4.) Mácha (5x), 5.) Vrchlický (3x), 6.-8.) Ludvík Kundera, Hálek, Ščipačev (2x). Autor dále jmenuje i autory, kteří byli respondenty uvedeny 1x.

VI. Zhodnocení:

Článek má význam pouze jako informace o oblibě básníků na jedné vysoké škole; i po této stránce jsou však výsledky pravděpodobně zkresleny tím, že jde o studenty, kteří se připravují na učitelské povolání a u nichž se proto klade důraz na povinnou četbu v míře daleko větší.

MÁLEK, Rudolf: O našich dětských knihovnách a o výchovném a vzdělávacím působení knihou na děti a mládež. - In: sb. Knihovna. Sv.4. Praha, SPN 1962, str. 215-246.

Podává nástin historie práce se čtenářem dětským od 17. stol. po současnost, pojednává o úkolech jednotlivých oddělení (pro nejmladší čtenáře, pro starší děti, odd. pro dospívající mládež), shrnuje problémy práce s dětmi předškolního věku a s dospívající mládeží, poukazuje na využití katalogů, kartoték a bibliografií v práci s jednotlivými věkovými kategoriemi, probírá zásady individuální a kolektivní práce se čtenářem (zvl. recitace, besedy, konference, exkurze do knihovny, čtenářské kroužky) a shrnuje nedostatky i stanovuje další úkoly. Ve studii se vychází ze čtenářských zájmů dětí a mládeže, podložených knihovnickou zkušeností, nikoliv však statistickými údaji.

MAZURKOVÁ, Zdenka: Řízení četby dospívající mládeže.

Diplomová práce.

Praha, Katedra knihovnictví ION 1962. 101 s. - Strojopis.-

Bibl.použité literatury 45 záz.n.- Signatura FON: H 303.

CÍL VÝZKUMU:

Autorka uvádí tento cíl práce: provést a zpracovat výsledky výzkumu četby mládeže tak, "aby se zjistilo, jaký druh četby je mládeží nejvíce vyhledáván, co je příčinou obliby určitých literárních žánrů a co je příčinou nezájmu o jiné.

USPOŘÁDÁNÍ PRÁCE:

V první kapitole autorka podává historický přehled vývoje četby až po současnost. V druhé kapitole se vymezují psychologické zvláštnosti dospívání s přihlédnutím k tomu, jak se tyto zvláštnosti odrážejí ve čtenářských zájmech dospívající mládeže. Třetí kapitola práce pak obsahuje popis a výsledky výzkumu čtenářských zájmů dospívající mládeže; ve čtvrté autorka navrhuje organizační a metodická opatření, která by měla vést k účinnějšímu řízení četby dospívající mládeže. Stručné shrnutí a závěr.

METODIKA VÝZKUMU:

A/ Použité metody a techniky:

Nestandardizovaný rozhovor (o vztahu k rodičům, k spolužákům a přátelům, k dospělým lidem - učitelům, mistrům a vychovatelům, o vztahu chlapců k děvčatům a naopak, a dále o vztazích k politickému dění a životních cílech).

Dotazníkové šetření, které sestávalo z předvýzkumu a vlastního výzkumu, když na podkladě výsledků obdržených při předvýzkumu byly korigovány otázky posléze použité i při vlastním výzkumu. Otázky se týkaly formálních okolností četby (otázka 1 - 3), dále se pak sledovala popularita literatury vůbec a rovněž oblíbenost jednotlivých druhů beletrie a tisku, čítaje v to i literární kyč a podobně (otázky 4 - 9).

B/ Vzorek

Technikou dotazníkového šetření bylo zkoumáno celkem 430 respondentů, z toho 30 (žáků SVVŠ) v předvýzkumu. Pokud jde o první část výzkumu, bylo formou nestandardizovaného rozhovoru

zkoumáno 17 chlapců a 18 dívek. Z celkového počtu 465 zkoumaných žáků ve věku 14 až 18 let jich bylo 180 ze SVVŠ, 150 z odborných škol a 115 ze škol učňovských. Další údaje (pohlaví, místo výzkumu) chybí.

C/ Metodika zpracování

V první části výzkumu (nestandardizovaný rozhovor) je zpracování nahrazeno až příliš volnými úvahami nad výsledky, které, což je stejně v důsledku toho vedlejší, jsou beztak ponechány v původním nedotčeném stavu (číselné údaje nejsou ani převedeny na procenta). Pokud jde o dotazníkové šetření, zde nelze hovořit o metodě ani v širším slova smyslu, protože se jen uvádějí vybrané odpovědi na otázky dotazníku bez jakýchkoliv dalších úprav.

VÝSLEDKY A DALŠÍ ZJIŠTĚNÍ VÝZKUMU:

Výsledky jsou uvedeny, jak to komentuje sama autorka, "pouze souhrnně" a, jak dále podotýká, "nelze je samozřejmě zevšeobecňovat", nicméně se však domnívá, "že v hrubých rysech odpovídá tato charakteristika zájmů dospívající mládeže skutečnosti". Světlym momentem výše komentovaných úvah jsou pouze příležitostné rozbory diferenciací zájmů podle pohlaví. Jinak výsledky celého výzkumu nejsou validní.

HODNOCENÍ:

Zpracování je nahrazeno pouhou enumerací těch výsledků, o nichž autorka zjistila, že se shodují beze zbytku s výsledky starších výzkumů ("skutečnost"). Místo hypotézy zaujímá apriorní představa (viz úvod k celé diplomové práci), právě tak jako závěry jsou zaměněny za představy posteriorní /"závěrem možno říci, že mládež si žádá od spisovatelů zobrazení života v celé jeho složité mnohotvárnosti"/. Vakuum mezi nimi vyplňuje pasivně reprodukováný materiál.

NAKONEČNÝ, Milan: Literární zájmy studující mládeže.-
In: sb. Knihovna. Sv.3 Praha, SPN 1962, str.381-401.

I. Cíl práce: rozbor výsledků výzkumu literárních zájmů posluchačů některých pražských vysokých škol a absolventů jedenáctiletých SŠ, provedeného v roce 1957.

II. Uspořádání práce: charakteristika výzkumu s přehledem otázek a jejich zhodnocením - tabulky 10 nejoblíbenějších knih u hochů a dívek - analýza odpovědí na 10 otázek dotazníku.

III. Metodika: anonymní dotazník o 10 otázkách s příloženou instrukcí k vyplnění formuláře.

IV. Vzorek: 135 respondentů (69 hochů a 66 dívek) z řad studentů některých pražských vysokých škol a absolventů JSŠ (bližší údaje neudány).

V. Zjištěné výsledky:

1.-3. otázka: Vypište 10 nejoblíbenějších knih cizích i našich autorů v próze i poesii. - Máte raději poesii nebo prózu? - Dáváte přednost lyrice před epikou nebo naopak?

Tabulky nejoblíbenějších knih - viz příložená fotokopie.

Obliba knih u děvčat je označena za koncentrovanější, výběr však zároveň za méně rozhodný, konservativnější a užší. Protože do tabulek byly zahrnuty pouze jednotlivé knihy, nelze z ní usuzovat na oblibu autorů; podle autora stati se u hochů nejčastěji vyskytoval K.Čapek, Shakespeare, Šrámek, Balzac, Jirásek, Neruda, Němcová, Světlá, Hugo a Zola; u děvčat K.Čapek, Němcová, Rolland, Neruda, Šrámek, Jirásek, Světlá, Balzac a Hugo. Dále jsou srovnávány literární zájmy předválečných generací s respondenty; i v této části studie se uplatňuje atmosféra 50.let.

Ve výběru se objevují knihy, oblíbené ve všech čtenářských kategoriích (např. Mitschell, Stendhal, Schulz), knihy, které vzbudily ohlas (Ščipačev), některé odpovědi svědčí o nahodilosti zájmu (např. uveden vedle sebe Aldington a Holeček). Za typicky mládežnickou literaturu jsou označeni Šrámek, Wolker, Mácha, Nezval, K.Čapek. Velmi málo pozornosti věnovali respondenti současné čes.literatuře, zvl.poezii (P.Kohout téměř nepovšimnut); největší pozornost upoutali Kunderovy "Monology". Básníci starší generace byli uvedeni rovněž zřídka, poměrně nejčastěji Seifert. Ze současné prózy byla poměrně nej-

častěji jmenována Frýdova Krabice živých, Otčenáškův Občan Brych a Sedlmayerové Každé jaro pampelišky.

Sovětská literatura byla uváděna zřídka, relativně nejvíce Fadějevova Mladá garda, Gorkého Matka, díla A.N.Tolstého, Erenburg, Polevoj a Makarenko.

Haškův Švejk je zajímavý pro srovnání zájmů hochů (na 1.místě a 31,8%) a dívek (3%). Dívky uváděly více poezie než hoši (mezi 10 knihami u hochů průměrně 3 básnické sb., u dívek 6). Vyhledávají více erotické motivy (vyjádřily se o nich zvl. v odpovědích na ot.4, 5, 8), jimiž je mj. motivován i výběr Mitchellové, Puškina, Rollanda (Petr a Lucie), Šrámka (Stříbřný vítr), Glazarové (Advent), Nezval (Manon Lescaut), Ščipačeva, Wolker. Hochy přitahuje víc humor (Hašek), dobrodružství (Dumas, Toman, Jirásek), příroda a širší společenská problematika. Několik dívek uvedlo, že čtou "Večery pod lampou" a Červenou knihovnu", zvláště když jsou unaveny, při čemž si uvědomují nízkou hodnotu této literatury.

Dívkám je bližší spíše emocionální než myšlenková stránka lit., hoši jsou sice, zejména v určitém vývojovém období sentimentálnější než děvčata, ale v lit. zájmech se to neodráží.

4.otázka: Co očekáváte od lit. nebo co má být smyslem lit. podle vás.

Odpovědi byly značně individuálně odlišné. Hoši zdůrazňovali spíše obecné problémy, dívky subjektivní. Podle hochů má literatura učit žít, má být pramenem estetických i etických hodnot, prostředkem poznání skutečnosti; někteří se vyslovili pro estetizující a formalistickou literaturu. Řada respondentů se zabývala kritikou současné lit. (zvl. socialistický realismus 50.let), již vytýkali schematismus, násilný optimismus, deklarativnost ap.

Podle názoru dívek má být literatura umělecká, krásná. Jejich požadavky se přikláněly spíše k egocentrismu, byly méně kolektivistické než u hochů. Nevyskytly se u nich formalistické sklony.

5.otázka: Ztotožňujete svou životní zkušenost s obsahem některých knih? Kterých?

Téměř čtvrtina hochů odpověděla záporně, dívek bylo méně. Hoši připouštěli pouze částečné ztotožnění s hrdinou,

kteří se srovnávali s některými kladnými i zápornými hrdiny. Dívky postupovaly emocionálněji a uváděly např. tyto postavy: Zoja Kosmoděmjanská, Nataša (Vojna a mír), Helena Skřivánková a Zdena Nedvědová (Život proti smrti), Jana (Vlčí jáma). Odraz určitých životních zkušeností a názorů nacházely v Anně proletářce, Manželství soudce Timberlana (Lewis), Anně Karenině, Každé jaro pampelišky (Sedlmayerová, 4.5%), Okouzlené duši a Janu Kryštofovi, Křížové cestě, Očistci (Cronin), Životě (Maupassant), Robinsonce. Hoši uváděli např. zvl. Šrámka (hl. Stříbrný vítr), Gorkého, Stendhala, Jiráska, Scheinpflugovou.

6. otázka: Jak často si kupujete a jak často si půjčujete knihy?

Otázka nebyla správně pochopena a proto nemohla být přesně kvantitativně vyhodnocena. Hoši si kupují knihy o něco častěji než děvčata, které knihy více dostávají. Koupě respondentů závisí na ceně knihy. Poměrně málo častý je nákup v antikvariátu. Více hochů než dívek nekupuje knihy vůbec (7,2% proti 3%). Dívky jsou častěji členy edic a klubů. Hoši kupují více odb.literaturu a o málo častěji si knihy půjčují.

7.otázka: Dáváte přednost filmovému přepisu před knihou?

Filmu dává přednost jen 10% hochů a 1,5% dívek. Filmu se vytýkala především nemožnost přesného přepisu, menší výstižnost, technická omezenost, znásilňování představitosti. Při rozhodování v konkrétních případech hrála důležitou roli okolnost, zda četba předcházela filmu či za ním následovala, zvl.u filmů velmi výrazných; specifické je také postavení filmů výpravných. K rozporům dochází např. v případě pevně zafixovaných představ o postavě (Švejk).

8. otázka: Působila na vás nějaká kniha zvlášť hluboce? Čím?

Na otázku vůbec neodpovědělo daleko více hochů než dívek. Děvčata se velmi často vyslovovala o psychologickém působení a za příklady uváděla Annu Kareninovou, Hamleta, Terezu Etienovou (Knittel), Stříbrný vítr. Dívky byly více zaujaty citovými problémy (přes 12% respondentů) a hlavně pak láskou.

Pokud se hoši vyjádřili, zabývali se psychologíí lit. obsahu, schopností vyvolávat nálady a sthenické city. Působí

na ně osudy hrdinů, hrdinství, humor, humanismus a vystižení charakteru postav, společenské konflikty, řešení situace, výstižnost, filosofie lidské existence, boj za ideály a líčení přírody.

9. otázka: Co soudíte o současné světové a naší literatuře?

Přes 30% hochů a 16% dívek se výslovně doznalo, že současnou světovou literaturu neznají. Starší česká literatura je preferována před současnou, jíž se vytýká jednostranné zaměření, povrchní analýza, opomíjení individuálních problémů na úkor kolektivních, nedostatek fantazie, malý okruh témat, nerealističnost, umělost konstrukcí. Dívky kritizovaly přehnanou tendenčnost, schematičnost, přílišnou idealizaci, nepřesvědčivou ideovost, frázovitost, šablonovitost; ocenily si Občana Brycha, Ročníku jednadvacet, Pujmanové, Řezáče, Glazarové, Majerové, Nezvala, z knih zvl. Krabice živých, Maminky (Seifert), Kunderovy Monology, Hrubínovy poezie.

10. otázka: Čtete, i když jste unaveni ?

Jen 7,5% děvčat nečte v době únavy, u hochů téměř 1/4. Respondenti většinou nerozlišovali mezi duševní a tělesnou únavou. Chlapci v době únavy čtou raději napínavou četbu, knihy s lehkým obsahem a humoristickou lit., což souvisí s větším promyšlením četby u hochů a tedy nutností většího soustředění. Dívky dávají při únavě přednost lehčí literatuře a pohádkám. U hochů lze konstatovat větší sklon k systematické, pravidelné četbě.

VI. Zhodnocení:

Cíl práce nemohl být zcela splněn, protože vzorel byl nízký a nato jeho složení není podrobněji objasněno ("študenti některých pražských vysokých škol a absolventi JSS"). Nedo- statkem je nevyužití statistického zpracování, které se pro- jevuje i tím, že kromě obou tabulek je použito vyjádření procenty nebo absolutními čísly pouze vyjimečně. Interpreta- ce některých výsledků je poznamenána duchovní atmosférou 50. let, která se ovšem odráží především ve výsledcích samých. Velmi cenný je psychologický rozbor čtenářských zájmů a je- jich motivace, zvl. pokud jde o specifické rysy četby hochů a dívek; v tom lze spatřovat základní smysl a přínos práce.

HYHLÍKOVÁ, Ludmila: Čtenářské výzkumy N.A.Rubakina a jejich ohlas u nás. Diplomová práce.

Praha, Katedra knihovnictví ION 1962. 118 s., příl. -
Strojopis.- Bibliografie použité literatury 80 záz. -
-Bibliografie prací N.A.Rubakina 67 záz.

První kapitola je věnována prehistorii výzkumu vlivu četby před Rubakinem v Rusku (ankety, které byly uspořádány na popud L.N.Tolstého) a v západní Evropě (po roce 1900). Tato část má pro svou přehlednost značnou informativní hodnotu. Druhá kapitola obsahuje biografické údaje o Rubakinovi, široce pojatý rozbor Rubakinových prací s přehledem kritických ohlasů. Dále je posouzena otázka významu Rubakina pro studium četby u nás. Největší hodnotu, co se předmětu rešerše týče, představuje čtvrtá kapitola, v níž je podán přehled současného stavu výzkumu vlivu četby a metodologických problémů z toho vyplývajících. Vychází se přitom ze systematického popisu jednotlivých technik (nestandardizovaný rozhovor, pozorování, dotazníkové šetření) a jejich srovnání co do účinnosti při použití za různých podmínek. Dále jsou stanoveny míry nutnosti jejich přizpůsobení těmto lišícím se podmínkám, zásady postupu při aplikaci jednotlivých technik jsou minuciózně analyzovány, takže tato část práce má mj. i funkci instruktážní.

Závěrem lze říci, že poznávací hodnota stěžejních partií studie je evidentní a je tedy možno s ní počítat.

PLEVA, Josef Věromír: Svět dítěte a kniha. Praha, SNDK 1962.
121 s. - "Knihnice Zlatého máje". Blok 1.

Sborník kratších esejistických statí, příležitostných projevů, úvah, vzpomínkových črt a výroků spisovatele Plevy. Z relativně závažnějších statí uvádíme: "Cesta k dětské duši" (úvaha o psychologii dětského čtenáře), "Dětský hrdina a čtenář" (o požadavcích dětí na literárního hrdinu), "Umělecký experiment v tvorbě pro děti" (ohlas diskuse, kterou vyvolaly ilustrace St. Kolíbala v knize Strom pohádek, vyd. SNDK 1959 - kritické výhrady k experimentům ve výtvarné výzdobě dětské knihy).

PALIČKOVÁ, Vlasta: Vliv techniky na četbu mládeže a dospělých.

Diplomová práce.

Praha, Katedra knihovnictví ION 1962. 60 s. - Strojopis.-

Bibl.použité lit. 3 záz. - Signatura FON: H 293.

CÍL PRÁCE:

"....na základě průzkumu podat přehled vzniku zájmů technického rázu u mládeže se zřetelem k volbě povolání a.... naznačit, jak souvisí s četbou příslušné technické literatury."

USPOŘÁDÁNÍ PRÁCE:

1. kapitola - propagace technické literatury v knihovnách; 2. kapitola - průzkum technických zájmů mládeže před volbou povolání a v povolání a jejich odraz v četbě; 3. kapitola - vliv techniky na čtenářské zájmy dospělých.

O METODICE A HLAVNÍCH ZJIŠTĚNÍCH VÝZKUMU

nelze referovat jednak pro nedostatek příslušných údajů, jednak proto, že není zřejmé, do jaké míry je text zpracováním výzkumného materiálu.

BURGETOVÁ, Jarmila: Malá moderní encyklopedie. Polytechnická knihnice. Dobrý vítr. Závěry z průzkumu využívání těchto edic v lidových knihovnách.- IN: Metodický zpravodaj, 1962, č.4, s. 26.

CÍL PRŮZKUMU: viz podtitul. Průzkum byl proveden v říjnu 1962 v Jihočeském kraji, kde bylo navštíveno celkem 10 lidových knihoven, a v listopadu v Jihomoravském kraji, kde bylo navštíveno rovněž 10 knihoven.

METODIKA: příslušné údaje nejsou uvedeny.

VÝSLEDKY: "Malá moderní encyklopedie" je využívána méně ve vesnických knihovnách než v městských; mezi nejpůjčovanější svazky patří: Einstein: Fysika jako dobrodružství poznání, dále publikace Cesty moderní matematiky, Člověk v meziplanetárním prostoru.

"Polytechnická knihnice" - nejvyhledávanější svazky jsou: Radiotechnika pro každého, Škola fotografie a zvl. řada publikací III.řady této knihnice, "Udělejte si sami".

Velmi oblíbená edice je "Dobrý vítr", nedostatkem knih, které zde vycházejí, je nekvalitní vazba.

ZHODNOCENÍ: posoudit předkládaná zjištění nelze pro nedostatek údajů. Průzkumnou technikou byl pravděpodobně rozbor statistiky výpůjček.

LEDERER, Jiří: Na kus řeči za vesnickým čtenářem. - In:
Plamen, roč. 5, 1963, č.1, s.87-92.

Individuální akce, která sledovala znalost současné české literatury, zejména intenzitu četby, jména autorů, tituly a přání vesnických čtenářů.

HROCH, Karel: Co zajímá patnáctileté. - In: Čtenář, roč.15, 1963, č.3, s.94.

CÍL PRŮZKUMU: zjistit čtenářské zájmy 36 žáků ZDŠ v Chrudimi.

METODIKA: průzkum byl proveden pomocí ankety. Bližší údaje nejsou uvedeny.

VÝSLEDKY: 11 žáků čte nejraději dobrodružnou literaturu, 5 žáků literaturu fantastickou, 3 žáci mají v oblibě literaturu "ze školního života". Mezi oblíbenými autory je jmenován nejčastěji J. Gagarin ? (5x), R. Kalčík (3x), V.Kocourek, F.Ťopek E. Bass, J.Verne, V.Mršťík (všichni 2x). 80% žáků uvedlo, že nikdy nenavštívili žádnou lidovou knihovnu.

ZHODNOCENÍ: článek je velmi matnou ilustrací čtenářských zájmů žáků jedné z tříd ZDŠ v Chrudimi.

CHUDÍKOVÁ, Magda: Průzkum prázdninové četby. - In: Čtenář, roč. 15, 1963, č.6, s.188.

CÍL PRŮZKUMU: zjistit frekvenci a náplň prázdninové četby žáků 6.-9. ročníků několika ZDŠ v Bratislavě.

VZOREK: 1566 jedinců.

METODIKA: průzkum byl proveden pomocí dotazníkového šetření.

VÝSLEDKY: průměrný počet knih přečtených v letních prázdninových měsících je u chlapců 3,9, u dívek 4,7.

Na otázku "Jaké knihy jste četl o prázdninách" bylo uvedeno celkem 1400 titulů - z hlediska žánrů jde nejčastěji o literaturu dobrodružnou (uvádí 1369 žáků), dále o literaturu "z minulosti" (404 žáci), pohádky (218 žáků), "o současnosti" (66 žáků). Mezi autory prázdninové četby jsou nejčastěji jmenováni Verne, Mosov, Král, Ondrejov, Cooper, Čepčková, Moric.

Jako nejoblíbenější z přečtených knih jsou označovány: Timur a jeho parta, Čenkovej děti, Babička, Tajuplný ostrov, Odvážná školačka, Velké trápení, Děti kapitána Granta.

ZHODNOCENÍ: pro pouze orientační charakter průzkumu nelze jeho výsledky zobecňovat.

rn /= /: Dospívající mládež a kniha. - In: Čtenář,
roč.15, 1963, č.12, s.389.

Článek pojednává o adaptacích v pražské Městské lidové knihovně a o vzniku oddělení pro mládež v této knihovně - mj. však obsahuje též několik údajů o četbě mládeže, navštěvující MLK.

Podle těchto údajů jsou velmi žádané knihy vycházející v edici "Život kolem nás" - z nich zejména Hanušova "Jana", Holubův "Anděl na kolečkách" a Šťastného "Chodníky z bláta". Další oblíbenou edicí je "Smaragd".

Ze zahraničních autorů je často půjčován Hemingway, Feuchtwanger a Aragon, z autorů vědecko fantastické literatury Babula, Běhounek, Jefremov, Lem a Bradbury.

Uvedené údaje zřejmě nejsou výsledkem organizovaného průzkumu.

JANKO, Jozef: Průzkum četby mladých. - In: Čtenář, roč. 15, 1963, č.12, s.396.

Stručná informace o průzkumu četby, který byl proveden v r.1961 mezi žáky 6.-9. tříd několika ZDŠ na Slovensku.

Byli zjištěni tyto oblíbení autoři: Verne, Moric, F. Král, L.Zúbek, M.Jančová, J.Horák, P.Jilemnický, F.Hečko, Čepčková.

Pro nedostatek údajů nelze blíže referovat o metodice a dalších výsledcích průzkumu.

IRMLER, Ján: Ako je zastúpená a ako sa číta beletria v ľudových knižnicách. In: Knižovník, roč.8, 1963, č.8, s.255.

CÍL PRŮZKUMU: ". zjistit, jak jsou zastoupena v knihovnách díla našich současných autorů a jak jsou čtena."

METODIKA: informace byly získány rozбором statistických výkazů knihoven v martinském okrese - zkoumány byly knihovny v 25 - 30% obcí.

VÝSLEDKY: podle statistiky výpůjček byla nejčtenější knihou r.1962 Mnačkova "Smrt si říká Engelchen", na dalších místech jsou: František Hečko: "Červené víno", Petr Jilemnický: "Kronika", M.A.Šolochov: "Tichý Don".

Článek se zmiňuje též o blíže neurčeném výzkumu četby, který byl proveden na Slovensku v r.1956. Výzkumní pracovníci tehdy navštívili všechny domácnosti v několika obcích (hovořili celkem s 1406 jedinci). Tehdy zjištěné pořadí nejčtenějších knih: Hečko: "Dřevěná dědina", Polevoj: "Příběh opravdového člověka", Gorkij: "Matka", Hanzelka + Zikmund: "Afrika snů a skutečnosti", Ažajev: "Daleko od Moskvy", Jilemnický: "Pole neorané", Němcová: "Babička". Nejčtenějšími autory byli tehdy Hečko, Jilemnický, Verne, Polevoj, Gorkij, Mižňanský, Král, Hanzelka + Zikmund, Sládkovič.

DRTINA, Jaroslav: Bilance a program. Poznámky knihovníka z vědeckého soustředění v Liblicích ve dnech 16.-18.prosince 1963.

O současné situaci a perspektivách výzkumů četby, jimiž se katedra knihovnictví Institutu osvěty a novinářství podílí na řešení státního vědecko výzkumného úkolu "Výchova a vzdělávání pracujících v komunistické společnosti."

BEDNAROVA, Olga: Funkce vědeckých knihoven při zvyšování kvalifikace pracujících. Diplomová práce.

Praha, Katedra knihovnictví ION 1963. 101 s., příl.: dotazník, děrné štítky.- Strojopis.- Bibl. použité literatury 25 záz. - Signatura FON: H 353.

CÍL PRÁCE:

Dvě kapitoly práce jsou věnovány výsledkům výzkumu, jehož cílem bylo zjistit, jak plní některé brněnské knihovny (zvl. Státní vědecká knihovna) svou funkci zprostředkovatele odborné literatury dálkově studujícím.

METODIKA:

Jedinou výzkumnou technikou bylo dotazníkové šetření; dotazník zjišťoval, jak čtenář využívá nejrůznějších odborných služeb knihovny, jak je s nimi spokojen, příp. jaká zlepšení navrhuje. Skutečná četba odborné literatury nebyla zjišťována.

VÝSLEDKY A HLAVNÍ ZJIŠTĚNÍ:

Používání odborných služeb knihovny je určeno charakterem požadavků čtenáře. Výzkum prokázal, že o existenci těchto služeb (novinková a bibliografická služba, meziknihovní výpůjční služba ap.) ví průměrně 60% čtenářů, využívá jich však pouze 25 %. Kritiky a návrhy na zlepšení odborných služeb jsou často projevem neinformovanosti (čtenáři požadují zavedení služeb, které jsou knihovnou běžně poskytovány). Oprávněné jsou však stížnosti na dlouhou čekací dobu při vypůjčování literatury a na nedostatečné doplňování zahraniční literatury.

ZHODNOCENÍ:

Meritorní výsledky se týkají pouze činnosti Státní vědecké knihovny v Brně a činnosti některých fakultních knihoven brněnských vysokých škol.

KULÍŘ, Vratislav: Četba poesie a metody její propagace.

Diplomová práce.

Praha, Katedra knihovnictví ION 1963. 235 s. - Strojopis.-

Bibliogr. použité lit. 235 záz. - Signatura FON: H 371.

CÍL PRÁCE:

Je stanoven značně široce. Autor se snaží jednak stanovit specifické znaky poesie, jednak oblasti jejího sociálního působení. V prvním bodě podává nepřiliš souvislý výklad o poezii a jejím působení, v druhém se pokouší její sociální aspekty dokumentovat empirickým výzkumem.

USPOŘÁDÁNÍ PRÁCE:

1. kapitola: základní pojmy a hlediska, 2. kapitola: úloha poesie v procesu komunistické výchovy, 3. kapitola: teoretické otázky výzkumu četby, 4. kapitola: rozbor materiálu získaného výzkumem.

METODIKA:

A/ Použité metody a techniky: nestandardizovaný rozhovor bylo zjišťováno působení četby poesie, zdroje, vztah četby poesie k ostatním zájmům respondenta ap.

B/ Vzorek: 837 jedinců, o způsobu výběru se autor nezmiňuje.

C/ Metodika zpracování: kvantitativní vyhodnocení je zachyceno v tabulkách; vedle těchto údajů autor uvádí také typické odpovědi, které mají dokumentovat vyjimečné korelace.

VÝSLEDKY A HLAVNÍ ZJIŠTĚNÍ VÝZKUMU: viz tabulky.

ZHODNOCENÍ:

Své nepřiliš jasně formulované záměry splňuje práce jen částečně. Její první část, jak bylo řečeno, je málo souvislá. Forma rozhovoru, který je jedinou technikou, zejména jeho nejednostnost v hlavních bodech, je závažnou překážkou při srovnávání údajů.

KROUPOVA, Zdenka: Výchovný a vzdělávací význam četby členů brigád socialistické práce. Diplomová práce.

Praha, Katedra knihovnictví ION 1963. 114 s. Příl: 2 vyplněné dotazníky. - Strojopis.- Bibliogr.použité literatury 58 záz.- Signatura FOM: H 368.

CÍL PRÁCE:

Jedna kapitola práce je věnována výsledkům a stručnému hodnocení průzkumu četby, jehož cílem bylo: 1. pokusně stanovit čtenářské charakteristiky některých členů dvou brigád socialistické práce, 2. určit jakými formami a metodami by měli postupovat knihovníci při práci se členy BSP.

USPOŘÁDÁNÍ PRÁCE:

1. Kapitola: obecně o výchovném a vzdělávacím působení beletrie a naučné literatury. 2. kapitola: o významu a funkci četby členů brigád socialistické práce. 3.kapitola: hodnocení metod a forem práce knihovny se čtenáři - členy BSP. 4. kapitola: stručně o průzkumu: vytyčené cíle, charakteristika zkoumaných brigád soc.práce, čtenářské charakteristiky čtyř jedinců, zhodnocení.

METODIKA:

A/ Použité metody a techniky: dotazník, rozhovor, studium dokumentů.

Dotazníkové šetření - dotazník se skládal pouze z otázek zaměřených k respondentově četbě a jeho vztahu k veřejným knihovnám.

Nestandardizovaný rozhovor - otázky byly rozděleny do čtyř skupin: 1. vývoj vztahů k četbě (kdy začal respondent číst, náplň jeho tehdejší četby a některé její formální okolnosti), 2. současné čtenářské zájmy a jejich motivace, 3. četba odborné literatury, 4. názory na práci knihovny.

Studium dokumentů - tzn. kronik obou brigád a zápisů z jejich schůzí.

B/ Vzorek:

tvořili členové dvou brigád socialistické práce, náhodně vybraných v podniku ČKD Praha. Počet: 14 jedinců.

C/ Metodika zpracování:

Údaje získané zmíněnými technikami autorka použila k vypracování "čtenářských charakteristik" zkoumaných jedinců (obsahují stanovení psychických vlastností respondenta a soubornou informaci o jeho vztahu k četbě) a na základě těchto charakteristik stanovila "závěry pro knihovny" - t.j. několik praktických pokynů, jimiž se má knihovník řídit při výběru literatury pro charakterizovaného jedince. Zpracován byl materiál pouze čtyř respondentů.

ZHODNOCENÍ:

Koncepce práce je zcela nejasněná. Hlavním jejím nedostatkem je naprosto nekorektní vymezení předmětu zkoumání, jímž je v jednom a témž případě jednotlivec i skupina. Autorka formuluje obecné závěry sociologického charakteru, aniž dodržela některá základní pravidla vědeckého přístupu ke skutečnosti - viz např. manipulace s de facto neexistujícím vzorkem a její důsledky pro zhodnocení výsledků. Rozhodně lze konstatovat, že práci nelze použít v námi sledovaném smyslu.

KUBEŠOVÁ-GUBIŠOVÁ, Bohuslava: Jak pomáhají knihovny mimoškol-
skému vzdělávání pracujících ve městech.

Diplomová práce.

Praha, Katedra knihovnictví ION 1963. 88 s. - Strojopis. -
Bibliogr.použité lit. 59 záz. - Signatura FON: H 369.

V studii se autorka převážně zabývá metodikou práce se
čtenářem. Předmětu rešerše se dotýká jen několik nahodilých
poznámek, stojících na okraji popisu výzkumu individuální
práce se čtenářem v knihovnách. Žádné relevantní údaje nejsou
v práci obsaženy.

BEZRUČOVÁ, Jindra: Pomoc venkovských knihoven při výchově a vzdělání pracujících v zemědělství. Diplomová práce.

Praha, Katedra knihovnictví ION 1963. 132 s., příl. - Strojopis. - Bibliogr.použité lit.s.124 - Signatura FON: H 351

V době zpracování rešerší byla diplomová práce dlouhodobě vypůjčena.

ČECHOVÁ, Jana: Řízení četby dětí. Diplomová práce.

Praha, Katedra knihovnictví ION 1963. 107 s., příl.: dotazník.
- Strojopis. - Bibl. použité liter. 62 záz. - Signatura FON:
H 354.

CÍLE PRÁCE:

Autorka se snaží shrnout některé již publikované poznatky i vlastní praktické zkušenosti z oboru práce s dětským čtenářem.

USPOŘÁDÁNÍ PRÁCE:

1. kapitola vychází z elementárních ontogenetických poznatků, které aplikuje na četbu dětí od předškolního do tzv. staršího školního věku. 2. kapitola: rozbor předpokladů pro kvalitní práci s dětským čtenářem a faktory, které mohou ovlivnit jeho čtenářské zájmy (fond, katalogy, výpůjční systém, osobnost knihovníka). 3. kapitola: řízení četby a místo čtenářských výzkumů v tomto procesu. Stručně k jednotlivým metodikám a technikám. V tomto kontextu uvádí autorka i některé poznatky z vlastního výzkumu. 5. kapitola uvádí výsledky výzkumu.

METODIKA:

A/ Použité metody a techniky:

Jedinou technikou bylo dotazníkové šetření. Dotazník zjišťoval návštěvnost knihoven, frekvenci četby, čtenářské zájmy a jejich motivaci.

B/ Vzorek:

302 žáků ZDŠ v Horšovském Týně.

C/ Metodika zpracování:

Výsledky byly přeneseny na děrné štítky a zpracovány pomocí analyzátoru. Zpracování pouze v absolutních číslech. Část otázek zůstala nezpracována.

VÝSLEDKY A HLAVNÍ ZJIŠTĚNÍ:

Neuvádím, vzhledem k charakteru výzkumu (v kontextu práce má funkci pouze ilustrativní) a vzhledem ke kvalitě zpracování.

ZHODNOCENÍ:

Práce je pokusem o systemizaci poznatků z praxe lidových knihoven a některých elementárních poznatků z psychologie čtenáře. Závěry výzkumu jsou dostačující pouze vzhledem k cíli práce; samy o sobě nejsou validní.

JURIC, Andrej: Práce s knihou ve výchovných ústavech dorostu

Diplomová práce.

Praha, Katedra knihovnictví ION 1963. 127 s. - Strojopis.-
Bibliografie použité literatury 47 záz. - Signatura FON:
H 361.

CÍL PRÁCE:

Tématem práce jsou čtenářské zájmy difícilní mládeže a možnosti jejich ovlivňování a využití procesu výchovy. Při řešení této problematiky autor vychází z hlavních příčin zjištění průzkumu četby chovanců Domova výchovy mládeže v Obořišti. Cílem průzkumu bylo získat konkrétní materiál o vztahu difícilního chlapeckého dorostu ke knihám a knihovnám.

USPOŘÁDÁNÍ PRÁCE:

První část práce je teoretickým úvodem do problematiky: autor podává charakteristiku difícility jako psychopatologického jevu a zabývá se profilem difícilního jedince z hlediska psychologie osobnosti; dále pak v obecné rovině uvažuje o působení četby na mladého člověka a zmiňuje se o současné situaci výchovných ústavů dorostu a knihoven v těchto zařízeních.

Druhá část je systematizací poznatků získaných průzkumem: autor probírá jednotlivé faktory ovlivňující četbu scho-
vanců v ústavu a v závěru formuluje základní požadavky na práci knihovny Domova výchovy mládeže.

METODIKA:

A/ Použité metody a techniky: rozhovor, pozorování, studium dokumentů.

Nestandardizovaný rozhovor s chovanci - struktura rozhovoru se měnila případ od případu, v podstatě však byla vždy sledována tato osnova: a/ osobní údaje (kromě jména); b/ kulturní aktivita respondenta před umístěním v ústavu (zvl. obecné zájmy, využívání volného času, motivace, náplň a frekvence četby, zdroje literatury; c/ kulturní aktivita po internování (sledovány tytéž aspekty a názor na práci ústavní knihovny).

Během rozhovoru - v některých případech v jinou příhodnou chvíli - autor předložil každému respondentovi fiktivní seznam četby (35 titulů) s vybídnutím, aby dotázaný označil 6 knih, které se mu zdají přitažlivé nebo které by chtěl číst. Výsledky jsou zpracovány společně s ostatním materiálem.

Rozhovor s vychovateli, popř. s knihovnicí prováděl autor zvláště v těch případech, kdy pochyboval o pravdivosti respondentovy výpovědi.

Nestandardizované pozorování - tuto techniku autor aplikoval při hospitacích na vyučovacích hodinách a schůzkách čtenářského kroužku a zvláště při účasti na mimopracovní činnosti chovců (sport ap.) - v posledním případě se tedy jednalo o zúčastněné pozorování.

Studium osobních dokumentů - tzn. osobních materiálů chovanců, dále záznamů vedených vychovateli, a hlavně čtenářských listů.

B/ Vzorek

byl získán náhodným výběrem z chlapců internovaných v DVM Obořiště; tvořilo jej 31 jedinců ve věku 16 - 17 let.

C/ Metodika zpracování:

Výzkumný materiál je zpracován pouze kvalitativně. Autor se postupně zabývá následujícími faktory ovlivňujícími četbu chovanců: 1. osobností knihovníka, 2. různými druhy motivace výběru knihy, 3. prostředím knihovny, 4. kvalitou uspokojování čtenářových zájmů (chápe zde jako otázku skladby knihovního fondu). V každém z těchto bodů konferuje příslušné zjištění průzkumu s teoretickými předpoklady optimální funkce knihovny.

Konečnou fází zpracování je obecné formulování závěrů a jejich konkretizace pro praxi Domovů výchovy mládeže.

VÝSLEDKY A HLAVNÍ ZJIŠTĚNÍ VÝZKUMU:

Výsledky průzkumu ukazují, že intenzita, kvalita a především rozsah čtenářských zájmů většiny respondentů nejsou za pobytu ve výchovném zařízení podstatně ovlivňovány.

Porovnáním kulturní aktivity chlapců před a po přijetí do DVM bylo zjištěno, že kvantita četby zůstává v 60% případů nezměněna (tito chovanci nečtou vůbec nebo čtou jen velmi nepravidelně), u 10% zkoumaných došlo dokonce ke zhoršení a pouze u 30% chovanců lze hovořit o mírném zlepšení četby po kvantitativní stránce.

Rovněž kvalita četby se zlepšila jen nepatrně (pouze u 25%); zjištění týkající se motivace četby nasvědčují, že výběr relativně hodnotné literatury (ve srovnání s úrovní

četby před přijetím do DVM) není v těchto případech výsledkem pedagogického působení vychovatelů.

Čtenářská úroveň chovanců je charakterizována především nesoustavností a povrchností četby a nevyhraněností čtenářských zájmů. U většiny respondentů není vypěstován čtenářský návyk; jako pohnutka k četbě je často uváděna snaha "zabít" čas, vyplnit volné chvíle, které nemohou být stráveny "užitečněji". Dominujícím motivem výběru knihy je atraktivní titul, příp. doporučení kamarádů; ostatní motivy výběru, obvyklé u mládeže (doporučení knihovníka, prvotní informace o obsahu, získaná zběžným prolistováním) nepřicházejí v úvahu (mj. i pro nevhodný výpůjční systém ústavní knihovny). Z hlediska žánrů převažuje zájem o "dobrodružnou" literaturu - přesněji řečeno o knihy s nekomplikovanou zápletkou a jednoduchým, vzrušujícím a prudce se rozvíjejícím dějem.

ZHODNOCENÍ:

Diplomová práce poskytuje rozsáhlý, dostatečně průkazný materiál především o celkovém vztahu difícilního chlapeckého dorostu ke knize. Konkrétní zjištění výzkumu, týkající se skutečné četby chovanců, nejsou popsána a interpretována samostatně - souhlasně se zaměřením práce je autor používá pouze jako výchozího materiálu pro kritické zhodnocení současného stavu knihovnické "práce se čtenářem" v Domově výchovy mládeže.

HYHLÍK, František: Psychologie mladého čtenáře. Praha, SPN 1963. 139 s. - "Státní knihovna ŠSR. Edice Ústředního vědecko metodického kabinetu knihovnictví".

I. Cíl práce: shrnutím poznatků o psychologii dětí a mládeže přispět k prohloubení výchovné práce knihovníků s dětmi a dospívající mládeží.

II. Uspořádání:

1. Charakteristika dětí a dospívající mládeže (zákonitosti vývoje osobnosti, materialistický základ psychiky dítěte a dospívající mládeže, vývoj dítěte předškolního věku, charakteristika dítěte mladšího a středního školního věku, psychologie dospívající mládeže: charakteristika období před dospíváním, charakteristika mládeže v období dospívání, charakteristika mládeže v adolescenci).

2. Výzkum četby dospívající mládeže (podstata a význam výzkumu četby; metody výzkumu četby mládeže: obecné metodologické problémy, konkrétní metody výzkumu; některé výsledky výzkumu četby dospívající mládeže: hromadný výzkum dospívajících čtenářů, individuální výzkum četby dospívající mládeže).

3. Výchovný význam knihovnickovy práce s mládeží (vliv četby na rozvoj schopností a dovedností dospívající mládeže, na utváření morálních vlastností a světového názoru, na výchovu charakteru mládeže, zájmy dospívající mládeže, vliv četby na volbu povolání mládeže, úkoly knihoven při sebevzdělání a sebevýchově mládeže).

Závěr.

III. Metodika

Výzkum organizovala katedra knihovnictví FF UK v Praze v letech 1959-1962 (připravován byl od r.1957). Cílem výzkumu bylo: a) ověřit si některé metody, b) získat pro výzkumné úkoly knihovny, c) zjistit kvalitu čtenářských zájmů mládeže, d) vytvořit věcné předpoklady pro zřizování samostatných oddělení pro dospívající mládež ve všech krajských a okresních lidových knihovnách, e) na podkladě získaných zkušeností připravit metodiku výzkumu četby, zařazeného do státního plánu na období 1962-70.

1. Použité metody a techniky

Autor je rozděluje do dvou základních skupin:

a) hromadný výzkum dospívajících čtenářů. V něm se využilo knihovnických zkušeností. Volba výzkumných metod byla ponechána knihovníkům, kteří se přihlásili ke spolupráci. Oporou byly statistiky výpůjček, každodenní zkušenosti s individuální prací s dospívajícím čtenářem, rozbor čtenářských záznamů, záznamů, zkušenosti ze čtenářských besed, rozhovory knihovníků s mládeží při exkurzích do knihoven, čtenářské konference i ankety a ostatní formy práce se čtenářem v knihovnách.

b) Individuální výzkum dospívajících čtenářů. Hlavními metodami byl rozhovor, pozorování, písemná hodnocení četby, osobní záznamy četby, dotazník, anketa, charakteristika čtenáře, vyprac. školou, rozhovory s rodiči, učiteli, mistry a vychovateli.

2. Metodika zpracování

a) hromadný výzkum - výsledkem spolupráce s knihovnicí z praxe bylo vypracování zpráv o zkušenostech knihoven s dospívajícím čtenářem, které byly podrobeny rozboru; v publikaci je jich využito více méně jako dokladového, ilustrativního (přitom velmi zajímavého) materiálu.

b) individuální výzkum - za použití všech uvedených metod byly zpracovány komplexní posudky o jednotlivých čtenářích, v nichž se přihlíželo zejména k rodinnému prostředí, škole, dílně, zachytil se vztah ke spolužákům a kamarádům i dospělým, vztah k veřejnému životu, rozumová vyspělost, zájmy a četba. Při zpracování byla mládež rozdělena na chlapce a dívky, na učně, pracující mládež a studující. Bližší údaje o způsobu zpracování nejsou uvedeny, je však naprosto jasné, že nebylo použito statistického zpracování, nýbrž pouze kvalitativního rozboru.

IV. Vzorek

a) hromadný výzkum - vzorek je dán složením knihoven, které se ke spolupráci přihlásily a složením čtenářské obce, jež jim poskytla zkušenosti ke zpracování souhrnné zprávy. Byly to převážně lidové knihovny, částečně též knihovny učňovských učilišť a knihovny ROH, které provedly výzkum mezi uční a studenty, chlapci a děvčaty ve věku 14-18 let, celkem 4290.

b) individuální výzkum - 343 chlapců a dívek, učňů, dělníků a studentů ve věku 14-18 let z řad čtenářů lidových knihoven, knihoven učňovských učilišť a ROH. Bylo zastoupeno 127 učňů a dělníků a 216 studentů, a to z řad venkovské i městské mládeže.

V. Zjištěné výsledky

a) hromadný výzkum - v publikaci jsou uveřejněny zprávy některých knihoven (odd. pro mládež MěLK v Praze, Okresní lidová knihovna v Kladně ad. anonymně) a učňovských středisek se stručným komentářem. Dále je stanoveno na základě výzkumu 4.290 čtenářů ve věku 14-18 let pořadí oblíbenosti jednotlivých druhů literatury u chlapců, dívek a celkově:

Chlapci:	Dívky:	Celkově:	%
1. Dobrodružná	1. klasická (romány)	1.dobrodružná	78,5
2. historická	2. dobrodružná	2.cestopisy	64,2
3. cestopisy	3. historická	3.vojenská	39,2
4. odborná(nauková)	4. poezie	4.historická	35,6
5. vojenská	5. cestopisy	5.sportovní	32,1
6. humoristická	6. vojenská	6.odborná	25,0
7. klasická	7. humoristická	7.poezie	25,0
8. fantastická	8. dívčí romány	8.fantastická	17,8
9. detektivní	9. fantastická	9.klasická	14,2
10.současná belet.	10.současná belet.	10.humoristická	7,1
11.sportovní	11.odborná	11.detektivní	7,1
12.poezie	12.detektivní		
13.braková	13.braková		

Z výsledků hromadného výzkumu byly vyvozeny tyto závěry:

- vydávat ve větším měřítku knihy se současnými hrdiny, kteří by mohli být mládeži vzorem; - vystříhat se v lit. moralizujících tendencí; - vydávat knihy o mládeži téhož věku, o problémech dospívající mládeže; - vydávat přístupnou lit. o životě a osudech slavných lidí, o nichž má mládež velký zájem; - pro dívky je nedostatek děl o citových vztazích mezi lidmi, která by byla postavena na hlubší psychologický základ; - nedostatek literatury, pojednávající populárně a srozumitelně o problémech vědy a techniky; - zvyšovat zájem učňovské a pracující mládeže o četbu beletrie a hodnotné literatury obecně; zajistit dostatek hodnotné dobrodružné literatury; - zvláštní druh literatury pro mládež si vyžaduje 12.-14. rok,

zdějí se rozdíly od četby pro dospělé ztrácejí.

b) individuální výzkum

Výsledky jsou zpracovány podle věku, uvnitř jednotlivých t podle pohlaví. Uvádíme nejdůležitější zjištění:

dnáctiletá mládež - chlapci: četba se zaměřuje na dobro-
užnou, vojenskou (z války) a cestopisnou literaturu. Tech-
cká literatura zajímá jen chlapce s výraznějším technickým
měřením. Průměrně chlapci přečtou 60 knih ročně. Značný
jem projevují o časopisy, jejichž složení však nevyhovuje.
íznivý vliv na výběr literatury mají ilustrace. Poměrně
lý zájem se projevuje o současnou českou beletrii.

vky: četba je podstatně odlišná od chlapecké. Zajímají se
edejším o tzv. dívčí romány, knihy o přírodě, poezii,
ásnou literaturu a historické romány. Přitom převládá četba
ně hodnotné dívčí četby. Poměrně výrazný zájem projevují
společenský román, poezii a o klasickou literaturu. Poměrně
ačný počet dívek čte bez výběru; nejčastěji jsou ovlivněny
spělými než tomu je u chlapců. Zájem o současnou českou li-
raturu je rovněž malý.

dnáctiletá mládež

lapci - učni: mnozí mají vlastní knihovničku. Čtou velmi
rovnoměrně - někteří intenzivně, jiní nepatrně. Převládá
teratura dobrodružná, vojenská a zábavná. Vybírají si na-
líle, zájem o klasickou beletrii je vyjimečný, zato se ob-
ruje četba staré brakové literatury.

lapci - studující: Většinou je doma rodinná knihovna, ně-
aří mají i vlastní knihovničku. Ročně přečtou průměrně 32
lh. Čtou zejména dobrodružnou literaturu, ale značně se
řáuje i zájem o technickou. Objevují se, nikoliv však ještě
razné zájmy. Krásnou literaturu čtou jen jednotlivci, malý
jem o ni je zejména na odborných školách.

vky studující: V četbě převládají romány, zvl. starších
ských spisovatelů, ale udržuje se ještě četba dívčích román-
(na ústupu). Poměrně málo čtou poezii i světovou litera-
ru.

dnáctiletá mládež

lapci-učni: zajímají se převážně o dobrodružnou literaturu,
omíjejí četbu klasické a současné literatury. Četba krásné

je vůbec řídká. Dožadují se většího výběru dobrodružné, fantastické a detektivní četby. Poměrně hojné jsou vlastní knihovničky, ale s malým počtem jednostranně vybraných knih. Chlapci- studující: Převažuje zájem o odbornou a populárně vědeckou literaturu. Někteří chlapci si nedovedou o knize vytvořit samostatný názor. Četbu ovlivňují ostatní hlouběji zaměřené zájmy. Zvyšuje se počet chlapců s vlastní knihovničkou. Průměrně přečtou 35 knih ročně.

Dívky - studující (SVVŠ, odborné školy): Četbu dívčích románů nahrazuje četba české klasické beletrie. Rozšiřuje se zájem o světové klasiky a o dramata. Zvyšují se rozpory mezi školními povinnostmi a čtenářskými zálibami. Osobní citové vztahy ovlivňují a probouzejí zájem o psychologický román a o díla, líčící vztahy mezi muži a ženami.

Sedmnáctiletá mládež

Chlapci- pracující: Není podstatnějších rozdílů mezi jejich četbou a o rok mladšími učiteli. Výraznější je zájem o technickou literaturu (zvl. ti, kdo si chtějí zvyšovat kvalifikaci). Uplatňuje se zájem o otázky smyslu života, politiku, vztahy mezi lidmi.

Chlapci- studující: Převažuje sklon k četbě velmi hodnotné literatury, s se čte technická literatura, zvyšuje se zájem o domácí i světovou klasickou beletrii a proniká zájem o filosofickou a politickou literaturu.

Dívky - studující: Zvyšuje se zájem o klasickou literaturu básnickou a prozaickou. Uplatňuje se zájem o životopisy významných lidí (zvl. vědci a umělci). Častěji se vyskytuje četba zaměřená na budoucí povolání.

Osmnáctiletá mládež

Dívky - mladé dělnice: Zajímají se spíše o českou než světovou literaturu, převážně o starší autory. Četba se zkvalitňuje, ale pod vlivem starších žen v zaměstnání se objevuje braková dívčí četba. Vliv povolání se uplatňuje ve výběru odborné literatury, která není čtena soustavně.

Dívky - studující: Značná část se zajímá o klasickou literaturu českou i světovou. K brakové literatuře je naprosto negativní vztah. Mimořádný zájem dívky projevují o společenský a psychologický román, zvl. ze současného života.

I. ZHODNOCENÍ

. Splnění cílů práce. Úkoly, vytýčené před celou knižní publikací, tj. podat pedagogické a psychologické základy práce dospívající mládeží, jsou splněny v české literatuře naprosto ojedinělým způsobem. Cíl výzkumu - provést rozbor zájmů dospívající mládeže - nemoh být zcela splněn, protože výzkum nebyl finančně zajištěn a spolupráce na něm spočívala zcela a dobrovolností; tato okolnost znemožnila dosáhnout reprezentativnosti vzorku. Tím lze také zdůvodnit to, že z hromadného výzkumu a individuálního výzkumu vznikly vlastně dvě samostatné akce, jejichž poznatky se sice vzájemně obohacují, ale jež není možno syntetizovat. Výzkum je však v oblasti etby dosud nejrozsáhlejší výzkumnou akcí u nás.

. Validitu by bylo možno považovat za velmi spornou již proto, že soubor není reprezentativní. Protože však výsledky jsou hodnoceny výlučně kvalitativně (psychologická interpretace), lze pokládat hlavní závěry a postřehy za prokázané a rokazitelné. Sporné jsou pouze v některých kvantitativních ukazatelích (pořadí oblíbenosti žánrů, průměrný počet přečtených knih). - Významné je, že výzkum se omezil na čtenáře knihoven.

. Možnosti využití. Kapitola, v níž se pojednává o výzkumu etby dospívající mládeže, není závěrečnou studií o výzkumu, nýbrž podává pouze některé výsledky jako doprovod pedagogicko-psychologických základů práce s dospívající mládeží. Za podmíněné pro další využití lze pokládat nejenom některé konkrétní závěry pro ediční politiku, jejichž platnost nezastarala, nýbrž po metodické stránce využití statistik knihoven a jejich právních, jimž by však bylo nutno dát pevnější osnovu v zájmu pracovatelnosti. Psychologické poznatky, obsažené v práci, jsou naprosto nezbytným východiskem pro další výzkumy, které se zaměří na četbu mládeže.

hlasy:

Hyhlík, František: Výzkum zájmů o četbu dospívající mládeže.

Projekt) - In: Knihovnick, roč.2, 1957, str.103-109.

Široušek, Ota: Co je třeba učinit pro mládež. /Informace o

řipravovaném výzkumu-/ - In: Knihovnick, roč.2, 1957, str.33-6.

Šedlička, Jaromír: Hyhlík, František: Psychologie mladého

čtenáře. (Recenze knihy.) - In: Knihovník, roč.9, 1964, č.:
str.318-319.

HRÁŠE, Josef: Žákovské zájmy a jejich rozvoj. - In: Pedagogika, roč.14, 1964, č.2, str. 209-217.

I. Cíl práce: " na základě výzkumu (provedeného v letech 1959-1963) formulovat některé obecné zákonitosti vývoje žákovských zájmů".

II. Uspořádání:

Část 1.: vymezení pojmu zájem

" 2.: formulace obecných zákonitostí vývoje žákovských zájmů na základě provedeného výzkumu.

III. Metodika. Bylo použito dotazníku a rozhovoru.

IV. Vzorek není v studii dostatečně charakterizován. Výzkum byl proveden u brněnských žáků 3.-9. ročníku. Pouze u šk.r. 1959/60 je uvedeno, že bylo sledováno 316 žáků 3.-8. post. roč.

V. Zjištěné výsledky.

Z grafu, zpracovaného na základě výzkumu, vyplývá, že četba (s výjimkou 4. ročníku) zaujímá v pořadí oblíbenosti 2.místo za sportem až do 8. roč.; v 8. roč. je četba na 1. místě.

Ve vývoji zájmů u žáků se rozeznává v stati fáze kvantitativního narůstání zájmů a fáze jejich kvalitativní přeměny, v níž dochází k interiorizaci zájmů, která je provázena i jejich aktivizací: žák se snaží určitou činnost realizovat a vzniká tak skutečný zájem. V první fázi se naprosto tomu zájmu rozvíjejí působením vnějších faktorů, zvl. pod tlakem výchovného prostředí.

VI. Zhodnocení.

Hlubkový výzkum, zaměřený na motivační oblast, přináší o vývoji zájmů žáků poznatky, které nepochybně mají platnost i pro četbu a čtenářské zájmy.

KOZLÍKOVÁ, Růžena; Spolupráce knihoven s LU a LA při pomoci
sebevzdělání. Diplomová práce.

Praha, Katedra knihovnictví ION 1964. 71 s. - Strojopis. -
Bibl. použité liter. 62 záz. - Signatura FON: H 397.

CÍLE PRÁCE:

Zjistit, "jaká je úloha samostatného studia literatury
v činnosti LU a LA a jaké jsou možnosti jeho většího využití."

USPOŘÁDÁNÍ PRÁCE:

V úvodu jsou vytýčeny cíle práce. V první kapitole se
autorka pokouší o vymezení vztahu dvou základních forem sebe-
vzdělání: poslechu přednášky a samostatného řízeného studia
literatury.

V 2. kapitole se zabývá současným stavem a problematikou lido-
vých universit, jakož i lidových akademií, konečně 3.kapitola
pojednává o možnostech spolupráce knihoven s LU a LA.

METODIKA:

A/ Použité metody a techniky:

Nestandardizovaný rozhovor, jehož některé otázky se
týkaly též četby.

B/ Vzorek

20 posluchačů kurzů různého věku.

C/ Metodika zpracování:

Autorka se omezuje na popis výsledků průzkumu.

VÝSLEDKY A ZHODNOCENÍ:

Žádný aspekt výsledků se nedotýká předmětu zájmu ČsÚKK.
(Populace kurzu je, pokud jde o obecné závěry irrelevantní.)

PLESKOT, Jozef: Skúsenosti s prieskumov. Prieskumy pracovníkov ÚEK v útvaroch VTEI vo výrobných podnikoch a výskumných ústavoch na Slovensku.- In: Knihovník, roč.9, 1964, č.1, s.14.

Cíl práce: získat základní informace o práci některých typických pracovišť v oblasti zpracování a šíření vědeckých, technických a ekonomických informací."

Metodika: výzkumnou technikou je v podstatě nestandardizovaný rozhovor s kompetentními vedoucími pracovníky podniku. Zjišťuje se: 1. organizační zařazení podniku, hlavní zaměření výroby nebo výzkumu, organizace práce ap., 2. stav knižních fondů, zvl. podíl a skladba ekonomické literatury, její využití ap., 3. vztah podniku k Ústřední ekonomické knihovně.

Zpracování: na základě získaného materiálu je zhodnocena činnost podnikového útvaru VTEI a případně doporučeny návrhy na zlepšení situace.

ZHODNOCENÍ:článek v obecné rovině informuje o průběhu průzkumů, prováděných pracovníky Ústrednej ekonomickej knižnice v Bratislave.

TOMÁŠKOVÁ, Věra: Práce knihoven ROH a jejich podíl na výchově pracujících. (Na základě rozboru práce čtyř odborových knihoven v Ústí n.Labem.) Diplomová práce.

Praha, Katedra knihovnictví ION 1964. 78 s., příl.- Strojopis.

- Bibliogr. použité lit. 47 záz. - Signatura FON: H 396.

V době zpracování rešerší byla diplomová práce dlouhodobě vypůjčena.

DRTINA, Jaroslav: Kniha a čtenář. Metodické poznámky
k výzkumnému úkolu. - In: Knihovník, roč.9, 1964, č.4, s.99.

Metodické poznámky k připravovanému výzkumu četby
Remarqueových "Tří kamarádů" se týkají zvl. nutných úvodních
biobibliografických prací, dále stanovení kritérií pro výběr
vzorku, výběru vhodné techniky a částečně i předpokládaných
postupů při zpracovávání výzkumného materiálu.

KURUC, Alojz: Výskum spoločenského posobenia literatúry.
In: Knihovník, roč.9, 1964, č.5, s.139.

Podrobná informace o přípravě prvního celoslovenského všeobecného výzkumu společenského působení literatury, který má být zahájen v květnu 1964. Autor se zabývá jak problémy metodologickými, tak i organizačními.

DRTINA, Jaroslav: Četba knihy na venkově. Předběžný program výzkumu. - In: Knihovník, roč. 9, 1964, č.10, s.292.

CÍL VÝZKUMU: zjistit, "jakou společenskou úlohu mají naše lidové knihovny dnes za změněných společenských, kulturních i technických podmínek, a to v první řadě na vesnici....?"

METODIKA: základní technikou má být standardizovaný rozhovor.

Vlastní výzkum bude zaměřen k těmto bodům: kdo čte, co se čte, jak se čte, kdo nečte a proč nečte.

VZOREK bude vybrán tak, aby všestranně vyhovoval požadavku reprezentativnosti.

ZHODNOCENÍ: článek podrobně rozebírá jednotlivé body předběžného projektu průzkumu společenské účinnosti četby na venkově.

MACHONINOVÁ, Olga: Vliv četby na společenskou aktivitu mládeže v internátních školách. Diplomová práce.

Praha, Katedra knihovnictví ION 1964. 95 s. - Bibliograf.
použité lit. 72 záz. - Signatura FON: H 392.

CÍL VÝZKUMU:

Předmětem výzkumu byl vztah mezi četbou a společenskou aktivitou chlapeckého dorostu studujícího na Vojenské hudební škole Víta Nejedlého. Hlavní zjištění a závěry byly ověřovány dalším výzkumem podobného charakteru, provedeným téměř o dva roky později na střední škole zemědělsko technické v Roudnici n.L. V obou případech bylo cílem výzkumu zjistit, jaký vztah je mezi intenzitou a kvalitou četby zkoumané mládeže a jejím školním prospěchem, kázní a politickou aktivitou.

USPOŘÁDÁNÍ PRÁCE:

1. a 2.kapitola: charakteristika dospívající mládeže o funkci četby v procesu výchovy, o specifice prostředí Vojenské hudební školy. V 3. a 4. kapitole je zpracován výzkumný materiál, 5. kapitola je věnována otázce forem a metod práce se čtenářem v podmínkách internátní školy.

METODIKA:

A/ Použité metody a techniky:

Nestandardizovaný rozhovor s učiteli, vychovateli a politickými pracovníky školy - touto technikou byl zjišťován "názor dotázaných na vliv četby na žáky a na úlohu četby ve škole".

Nestandardizovaný rozhovor s žáky - obsahoval otázky typu: " Co si odnášíte ze své četby pro život?" ap.

Nestandardizované pozorování žáků při běžném provozu knihovny (v době výzkumu byla autorka zaměstnána jako knihovnice ve školní knihovně VHS VJ).

Studium dokumentů - tj. statistiky výpůjček, materiálů ze závěrečných pohovorů FO ap.

B/ Vzorek:

20% z počtu žáků VHS ve šk.roce 1961-62.

C/ Metodika zpracování:

Postup práce: na základě výsledku rozhovorů i vlastní

praktické zkušenosti autorka zařadila zkoumané jedince do několika kategorií čtenářské aktivity; na základě vyjádření třídního učitele, učitele občanské výchovy a všech vychovatelů byli totiž žáci zařazováni do jednotlivých kategorií prospěchu, kázně a chování, politické uvědomělosti a vlivu četby /!/- takto získané absolutní četnosti jsou uvedeny v tabulkách.

ZHODNOCENÍ:

Jak je patrné z předešlého, hlavní zjištění výzkumu byla získána a zpracována zcela neadekvátními postupy. Domníváme se, že referovat o výsledcích je v tomto případě zbytečné.

PLACHTOVÁ - LANGMAJEROVÁ, Anna: Výzkum vlivu četby Robinsona Crusoe od Daniela Defoe. Diplomová práce.

Praha, Katedra knihovnictví ION 1964. 94 s. - Strojopis. - Bibliogr.použité lit.36 záz. - Výběrová bibliogr.českých vydání Robinsona s.17-31, 74 záz.- Signatura FON: H 385.

CÍL VÝZKUMU:

autorka formuluje na str.41 takto: "Ve svém výzkumu.... si všímám především stránky psychologické. Co je Robinson Crusoe pro dnešní mládež, jak dalece na ni působí, co je nejvíce přitahuje, co napodobují a podobné otázky jsem si položila jako cíl svého výzkumu."

USPOŘÁDÁNÍ PRÁCE:

V první části je uveden životopis Daniela Defoe, soupis jeho literární tvorby, soupis nejdůležitějších českých vydání Robinsona a stručné zhodnocení ilustrací v těchto vydáních. V druhé části je zpracován výzkumný materiál.

METODIKA:

A/ Použité metody a techniky: rozhovor, pozorování.

Základní technikou výzkumu byl nestandardizovaný rozhovor spojený s pozorováním. Materiál, který byl získán rozhovorem, doplňuje výtvarné znázornění zážitku z četby - kresba Robinsona.

Rozhovory probíhaly na základě souboru 23 otázek. 1.-5. otázka zjišťovala některé formální okolnosti četby knihy /kdy četl, kolikrát, v kterém přepracování, vlastní knihu příp. kde si ji půjčil?/, následující otázky 6.-17. byly zaměřeny k působení díla a zjišťovaly zvl. vztah respondenta k hlavním postavám knihy, znalost děje a oblibu jednotlivých příhod. Otázky 18.-23. zjišťovaly míru identifikace s hlavní postavou a intenzí u prožívání děje.

B/ Vzorek

byl získán náhodným výběrem z řad dětských čtenářů Městské lidové knihovny v Praze. Počet: 36 respondentů ve věku 8-11 let.

Výzkum dětských čtenářů autorka doplnila výzkumem menšího vzorku dospělých: s osmi náhodně vybranými návštěvníky MLK v Praze ve věku 35 - 40 let provedla nestandardizovaný rozho-

st, jehož výsledky stručně zpodobňuje v poslední kapitole práce.

C/ Metodika zpracování:

Analyza a interpretace jednotlivých odpovědí doplněná kritickým rozbohem kreseb.

VÝSLEDKY A HLAVNÍ ZJIŠTĚNÍ VÝZKUMU:

Obliba knihy: největší dojem z četby mají osmiletí čtenáři; odezva jedenáctiletých je již méně spontánní. Nejoblíbenějšími pasážemi knihy jsou části nejvíce vzrušující, nejdobrodružnější. Chlapcům nejvíce imponuje Robinsonova trpělivost a vynalézavost, na dívky nejvíce působí Robinsonova zručnost. Názory na další charakterové rysy hlavní postavy a na její věk se u jednotlivých respondentů podstatně lišily.

Rozbor kreseb ukázal ve čtyřech případech asociaci Robinsona s jinou postavou, známou ze skutečného života (vždy s W. Matuškou). Kresby dětí, které knihu nečetly, vyjadřují lépe situaci člověka osamělého, jsou stručnější a výstižnější než kresby dětí, které knihu znaly z vlastní četby.

Výzkum dále ukázal, že intenzita prožívání a identifikace se výrazně zvyšuje u příhod, které doprovází strach o hrdinu, nebo které se formálně podobají situacím, jež děti samy prožily. Vliv knihy na jednání dětí je nevýznamný.

ZHODNOCENÍ

Z metodického hlediska lze autorce vytknout zbytečné provedení "doplňkového" výzkumu dospělých čtenářů - tato akce při svém rozsahu a kvalitě rozhodně nemohla "dát odpověď na to, jak působil Robinson na mladou generaci předmnichovské republiky" - podstatně závažnějším nedostatkem práce je však povrchní, jen formální interpretace získaného materiálu, a to jak výpovědí respondentů, tak i jejich kreseb Robinsona (rozbor se tu většinou omezuje na konstatování "co je na obrázku vidět"). Vzhledem k tomuto nedostatku zůstávají jedinou prakticky použitelnou částí práce úvodní biobibliografické partie, zvl. soupis Defoeova díla a českých vydání Robinsona.

PECOVÁ, Jana - PRCHAL, Václav: Výzkum četby pracující mládeže.-
In: Knihovna. Vědecko- teoretický sborník. Sv.5 Praha, SPN
1965, str. 115 - 125.

I. Cíl práce: zjistit čtenářské zájmy učňovské mládeže.

III. Metodika:

Polostandardizovaného rozhovoru bylo použito při výzkumu učňů v n.p. Polygrafia; vycházel z osnovy rozhovorů, používaných prof.F.Hyhlíkem při výzkumu profilu pracující mládeže; četba byla zkoumána v rámci celkového osobního života, využití volného času a kulturních zájmů obecně.

Dotazníku bylo použito v Odborné učňovské škole vnitřního obchodu (sest. jej M.Nakonečný). 30 otázek dotazníku zjišťovalo jen nejzákladnější osobní údaje, pozornost se věnovala frekvenci a intenzitě četby, oblíbě literárních žánrů, tematiky, jednotlivých knih a autorů.

IV. Vzorek

39 chlapců a děvčat n.p. Polygrafia (polostandardizovaný rozhovor) ve věku 15-19 let. Vybrání byli učňové, kteří byli ubytováni na internátě; mezi nimi byli zastoupeni i chlapci, kteří nastoupili do učňovského poměru po maturitě na SVVŠ. Bylo zkoumáno 23 chlapců a 16 dívek.

59 dívek 1.roč.Učňovské školy prodavaček vnitřního obchodu (dotazník).

Výzkum se uskutečnil na jaře 1963.

Bližší údaje o vzorku článek neobsahuje.

V. Zjištěné výsledky

A) V n.p. Polygrafia. Zjistilo se toto pořadí nejoblíbenějších autorů: Verne, Jirásek, K.May, Scott, Hanzelka + Zikmund, Čapek, London, Lem - Z 39 respondentů čte poezii 9. Dívky i chlapci se nejvíce zajímají o dobrodružnou literaturu. Denní tisk sledovalo pravidelně 7 respondentů. Všichni respondenti tvrdili, že v internátě čtou mnohem méně než doma, kde mají k četbě vhodnější podmínky. 48% si půjčuje od známých a kamarádů, 33% si půjčuje ve veřejné knihovně, 12% v knihovně rodičů, 18% v knihovně internátu.

B) Učňovská škola prodavaček vnitřního obchodu. 80% respondentů byli čtenáři, 20% nečtenáři. 24% si půjčuje z veř.knihovny i ze soukromé, 54% pouze ze soukromé, 22% pouze z veř.

Knihoven. Vlastní knihovničku mělo 66% respondentů. Učeny knižních edic bylo 7 dívek. 76% si půjčuje podle doporučení přátel. 42% čte denně, 32 jednou týdně, 19% jednou čtrnáctidenně, 7% obden.

Reprodukována jsou též zjištění o intenzitě četby, četbě v době únavy, vztahu ke školní četbě, názoru na vnější úpravu knihy, vztahu k obsahu četby a její motivaci. Asi polovina čtenářek četla poesii, 66% noviny a časopisy, 14% pouze časopisy, 10% jen noviny, 10% nečte ani noviny ani časopisy. - Nejoblíbenější jsou knihy s kriminální tematikou (50 čtenářek); dále následují: milostná tematika (41), cestopisná (31), sportovní (22), o přírodě (19) ad. Pořadí nejoblíbenějších autorů: Remarque (12), Verne (12), Jirásek a Mitchellová (9), Dumas (7), London, Poláček, Fiker (6) ad. Nejoblíbenější knihy: Remarque: Tři kamarádi (11), Mitchellová: Jih proti severu (9), Fiker: Serie CL (6) ad.

VI. Zhodnocení

Obě metody byly velmi solidně připraveny, ale jejich použití, zpracování a interpretace výsledků nese všechny znaky studentské práce s jejími stinnými stránkami (jde o přetisk referátu, předneseného III. ročníkem knihovnictví na Studentské vědecké konferenci Fak.osvěty a novinářství v květnu 1963). Nevhodné bylo použití jedné metody v prvním prostředí a jiné metody v druhém. Výsledky nebylo možno srovnávat a tak se stalo, že pod souhrnným názvem jsou vlastně popsány dvě na sobě nezávislé výzkumné akce, jejichž poznatky nebylo možné syntetizovat.

Výsledky jsou nedostatečně zpracovány. Některé jsou doloženy číselně, jiné jsou reprodukovány jen verbálně. Korelace, některé, zvláště v dotazníku byly velmi významné, nebyly vůbec zpracovány.

Práci je možno považovat jen za doklad studentského výzkumného úsilí. Poučení nepřináší ani o použitých metodách, které byly sice připraveny odborníky, ale v článku jsou popsány jen velmi povrchně a dokonce není připojen ani formulář dotazníku.

DVOŘÁKOVÁ, Boháana: Četba krásné literatury a rozhlas.

Diplomová práce.

Praha, Katedra knihovnictví FON 1965. 127 s. Příl.: dotazník, osnova rozhovoru. - Strojopis.-Bibliogr.použité literatury 21 záz.n.- Signatura FON: H 463.

CÍL VÝZKUMU:

Posoudit vztah posluchačů k rozhlasové četbě na pokračování, zvláště zjistit, jak dalece ovlivňuje poslech rozhlasové četby na pokračování četbu individuální, jak se jeho ohlas projevuje v knihovnách, jakému způsobu konzumace dávají čtenáři přednost.

USPOŘÁDÁNÍ PRÁCE:

1. kapitola: uvedení do problematiky rozhlasové četby na pokračování;
3. kapitola: popis a rozbor získaného materiálu;
2. kapitola: údaje o metodice výzkumu;
4. kapitola: shrnutí hlavních poznatků výzkumu; závěry kulturně politického rázu.

METODIKA:

A/ Použité metody a techniky: dotazníkové šetření, rozhovor

Dotazníkové šetření: - dotazník obsahuje 26 otázek, rozdělených do čtyř částí: 1.: osobní údaje (zaměstnání, vzdělání, věk),
2.: údaje o kulturních zájmech dotazovaného (3 ot.),
3.: 9 otázek k vlastní četbě,
4.: 10 otázek k poslechu rozhlasu, zvláště rozhlasové četby na pokračování.

Nestandardizovaný rozhovor: osnova stejná jako u dotazníku, některé otázky prohloubeny.

B/ Vzorek:

pro dotazníkové šetření: 174 jedinců (54% žen, 46% mužů) vybraných náhodně mezi návštěvníky pražských LK. Část respondentů vyplňovala dotazníky přímo v knihovnách (návratnost 73%, ostatní doma (návratnost 13%).

Vzorek pro nestandardizovaný rozhovor (30 jedinců) autorka vybrala z okruhu svých známých; strukturálně se shodoval

se vzorkem pro dotazníkové šetření.

C/ Metodika zpracování:

Kvantitativně jsou zpracovány údaje získané dotazníkovým šetřením. Po roztržení vzorku do tří kategorií podle frekvence poslechu rozhlasové četby na pokračování (pravidelně, nepravidelně, někdy) soustřeďuje se autorka na první dvě kategorie: popisuje rozdělení četnosti u jednotlivých otázek, přičemž sleduje zvláště vztahy těch otázek, které se týkají vlastní četby a poslechu rozhlasové četby na pokračování.

Kvalitativní zpracování spočívá v rozboru a interpretaci odpovědí získaných v nestandardizovaném rozhovoru.

VÝSLEDKY A HLAVNÍ ZJIŠTĚNÍ VÝZKUMU:

1./ týkající se individuální četby: přibližně polovina dotázaných uvádí jako nejobvyklejší dobu četby večerní hodiny; pětina dotázaných čte nejčastěji v městských dopravních prostředcích. 60% respondentů nečte tolik, kolik by chtělo; nejčastější důvod: časové přetížení v zaměstnání nebo v domácnosti. Pořadí žánrů podle oblíbenosti: dobrodružná literatura (preferuje 26% respondentů), historická literatura (18,2%), životopisná (14,6%), cestopisy (13,5%).

2. Hlavní zjištění týkající se názoru respondentů na hodnotu rozhlasové četby na pokračování a vztahu: vlastní četba - rozhlasová četba na pokračování: 75% všech dotázaných poslouchá rozhlasovou četbu na pokračování - z tohoto počtu však pouhých 17% pravidelně. Vlastní četbu preferuje 87 % z celkového počtu respondentů, poslechu rozhlasové četby na pokračování dává přednost 7 % dotázaných.

Námítky proti Rozhlasové četbě na pokračování jsou zpravidla kritikou některých víceméně formálních okolností konsumu (kniha nebývá čtena celá, mezi jednotlivými relacemi četby jsou příliš dlouhé intervaly, poslech je vázán na určitou dobu, z hlediska respondenta ne vždy vhodnou ap.) - netýkají se tedy specifických hodnot tohoto způsobu reprodukce a vnímání uměleckého díla. Naproti tomu právě tyto hodnoty - nejčastěji "krása přednesu, který dává vyniknout jazykovým hodnotám slovesného díla" - bývají důvodem oblíbenosti rozhlasové četby na pokračování.

ZHODNOCENÍ:

Hlavní úkol výzkumu - zjištění základních údajů o vztahu posluchačů k rozhlasové četbě - byl splněn. Práci lze vytknout nedostatečné vysvětlení vztahu mezi individuální četbou a rozhlasovou četbou na pokračování a povrchní zodpovězení otázky, jak se ohlas rozhlasové četby projevuje ve výpůjční praxi veřejných knihoven (o tomto jen stručné zmínky na straně 120-121). Některá zjištění (zvl.poznatky, týkající se frekvence a důkladnosti četby, kulturní aktivity v poslední době ap.) jsou pravděpodobně ovlivněna jednak způsobem výběru vzorku (pouze registrovaní čtenáři LK), jednak dobou realizace průzkumu (byl uskutečněn v říjnu, tj. krátce po letním, prázdninovém období).

ŠPAREC, Ignác: Sociologické aspekty čítania a čitateľstva
-In.: Knihovník, roč.10, 1965, č.9, s.278.

Kratší teoretická stať o úkolech a metódach sociologie
literatury.

HOLUBOVÁ, Marie: Čtenářské zájmy vysokoškoláků - techniků.
Diplomová práce.

Praha, Katedra knihovnictví FON 1965. 93 s. Příl.: tabulky.
- Strojopis, - Bibliografie použité literatury 17 záz. -
Signatura FON: H 454.

CÍL VÝZKUMU:

Zjistit, jaké místo zaujímá četba mezi ostatními kulturními zájmy vysokoškoláků - techniků a jaký je jejich vztah k četbě.

USPOŘÁDÁNÍ PRÁCE:

1. část - údaje o metodách výzkumu; 2. část - zpracování výzkumného materiálu z těchto hledisek: a/ okruh kulturních zájmů respondentů, b/ četba, c/ zdroje literatury, d/ vlivy na četbu.

V závěru jsou shrnuta hlavní zjištění výzkumu.

METODIKA:

A/ Použité metody a techniky:

Jedinou použitou technikou bylo dotazníkové šetření. Konstrukce dotazníku (zvl. formulace otázek) byla ověřována předvýzkumem, provedeným na vzorku 10 jedinců.

Dotazník se skládá z 33 otázek, které sjišťují: 1.: okruh kulturních zájmů (četba, kino, divadlo, hudba, noviny, časopisy, sport); vlastní četbu (zvl. frekvenci a náplň četby; 3.: zdroje literatury a faktory ovlivňující výběr; 4.: osobní údaje. Návratnost dotazníků: 54 %.

B/ VZorek:

tvořili posluchači 4. ročníku Strojní fakulty ČVUT v Praze. Velikost vzorku: 170 jedinců (z toho 95% mužů). Věkové rozmezí: 21 - 25 let.

C/ Metodika zpracování:

Výsledky statistického zhodnocení jsou zachyceny v tabulkách absolutních a relativních četností a poměrně rozsáhle komentovány.

VÝSLEDKY A HLAVNÍ ZJIŠTĚNÍ VÝZKUMU:

Denní tisk čte 73% dotázaných, (34 pravidelně, 37% nepravidelně); pořadí nejčtenějších novin: Mladá Fronta, Rudé právo, Čs.sport, Svobodné slovo a Lidová demokracie.

Kulturní časopisy čte 38% všech dotázaných. Nečtenější jsou Literární noviny (sleduje 23% dotázaných), dále Kulturní tvorba a Plamen.

Technické časopisy čte 35% respondentů - nejčastěji Svět motorů, Vědu a techniku mládeži, Technický magazin. Na prvních místech jsou uváděny časopisy spíše populárně vědecké než úzce odborně zaměřené.

Četba knih (včetně odborné literatury): 54% studentů čte méně než jednu knihu za 14 dní; z tohoto počtu 51% čte častěji beletrii, 27% odbornou literaturu, 10% rovnoměrně beletrii i odbornou literaturu. Ze zmíněných 54% slabších čtenářů 90% čte nepravidelně. 46% respondentů přečte jednu nebo více knih za 14 dní - z toho častěji beletrii 67%, odbornou literaturu 8%, obojí 25% respondentů.

Pořadí nejoblíbenějších knih: Remarque: "Tři kamarádi" (26% dotázaných); Mňačko: "Opožděné reportáže" (13%), Hašek: "Osudy dobrého vojáka Švejka" (10%); Salinger: "Kdo chytá v žitě" (9%); na dalších místech Stoneova Žízeň po životě, Škvoreckého Zbabělci, Dumasovi Tři mušketýři, Remarque: Na západní frontě klid a Hemingway: Komu zvoní hrana.

Pořadí nejoblíbenějších autorů: Remarque (autorem 36% knih, uváděných jako nejoblíbenější) a Mňačko (17%), dále Hemingway, Čapek, Hašek, Salinger, Stone, Dumas, Škvorecký, Rolland.

16% dotázaných se zajímá o poezii (oblíbena je zvl. Nezvalova "Manon Lescaut" a Ščipačevovy "Sloky lásky" - nelze však zobecňovat pro příliš malý počet uváděných titulů).

Nejdiskutovanějšími díly jsou Mňačkovy "Opožděné reportáže", Solženicynův "Jeden den Ivana Denisoviče", Škvoreckého "Zbabělci", Remarque: "Tři kamarádi" a "Na západní frontě klid" a všechny práce Hrabalovy.

Pořadí žánrů podle oblíbenosti: 1. zábavný román a povídka, 2. náročnější a velmi hodnotná literatura, 3. časové problémy, 4. humor a satira, 5. životopisný román.

Polovina všech dotázaných si vypůjčuje z veřejných knihoven - z toho 80% nepravidelně. Nejčastěji jsou navštěvovány LK a Státní technická knihovna v Praze. Soukromé knihovna studenta technického zaměření obsahuje průměrně 100 knih. Velikost knihovny uvádí jen 70% respondentů, z toho 42% dotá-

zaných jedinců uvádí 30 - 100 knih, asi 15% 100 až 400 knih; 58% studentů si kupuje knihy jen příležitostně, 24% častěji.

Názory na ediční politiku zjišťovala otázka: "Které knihy by u nás měly vycházet častěji?". Studenti požadují především hojnější uvádění nejnovější západní literatury (18,3% dotázaných); 11% respondentů se omezuje na požadavek "dobré literatury", knih, o které je zájem a bývají brzy rozebrány". Podle názoru 3,5% studujících by měla být častěji vydávána "technická zahraniční literatura" a "Technické novinky".

ZHODNOCENÍ.

Cíl výzkumu je splněn jen částečně. Poměrně rozsáhlý materiál o vztahu vysokoškoláků - techniků k četbě není dostatečně zpracován; nevyjasněn zůstává zvláště problém, jaké místo zaujímá četba mezi ostatními kulturními zájmy respondentů. Nedostatkem je nepřesné vymezení některých pojmů ("pravidelná" - "nepravidelná" četba); rovněž třídění hudebních a zvl. literárních žánrů (str.51) je problematické. Při posuzování platnosti výsledků je třeba brát v úvahu způsob výběru vzorku - téměř všichni respondenti byli získáni z řad studentů ubytovaných v koleji.

KOLICHOVÁ - BOLARDOVÁ, Naděžda: Výzkum čtenářských zájmů na příkladě rozšíření Remarquových "Tří kamarádů". Diplomová práce.

Praha, Katedra knihovnictví ION 1965, 90 s. Příl.: tabulky absolutních četností.- Strojopis. - Bibliografie použité literatury 47 záz. - Bibliografie knih a článků o Remarquovi a jeho díle 92 záz. - Signatura FON: H 461.

CÍL VÝZKUMU:

Práce se zabývá dvěma základními otázkami: 1.: jaké je rozšíření díla mezi čtenáři, 2.: jaká je jeho společenská působnost; důraz je kladen na první otázku. Cíle průzkumu byly stanoveny takto: a/ celkové rozšíření "Tří kamarádů" byl okruh jejich rozšíření podle pohlaví, vzdělání, sociálního postavení a věku čtenářů, c/ vzestup a pokles zájmu o tuto knihu, d/ její působnost na čtenáře, e/ hodnocení knihy čtenářem.

USPOŘÁDÁNÍ PRÁCE:

První část práce obsahuje údaje o metodice průzkumu; v pěti kapitolách druhé části autorka zpracovává výzkumný materiál podle výše uvedených hledisek. Práce je zakončena přehledným shrnutím hlavních výsledků průzkumu.

METODIKA:

A/ Použité metody a techniky:

V rámci předvýzkumu autorka provedla: 1/ 40 rozhovorů se čtenáři. Šlo-li o čtenáře "aktivního" (tzn. ochotného spolupracovat), použila techniku nestandardizovaného rozhovoru; v ostatních případech se jednalo o standardizovaný rozhovor. (Bližší údaje o této technice a výsledcích šetření předvýzkumu nejsou uvedeny). 2/ 40 dotazníkových šetření pomocí týchž formulářů, které byly později použity při vlastním průzkumu.- Oběma technikami si chtěla ověřit vhodnost formulace otázek, unosnost jejich počtu a pravděpodobnou návratnost dotazníků.

Hlavní technikou bylo dotazníkové šetření. Dotazník obsahoval celkem 36 otázek, které byly rozděleny do tří skupin: A: otázky 1. - 5. zjišťovaly osobní údaje respondenta (věk, pohlaví, bydliště: jen město, nikoli adresu, povolání,

vzdělání); B: otázky 6.-16. se týkaly četby všeobecně (vztah k četbě, její frekvence, obliba různých literárních druhů, zdroj literatury); C: otázky 17. - 23. zjišťovaly respondentův vztah k celé Remarquově tvorbě a některé formální okolnosti četby "Tří kamarádů", otázky 24.- 25. byly úzce zaměřeny k obsahu knihy (zjišťovaly zvláště čtenářův vztah k postavám, jednotlivým dějovým momentům, hlavním motivům knihy ap.); konečně otevřená otázka 36.- : "Chtěl byste ještě něco říci o této knize nebo o četbě vůbec?".

Dotazník byl čtenářům předáván při jejich návštěvě výpůjčního oddělení Městské lidové knihovny v Praze původně s ústní instrukcí (informace o výzkumu, pokyny k vyplňování)- později byla tato instrukce připojena k dotazníkovým formulářům. Někteří čtenáři vyplňovali dotazník přímo ve výpůjčně, většina však mimo knihovnu. Z celkového počtu cca 2.500 žádostí o vyplnění doznala autorka 35 otevřených odmítnutí; návratnost zbývajících dotazníků byla 50%. Z dalšího zpracování bylo vyřazeno 5 dotazníků, vyplněných evidentně nepravdivě.

B/ Vzorek

Podstatná část vzorku byla získána náhodným výběrem z řad návštěvníků výpůjčního oddělení MLK. Protože v době průzkumu zde nebylo možno získat potřebný počet čtenářů - dělníků, provedla autorka dotazníkové šetření též v závodě Aritma v Praze-Vokovicích. Pro technické obtíže resignovala na původní záměr rozšířit průzkum i mimo Prahu.

Vzorek tvořilo 1250 respondentů, čtenářů i nečtenářů zkoumané knihy; při jeho výběru se autorka soustředila na jedince ve věkovém rozmezí 15 - 29 let.

C/ Metodika zpracování

Kvantitativní zpracování spočívalo ve statistickém třídění vzorku podle následujících základních znaků: pohlaví (muži, ženy), zaměstnání (dělníci, studující, inteligence, ostatní), vzdělání (základní, střední, odborné, vysokoškolské věk (14 - 19 let , 20 - 24, 25 - 29, 30 - 45, 46 - 59, 60 a více) - a v dalším třídění podle znaků odpovídajících hlavním sledovaným aspektům (viz část CÍLE). Výsledky těchto třídění jsou uvedeny v tabulkách, které zachycují jednak rozdělení relativních četností, jednak (tab. v příloze) rozdělení abso-

četních četností.

Kvalitativně zpracována je zvláště ta část výzkumného materiálu, která odpovídá na druhou základní otázku: jaké je společenské působení díla?. Autorka cituje typické odpovědi, komentuje je a pokouší se o jejich interpretaci.

VÝSLEDKY A HLAVNÍ ZJIŠTĚNÍ VÝZKUMU:

"Tři kamarády" četlo celkem 57% všech dotázaných. Z celkového počtu dotázaných v kategorii 14 - 29 let četlo knihu 59% (nejvíce v kategorii 20 - 24 let) : 69%). Nejvíce četla knihu inteligence, nejméně dělníci. Znalost knihy je v přímé úměrnosti s dosaženým vzděláním: ze všech dotázaných se základním vzděláním četlo knihu 36 %, se středním vzděláním 49%, s odborným 62%, s vysokoškolským 64%.

Zájem o knihu kulminuje v roce 1962 - tehdy ji četlo 45% dotázaných. Procento čtenářů, kteří knihu znali již před rokem 1961, je nepatrné. 26% čtenářů četlo knihu více než 1x. Vlastníkem knihy je 33% čtenářů, 42% si ji půjčilo od známých, jen 2% v některé knihovně.

Obliba knihy: 86% čtenářů se kniha líbila, 5% bylo zklamáno. 56% čtenářů ji hodnotí jako nadprůměrnou, 23% jako průměrnou, 0,6% jako podprůměrnou. V kladných hodnoceních se nejčastěji objevují tyto charakteristiky: formálně dokonalá, hluboce ideová a přesto zajímavá kniha; dále čtenáři oceňují realismus díla a jeho hlavní temata: přátelství a lásku. 77% dotázaných nejvýše ocenilo motiv přátelství, 35% motiv lásky, 10% motiv společenského prostředí.

HODNOCENÍ:

Přínosem je zejména kvantitativní zpracování materiálu. Výsledky jsou uvedeny v přehledném uspořádání a dostatečně informují především o okruhu rozšíření "Tři kamarádů" podle povolání, vzdělání, sociálního postavení a věku čtenářů a o vzestupu a poklesu zájmu o toto dílo. Sporné jsou závěry týkající se společenského působení a vlivu "Tři kamarádů" na čtenářskou obec - mj. pro přílišnou formálnost příslušných otázek dotazníku a často neadekvátní interpretaci odpovědí.

KUBÁLEK, Miloslav: Kulturní zájmy a potřeby pracujících n.p. TESLA Pardubice a podmínky pro jejich uspokojování.

Diplomová práce.

Praha, Katedra osvěty FON 1965. 128 s., příl.- Strojopis.-
Signatura FON: H 514.

CÍLE VÝZKUMU:

Shromáždit materiál o kulturních potřebách a zájmech pracujících Tesly Pardubice a možnostech jejich uspokojování v rámci závodu i oblasti. Jedná se zejména o dvě oblasti zájmů, souvisejících s a/ mimoškolním vzděláváním a zlepšováním kvalifikace, b/ kulturně společenským životem.

USPOŘÁDÁNÍ PRÁCE:

Jako uvedení do problematiky v 1. kapitole základní charakteristika potřeb a zájmů (na úrovni přednášek pro ped.instituty), prokládaná obecnými úvahami o specifice socialistické společnosti. 2. kapitola je věnována historii i současné situaci závodu.

Těžištěm práce je druhá část (dvě kapitoly) - v níž je zpracován výzkumný materiál.

METODIKA:

A/ Použité metody a techniky:

Jedinou metodou bylo dotazníkové šetření. Dotazník obsahuje 47 otázek. Prvních 15 slouží k bližší charakteristice zkoumané skupiny. Přímo profilu a frekvence četby se týká skupina otázek 16 - 21. Převážná část dotazníku je věnována kulturním zájmům pracujících, jejich kulturní aktivitě (kroužky, ochot.divadlo) a sebevzdělávání (kursy, LU, LA, další studium). Bližší údaje o práci s dotazníkem nejsou udány.

B/ Vzorek:

179 pracujících Tesly, z toho 114 dělníků a 55 administrativních pracovníků. O výběru není nic bližšího uvedeno.

C/ Metodika zpracování:

Údaje zpracovány kvantitativně (děrnoštítkovou metodou). Výsledky jsou uvedeny v tabulkách a grafech.

VÝSLEDKY A HLAVNÍ ZJIŠTĚNÍ:

Zpracovávané výsledky se týkají (viz "CÍLE....") z nejbližšího hlediska problematiky kulturních potřeb a zájmů (četba tisku, frekvence a kvalita sledování televize a rozhlasu, návštěvnost divadel), a problémů mimoškolního vzdělávání. K četbě jako jedné z kulturních aktivit je zaměřena jen nepatrná část výzkumu. Autor získal jen všeobecné poznatky o literárních zájmech, frekvenci četby a využívání knihoven, které pochopitelně nemohou vést k validním závěrům.

ZHODNOCENÍ:

Četbě je věnována jen nepatrná část práce; uvedená zjištění jsou prakticky nepoužitelná.

LÁNO, Stanislav: Poznatky z průzkumů čtenářů časopisů Československý voják a Svět sovětů. Zkušenosti z průzkumu časopisu Československý voják. Diplomová práce.

Praha, Katedra knihovnictví ION 1965. 138 s. Příl.: tabulky.
- Strojopis. - Bibliograf. použité lit. 34 záz. - Signatura FON: H 493.

CÍL VÝZKUMU:

zjistit a/ jaké je pravděpodobné složení čtenářské obce obou časopisů; b/ které konkrétní materiály z několika posledních čísel časopisů byly nejvíce resp. nejméně čteny a pozitivně resp. negativně přijímány a kterými skupinami čtenářů.

USPOŘÁDÁNÍ PRÁCE:

1. kapitola pojednává zvl. o čtenářském určení a koncepci obsahové náplně čas. Čes.voják a o dosavadní masové práci redakce tohoto časopisu. 2. a 3. kapitola referuje o přípravě, organizačním zajištění a průběhu průzkumu Čes.vojáka. Kapitoly 4. a 5. jsou samostatnými závěrečnými zprávami o obou průzkumech. V 6. kapitole jsou shrnuty a zobecněny zkušenosti a hlavní poznatky obou průzkumů.

METODIKA:

A/ Použité metody a techniky:

dotazníkové šetření /-"novinová anketa"/ standardizovaný rozhovor.

B/ Vzorek:

Pro výběr vzorku byly zvoleny při výzkumu Čes.vojáka okresy Benešov, Kladno a tři pražské obvody, při výzkumu SS okresy Beroun, Kutná Hora a obvody Praha 6 a Praha 3. Respondenti byli získáváni jednak pomocí náborových letáků (tyto letáky byly rozdány zákazníkům kiosků PNS), jednak náhodným výběrem ze seznamů PNS. Velikost vzorku pro výzkum ČV: cca 500 jedinců; pro výzkum SS: cca 680 jedinců.

C/ Metodika zpracování:

Systematizace hlavních poznatků získaných statistickým vyhodnocením výzkumného materiálu.

VÝSLEDKY A HLAVNÍ ZJIŠTĚNÍ VÝZKUMU:

Pravděpodobné složení obce Čs.voják: přibližně třetina žen, dvě třetiny mužů. Čtvrtinu čtenářů tvoří mládež do 19 let; přibližně 50% všech čtenářů jsou dělníci. Každé číslo časopisu přečtou průměrně tři čtenáři. Zájem o časopis je nejčastěji motivován pestrostí, různorodostí jeho obsahu; oblíbeny jsou zejména napínavé příběhy, povídky z vojenského prostředí a detektivky.

Pravděpodobné složení čtenářské obce Světa sovětů: přibližně dvě třetiny žen, třetina mužů. Jednu třetinu tvoří čtenáři do třiceti let (převážně ženy). Mezi ekonomicky činnou skupinou čtenářů převažují dělníci (66%); inteligenci tvoří 33 %. Vedle beletrie požadují odběratelé časopisu zvl. krátké zajímavosti, drobné zprávy, ukázky módy a kuchařské recepty. Asi polovina čtenářů Světa sovětů čte další ilustrované časopisy - zvl. Vlastu a Květy.

MÍCHAL, Jožka: Zájmy vojáků a zájmová činnost v armádě.

Diplomová práce.

Praha, Katedra osvěty ION 1965. 125 s. - Strojopis. - Bibliogr. použ.lit. 108 záz. - Sign. FON: H 538.

CÍLE VÝZKUMU:

Je "přispět k zpracování metodiky poznávání zájmů a zálib vojáků v jejich volném čase" a připravit materiál pro další vědeckou práci tohoto druhu. Dále šlo o "srovnání vojenských výzkumů s ekvivalentními údaji o civilní mládeži předvojenského, příp. povojenského věku."

USPOŘÁDÁNÍ PRÁCE:

Po úvodním vymezení pojmů a cílů je krátce pojednáno o současném stavu výzkumu zájmů vojáků a vhodných resp. používaných výzkumných metodách. Prvními tematickému celku - popisu provedení a výsledků výzkumu - /kap. 5.-8./ je připojeno 6 tabulek, v nichž jsou z různých hledisek statisticky zhodnoceny výsledky. Poslední část obsahuje poznámky k některým zájmovým činnostem: poslech televize, rozhlasu, návštěva kina, zájmy politického charakteru - a stručné závěry.

METODIKA:

A/ Použité metody a techniky: pozorování, nestandardizovaný rozhovor, dotazníkové šetření, skupinové rozhovory, studium dokumentů.

B/ Vzorek: celkem 972 vojáků základní vojenské služby a 460 vojáků z povolání.

C/ Metodika zpracování: bližší údaje nejsou uvedeny.

VÝSLEDKY, HLAVNÍ ZJIŠTĚNÍ A ZHODNOCENÍ VÝZKUMU:

Práce poskytuje velké množství statisticky zpracovaných údajů o konzumu masové kultury a zájmové činnosti kulturní a sportovní.

Práce je použitelná do té míry, do jaké bude schopen případný zájemce vlastním kritickým výběrem korigovat koncepční a metodické nedostatky zpracování výzkumu.

MLVČIKOVÁ, Irena: Vztah čtenářů k mladé české próze.

posbor na podkladě čtenářského ohlasu knihy Ivana Klímy "Hodina ticha". Diplomová práce.

Praha, Katedra knihovnictví ION 1965, 230 s., příl.: vzorky vyplněných dotazníků, tabulky.- Strojopis. - Bibliogr.použité lit. 45 záz. - Bibliogr. knižně i časopisecky publikované literární tvorby Ivana Klímy 63 záz. - Bibliogr.recenzí a kritik děl Ivana Klímy 80 záz. - Signatura FON: H 450.

CIĻ VÝZKUMU:

"Základním bodem.... průzkumu.... bylo zjištění vztahu čtenářů ke knize Ivana Klímy "Hodina ticha" a prověření hloubky četby této knihy.

SPORÁDÁNÍ PRÁCE:

1. kapitola - úvod. 2. kapitola - literární činnost Ivana Klímy (autorova biografie, stručné posouzení jeho prací). 3. kapitola - soupis tvorby I.Klímy. 4.kapitola - o knize "Hodina ticha" (ediční údaje, informace o četbě knihy v rozsahu, o zastoupení v knihovnách; stručný obsah a charakteristika hlavních postav knihy). 5. kapitola - údaje o metodice a organizaci výzkumu. 6. kapitola - popis získaného materiálu. Závěr.

ETODIKA:

A/ Použité metody a techniky: hlavní výzkumnou technikou byl standardizovaný rozhovor; otázky byly rozvedeny do těchto skupin: osobní údaje respondentů; čtenářské zájmy obecně zjišťovány převážně uzavřenými otázkami); znalost současné české prózy a zájem o ni (3 ze 7 otázek této skupiny jsou již řešeny I.Klímovi); otázky k četbě "Hodina ticha" (formální okolnosti četby, znalost textu, obliba jednotlivých postav dějových pasáží, celkový názor na knihu). Odpovědi respondentů byly zaznamenávány v průběhu rozhovoru na předtištěný záznamový arch.

Hlavní technika byla doplněna standardizovaným pozorováním celkového chování respondenta, jeho mentální úrovně, přítomnosti a úrovně vyjadřování. Výsledky byly kategorizovány a zaznamenávány na zmíněný záznamový arch.

B/ Vzorek:

100 jedinců (70 žen a 30 mužů). Vzorek byl vybrán z řad návštěvníků několika desítek lidových, školních a závodních knihoven v Praze 1 a Praze 2. Autorka uvádí: "Hlavním předpokladem pro výběr určitého čtenáře k rozhovoru byla znalost knihy "Hodina ticha". Dalším kritériem výběru bylo, aby čtenář nebyl vyjímec, ale pokud možno reprezentativním typem větší společenské skupiny."

C/ Metodika zpracování:

Údaje získané kvantitativním vyhodnocením jsou zachyceny v tabulkách a stručně komentovány.

VÝSLEDKY A HLAVNÍ ZJIŠTĚNÍ VÝZKUMU

Jako odpověď na otázku "Které současné autory, Klímovy současníky, znáte?" byli nejčastěji jmenováni Ivan Kříž (uvádělo ho 35% dotazovaných, nejčastěji v souvislosti s jeho knihou "Osmý den mého syna"), Alexandr Kliment (23% četlo jeho novelu "Marie"), dále byli uváděni Škvorecký, Hrabal, Vyskočil, Procházka, Bělohradská a Holub. Řada dalších autorů je uváděna vždy jen nepatrným procentem dotázaných.

13% dotázaných považuje "Hodinu ticha" za nejlepší současné prozaické dílo, na dalších místech je uváděna Škvoreckého "Legenda Smöke" a Bělohradská: "Bez krásy, bez límce".

Okrajově byla zjišťována i četba slovenské literatury: 20% respondentů uvedlo, že slovenskou literaturu nečtou. Nejčastěji jmenovaným slov. autorem byl Mňačko ("Opožděné reportáže"); pro 30% dotázaných je však jediným slovenským autorem, od něhož něco četli.

ZHODNOCENÍ:

Neujasněnost koncepce výzkumu, která se zvl. markantně projevuje v konstrukci dotazníku a nedostatečné zpracování získaného materiálu (pouze statistické vyhodnocení jednotlivých otázek) jsou příčinou toho, že výsledek je pouze souhrnem více nebo méně zajímavých, z hlediska studované problematiky však vždy jen podružných informací.

MAN, Rudolf: Výzkum čtenářských zájmů mládeže studující střední zemědělské technické školy. Diplomová práce.

Praha, Katedra knihovnictví ION 1965. 99 s., příl.: dotazník.
-Strojopis.- Bibliograf. použité lit. 44 záz. - Signatura
FON: H 561.

CÍL VÝZKUMU:

Výzkum sledoval četbu beletrie i odborné literatury; cílem bylo zjistit skutečné čtenářské zájmy a potřeby mládeže studující SZTŠ. Hypotézy výzkumu: 1./čtenářské zájmy této mládeže se podstatně neliší od čtenářských zájmů ostatní studující mládeže, 2./ výrazně se projeví zájem o literaturu dobrodružnou, historickou a o literaturu s tzv. vesnickou tematikou, 3./ projeví se orientace na odbornou literaturu, 4./mládež této skupiny pravidelně používá fondů žákovských a lidových knihoven v místě školy.

USPOŘÁDÁNÍ PRÁCE:

1. část: charakteristika mládeže v adolescenci, obecné otázky psychologie mladého čtenáře. 2.část: stanovení cíle výzkumu, vyjádření hypotéz, určení metodiky, popis organizačního zajištění práce v terénu. 3. část: kvantitativní a kvalitativní zpracování výzkumného materiálu. 4. část: pojednání o některých aspektech výzkumné činnosti v knihovnické teorii i praxi.

METODIKA

A/ Použité metody a techniky: dotazníková šetření, nestandardizovaný rozhovor, obsahová analýza.

Hlavní technika výzkumu - dotazníkové šetření - byla ověřována předvýzkumem, provedeným na vzorku 30 jedinců. Po částečném zpracování získaných výsledků byla upřesněna formulace některých otázek a pozměněno jejich pořadí. Dotazník ve své definitivní podobě obsahoval 44 otázky, které zjišťovaly náplň četby a některé její formální okolnosti, respondentův vztah ke knihovnám a částečně i k hromadným sdělovacím prostředkům (rozhlas, televize) a osobní údaje dotazovaného.

Nestandardizovaný rozhovor jako pomocná technika byl proveden s 24 jedinci téhož vzorku, který byl použit pro hlavní techniku. Cílem této techniky bylo upřesnění a prohlou-

bení údajů získaných dotazníky. Rozhovory probíhaly ihned po skončení dotazníkového šetření, trvaly průměrně 45 minut. Materiálu takto získaného autor použil pouze při kvalitativním zpracování.

B/ Vzorek:

352 jedinců, studujících SZTŠ v Benešově, Táboře, Hořovicích a Čáslavi. Věk: 18 - 19 let.

C/ Metodika zpracování:

Kvantitativní zpracování: statistické vyhodnocení všech otázek, hodnocení statistické významnosti někt.korelací pomocí testu X^2 , provedení obsahové analýzy. (Obsahovou analýzou byl zpracován materiál získaný otázkami "Které knihy jste přečetl v minulém měsíci?" "Přečetl byste některou z nich ještě jednou?" "Napište pět knih, které máte nejraději...".
Obsah - de facto obsahy všech uvedených knih - byl popsán zařazováním do kategorií tematiky; literatura dobrodružná, detektivní, non-fiction, science fiction, historická, humorní, "venkovská", přírodní, odborná, "jiná", poezie. Zájmovou jednotkou byla kniha.

Kvalitativní zpracování: interpretace získaného materiálu.

VÝSLEDKY A ZJIŠTĚNÍ VÝZKUMU:

Preferované žánry: detektivní, dobrodružný, cestopisný, historický román. Testem X^2 byla prokázána statisticky významná souvislost mezi pohlavím a čtenářskými zájmy o populárně vědeckou, cestopisnou a odbornou literaturu (tuto literaturu nejčastěji preferují chlapci), dále souvislost mezi pohlavím a preferencí televise před četbou knih (opět preferují televizi nejčastěji chlapci) a souvislost mezi pohlavím a nákupem knih (knihy kupují častěji dívky).

Oblíbení spisovatelé - prozaici: Karel May (uvádí jej 36 % chlapců, jen 2% dívek), Jirásek (17% dívek, 9% chlapců), dále Čapek, Verne, Majerová, Dumas, Otčenášek, Pluhař, Balzac.

Oblíbení básníci: Wolker, Šrámek, Ščipačev, Nezval, Mácha, Seifert, Neruda, Hora, Bezruč, Halas. Poezii čte podstatně více dívek než chlapců).

Nejoblíbenější knihy: Winnetou (uváděn převážně chlapci), abička (uváděna častěji dívkami než chlapci), Sloky lásky (uváděny pouze dívkami), dále Zelené obzory, Nejkrásnější vĕt, Tři mušketyři, Smrt si říká Engelchen, Manon Lescaut.

Oblíbené románové postavy: Winnetou, Old Shatterhand, Artagnan, Marie Curie, Jánošík, Tarzan, Scarlett (Jih proti severu).

Členem Klubu přátel poezie je 10% dívek, 5% chlapců; Klubu Máj 13% dívek, 1% chlapců; Klubu čtenářů zemědělské literatury asi 50% dívek a 38% chlapců.

Zdrojem literatury jsou přibližně stejnou měrou školní knihovny, lidové knihovny a soukromé knihovny přátel a známých.

RODNOČENÍ:

Výsledky výzkumu lze pokládat za validní materiál.

ŠVÁBOVÁ - KRČMOVÁ, Libuše: Výzkum četby populárně naučné literatury. /C. W. Ceram: "Bohové, hroby a učenci", Vojtěch Zamarovský: "Objevení Tróje"/. Diplomová práce.

Praha, Katedra knihovnictví FON 1965. 105 s. Příl.: - Strojopis.- Bibliogr.použité liter. 31 záz. - Signatura FON: H 441. (U tohoto exempláře chybí přílohy).

CÍL VÝZKUMU:

1. zjistit kvalitu a trvalost vědomostí získaných četbou populárně vědecké literatury. 2. ověřit vhodnost použitých technik pro výzkumy četby tohoto druhu literatury.

USPOŘÁDÁNÍ PRÁCE:

1. část: zdůvodnění výběru témat, stanovení cíle práce, souborná informace o použitých metodách a technikách. 2.část: pojednání o C.E. Ceramovi a Vojt.Zamarovském, zvl. o jejich vědecké a publikační činnosti. 3. část: zpracování výzkumného materiálu. 4. část: shrnutí hlavních zjištění výzkumu; zhodnocení metodiky.

METODIKA:

A/ Použité techniky a metody:

Hlavní technikou výzkumu byl polostandardizovaný rozhovor spojený s pozorováním.

Vhodnost této techniky si autorka ověřovala předvýzkumem, který provedla na vzorku asi 15 jedinců a na jehož základě zredukovala počet otázek a opravila některé formulace.

Osnovou rozhovoru byl soubor otázek, rozdělený do dvou částí: první část tvořilo 11 všeobecných otázek, které zjišťovaly 1./ věk, pohlaví, povolání a vzdělání čtenáře; 2./ obecné okolnosti četby (čtenářské zájmy, motivaci četby, způsob výběru literatury) a některé formální okolnosti četby zkoumaného díla (kde jste se dozvěděl o knize, kdy jste ji četl.) Tato část byla realizována jak při výzkumu četby Cerama, tak i Zamarovského. Druhá část byla vypracována pro každý titul zvlášť a obsahovala pouze otázky speciálně a úzce zaměřené k obsahu díla.

Autorka tyto otázky dále dělí na "dějové" (vyžadoval se popis nebo vysvětlení určité události, příhody), "jmenné"

(řadováno konkrétní jméno, název ap.) a "přidružené" (vztahující se pouze k tematice knihy, nikoli bezprostředně k textu.)

Záznam odpovědí byl prováděn během rozhovoru. Jako pomocná technika byl realizován bibliografický průzkum publikační činnosti obou autorů a rozhovor s V. Zamarovským.

B/ Vzorek:

Byl náhodným výběrem z řad čtenářů jedné nebo druhé zkoumané knihy v MLK v Praze, v Ústavu pro elektrotechniku ČSAV Praha a v Autodílnách v Praze - Radlicích.

Tvořili jej celkem 54 jedinci, z toho část pro výzkum Cerama 28 jedinců a část pro výzkum Zamarovského = 26 jedinců.

C/ Metodika zpracování:

Výzkumný materiál byl zpracován kvantitativně i kvalitativně.

Kvantitativní vyhodnocení se týkalo především speciálních otázek; z otázek všeobecných byly zpracovány jen ty, které zjišťovaly osobní údaje respondenta. Přidružené otázky nebyly kvantitativně hodnoceny. Autorka sledovala tyto znaky: 1. vzdělání, 2. věk, 3. pohlaví, 4. úspěšnost odpovědi (byla hodnocena škálou o čtyřech stupních: úplně, částečně, minimálně zodpovězená otázka; jednotlivé stupně byly bodovány: 3, 2, 1, 0 bod.) U každého jedince byl vypočítán průměr bodových hodnot zvláště pro otázky jmenné a dějové. Konečnou fází zpracování bylo tabulkové a grafické vyjádření vztahu mezi všemi variacemi znaků, uvedených sub 1. - 3. - a průměrnou hodnotou znaku 4.

Kvalitativní zpracování spočívá v rozboru a interpretaci odpovědí na některé všeobecné a všechny speciální a přidružené odpovědi.

HLAVNÍ ZJIŠTĚNÍ A VÝSLEDKY VÝZKUMU:

Výzkum potvrdil, že o tzv. "věcnou literaturu" je mezi čtenáři značný zájem. Četba obou titulů přivedla čtenáře často k dalším publikacím podobného charakteru.

Znalosti, které si čtenáři z četby uchovávají, jsou uspokojivé. Odpovědi na dějové otázky byly v průměru lepší, než odpovědi na otázky jmenné. Nejlepší odpovědi byly v kategorii

středoškoláků, znalosti vysokoškoláků byly nepatrně slabší; nejhůře odpovídala kategorie čtenářů se základním vzděláním.

Vliv fyzického věku na kvalitu odpovědí nebyl jednoznačný. Znalosti mužů byly v průměru lepší než znalosti žen.

Některá další obecná zjištění: čtenáři věcné literatury zpravidla volí četbu z oborů, o nichž už něco vědí. Rádi čtou životopisy slavných lidí. Znalosti dějin starověké Mezopotámie byly u všech jedinců horší než znalosti dějin starověkého Egypta, Řecka a Říma.

ZHODNOCENÍ:

Metodickou a teoretickou bázi práce, jakož zejména i její hlavní empirickou část lze plně akceptovat s tím, že může být spolehlivým východiskem pro další výzkumy podobného charakteru.

MCCOVÁ, Kristina: Výzkum čtenářských a ostatních mimoškol-
ních zájmů hornické učňovské mládeže. Diplomová práce.

Praha, Katedra knihovnictví FON 1965. 58 s. - Strojopis.-
Bibliogr.použité literatury 25 záz. n.

CÍL VÝZKUMU:

Autorka hledala odpovědi na tyto okruhy otázek:

1. V jakých podmínkách žijí učňové na Ostravsku; jaké jsou jejich životní cíle, největší přání ap. 2. Jaké jsou jejich nejoblíbenější zájmové činnosti. 3. Kterí autoři a které druhy literatury jsou nejvyhledávanější; odkud učňové získávají informace o literatuře, kde si nejčastěji půjčují knihy, jak často čtou, jaké jsou jejich názory na grafickou úpravu knih a ilustrace. 4. Které jsou nejoblíbenější a nejčtenější noviny a časopisy.

USPOŘÁDÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE:

1. kapitola: stanovení cíle výzkumu; 2. kapitola: údaje o metodách výzkumu; 3. kapitola stručně pojednává o ekonomických a kulturních podmínkách života hornické učňovské mládeže; 4. kapitola - rozsahem podstatná část práce, v níž autorka referuje o hlavních zjištěních výzkumu; 5. kapitola velmi stručně shrnuje některé metodické zkušenosti, získané při provádění výzkumu.

METODIKA:

A/ Použité techniky a metody:

1. Studium dokumentů - t.j. rozbor statistických údajů o ekonomické situaci na Ostravsku a o činnosti zdejších knihoven; dále studium zápisů z jednání fluktučních a bytových komisí.

2. Nestandardizovaný rozhovor - probíhal podle týchž okruhů otázek, jimiž byl formulován cíl výzkumu.

3. Dotazníková šetření - dtto. Dotazník obsahoval většinou uzavřené otázky. (Kompletní soubor otázek i příslušných alternativ je uveden na str.6. - 9. v tak nepřehledném uspořádání, že nelze odpovědně referovat ani o struktuře dotazníku, ani o počtu otázek.

4. Skupinový rozhovor - "besedy" ve skupinkách dvaceti chlapců. Témata: Současná česká a slovenská literatura. Současné výtvarné umění. Vztah mezi chlapcem a děvčetem. Co by mělo být v knihovnách.

5. "Anketa" na téma "Moje největší přání". Kromě odpovědí na anketní otázky /"Co bych chtěl dokázat, čím být, co si přeji nejvíc"/ měli dotázaní uvést pět nejoblíbenějších knih a údaj o frekvenci četby.

Jako další zdroj informací autorka uvádí: "rozbor problematiky několika vybraných jedinců a "nepřímé zjišťování". Bližší údaje chybí.

B/ Vzorek

935 chlapců, učňů hornických učilišť dolu l.máje a dolu Čs. armády v Karviné. Věkové rozmezí: 15-18 let. O způsobu výběru vzorku se autorka nezmiňuje.

C/ Metodika zpracování:

Údaje získané statistickým vyhodnocováním jsou stručně komentovány.

VÝSLEDKY A HLAVNÍ ZJIŠTĚNÍ VÝZKUMU:

Pořadí nejoblíbenějších činností v době osobního volna v internátě: sport, četba, poslech televize. V době vycházek chlapci nejraději navštěvují kino (uveďlo 74% dotázaných), nebo sportovní utkání (62%).

V pořadí nejvyhledávanějších druhů literatury jsou na prvních místech Rodokapsy, Rozruchy (uvádí 72% resp.), následují mayovky, indiánky (63) a detektivky (62%). Nejčastějším zdrojem literatury je knihovna učiliště (uvádí 47% dotázaných, 36% si častěji půjčuje od kamarádů a 13% v některé lidové knihovně.

Téměř polovina všech dotázaných čte Rudé právo nebo Mladou frontu. V Rudém právu učňové sledují nejčastěji sportovní rubriku, program televize a stručné informace a zprávy z domova; v Mladé frontě čtou nejraději sportovní zprávy, reportáže z ciziny, stručné informace o domácích událostech a články o kultuře. Nejoblíbenějšími časopisy jsou Mladý svět a Stadion.

NEODNOCENÍ:

Cíl práce je splněn jen částečně. Autorce se nepodařilo od samého začátku (nesourodnot otázek zařazených do ankety) udržet výzkum na náležitě profesionální úrovni, takže potom i výsledky byly natolik chaotické, že jejich zpracování bylo záležitostí pouze formální. Pro nesouměřitelnost a diskontinuitu výsledků a zpracování je další exploatace práce nemožná.

VYROUBAL, Miloš: Kulturní a umělecké zájmy vojáků.

Diplomová práce.

Praha, Katedra osvěty ION 1965. 227 s., příl. - Strojopis.-
Bibl. použité lit. 69 záz. - Signatura FON: H 553.

CÍL PRÁCE:

"rozbořen materiálu z empirických výzkumů ukázat obraz zájmů vojáků, tendence změn zájmů průběhem vojenské služby a možnosti ovlivňování a formování těchto zájmů." V rámci tematiky je sledován i podíl četby na celkové kulturní aktivitě zkoumaných jedinců.

USPOŘÁDÁNÍ PRÁCE:

1. a 2. kapitola: zdůvodnění výběru tematu a jeho přesné vymezení, 3. kapitola: údaje o metodice a organizaci výzkumu; popis získaného materiálu.

METODIKA:

A/ Použité metody a techniky: dotazníkové šetření, rozhovory, pozorování, "kolektivní i čtenářské besedy".

B/ Vzorek:

26 vojáků základní služby, 46 poddůstojníků základní služby, 277 vojáků z povolání.

C/ Metodika zpracování:

Získaný materiál je kvantitativně vyhodnocen.

VÝSLEDKY A HLAVNÍ ZJIŠTĚNÍ VÝZKUMU:

Pozice četby mezi oblíbenými zájmovými činnostmi: u vojáků základní vojenské služby je četba druhou nejoblíbenější činností po sportu (uvádí 31% resp.); u poddůstojníků ZVS je spolu s "technickými zájmy" na třetím místě (uvádí 17%) za kulturní činností v kroužcích, souborech ap." a sportem; u vojáků z povolání na 2.místě za poslechem televize.

V době volna je četba druhou skutečně preferovanou činností vojáků základní služby (první je poslech televize a rozhlasu - udává 77%, četbu 58%); u poddůstojníků je na 3.místě /43.5% za poslechem televize/72%/ a "psaním dopisů" (52%).

Pořadí čtenářských zájmů preferovaných tematik a žánrů: vojáci základní služby preferují dobrodružnou literaturu/73%/,

U dalších místech je literatura cestopisná /46%, poezie /27%, a "románová literatura" /23%/- U poddůstojníků je obsazení prvních dvou míst stejné /72%, 37%, třetí je "román" zvl. historický) - /19%/, dále válečná literatura 4,4% a poezie /rovněž 4,4%/.

Oblíbení spisovatelé vojáků základní služby: London uvádí 11,5%/, dále jsou uváděni Verne, Mináč, Mňačko, Hugo, Tolstoj; oblíbení autoři poddůstojníků: May /11%/, Verne, Jirásek, Hanzelka + Zikmund /všichni uváděni 4% respondentů/.

ZHODNOCENÍ:

Vzhledem k tomu, že kulturní aktivita nebyla zkoumána dostatečně komplexně, uvedené výsledky mohou sloužit zejména jako spolehlivý materiál pro další zkoumání problematiky; - samy o sobě jsou pouze souhrnem kvantitativních zjištění.

MELUZÍNOVÁ, Eva: Volný čas obyvatel současné vesnice.

Diplomová práce.

Praha; Katedra osvěty FON 1965. 137 s. - Strojopis.-

Bibliografie použité lit. 37 záz. - Signatura FON: H 539.

CÍLE PRÁCE:

Cílem práce "je pokračovat v budoucnosti na řešení daného úkolu a na značně rozšířeném počtu i jakosti terénního vzorku dospět k objektivním závěrům a tím pomoci při zvyšování kulturní úrovně venkovského obyvatelstva."

USPOŘÁDÁNÍ:

V úvodní kapitole je podána historická rekapitulace pojetí obsahu pojmu "volný čas" a jeho dobových konkretizací. V kapitole nazvané problematika volného času autorka podává vlastní výměr funkce volného času a připojuje i přehled teoretického snažení zabývajícího se fenoménem sociologie volného času. V třetí kapitole pak jsou reprodukovány výsledky výzkumu objemu a využití volného času v obci Žinkovy na Plzeňsku.

METODIKA:

A/ Použité metody a techniky: časový snímek byl technikou základní; doplňující techniky: nestandardizovaný rozhovor, hromadné pozorování, studium dokumentů (denník a monografie obce), dotazníkové šetření.

B/ Vzorek: 649 obyvatel obce Žinkovy (300 mužů, 349 žen), z toho 338 osob v produktivním věku, dále 139 dětí a 172 důchodců - z toho 81 v Domově důchodců.

C/ Metodika zpracování:

Výsledky výzkumu jsou perfektně statisticky zpracovány a vyhodnoceny podle různých hledisek.

VÝSLEDKY A HLAVNÍ ZJIŠTĚNÍ :

Výzkum četby přináší plně akceptovatelné výsledky díky celkově správnému metodickému přístupu k problematice. Bylo zjištěno, že osoby se základním vzděláním věnují četbě 12,9%, kdežto osoby se středoškolským vzděláním pouze 6% z celkového volného času. Méně času věnují četbě ženy, což je způsobeno spíše jejich celkově menším fondem volného času, než nedostatkem zájmu. Dále viz tabulky.

ZHODNOCENÍ:

Práci lze považovat - pokud jde o význam četby - za vyčerpávající pojednání o frekvenci této aktivity. Práce přinesla zajímavý a dobře utříděný materiál pro případné obecnější závěry.

ŠKAPOVÁ, Květoslava: Výzkum četby technické literatury mezi mládeží. Diplomová práce.

Praha, Katedra knihovnictví ION 1965. 127 s., příl. - Strojopis.- Bibliogr. použité lit. 64 záz. - Signatura FON: H 442.

CÍL PRÁCE:

zjistit, jak dalece se mládež ve věku od 14 do 18 let zajímá o techniku a technickou literaturu a které faktory tento zájem převážně určují a ovlivňují.

USPOŘÁDÁNÍ PRÁCE:

1. kapitola: Charakteristika ediční činnosti nakladatelství vydávajících literaturu pro mládež (SNDK, SNTL, MF).

2. kapitola: 1. cíl výzkumu, 2. přehled dosavadních poznatků o zkoumané problematice, 3. stanovení pracovní hypotézy, údaje o metodice, 4. popis vzorků a prostředí, ve kterém byl výzkum realizován, popis a rozbor získaného materiálu.

Shrnutí hlavních poznatků.

METODIKA:

A/ Použité metody a techniky:

dotazníkové šetření, volné rozhovory s učiteli, vychovateli, redaktory SND, SNTL, MF ap.

B/ Vzorek:

315 jedinců (248 chlapců, 67 dívek), žáků 1. - 4. ročníku Střední průmyslové školy v Praze, 1. - 3. ročníku mat.-přír. směru SVVŠ v Praze 1 a učňů 1. - 3. ročníku učiliště ČKD v Praze.

C/ Metodika zpracování:

Kvantitativní vyhodnocení všech otázek.

VÝSLEDKY A HLAVNÍ ZJIŠTĚNÍ VÝZKUMU:

Na třech vybraných školách se zajímá o některý technický obor (včetně matematiky, fyziky, chemie, deskript. geometrie) 90% z celkového počtu zkoumaných.

Celkových 97 % respondentů sleduje technické časopisy (ať už pravidelně, nepravidelně nebo jen příležitostně) - podstatně menší část - (64%) je však schopna uvést alespoň jednu přečtenou technickou knihu.

Zájem o jednotlivé technické obory je zpravidla do značné

míry určen (nebo alespoň ovlivňován) charakterem školy: na strojařské průmyslovce dominuje zájem o strojírenství a motorismus, na SVVŠ - ve shodě se studijním zaměřením resp. - zájem o matematiku a fyziku, na učilišti ČKD zájem o motorismus, radiotechniku a strojírenství.

Zájem děvčat o techniku je ve srovnání s chlapci menší (škála zájmů je u chlapců pestřejší a rozsáhlejší).

Zájem o technickou literaturu je značný (76% čte technickou literaturu). Nejčtenější z této oblasti jsou technické časopisy (pořadí podle frekvence četby) : 1. Věda a technika mládeži, 2. Svět motorů, 3. Technický magazín, 4. ABC mladých techniků a přírodovědců, 5. Modelář, 6. Svět techniky. Průměrně jsou čteny 2 - 3 časopisy.

Výsledky výzkumu četby "Polytechnické knihovny": téměř 50% žáků četlo alespoň jeden z 23 vybraných titulů "Polytechnické knihovny". Nejčtenějším titulem je Andrlíkova "Škola fotografie". Z ostatní technické literatury (mimo Polytechnickou knihovnu) jsou nejčtenější knihy z oblasti motorismu a radiotechniky Automobil v obrazech, Novák - Kozler: Amatérské součástky a stavba tranzist. přijímačů, A.Einstein: Fyzika jako dobrodružství poznání.

Technickou literaturu si kupuje 28% z celkového počtu zkoumaných; nejčastěji se jedná o příručku Kurzu technických znalostí a některé další drobné publikace podobného charakteru. Zajímavé je zjištění, že velkou část dotazovaných také zajímá historie některého technického oboru (vývoj radia, dějiny automobilismu ap.)

ZHODNOCENÍ:

S přihlédnutím k tomu, že práce se opírá především o výsledky výzkumu četby technických časopisů a "Polytechnické knihovny" (od r.1958 vydává MF), lze pokládat předložená zjištění za validní. Dostatečně je popsán jen rozsah technických zájmů žáků, nikoli intenzita.

KOLÁŘOVÁ, Marta: Studium čtenářských zájmů v oddělení pro mládež v pražské Městské lidové knihovně. Diplomová práce.

Praha, Katedra knihovnictví FON 1965. 85 s., příl: dotazník. - Strojopis. - Bibl.použité lit. 42 záz. - Signatura FON: H 462.

CÍL PRÁCE:

rozbořením získaného materiálu dospět k poznatkům, které by bylo lze prakticky využít v knihovnické "práci se čtenářem".

USPOŘÁDÁNÍ PRÁCE:

1. kapitola: obecně o psychologii dospívající mládeže a o významu knihoven pro mládež. 2. kapitola: statistický rozbor registrované čtenářské obce MLK v Praze. 3. kapitola: údaje o metodice výzkumu. 4. kapitola: kvantitativní popis a rozbor výzkumného materiálu. 5. kapitola: o metodách usměrňování a uspokojování čtenářských zájmů mládeže.

METODIKA:

A/ Použité metody a techniky:

1. dotazníkové šetření: dotazník byl ověřen předvýzkumem, provedeným na vzorku 30 jedinců. Otázky byly zaměřeny pouze ke čtenářským zájmům, skutečné četbě a vztahu respondenta ke knihovnám. Dotazníkové šetření bylo neanonymní.

2. studium dokumentů: rozbor statistických výpůjček literatury v oddělení pro mládež v MLK v Praze.

B/ Vzorek:

366 registrovaných čtenářů odd. pro mládež v MLK v Praze. Vzhledem k populaci čtenářů v tomto oddělení je vzorek reprezentativní. Věkové složení resp.: 14 - 18 let.

C/ Metodika zpracování:

Kvantitativní vyhodnocení materiálu je zachyceno v tabulkách a grafech.

VÝSLEDKY A HLAVNÍ ZJIŠTĚNÍ:

Pořadí nejoblíbenějších knih - žáci ZDŠ uvádějí nejčastěji: Dumas: "Tři mušketýři", May: "Vinnetou", Cooper: "Poslední Mohykán", Fiker: "Serie C-L", Verne: "Tajuplný ostrov", Jirásek: "F.L.Věk", Defoe: "Robinson Crusoe".

Poměrně častá je odpověď "všechno od Verne".

Žáci SVVŠ uvádějí tyto nejoblíbenější knihy: Remarque: "Tři kamarádi", Dumas: "Tři mušketýři", Rolland: "Petr a Lucie", Stendhal: "Červený a černý", Hašek: "Osudy dobrého vojáka Švejka", Scott: "Ivanhoe", Mitchelová: "Jih proti severu", Nezval: "Manon Lescaut", Seghersová: "Vražda potřebuje reklamu", Shakespeare: "Hry" (blíže neuvedeno).

Žáci odborných škol uvádějí nejčastěji: Dumas: "Tři mušketýři", Remarque: "Tři kamarádi", May: "Vinetou", Nezval: "Manon Lescaut", Rolland: "Petr a Lucie", Čapek: "Povídky z jedné a druhé kapsy."

Vysokoškoláci jmenují nejčastěji: Remarque: "Tři kamarádi", Hašek: "Osudy dobrého vojáka Švejka", Rolland: "Petr a Lucie", May: "Vinetou", Čapek: "Povídky z jedné a druhé kapsy", Němcová: "Babička".

Nejoblíbenější spisovatelé žáků ZDŠ: May, Verne, Dumas, Cooper, Hašek, Jirásek, London, Fiker, Němcová.

Žáci SVVŠ uvádějí nejčastěji Čapka, dále Dumase, Jirásek, Remarque, Verne, May, Hašek, Hemingway, Rolland, Dickens.

Nejoblíbenější spisovatelé žáků odborných škol jsou: Čapek, Jirásek, Remarque, Dumas, Verne, Dickens, May, Scott, Steinbeck.

Vysokoškoláci mají v oblibě Čapka, Remarque, Haška, dále Hemingway, Rolland.

Pořadí oblíbených spisovatelů u učňů: May, Verne, Hašek, Jirásek, Němcová.

Odpovědi na otázku "Čtete více knih odborných, zábavných, poezie?" vyznívají ve prospěch zábavné literatury; literaturu odbornou čtou většinou z nutnosti; nejméně se čte poezie.

Pořadí oblíbených žánrů:

Žáci ZDŠ uvádějí nejčastěji detektivky a "dobrodružnou literaturu". Žáci SVVŠ preferují "román", detektivky a historickou literaturu, žáci odborných škol "dobrodružnou literaturu", historickou a "román", učni detektivky, historickou literaturu a "román".

Mezi nejoblíbenějšími knihami jsou jen zřídka uvedena díla básnická. /Mácha: "Máj", Wolker: "Básně", Ščipačev: "Sloky lásky", Neruda a Šrámek; - z novějších autorů Nezval,

Kundera, Holub, Holan, Hrubín, Hanzlík.

ZHODNOCENÍ:

Použitelnost některých zjištění je ztížena nedostatečným vymezením výchozích pojmů resp. problematickou kategorizací (zvl. obliba žánrů: "román" vedle "historické", "dobrodružné" literatury ap.). Naprosto nevhodně je položena otázka 17: "Pracujete jako aktivista knihovny? Proč ne?"-(nejčastější odpověď "nemám čas" jistě nelze považovat za rozhodující důvod).

Vzhledem k populaci čtenářů MLK je možno považovat výsledky za validní.